Johannes Granö: Sex År i Sibirien

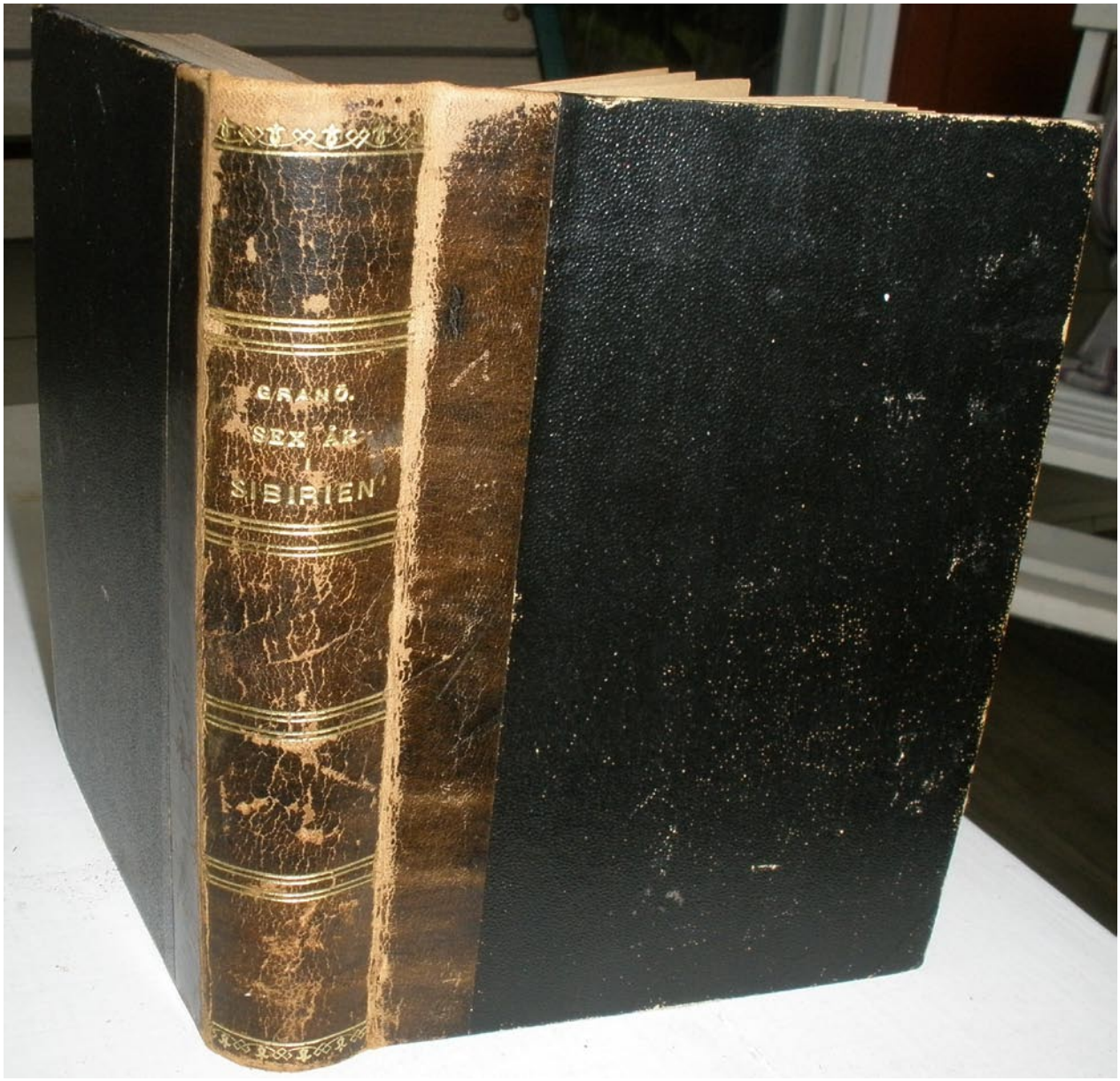

Sex år i Sibirien

Skildrade af

Johannes Granö
Kyrkoherde

Med 20 illustrationer och 1 karta öfver Sibirien

Helsingfors
Wellin & Göös' aktiebolags boktryckeri och förlag
1893

Innehåll.

		Sid.
I.	Inledning	1
II.	Resan till Omsk	4
III.	Omsk och dess omgifningar	22
IV.	Finska kolonin Ryschkowa	27
V.	Bugene	37
VI.	Bojarka	46
VII.	Kolonin vid Om	51
VIII.	Werchne-Suetuk	62
IX.	Astschagul	70
X.	Min första tjänsteresa till Omkolonin 1885	72
XI.	En resa till Bugene i Juni 1886	82
XII.	Första resan till Östra Sibirien 1886	97
XIII.	En utflygt i Sibirien 1887	117
XIV.	På resa 1888. — Hos ryssarna I.	144
	II. På resa. I Werchne-Suetuk: kyrkoinvigningen; kyrkan och krogen	149
	III. Klimatet, jordförhållandena etc.	155
XV.	De våra i Sibirien	162
XVI.	På kirgissteppen 1891	177
XVII.	En ångbåtsresa på floden Irtisch	191
XVIII.	Tobolsk	201
XIX.	Iwanoffska nunneklostret	210
XX.	Irtisch-Obi och Jenisej	216
XXI.	En natt på bivägar	225
XXII.	Saimka och gubbhemmet	232

XXIII. Kirgiserna . . . . . Sid.
En natt hos kirgiserna 243
Hos kirgiserna om vintern 247
XXIV. Sista besöket i Om-kolonin och afsked från gubbhemmet 253
XXV. Återresan från Omsk till Finland 259
. 265

I.

Inledning.

Första impulsen att resa till Sibirien gaf mig numera aflidne pastorn vid länefängelset i Åbo, Udelius. Då jag hösten 1880 vistades en tid i Åbo, träffade jag sagde Udelius flere gånger. Vid ett tillfälle sade han: „Du måste resa till Sibirien för att taga vård om våra arma öfvergifna landsmän därborta. Jag har själf mycket tänkt på att resa dit, men du ser ju att jag knappast orkar sköta min nuvarande lättare tjenst; och då Gud gifvit dig en god helsa och stark kropp så är det din pligt att fara dit ut.“ Dag på dag infann han sig och framstälde samma önskningsmål. För att kraftigare beveka mig till att behjärta hans uppmaning, inbjöd han mig till fängelset. Där lät han en från Sibirien förrymd deporterad berätta, huru bedröfligt det stod till bland finnarne i Vest Sibirien. Mannen i fråga berättade då om sakerna, såsom de i värkligheten voro. Församlingstillståndet beskref han i nog mörka färger. De yttre lefnadsvilkoren framstälde han däremot såsom särdeles goda.

Påvärkad af alt detta kände jag mig snart stämd för en resa till Sibirien. Det gälde numera blott att öfvervinna det motstånd, som jag hade att vänta af dem som stodo mig närmast. Sedan emellertid detta motstånd gifvit vika och min hustru blifvit ense med mig om planen, reste jag hösten 1882 in till Helsingfors, samt anmälde mig hos vederbörande såsom villig att resa till Sibirien, för att blifva själasörjare för finnarne därstädes. Tjensten hade nämligen efter pastor Roschiers hemkomst 1879 flere gånger anslagits ledig, utan att någon sökande anmält sig. I Senaten fick jag höra, att vidtomfattande förändringar beträffande prästtjänsten i Sibirien voro å bane, hvilka förändringar nu väntade på Hans Majestäts stadfästelse. Så skulle pastorns bostad icke mera bli kolonin Werchne Suetuk i Öst Sibirien, utan Omsk i Vestra Sibirien, och pastorn skulle komma att betjäna icke blott finnarne i Jeniseiska, utan äfven de i Tobolska och Tomska guvernementena. Stationsorten skulle väl blifva angenämare än förr; arbetet och mödorna däremot äfven flerfaldigt fördubblade. Men i anseende därtill hade och tjänstetiden blifvit förkortad. Efter fem års tjänstetid skulle följa rätt till befordran i hemlandet, om man önskade återvända, medan förut enahanda förmån kunde påräknas först efter femton års tjänstgöring. Denna förändring, i förening med förbättrade ekonomiska löneförmåner för den nya pastorn, gjorde, att jag numera ej betraktade en flyttning till Sibirien som en uppoffring. Efteråt fick jag likväl erfara

att de förmåner som åtföljde tjänsten, 1,000 rubel lön i året, ej motsvarade billigaste anspråk för en verksamhet och vistelse i en förbrytarekoloni under en tid af 15 år.

Den nya författningen, som bestämde de förbättrade vilkoren för pastorn i Sibirien, utkom den 23 december 1884 och tjensten anslogs ledig i februari månad följande år.

Efter att i tre månaders tid hafva åtnjutit tjänstledighet i och för inlärandet af ryska språket, sökte och erhöll jag pastorstjänsten för finska fångar och kolonister i Sibirien samt afreste på sommaren 1885 till Sibirien, hvars namn har en så sorglig klang, icke blott i våra utan äfven i alla andra Europeers öron. På uppmaning från många håll har jag här nedskrifvit mina intryck från min vistelse och från mina resor i Sibirien. Då arbetet uppstått genom att sammanfoga uppsatser och anteckningar gjorda under en följd af år, så har det varit omöjligt både att åstadkomma något helt, som ock att undvika det samma saker blifvit flere gånger berörda. Har jag dock genom dessa skildringar, hvaraf en del redan förut ingått i särskilda tidningar, kunnat väcka intresse för våra finnar i Sibirien och något skingra de falska föreställningar, som man haft om detta land, så är ändamålet med boken vunnet.

II.

Resan till Omsk.

Den 6 juli afreste vi från Åbo med ångbåten Wasa. Vädret var det härligaste under resan till S:t Petersburg. I Helsingfors ökades vårt sällskap med en anförvandt, fröken Fontell, hvilken följde oss till Sibirien. Då min bror yttermera slöt sig till oss i S:t Petersburg, så voro vi fem fullvuxna personer, tjänstejungfrun inberäknad, och tvenne barn.

I Petersburg dröjde vi i och för särskilda förberedelser en vecka. Sålunda besökte jag här ministerstatssekreteraren, hvilken med vänlighet och tillmötesgående mottog mig. Han lät underrätta inrikesministern att jag var på väg till Omsk. Han erbjöd sig äfven att genom nära relationer anskaffa mig ett privat rekommendationsbref till generalguvernören i Omsk. Dessutom gjorde hans excellens sig mödan att personligen besöka generalkonsistoriet i S:t Petersburg, hvarifrån han utverkade åt mig ett rekommendationsbref till generalsuperintendenten Jürgensen i Moskwa. Vid förnyadt besök hos friherre Bruun talade han mycket och med intresse om min

blifvande verksamhet. „Isynnerhet ber jag er att icke tröttna vid detta arbete, ehuru det nog ofta kommer att bli svårt“, sade han; samt tillade vid afskedet: „Gud hjelpe er! och behöfver ni något, så kan ni skrifva till mig enskildt.“

Då jag sedan kom till Omsk, hade underrättelse om min förestående ankomst redan anländt till alla ämbetsvärk därstädes och generalguvernören på orten, Kolpakoffski, bad att jag skulle vända mig till honom om några svårigheter yppade sig.

Dagen kom då vi måste taga afsked af våra finska vänner och lämna Petersburg. Ehuru vi kommo till stationen, från hvilken afresan öfver Moskwa skulle ske, en half timme före tågets afgång, voro dock nästan alla platser upptagna, innan vi hunnit köpa biljetter och fått vår packning inlämnad. Emellertid behöfde vi ej blifva efter och under färden lyckades vi erhålla platser, om ock utrymmet till en början var nog knapt. Vägen mellan S:t Petersburg och Moskwa är något enformig, men saknar dock icke hvarje omväxling. Grupper af lummiga löfskogar med saftig grönska möta våra blickar både när och fjärran. På sina ställen är utsikten så vidsträckt, att ögat öfverskådar flera kyrkobyar på en gång. De ryska järnvägarna äro jämna och man reser rätt bekvämt på dem. På måltidsstationerna serveras väl anrättad mat för godt pris. Allt är snygt och aptitligt, icke blott i matsalarna, utan äfven i köken, hvilka jag på par ställen besåg. På borden äro framlagda anrättningar till olika pris

och i särskilda grupper. Prisen äro angifna på en vid anrättningen lagd papperslapp. Vid de flesta stationer stå barn och gummor, som bjuda ut mjölk. De betinga sig 4 à 5 kopek för butelj. De flesta resande medföra egen matsäck och äta i kupeerna, samt förse sig med mjölk vid stationerna.

Till Moskwa kommo vi kl. 9 f. m. den 18 juli och togo in på hotel Le Nord, icke långt från Petersburgska järnvägsstationen. Där hyrde vi ett större rum, afplankadt till tre mindre, för 2 rubel i dygnet. Detta pris var det vanliga för rum på hotel där vi under vår resa intogo. Här bör dock tilläggas, att den resande får själf bestå sig sängkläder. Vi nödgades dröja något i Moskwa, ty jag hade att besöka generalsuperintendenten Jürgensen, till hvars stift alla lutheraner i hela Asiatiska Ryssland höra. Tyvärr var dock generalsuperintendenten bortrest, och det uppgafs, att han icke skulle återkomma förrän efter tvänne veckor.

Sekreteraren i konsistoriet, Hasselbladt, yttrade sin ledsnad däröfver att generalsuperintendenten nu var borta. „Med pastor Roschier var det missförstånd på missförstånd“, sade han, „ty vi kommo i personlig beröring med honom först på hans återresa från Sibirien.“ Han trodde att det hade varit bättre om finska pastorns stationsort blifvit en annan än Omsk, hvarest allaredan en luthersk pastor bor. Jag sade, att Omsk blifvit valdt till stationsort därför att de flesta finnar bo där omkring. „Hvad nytta hafva för öfrigt våra finnar af en pastor, som icke kan

deras språk?“ yttrade jag. Häremot hade sekreteraren ingenting att invända. Sedan han önskat mig lycka och framgång i mitt arbete, tog jag afsked af honom.

En tysk präst, pastor vid S:t Michaelskyrkan, träffade jag äfven i Moskwa, hvilken vid afskedet gaf mig broderskyssen och sade: „Jesus Kristus är vår frid.“ Af dessa hans ord, ehuru få, kunde jag sluta till att han kände vår Herre och Mästare. Han hade godheten inbjuda mig till middag påföljande dag, hvilket jag dock måste afböja för den förestående resans skull. Vi besågo i Moskwa den vackra kyrka, som kallas „Återlösarens kyrka“. Den är helt ny och öfverträffar i skönhet allt hvad jag sett i den vägen. Målningarna äro af de utmärktaste mästare och föreställa händelser dels från bibliska historien, dels från Rysslands historie. En kyrkobetjänt förevisade oss allt och beskref för oss några målningars betydelse m. m. Kyrkan hade kostat något öfver 30 miljoner rubel.

På fördagskvällen besökte vi Kremlin. Vi voro då i tillfälle att åhöra messan i flere kyrkor. Kyrkosången, som i allmänhet är anslående inom den grekiska kyrkan, var synnerligen vacker i särskilda kyrkor i Moskwa. Isynnerhet var den det i Uspenskij katedralen, den kyrka, hvarest vår nuvarande kejsare blifvit krönt.

Ett egendomligt intryck gör denna underbara stad, då man från en upphöjd plats öfverblickar dessa hundradetals kyrkor samt lyssnar till klockorsan ljud, med deras djupa klang.

Efter att hafva af vår hotelvärd i Moskwa erhållit adress på ett billigt och godt värdshus i Nischni-Novgorod, begåfvo vi oss till den järnvägsstation från hvilken bantåget leder dit, och afreste kl. 4 eftermiddagen den 19. Följande morgon kl. 8 anlände vi till denna egendomliga stad. Vägen från Moskwa till Nischni går genom odlade fält och stora byar. Byggnaderna i dessa äro eländiga och oftast försedda med halmtak. Genom hvarje rysk by går en gata, invid hvilken på ömse sidor boningshusen äro planerade med gafveln åt gatan. I Sibirien har jag sett byar, i hvilka flere tusen personer bo. Sålunda räknades i en sådan by icke mindre än 450 boningshus. Det må nämnas, att man här har det vida bättre bygdt än i Ryssland för öfrigt. En boningsstuga i det inre Ryssland liknar ganska mycket en kolugn vid ett järnbruk. Det var en söndagskväll, då vi lämnade Moskwa. Byns ungdom var på många ställen samlad vid järnvägsstationen. Den röda färgen syntes vara älskad af både kvinnor och män. Såväl här, som ock under färden på Volga och Kama, kunde man stundom se ända till 5 à 6 landskyrkor på en gång. Dessa se helt täcka ut med sina hvita rappade väggar och gröna tak. Vid jämförelse mellan dessa och de finska, måste man gifva de förra företrädet.

Nischni-Novgorod är, som sagdt, en egendomlig stad. Då man begifver sig från järnvägsstationen till ångbåtsbryggorna vid Volga, en vägsträcka af

tre värst, så reser man genom marknadsstaden och ser nästan intet annat än stora magasiner med ofantliga lager af alla slags varor. En vecka efter vår vistelse där skulle marknaden, den största i världen, begynna.

Både natt och dag rådde här lif och rörelse. Man såg folktyper af alla slag. Till invånarnes beröm må sägas, att ganska få sågos öfverlastade. I anseende till inträffad ytterst svår hetta under vår vistelse i Nischni, kunde vi föga röra oss ute på andra tider än tidigt på morgnarna. Termometern visade om dagen 55 grader C. och om natten 33 gr. Man kunde genom de öppna dörrarne se in i magasinen ock betrakta deras varuförråd. Ett var fyldt med tågverk från golf till tak, ett annat med bastmattor, ett tredje med tépackor o. s. v., med ett ord, där funnos varor af alla slag. Vid beskrifningen om vår återresa från Sibirien, som inträffade under pågående marknad, vill jag ytterligare beskrifva marknadslifvet i Nischni. Det förundrade mig, att icke finske köpmän besöka denna marknad. Det är antagligt, att inköp af många slags varor kunde ske billigt här. Likaså torde den finska industrins produkter kunna finna god afsättning på denna marknad, om man blott komme att rätt känna den. Den egentliga staden, som icke kan ses från marknadsplatsen, ligger flere hundra fot högre än denna och ser rätt prydlig ut. Därifrån erbjudes en vidsträckt utsigt öfver Volga och de kringliggande näjderna.

Såsom i staden så rådde äfven på floden lif och rörelse. Man sade oss, att ungefär tusen fartyg lågo här förankrade. Den ena bogserångaren efter den andra ankom, släpande efter sig 4—5 ofantliga pråmar. Sedan vi hyrt oss tvänne hytter på en af bröderna Kamenskis båtar, flyttade vi ombord, ehuru båten låg ett par dygn i Nischni. Med en synnerlig artighet och vänlighet bemöttes vi ombord, både af befäl och manskap. Första kvällen, då vi voro ombord och drucko vårt té på det öfversta däcket, kom kaptenen med en burk sylt och bad oss hålla till godo däraf. I Ryssland är det vanligt, att man förtär sylt med té. Té begagnas öfverallt här, och samovaren saknas icke i någon koja. Tvänne gånger dagligen, till frukost och kvällsvard, samt ofta nog äfven till middagen, eldas samovaren. I kokkonsten har man icke kommit långt i detta land bland menige man. De förtära för det mesta bröd och salt, samt dricka sitt té därtill. Socker nyttjas mycket sparsamt. Kommer en främmande, så sätter man en sockerbit för honom, då té bjudes. Men har gästen någon belefvenhet, så vidrör han den icke. Är han åter nog obelefvad och låter den försvinna, så säger man sedan han gått: „den hunden, som åt upp hela sockerbiten.“ Snart tager man seden dit man kommer och jag dricker mitt té redan lika gerna utan socker som med. Att vi alla dricka det par gånger om dagen, behöfver knapt sägas.

En sådan vänlighet som kaptenen och alla passagerare ombord visade oss, fruktar jag att icke

skulle komma en främmande familj till del på en finsk båt.

Ombord voro flere resande, som talade tyska, och med dem tillbragte vi många trefliga stunder. Synnerligen godt förhållande tycktes råda mellan befäl och manskap ombord. Då båten satte sig i rörelse, blottade alla sina hufvuden och gjorde tyst bön. Så gjorde de äfven då vi lyckligen anlände till Perm, hvarefter kaptenen, styrmannen och rorsmännen skakade hand med hvarandra, som ett erkännande af att alla väl fullgjort sin pligt. Denna enkla ceremoni föreföll mig både vacker och tillbörlig.

Perm är en på sina ställen välbygd stad. En vacker park med blomsteranläggningar och en sommarteater ligger nära invid. Strax utanför staden, åt Jekaterinenburg till, finnes en kronan tillhörig kanon- och kulfabrik.

Tåget afgick kl. $^1/_2$9 e. m. från Perm och kl. 1 på natten anlände vi till gränsen af Uralbärgen. Att man var i en bärgstrakt, kunde dock föga märkas. Den ena höjden aflöste väl den andra, och ofta hade man en vidsträckt utsigt öfver höjder och dalar, men jag kan icke komma ihåg, att jag såg en enda kal bärgvägg eller topp på hela öfverresan.

Banan går genom djupa skogar, och stationerna äro ganska obetydliga. Af namnen på tre stationer: Europa, Ural och Asien påminnes man om, att man beträder en annan världsdel. Förrän man når foten

af Ural, passeras Nischni Tagilski, hvarest de ryktbara Demidoffska värken äro belägna. Huru storartade dessa värk äro, kan man förstå däraf, att folkmängden i dem uppgår till 30—40 tusen personer. Från tåget kunde vi se röken uppstiga från flere ställen, hvarjämte tre kyrkor och en mängd byggnader blefvo synliga. Gärna skulle jag stanna där en dag, emedan jag hade skäl till den förmodan, att trosförvandter funnos på orten, men detta lät sig af särskilda orsaker icke göra. På stationen åto vi middag, och tvänne unge män af våra reskamrater, som medföljde ända från Nischni-Novgorod, bjödo oss vin till undfägnad. Vi blefvo icke rätt kloka på, hvad för folk vårt ressällskap utgjorde. På mina frågor gaf den ena, en ingeniör, tvetydiga svar. På frågan: „hvar bor ni?“ svarade han: „med den ena foten i Europa och med den andra i Asien.“ Ännu mera stegrades vår nyfikenhet, då denne bjöd oss komma till sin trädgård i Jekaterinenburg. Jag var i den tron, att vår reskamrat var en fattig tjenstsökande ingeniör, och jag måste säga att jag hade svårt att svälja det vin han bjöd oss „i sin fattigdom“, som jag tyckte. Därför då han bjöd oss till sin trädgård, frågade jag, om han stod i tjänst hos någon, som hade trädgård i Jekaterinenburg. „Nej, det är min egen trädgård“, svarade han helt kort.

Våra reskamrater rekommenderade åt oss ett värdshus där vi togo in. Så snart vi klädt oss, infunno de sig och förde oss till en storartad gammal park med djup skog och konstgjorda vattendammar. För att komma in i parken, måste vi passera en borggård. Därinvid låg ett gammalt, stort slott. På fråga hvems det var, svarade vår värd: „mitt“. I parken var en restauration, och sedan vi promenerat några slag längs gångarna, bjödos vi på té och andra förfriskningar samt slutligen på en fin supé. Vår värd tog sig grundligt till bästa, och ville truga sina gäster att göra likaså. Svårt hade vi haft att reda oss, om icke den andre unge mannen visat oss sättet. „Häll på marken“, hviskade han, och så gjorde vi. Senare på natten började det regna och vår värd ville att vi skulle stanna på slottet, men vi föredrogo att resa till vårt kvarter, dit herrarne artigt beledsagade oss. Då jag följande morgon kom till Sibiriska banken och där träffade en bankrevisor, som följt med oss från Perm, frågade denne med ett småleende: „har ni träffat er reskamrat vidare?“ „Ja, i går afton voro vi tillsammans i en park, om hvilken han sade att den tillhörde honom“, svarade jag. „Nog är det säkert att det är hans“, genmälde revisorn.

Ingeniören reste samma dag bort, men den andre unge mannen blef qvar, samt kom följande afton och bad oss ut i staden. Han förde oss i ett magasin, hvari fans allehanda slags gjutgods från Uralbärgen, samt köpte oss minnen därifrån. Sedan förde han oss till det redan omnämnda slottet, hvilket han förevisade oss ända från slottskapellet ända till badstugan i det undre hvalfvet.

Inom dessa murar bodde endast en gammal man. En sägen lär gå i staden, att andar visa sig där. Oss förevisades sängen, der Alexander I hade sofvit under sin vistelse i Jekaterinenburg, samt soffan, på hvilken Katharina I suttit. En stor del af salens väggar upptogs af porträtter i granna uniformer, af hvilka ett sades vara bilden af släktens stamfader. Vår ciceron var, som vi sedan fingo höra, kusin till vår värd från föregående dagen, slottets nuvarande herre. Likaså hörde vi, att denne sistnämnde äfven eger stora bärgverk i Uralbärgen samt tillhör Rysslands älsta adel.

Den gamla kyrkan, som högst få lära haft äran att bese, innehöll fina målningar och dyrbara silfverpjeser, hvilket allt vittnade om stor rikedom. Man berättade oss, att då Alexander I var gäst på slottet, gaf dess herre en supé för 300 personer och hela servisen bestod af gediget silfver. Den yngre af våra reskamrater, med hvilken vi besågo slottet, var en fin gentleman. Han hade äfven i vetenskapligt syfte engång besökt Finland, i sällskap med en vetenskapsman från Sverige. Hans namn, ett furstenamn, är välkändt i Ryssland och omnämdt äfven i finska tidningar. Sedan vi haft äran att få hålla vår reskamrat en afton hos oss på té, skiljdes vi åt i det hoppet, att följande året träffas i Omsk, hvilken ort han då skulle besöka. Äfven sade han sig komma att besöka Helsingfors, och om så sker, önskar jag, att han måtte där få röna något af det tillmötesgående och vänlighet, som han här i den fjerran land bevisade oss.

I Jekaterinenburg köpte jag en vagn, i hvilken våra saker inpackades. Det mesta hade vi skickat från S:t Petersburg genom transportbolaget Rossija. Våra saker anlände i oskadadt och godt skick till Omsk två veckor efter vår ankomst dit. Det må nämnas till berömmelse för sagde bolag, som framför öfriga är kändt för sin ordentliga expedition. Därför att jag anlitade detta har jag att tacka general R. Nyberg, som äfven i öfrigt med råd och upplysningar gjorde mig stora tjänster.

Sedan vi, som sagdt, inpackat våra saker och fastgjort våra kistor med järnkettingar och lås, begåfvo vi oss af i vagn med fyrspann. Häpna blefvo vi först öfver skakningen, ty vi voro icke beredda på den i så hög grad. Till en del låg väl orsaken i beskaffenheten af vårt åkdon och jag var redan betänkt på, att försöka få en tarantass för att begagnas af de klenaste bland oss. Men småningom blefvo vägarne bättre och vi mera vana, så att vi välbehållna kommo efter två och en half dags åkning till Tjumen. Fastän man icke just bygger eller underhåller vägarna i Sibirien, äro de dock under torr tid ganska goda. Allra bäst äro de en eller två dagar efter ett regn. Ty då äro de hårda som sten, men efter ihållande lång torka, uppstår ett fint obehagligt dam från vägen då man färdas. Man inhöljes formligen i ett dammoln och ser ut som komme man från rian. Man kan förövrigt köra hvar man vill på många ställen, ty steppen är jämn som ett bord. Ofta händer det

att man färdas en half verst från den egentliga vägen, och detta isynnerhet vid regnig tid. Det vanligaste åkdonet, som man begagnar på resor i Sibirien, kallas tarantass. Då dessa åkdon måhända för läsaren äro obekanta, vill jag beskrifva dem närmare. Fram- och bakhjulen äro förenade med hvarandra medels fyra eller sex, 10 à 12 fot långa, smala trädstänger, liknande brödspett. På detta underrede ligger vagnskorgen, som är af järn och med säte för kusken samt täckt kur. En god tarantass fjädrar ganska bra. Då man färdas i den, är det bäst att intaga en halft liggande ställning. Därföre måste man ordentligt bädda åt sig, om man vill undgå att bli rådbråkad. Men man må bädda och laga huru som helst, så känner man sig ganska styf och öm efter första dagens åkning. Den hastighet, med hvilken man färdas i Sibirien, är otroligt stor: 250 ända till 300 verst tillryggalägges i dygnet, om vägarna äro goda. Jag har rest 34 verst på två timmar. Aldrig har jag behöft mana på kusken, tvärtom har det inträffat, att jag nödgats häjda honom, då han för mycket skyndat på hästarna.

Vi blefvo icke litet förvånade öfver att finna så bebodda trakter på andra sidan om Uralbärgen, som de mellan Jekaterinenburg och Tjumen. Inemot 200 verst reste vi i en fortsättning genom åker och äng. Den kolsvarta myllan på åkern samt de härliga sädesväxterna bevisade nogsamt markens godhet. På båda sidor om vägen voro träd planterade, så att man emellanåt åkte flere mil som i

en allé. Trafiken är ofantligt stor på denna väg. Jag torde icke öfverdrifva, om jag säger, att vi mötte omkring femtusen foror mellan Jekaterinenburg och Tjumen. Att sluta häraf borde järnvägen, som snart öppnas mellan nämda städer, komma att bära sig. Emedan mycket varor transporteras från Sibirien till Europa, skulle man tro, att en järnväg vore af högsta nöden genom hela detta land, och att den skulle önskas af affärsmän. Men så förhåller det sig dock icke. Tillgången är så stor på hästar i västra Sibirien, och fodret är så billigt, att järnvägen hade föga utsigt att drifva en lycklig konkurrens med den lefvande hästen. En järnväg i Sibirien torde därföre föga hafva att tacka de kommerciella utan företrädesvis strategiska intressen för sin uppkomst.

Vi kommo till Tjumen lördags afton den 1 augusti. Emedan man icke kunde uträtta någonting hvarken på söndagen eller måndagen, hvilken senare var Maria dagen, och till följd hvaraf offentliga verk voro stängda, så måste vi dröja några dagar i denna stad. Min första omsorg blef att få reda på mina landsmän, af hvilka jag visste att några skulle bo här. Slutligen fick jag reda på en guldarbetare, som hade arbetat på värkstad här i 22 år. Genom denne fick jag reda på några andra landsmän. Sedan jag sammankallat dem till mitt kvarter, skref jag upp deras namn och höll en textförklaring för dem. Pesonen, så hette guldarbetaren, hade icke hört Guds ord predikas eller förklaras på sitt

modersmål sedan 1859. Sin glädje och tacksamhet mot oss bevisade våra landsmän på flere sätt. Sedan jag ytterligare haft dem samlade engång hos mig, skiljdes vi åt under löfte från min sida, att någongång besöka dem, ehuru de voro få på denna ort. En finsk kvinna, som hade öfvergått till den grekiska kyrkan, träffade jag i Tjumen. Hon berättade att denna öfvergång oroade hennes samvete städse.

I Tjumen fins ett kontor, hvarest orten bestämmes, dit de deporterade skola föras. Därifrån begynner deras vandring till fots. Tisdagen besökte jag fångkontoret och fick tillträde till chefen för detsamma. Han trodde, att finnarne ännu icke anländt, men bad mig dock besöka straffängelset och höra efter. Då jag framtedde för honom författningen därom, att finnarne böra samlas på vissa, för dem bestämda platser, så invände han att de icke erhållit del af någon sådan bestämning, samt tillade, att det var omöjligt att sammanföra dem till ett ställe, emedan det icke var nog tillgång på jord för alla i en by. Det såg ut som om här vore intet att göra, ehuru jag försökte mitt bästa.

Men af en händelse kommo sakerna att gestalta sig helt annorlunda. Då denne officer förnam att jag talade tyska, hade han godheten inbjuda mig till sitt hem, emedan hans fru talade tyska och var lutheran. Jag var icke sen att mottaga inbjudningen. Frun var en älskvärd kvinna och tycktes ömma för sina trosförvandter. För henne uttalade jag huru

svårt det var att bereda lutheraner någon ordnad själavård, emedan de spriddes hit och dit omkring hela vestra Sibirien. Slutet blef, att chefen lofvade göra hvad i hans makt stod. Att han gjorde mera än jag ens kunnat tro, fann jag efteråt.

Då jag på eftermiddagen besökte fängelset, så fick jag höra af en finne, som i följd af sjukdom blifvit efter de andra, att alla årets förskickade redan afgått från Tjumen. Jag tog för gifvet, att de skulle komma att spridas hit och dit i ryska byar liksom förut. Efteråt fick jag höra af deporterade, att de under marschen fått befallning att stanna å fängelset i Tjukalins. Här måste de förblifva tvänne veckor, utan att förstå orsaken till dröjsmålet. Sedan kom ett påbud, att de skulle inskrifvas i den gamla lutherska kolonin Ryschkowa, och sättas på fri fot. Att detta var en frukt af mitt besök hos chefen för fångkontoret i Tjumen, förstod jag strax. På sagde kontor hörde jag att 18—20,000 deporterade årligen komma till Sibirien. Skada blott, att den nuvarande chefen för kontoret kommer att afgå, i följd af befordran till annan befattning i Omsk. Ty man vet icke huru den nye kommer att efterfölja författningen. Dock lofvade den nuvarande chefen, att presentera författningen för sin efterträdare. Af författningen medförde jag tvänne ryska exemplar och lämnade det ena till detta kontor. Tjumen är en ganska ruskig stad. Ett slagsmål måste vi af en tillfällighet ofrivilligt bevittna. Vi åkte med hyrkusk, och då denne i ett gathörn såg något så intressant som ett slagsmål, stannade han

tvärt, och syntes hafva god lust att blanda sig i leken. Men då han nu icke var i tillfälle därtill, så ropade han dock till den ena parten „slå duktigt till.“ Egendomligt föreföll slagsmålet. Deltagarene voro 7 à 8 man. De stälde sig först i en ring, så angrepo de hvarandra med hugg och slag. Därpå skingrade de sig åter och intogo sin förra ställning i en ring, och så gjordes åter anfall på nytt. Men utan att de märkte något oråd, kom polisen och grep några af dem, hvarmed saken var slut. Här voro alla fönster försedda med luckor, som sorgfälligt stängdes till natten. Denna sed är allmän i Sibirien, både i staden och på landet. Öfver luckorna går en järnstång, hvilken i andra ändan har en led som kan föras genom väggen in i rummet, där man sedan sätter en sprint i ett genom järnstångens ända borradt hål, och tjufven kan således icke lätt komma in på denna väg. Då gården yttermera är försedd med ett fyra alnar högt plank, upptill ofta garneradt med hvassa spikar, samt vaktas af två eller tre vaksamma hundar, så kan man förstå, att en tjuf kan litet uträtta på sådana ställen, synnerligast som härtill kommer, att en eller flere nattvakter gå omkring äfven i byarna.

Färden från Tjumen till Omsk, hvilken gick med ångbåt, varade i tio dagar. Emedan vi sällan lade i land, och det icke var möjligt att köpa något till mats ombord, så var det ofta ganska magert med kosten. Isynnerhet ledo barnen däraf, att mjölk ej var att tillgå. Sibiriens forna hufvudstad Tobolsk,

som vi passerade och där vi dröjde sex timmar, vill jag i det följande beskrifva. Ångbåtsfärden genom dessa trakter var mera enformig. Man kunde icke se annat än floden och de branta stränderna. Hvad som fanns därborta om stranden, visste man icke. En bland passagerarene ombord, en öfvermekaniker vid telegrafvärket, Scharon, följde med ända till Omsk. Med denne samtalade jag nästan dagarna igenom. Han kände noga till förhållandena i Sibirien, ty han hade bott här i tretton år. Han var född i Petersburg, och återvände från ett besök på födelseorten. Han skattade sig lycklig att återvända hem.

Lördagsafton kl. 9 den 15 augusti ankommo vi till Omsk, men emedan ett starkt åskväder med regn utbrutit, blefvo vi ombord öfver natten. Under hela vår resa hade vi det vackraste väder man kan önska sig, och högst få dagar regnade det sedan vi anlände hit.

III.

Omsk och dess omgifningar.

Omsk gjorde ett godt intryck på oss enhvar. I staden finnas flera stora stenhus, bland hvilka många tillhöra kronan. Gatorna äro mycket breda. Staden begränsas i vester af den majestätiska en verst breda Irtisch, i öster af de oöfverskådliga stepperna, samt genomflytes at Omfloden, öfver hvilken tvänne broar äro byggda. Staden är väl försedd med afseende å bildningsanstalter. Här finnes ett åttaklassigt klassiskt lyceum, ett åttaklassigt fruntimmersgymnasium, kadettskola, läraresemínarium, realskola och ett stort antal mindre skolor. Häraf kan man förstå att en hel mängd äfven bildade menniskor äro bosatta här; isynnerhet då man tager i betraktande att generalguvernören öfver vestra Sibirien och steppgebitet, guvernören öfver Akmolinska oblasten och en myckenhet officerare bo i Omsk. På senare år har man i staden anlagt flere parker, i hvilka musikkårer spela tvänne gånger i veckan.

Omsk är en ort i Sibirien, dit alla gärna önska komma, både därför att lifsförnödenheterna här äro

billiga, och därför att här finnes, som sagdt, tillgång på bildadt umgänge. Folk af olika ras, tungomål och religion anträffas här. Därom påminnes man af de olika kyrkorna, som höja sina tornspiror mot himmeln. Att de grekiskt-ortodoxa innevånare äro talrikast representerade, förstås af sig självt. De hafva fyra kyrkor, bland hvilka domkyrkan är hållen i half götisk stil. För lutheraner finnes det en liten nätt kyrka, som underhålles af staten, vidare en romersk-katolsk, två synagogor och en mohamedansk moské med sin halfmåne. Från moskéns torn hör man stundom ett entonigt ropande, hvarigenom Allahs bekännare sammankallas till gudstjänsten.

På ångbåten emellan Nischni-Novgorod och Kasan var en mohamedansk präst eller mollah samt flere tartarer. Dessa förrättade sin andakt troget flere gånger om dagen. De stodo först en stund stilla, med ansigtena vända mot Mekka, ströko sig med flata handen öfver ansigtet, sågo sig styft i händerna, som om de läst något därifrån, riktade ögonen än åt höger än åt venster, och föllo allt efter litet liksom efter kommando på sina ansigten. Tartarerna äro ett resligt folk, med bestämda skarpa drag, såsom gjutna i brons. Däremot äro kirgiserna, — dessa äfven mohamedaner — som bo på steppen kring Omsk, och hvilka man ser öfverallt i staden, ett kortväxt folk med sneda ögon. De se råa ut, men skola vara mycket gästvänliga. En finne från Om-kolonin berättade, att han på en resa ville obemärkt åka förbi ett kirgistält, hvars invånare han

kände. Men sonen varseblef honom, kom springande, svängde sig på hans häst och styrde den till tältet. „Säg nu hvad ditt hjärta önskar“, sade den gästvänlige värden, „säger du med ett halft ord att du gärna åte kött, så låter jag genast slagta ett får.“ Sedan gästen dock afböjt detta, tvangs han att dricka en skål kummis (en dryck af stomjölk, hvilken är berusande).

Dock skall det icke vara rådligt att begifva sig utan eskort alt för långt bland dem. I Omsk ser man dem, som sagdt, alla dagar; ty de förse staden med hö och ved. Jag köpte två lass ved af en för 4 rub. Han hade hämtat sin vara en väg öfver 200 verst. Veden och hyrorna i Omsk äro ungefär i samma pris som i Åbo, eller något billigare än i Helsingfors. För en varm och någorlunda beqväm våning, sådan man dock har svårt att kunna få i Omsk, måste man betala 3—400 rubel i året. Med den hyrda lokalen följa fähus, stall, lider, magasin och iskällare, hvilka bekvämligheter finnas i alla, äfven de minsta gårdar. Lifsförnödenheterna äro i allmänhet billiga. Rågmjölet kostar omkring 40 kop. pudet, hvete 80 kop. à 1 rub. pudet, oxkött 4 kop. skålpundet, potatis 90 kop. tunnan, hafra 1 rub. à 1 rub. 15 kop. tunnan. Utifrån hemtade varor äro dyrare än i Finland. Likväl kostar socker blott 20 kop. skålp.

På 200 versts afstånd från Omsk äro stora saltsjöar. Den som vill göra sig besvär med att hemta salt, får ösa åt sig från sjöbottnen så mycket

han vill, för ingenting. Betalar man två kopek för pudet, så får man det färdigt torkadt på stället. Detta salt är icke så hvitt som det man har i Finland, men utmärkt godt. Förrän man kan begagna det, måste det tvättas.

Steppen omkring Omsk är fattig på skog. Landskapets utseende påminner om en skärgård, med stora fjärdar och lummiga holmar. Dessa holmar eller skogar bestå af löfskog, som till största delen består af björk. Timmer och sågstock nedflötas till Omsk efter Omfloden, från orter 250—300 verst aflägsna och efter Irtisch från Semipalatinska gebitet, 700—1,000 verst söderut från Omsk. Denna stepp är större till sin areal än något rike i Europa, och består till större delen af svart myllejord, men i söder äfven af sandjord.

Då man är van att se den magra jordmånen i Finland, som gifver ett sparsamt bröd åt den flitige arbetarn, vill man ej tro sina egna ögon, då man ser dessa fruktbara fält i Sibirien, som nära nog utan arbete frambringa en yppig växtlighet. Ofta har jag rest öfver fält, bevuxna med klöfver och vicker, samt förundrat mig öfver att ingen bergat det. Man har då sagt mig: „här är det så dåligt.“ „Nå men detta gräs är bland det bästa höslag“, har jag invändt. „Ja, nog äta kreaturen gärna af det, men far man litet längre, så kan man på en dag slå flerfaldigt mera“, har man gifvit till svar. De fara därför långt omkring och berga blott sådana ställen, hvarest gräset vuxit högt och tjockt

som vass. Men under torra somrar blir steppen bränd af solhettan så att den i juli blir gulbrun. Då får man hö blott från sumpiga ställen. Jorden brukar man icke vidare, än att man plöjer den och harfvar ned utsädet. Då man sått en gång råg, så plägar man mellanåt skörda två gånger från samma sådd. Det händer dock här, liksom annorstädes, att man stundom får missväxt. Detta år har afkastningen varit god. Så vidt jag kunnat inhämta, har man fått omkring femtonde kornet af råg och tjugonde af hafra. Med hvete kan det stundom lyckas väl. Så berättade vår landsman, öfverste Ammondt, att han engång sådde icke fullt en och en half tunnor turkiskt hvete och fick 136 tunnor god, och 8 tunnor sämre säd däraf.

Den största fienden till landtmannen är kreaturspesten, som äfven nu rasar i omkretsen. Sedan den engång yppat sig är den svår att utrota, emedan bönderna icke gärna lemna huden kvar på de döda kreaturen. Öfverste Ammondt, för hvilken nittio oxar och ett femtiotal kor dogo på några dagar, berättade, att kirgiser stodo omkring gropen, dit kreaturen gräfdes ned och sade: „femton rubel gifva vi för dessa, tjugu för dessa kräk.“ Att mången låter förleda sig att taga emot penningarna är säkert, och så kommer pesten att spridas allt vidare.

IV.

Finska kolonin Ryschkowa.

Innan jag går att beskrifva mina utflykter i Sibirien, vill jag i korthet beskrifva, såväl de skilda finska koloniernas geografiska läge som ock deras uppkomst och historie.

Den älsta finska kolonin i Sibirien är Ryschkowa inom Tjukalinska kretsen af Tobolska guvernementet. År 1802 utvandrade några och tjugu familjer af ingermanländska finnar från trakten af Narwa till det aflägsna landet. Som orsak till emigrationen säga deras efterkommande sig hafva hört sina förfäder angifvit den obarmhertighet, med hvilken de blefvo behandlade af de egendomsherrar, under hvilka de blifvit lifegna och i hvilkas tjenst de tvungos att ständigt arbeta, så att de måste sköta sitt eget jordbruk medels nattarbete. När detta alt blef odrägligt, sände de en deputation bestående af två män, till kejsar Alexander I i Petersburg. Dessa skulle anhålla å fleres vägnar, att Hans Majestät ville befria dem från denna träldom samt låta dem blifva fria bönder, om än i hvilka trakter som helst

af sitt stora rike. För att få träffa kejsaren, vände sändebuden sig till någon högtställd ämbetsman. Men denne frambar icke deras sak till monarken, utan upplyste egendomsherrn om hvad hans lifegna hade för sig. Slutet blef, att desse utsände grepos, stympades, som det påstås, och skickades till grufvorna i Sibirien. Envishet är en egenskap, som de i Sibirien födda ingermanländingarna i högsta grad besitta. Naturligtvis ha deras fäder haft samma egenskaper, hvilken nu gått i arf till deras barn. De läto icke afskräcka sig af den motgång den första deputationen haft, utan de sände ytterligare en annan till Petersburg, för att framföra en böneskrift till kejsaren. Desse män vände sig till en rysk soldat för att få råd, på hvad sätt de kunde öfverbringa sin böneskrift till Majestätet. Soldaten hade mot en kontant erkänsla af en silfverrubel fört dem till ett ställe, som kejsaren skulle passera, samt bedt dem då falla på sina knän och upplyfta pappret. Så hade de äfven gjort. Kejsaren hade gifvit befallning åt någon af sin svit att taga vara såväl på karlarna, som på deras papper. Då gubbarna blefvo instängda i ett rum, så hade de redan antagit, att de skulle gå ett likadant öde till mötes, som den första deputationen. Men då man bespisat dem med en god mat, så hade de slutit däraf, att man icke torde mena det så illa med dem. Efter en par dagars väntan hade den människovänliga Kejsar Alexander I emottagit dem, hört på deras anföranden, samt lofvat villfara deras begäran. En tjänste-

man blef ock genast sänd till Narwa, men denne uppträdde partiskt till egendomsherrns fördel, och jagade en sådan skräck hos mången, som velat afflytta, att de ej vågade anmäla sig såsom hugade därtill. Då någon uppmanat andra att ej stå förskräckta och försagda, blef detta tolkadt som stursk-het och uppvigling, hvilket grundligt skulle näpsas.

De som förblefvo fasta och oförskräkta ålades att inom par dagar försälja sin egendom och vara färdiga till afresa. Så uppbröto våra finnar några och tjugu familjer och föredrogo hällre att fara till det obekanta fjärran Sibirien, än att stanna kvar som lifegna i Ingermanland. Efter en lång och besvärlig resa kommo de till den för dem bestämda boningsplatsen Ryschkowa. Då lära de hafva först varit i beråd att öfvergå till den grekiska kyrkan, emedan de förmodade att de aldrig kunde få någon hjälp af en luthersk präst. Men en gammal man, som sedermera förrättade de kyrkliga handlingarna bland sina trosförvandter, hade uppmanat menigheten att förblifva fast i sin fädernetro. Hans ord funno äfven gehör. Bland de första hus man uppförde, var ett litet bönehus, hvaraf man ännu ser spår på församlingens begrafningsplats. Sedermera reste några finnar till guvernören i Tobolsk och utvärkade hos honom, att en luthersk andlig emellanåt besökte Ryschkowa. Sin egen pastor erhöllo de troligen omkring år 1820, då pastorn för Omsk-Ryschkowa fick sin stationsort i sagde by. Denne pastor, som lefver i folkminnet under namnet Roman

Karpowitsch, och som ligger begrafven å begrafningsplatsen i Ryschkowa, tyckes hafva varit i många afseenden en besynnerlig präst. Enligt hvad det framgår af berättelsen om honom, hörde han till frimurareorden. Han tycks hafva stått i vidsträckta relationer, i följd af hvilka han var i stånd att införskrifva till kolonin husdjur af olika slag. Ryska tjenstemän af högre rang skola ock ofta besökt honom. En egendomlig hållning i kyrkliga bruk och ceremonier hade Roman Karpowitsch intagit. Så hade kyrkan i Ryschkowa blifvit prydd med grekiska helgonbilder, och under bönen gick klockaren i den med vaxljus upplysta kyrkan och rökte enligt grekiskt ritual med rökelsekaret. Men då den från Finland utgångne Pundani efter hans död blef pastor i Ryschkowa, blef det en rensning i kyrkan, och församlingens f. d. gamla klockare, Markoff, som förevisade mig bland annat det brukade rökelsekaret, upplyste: „kun Pundani tuli, niin se sanoi ettei tätä tarvita meillä, vaikka sitä kyllä Romani Karpowitschin aikana suitsutettiin.“ *) Enligt hvad det berättas var en stor välmåga rådande i Ryschkowa under hela förra delen af detta århundrade. Byn, som är belägen 220 verst vestvart från Omsk och 12 verst från byn Orlowa, vid stora Tjumen-Omska vägen, ligger lågt, omgifven af

*) Då Pundani kom hit så sade han „detta tingest behöfs icke hos oss“ fast nog var det i bruk under Roman Karpowitschs dagar.

ängar med kraftig foderväxtlighet, hvaremot åkrarna äro mindre fruktbara i jemförelse med andra i Sibirien. Dock äro de goda nog, att aldrig behöfva gödslas eller dikas. Fordom fans det god tillgång på björkskog, hvaraf timmer togs till boningshus. Men numera är skogen så nedhuggen, att man har svårt att få annat än bränsle från densamma. Alt gröfre virke måste köpas. Flere större och mindre insjöar finnas i omkretsen. Ett litet träsk ligger äfven midt i byn Ryschkowa, men är så grundt, att fiskar ej trifvas eller lefva i detsamma. Däremot fins det något träsk på tjugu värsts afstånd från Ryschkowa, hvari det skall vara rik tillgång på fisk. Dit färdas Ryschkowaboarna ofta för att fiska. Några insjöar inom Tjukalinska kretsen äro så betydande, att de stå upptagna på vanliga skolkartor. Jordbruket och boskapsskötseln äro båda lika viktiga näringsgrenar för kolonin.

Flere stora marknader hållas årligen i omkretsen. Så är marknaden i staden Ischim, som ligger blott sextio värst från Ryschkowa, den största i ordning efter Irbit. Den börjar den heliga Nikolaidagen och pågår nästan en hel månad. En annan stor marknad hålles Petri-dagen i den femtio värst aflägsna byn Arbatsku. På dessa marknader kunna allmogen föryttra sina produkter, såsom smör, talg och hudar så förmånligt som det i Sibirien är möjligt.

Det gamla Ryschkowa skall hafva varit så väl bygdt, att man på vida näjder talat därom. Äfven

skola bönderna haft stora spanmålsförråd och fullt upp af alt. Sederna skola varit enkla och rena, samt tukt och ordning rådande. Men denna gyllene tid för Ryschkowa upphörde med året 1846. Då brann hela byn äfvensom prästgården till aska. Redan år 1843 bestämmer en Kejserlig ukas, att alla till Väst-Sibirien förvisade lutheraner skola samlas i byn Ryschkowa. Så begynte man samla dit letter, ester, tyskar — de sistnämda isynnerhet från kolonierna i Samara och Saratoff — samt finnar. De första från Finland eller Sveaborg deporterade anlände år 1848. Af dessa fann jag ännu vid lif en Makkonen och Levander. Men inseende, hvad för en tid man nu hade att vänta i byn, utvandrade de bästa af byns gamla finnar och grundade byarna Bojarka och Bugene. Alt nog, de bättre elementen begynte utvandra, somliga ända till Minusinsk i Ost-Sibirien, och sämre tillströmmade, så att tillståndet på sextiotalet skildras i en berättelse öfver Understödskassans värksamhet för ev. luth. församlingarna i Ryssland, såsom varande högst bedröfligt. Det heter bland annat: Trots utvandringar hade folkmängden i Ryschkowa året 1859 vuxit till 1,700. Den för kolonin utmätta jorden, 18,000, desjätiner *), förmådde icke gifva näring åt alla, isynnerhet som de erhållit mycket salthaltig och sumpig mark, men obetydligt god åkerjord. — De bättre husen voro försvunna. Kyrkan hotade att

*) En desjätin är omkring två hektar.

instörta. Prästgården, som bestod af tvänne med torf täkta boningsrum, hvari pastorn lefvat i många år, befann sig i ett så jämmerligt skick, att man försålde densamma för 16 Rub. Hela kolonin erbjöd en sorglig anblick, — en oordnad massa af eländiga trähus och jordkojor om hvarandra kring ett illa luktande träsk. Men af alt var förbistringen, som uppkommit genom samlandet af de olika nationaliteterna till ett ställe, mest odräglig, som ock medförande olägenheter vid handhafvandet af själavården och upprätthållandet af ordningen. Därför uppstod tanken hos en energisk ung pastor Johansson att grunda en ny koloni, hvarest de olika nationaliteterna skulle bo i sina skilda byalag. Detta förvärkligades år 1861, då generalguvernören i Omsk anvisade lutheranerna ett landområde vid floden Om. Dit utvandrade en stor del af bebyggarena i Ryschkowa. Men en del af den gamla finska stammen hade dock sitt gamla Ryschkowa så kärt, att de icke kunde förmås att utflytta. Likaså kvarstannade många förskickade af såväl finnar, som ester och letter. Så voro där inskrifna år 1880 icke mindre än 1,420 lutheraner, ehuru väl blott hälften af dem voro fast bosatta i byn. För det närvarande uppgår finnarnas antal i denna koloni till circa 400 personer, och skolbarnens antal har varierat mellan tjugufem och fyratio. Emellertid hade den lutherska pastorn, som förut hade sin bostad i Ryschkowa, valt Omsk till sin stationsort. Detta var ock af nöden emedan de nya kolonierna, hvilka han äfven-

ledes hade att betjäna, uppstått. En ny kyrka byggdes i Ryschkowa med medel från understödskassan, äfvensom ett skolhus. Den finska gudstjänsten upprätthölls af en klockare, en i Ryschkowa född finne — som kallades Omska divisionens lutherska klockare. Han uppbar i lön från Omska ränteriet 75 Rub. årligen. Dock blef hans lön sedermera förminskad. Ty man anställde äfven en lettisk klockare, hvilken skulle få hälften af sagda lönebelopp. Numera får den finska skolmästaren ingenting af sagde medel. Efter Pundanis tid hade ingen pastor vårdat sig om finska ungdomens läskunnighet. Isynnerhet ledo finnarna däraf, att de tyska pastorerna i regeln ej förstodo finska. En lärare från Östersjöprovinserna anställdes i Ryschkowa på bekostnad af understödskassan. Men då med dennes anställande egentligen afsågs estnisk-lettiska barns undervisning, så hafva finnarna haft ringa nytta af honom. Dock hafva några mera försigkomna finska barn lärt sig läsa och skrifva ryska i dennes skola. Vid min ankomst till Sibirien hösten 1885 var tillståndet i Ryschkowa allt annat än tillfredsställande. Det öfvervägande elementet i byn består af förskickade och därför höllo alla sedliga band på att brista. Dryckenskap, stöld, mord, mordbrand, otukt, mened och slagsmål hörde näranog till ordningen för dagen. Väl försökte den gamla stammen allt fortsättningsvis att på sitt sätt stå emot det onda, men en stor del äfven af deras afkomlingar hade tagit ett fördärfbringande inflytande

af de deporterade. För att upphjelpa läskunnigheten bland det uppväxande slägtet, bekostade jag en lärare, som var en förskickad finne, och aflönade honom med dels af staten beviljade, dels frivilligt samlade medel under tvänne vintrar. Sedan jag 1888 med statens medel inköpt en gård till bostad för skolmästare, erhölls en sådan från Finland 1889, hvilken arbetar där alt fortfarande, samt aflönas med i Finland samlade gåfvomedel. Under ett af mina besök i Ryschkowa, i december 1889, grundades där en nykterhetsförening, en filial till nykterhetsföreningen i Om kolonin. Om den ock icke kunnat förmå en större mängd att ansluta sig till den, så har den dock frimodigt upptagit kampen emot rusdryckerna, som hålla på att utsuga och fördärfva återstoden af befolkningen. Byns krögare ha under större högtider, såsom jul, påsk och pingst kunnat sälja bränvin ända till 250 kannor. Till krogen har byn under vanliga år skattat ifrån fyra till sextusen rubel. Men om krögarn betalar 200 Rub. till byns kassa för att få öppna sin krogrörelse, då anse innevånarena detta för en så pass fördelaktig affär, att de icke kunna motstå anbudet, synnerligen som de förbehållit sig att efter afslutadt köp få dricka gratis två à tre spann „wotka". Till nykterhetsföreningen i Ryschkowa höra omkring fyratio medlemmar. Min öfvertygelse är, att tillståndet i byn icke kan blifva bra, förr än nykterheten vunnit så stort medhåll att krogen kommit bort. Men detta beror helt och hållet därpå, huru

kraftigt understöd arbetet får från Finland. Från annat håll har man icke att vänta sig någon, hvarken materiel eller moralisk hjälp. Att finska folket, som, om ock ofrivilligt, genom sina förskickade banditer fördärfvat kolonin, är skyldigt att deltaga i arbetet för dess återupphjälpande från detta elände, torde ingen, som rättvist bedömer saken, kunna förneka.

V.

Bugene.

Denna koloni, som man i Moskowska konsistoriets handlingar och böcker kallat Pudene eller Budene, men som i alla ryska skrifter och handlingar heter Bugen efter den lilla bäcken med samma namn, vid hvilken byn ligger, uppstod därigenom, att de förmögnaste finska familjer utflyttade år 1848 från Ryschkowa efter dess brand till denna, bakom sumpiga kärr belägna skogrika ödemark. Bugene ligger i Tarska kretsen af Tobolska guvernementet, 60 värst väster om staden Tara och floden Irtisch. Under regniga somrar har man svårt att komma dit, men är man engång ditkommer, så lefver man lugnt och tryggare där, än i de flesta andra finska kolonier, ty dess isolerade läge gör, att tjufvar sällan besöka den. Dessutom hafva aldrig några förskickade blifvit placerade dit, utan de till ett tiotal uppgående finske förskickade, som finnas där, hafva inflyttat till Bugene från andra byar och blifvit inskrifna i byn, sedan man först förvissat sig om, att de varit ärliga och dugliga. Kolonin består af tre

skilda byar: Bugene, Matinsaimikka och Arikowa. Från Bugene till Arikowa räknar man trettio värst, men till Matinsaimikka endast tjugu. — Emellan dessa byar, äfvensom omkring dem, finnas vattensjuka marker med en obegränsad tillgång på gräs som växer mans högt. Dessa moras bestå ej af mossor och torf, såsom hos oss, utan af den renaste svartmylla med lerbotten. Skulle man i ringaste mån bereda vattnet aflopp, så vore marken med obetydlig omkostnad torrlagd och ändamålsenlig till åker. Under vanliga somrar äro de i juli och augusti torra. På högländtare ställen växer löfskog. Steppnatur förekommer ej här, utan är man tvungen att rödja bort skogen där, hvarest man vill plöja åker. Åkerjorden i Bugene är af samma beskaffenhet och godhet som i Ryschkowa, d. v. s. icke af den bättre i Sibirien. Hvetet, hvaraf sås litet på orten, blir icke så godt som vid stränderna af Irtisch och längre söderut. Däremot går vinterrågen synnerligen bra i denna skogiga och snörika trakt. Med åkerbruk sysselsätta sig dock blott de mera bemedlade bönderna, hvaremot de fattigare lifnära sig hufvudsakligast af boskapsskötsel. I Bugene finnas ännu många rika bönder af den gamla finska stammen. Genom flit och sparsamhet hafva de samlat sig icke så obetydlig förmögenhet. De hafva alltid ett större spannmålsförråd än de omkringboende ryska grannarna, hvilka vid behof ofta köpa här af dem på kredit. Många väluppförda gårdar finnas i denna koloni. Namnet

„tschuhni“ har i näjden en god klang och de ryska grannarna kunna icke i nog ampla ordalag för främlingarna lofprisa tschuhnis rikedom och välmåga. Under en ångbåtsfärd på Irtisch var jag i tillfälle att höra, huru en rysse, som varit rest till Bugene, för en annan berättade om den nästan sagolika myckenhet af kreatur, som han där sett. „Vid Gud, förmöget lefva tschuhni där bakom kärren“, betygade han. Därför äro och volostiförtroendemän i Butakowska volostistyrelsen ofta finnar. Manspersonerna äro också mäktiga ryska språket och förtrogna med de ryska sederna. De kunna därföre öfverallt uppträda säkert, som trots hvilka andra ryska bondmagnater som helst. Med de omkringboende grannarna lefva de i det bästa samförstånd. I de byar eller kolonier, hvarest förhållandet är ett motsatt, är felet icke att söka hos ryssarna, utan hos de till Sibirien deporterade finnarna. — Den ofantliga myckenhet gräs, som växer i en omkrets af flere mil, har naturligtvis gjort, att innevånarene i Bugene slagit sig på boskapsskötsel. Slagtboskap försäljes i stor mängd till staden Tara och åt kringresande uppköpare som komma dit från olika trakter. Tarska hästar äro välkända i hela Vest-Sibirien och i Bugene har man äfven ovanligt goda hästar. På marknaderna i Abatsku och Ischin försälja de åt köpare från Ryssland sina mera värdefulla hingstar. Dock hålla de ofta en god häst så kär, att man icke för hvad pris som helst kan få köpa den. Det fick jag engång erfara, då jag

ville tillhandla mig ett par lika färgade vackra hingstar.

Fogel, isynnerhet orre och snöripa, fångas i massa. Äfven har elg fordomdags rikligen förekommit där, men då Ryssarna jagade dem på ett sätt som liknade ett utrotningskrig, så har den ock numera nästan försvunnit. Björnen gästar näjden någongång, ehuru sällan. Däremot torde vargen vara hemmastadd i dessa skogar, ty på min sista resa till Bugene såg jag fyra stycken helt nära till vägen. De voro sysselsatta med att gnaga på ett kadaver. Icke i ringaste grad läto de sig störas i sitt förehafvande, ehuru vi reste förbi med bjällror och klockor.

Om någonstädes så är här tillgång på mark. För Bugene byalag äro icke några gränser utstakade. De få följaktligen vända sig hvart och huru långt de behaga, för att plöja sig åker och bärga hö. Dock leker det mången i hågen att komma bort därifrån till andra mera tillgängliga orter. Men fördelarna äro så många äfven här, att utvandringen icke vill få någon riktig fart ehuruväl några enstaka utflyttat. Sista gången jag uppehöll mig i Bugene, hade en man fått emigrationsfebern på sig. Han rådförde sig med mig om icke jag kunde öfvertala ett tiotal finska familjer att utflytta till det utmärkta ställe, som han sade sig hafva funnit i ödemarken öster om Irtisch. Stället skulle ligga ganska högländt djupt inne i urskogen, vid en fiskrik biflod till Irtisch. Skogen bestod, sade han, af tall, gran,

ceder, lärkträd och löfskog. Nära invid låg en trädlös svartmylle „griwa“ 8—10 verst lång, som skulle bli den yppersta åker. Tillgång på hö skulle där enligt hans utsago äfven vara och jaktmarker oändliga och af det yppersta slag. Hvad fattades således? Men då han ej kunde förmå så många familjer att flytta ut som behöfts, så gafs det ingen möjlighet för honom att bosätta sig där. I så fall, att tio à femton familjer anhålla om ett ställe, få de det, jämte alla byarättigheter för den nya kolonin. Den ifrågavarande personen tycktes riktigt lida af att icke kunna komma i besittning af detta i hans tycke så utmärkta ställe — och nog är jag böjd att tro, att det förhöll sig så, som han sade.

Barrskogarna vid Tara, på östra sidan om Irtisch, hafva alltid utöfvat på mig en synnerligt stor dragningskraft. Dock blef jag aldrig i tillfälle att tränga djupare in i dem. Af ortens herremän hörde jag, att de med sina familjer ofta tillbringa sommaren vid någon flod i dessa skogar, samt att de på hösten begifva sig på jaktfärder in i den djupa skogen. En rik tartarfurste i Tara har för sådant behof hus uppförda hundra verst i djupa skogen. Dit far han hvarje höst för att jaga och dröjer då i flere veckor. Äfven begifva sig finnar från Bugene i september och oktober till „Urmanni“ för att skjuta ekorre och hjärpe. På dessa färder skall det ofta hända, att jägaren vandrar i dagatal, utan att veta hvar han egentligen befinner sig. Då de kamrater, som antingen förblifvit vid lägerstället,

eller hittat dit åter, märka, att någon af följet förirrat sig, hafva de ett medel, hvarigenom de kunna komma de förirrade till hjälp eller på långt afstånd göra sig hörda. De slå nämligen med yxklacken mot ett förtorkadt upprättstående träd och dess dofva klang skall höras ofantligt långt, ja längre än knallen af ett bösskott. Dessutom skall man alltid kunna uppfatta hvarifrån detta ljud kommer, hvilket annars skall vara svårt att urskilja i en urskog. Men människorna begifva sig till urskogen icke allenast för att jaga, utan äfven för att samla cedernötter. Denna skörd, som sker i augusti månad, inbringar stora penningesummor till orten. Det fins knapt en koja i hela Sibirien, som icke förskaffar sig cedernötter till de stora högtiderna Jul och Påsk. Då främmande komma till gården, bjuder man dem på sådana, och under det ryssens språklåda öfverflödar, knäcker han med en otrolig färdighet den ena nöten efter den andra. Dessa cedernötter hafva fått det betecknande namnet „Sibirisk konversation". Djupt in i urskogen bor ostjaken, men så långt, att han sällan kommer ut till stränderna af Irtisch. Ett stort obefolkadt område ligger på denna breddgrad emellan Irtisch och Obi. Bifloderna till Irtisch skola vara mycket fiskrika. Engång berättade en rysse för mig, att två af hans bekanta utrustat sig med en större båt och medhafvande fiskredskap, proviant och salt begifvit sig ganska djupt in i urskogen längs en sådan biflod. Länge dröjde det icke innan de återkommo med

fullastad båt. De hade fått så ofantligt mycket fisk, att deras saltförråd snart tog slut. I dessa skogar finnes mycket fornlemningar, nämligen stora „kurganer" eller jordkummel, af hvilka några äro omgifna med vallar och löpgrafvar. Några skola vara så kolossala, att de synas på tio versts afstånd. Isynnerhet finnas sådana vid öfre loppet af floden Tartass. Då man reser från byn Takmitskoe vid Irtisch genom Kopiowa till Jelanka, så ser man vid vägen sådana jättekurganer, ja, på en del ställen ser man flere på samma gång.

Ryssar och tartarer bo nu här, men hvilka folk fordom lefvat där och efterlämnat dessa minnesmärken, har ingen ännu utredt. På min förfrågan, från hvilket folkslag dessa minnesmärken ansågos härstamma, svarade en rysk skjutskarl: „говорятъ чухни здѣсь жили" (man säger att tschuhni bott här.) Hvarifrån han fått denna underrättelse vet jag ej, men att våra förfäder skulle engång i tiden hafva bott här, hvarest jakt och fiske varit så gifvande, är nog sannolikt. De finska folken hade i så fall blifvit undanträngde åt väster, norr och nord-ost af turkiska folk, som framträngde från söder. De i Tarska trakten boende tartarerna säga sig härstamma från Buchara. Detta område, från Ishafvets kust, längs floden Irtisch till dess källor, bärgstrakten kring Wernoi, hvarest ett folk med ugrisk munart säges bo, och trakten därifrån åt väster och nordvest, borde vara af största intresse för finska språk- och fornforskare. Men låtom oss

återgå till våra i den täta löfskogen vid Bugene boende finnar. Finnarnas från Ingermanland medförda folkseder och folksånger hafva bibehållit sig bäst i Bugene. Dem jag kunde öfverkomma, uppskref jag. Emedan de i snart hundra år fortlefvat i Sibiriens ödemarker, utan något inflytande från omgifningen, borde sångerna hafva ett visst värde.

Om ock den yttre säkerheten till lif och egendom råder i Bugene samt förmögenheten äfven är större än i de andra finska kolonierna, så är dock okunnigheten där jämförelsevis större, än i någon af de andra byarna. Något kyrkligt intresse visa de dock sig äga. De hafva uppfört åt sig ett bönehus, anskaffat sig en kyrkklocka och hafva alltid aflönat någon, som föreläst i bönehuset, döpt barn o. s. v. Dessa klockare hafva dock emellanåt varit så okunniga, att de hvarken kunnat ordentligt sjunga en psalm eller anteckna de skedda förändringarna. Under min tjänstetid i Sibirien hade jag vanligen anställd någon person i kolonin, som kunde undervisa barnen i läsning. Denne fick då uppbära in natura från byn så mycket som de förra klockarena haft i lön, samt betalades därtill af mig med i Finland samlade frivilliga medel. För skolmästaren inköpte jag en gård med tvänne boningsrum och nödiga uthus. Byn tillskarfvade byggningen med en skolstuga, och förband sig att låta skolmästarn, om en sådan kunde fås från Finland, uppodla två desjätiner af den invid skolbyggningen liggande byns beteshage. Dessutom skulle han få odla säd och

bärga hö liksom alla andra byinnevånare, utan att behöfva erlägga någon kronoskatt, vara befriad från alla öfriga utskylder samt få något spanmål, smör etc. från hvarje gård. För närvarande finnes ingen klockare eller skolmästare i församlingen, hvilket är nog bedröfligt, då det fins omkring hundra barn i skolåldern. Af dessa äro några redan öfver tjugu år gamla, men okonfirmerade.

Till denna bönehusförsamling höra några i omkringliggande ryska byar boende estniska och finska familjer. I Tarska kretsen bo dessutom från Finland förskickade finnar, kringspridda i flere volosti. Men dessa äro icke bofasta, utan resa på arbetsförtjänst vidt omkring i Sibirien och äro därför svåra att anträffa. Dock ställa de sina färder så, att de infinna sig i Bugene den tiden då prästen vanligen är att träffas där. Icke sällan händer det, att de på sina färder besöka pastorn i Omsk.

Men förr än jag lämnar dessa skogrika ängsmarker, vill jag nämna några ord om en liten finsk koloni, som ligger emellan Ryschkowa och Bugene och heter Bojarka.

VI.

Bojarka.

Liksom Bugene, uppstod Bojarka efter Ryschkowas brand, då några finska familjer utflyttade till denna, isynnerhet dåförtiden obebodda trakt. Sedermera nedslogo sig därstädes äfven några från Finland förskickade, hvilka grundlagt familjelif i Sibirien. Bojarka ligger hundra verst åt norr från Ryschkowa och blott några verst från postvägen, som går från Tobolsk till Tara och tolf verst från poststationen Atschimowa. Befolkningen där räknar knapt hundra personer. Hvaraf det nu kommer sig vet jag ej, men visst är, att bönderna i Bojarka äro ganska fattiga, ehuru de hafva en god åkerjord, god skog, goda ängar, och detta allt i omedelbar närhet.

Okunnigheten, som lägrat sig såväl öfver Sibirien i sin helhet, som ock öfver de finska kolonierna, men isynnerhet öfver Bojarka lilla församling, verkar hämmande på all slags utveckling. Den ena dagen förgår enformigt som den andra, det ena året som det andra. Den märkligaste tilldragelsen i byn är den, då prästen någongång besöker kolonin och

dröjer där någon dag. Då blir det lif och rörelse i lägret. Barnens dop skall stadfästas, ungdomen konfirmeras, de myndige medlemmarna begå Herrans heliga Nattvard o. s. v. Tillståndet i byn har väl blifvit något bättre sedan en af mig anställd skolmästare arbetat där i fem år. Barnen hafva under denna tid lärt sig läsa försvarligt och en regelbunden gudstjänst har hållits hvarje söndag. Vid min ankomst till Sibirien fans det i byn blott en eller par karlar, som kunde läsa från bok och detta nog dåligt. En af desse plägade ock förrätta nöddop samt begrafva lik. Men då jag sedermera undersökte hans läskunnighet, var den så underhaltig, att jag måste förvåna mig öfver huru han kunnat åtaga sig att förrätta kyrkliga handlingar. Hafva förrättningsmännen varit skrala, så har ock menigheten ej kunnat uppfatta mycket af hvad som blifvit föreläst. Som exempel på huru inskränkta de i sagda hänseende varit, kan följande lilla händelse, som timade väl icke i Bojarka utan i Bugene, hvarest upplysningen är något större, tjäna. En husbonde berättade nämligen som nyhet, den han på julmorgonen erhållit i kyrkan, att klockarmor fått sig en gosse. Men såväl värdinnan i gården som andra grannkvinnor, som voro närvarande då detta berättades, protesterade och sade, att detta visst icke kunde vara fallet, ty inga tecken hade märkts på klockarmor, att någonting sådant vore att vänta. Men mannen förblef fast vid sitt påstående och påstod i sten, att klockarn sagt det själf samma dag.

Då man begynte forska efter, hvarifrån han fått en sådan nyhet, så befanns det, att mannen så fattat de i juldagens episteltext förekommande orden: „oss är född ett barn, en son är oss gifven“ o. s. v. — Bojarka ligger vid en liten bäck, omgifven af hörika ängsmarker, hvilka väl äro lågländta, men dock icke så sanka, som omgifningarna kring Bugene. Ett missförhållande, som i stor grad hämmat finska koloniernas i Sibirien utveckling, har varit, att det funnits mindre antal kvinnor än män. Mången mansperson har därför varit tvungen att ofrivilligt lefva allena. Så erinrar jag mig, att en husbonde i Bojarka, som hade förlorat sin hustru för flere år sedan, nu var tvungen att ensam sköta hela sitt hushåll, utan någon som hälst kvinlig hjälp. Då jag kände till huru svårt en medelålders man har att få sig en hustru i de finska byarna, sade jag halft på skämt och halft på allvar: „Ni blir så gammal snart, att ingen flicka vill hafva er“. „Ja“, sade han med en djup suck, „sepä se juuri on, joka niin harmittaa“ (det är just det, som så harmar en). Om man förde ett lika rent språk i vårt land, så kunde hos oss en sådan klagan snarare höras från det andra könet. För alla giftaslystna kvinnor är Sibirien ett förlofvadt land. Ty en ogift kvinna, som vore öfver par och tjugu år, torde ej finnas inom finska koloniernas i Sibirien landamären. Då det nu engång blifvit tal om familjebanden, så må det tilläggas, att en familj i Sibirien känner sig lyckligare ju flere barn den har. Jord fins det nog

för alla så mycket de blott kunna bruka. Därför behöfva icke föräldrarna vara bekymrade för sina barns framtid i detta hänseende och på bröd har det ej varit brist tills dato i Väst-Sibirien. Blir något barn fader- och moderlöst så erbjuda sig oftast flere familjer att adoptera det. Huru annorlunda är det icke hos oss. Men många hushåll finnas äfven här, som aldrig så ut något, utan köpa sin brödföda, ehuru, som sagdt, tillgången på god åkerjord fins i ymnighet. Efter förmåga har byn bidragit till aflönandet af sin skolmästare eller klockare, såsom de i allmänhet kallas i Sibirien. Men hvarken är lusten eller förmågan att betala stor, och det ser betänkligt ut, hvad skolan beträffar för framtiden, ty den klockare, som enligt sin ringa förmåga värkat i Bojarka, var jag af ekonomiska skäl tvungen att uppsäga.

Förrän klockaren anställdes i Bojarka skall där varit föga skilnad mellan hälg- och hvardag. Mången brydde sig icke ens om att hålla reda på när söndagen inföll, utan fortfor med sina arbeten. Då barnen nu lärt sig läsa, och böcker blifvit spridda, så äro de första förutsättningarna för en bättre tingens ordning gifna. Då jag betänker huru mycket Guds ord just genom böcker blifvit spridt i de sibirisk-finska kolonierna, så vågar jag hoppas att detta utsäde i sinom tid skall bära god frukt. Men af allt hjärta önskar jag tillika, att hvarken Bojarka eller någon annan by måtte lämnas utan en „klockare“, ty i dessa aflägsna byar äro de, om ock

efter våra fordringar i Finland underhaltiga, af stor betydelse både för barn och för fullvuxna; för de förra som lärare och för de senare som vänner och rådgifvare.

VII.

Kolonin vid Om.

I de byar, som vi hittils beskrifvit, utgöres såsom vi funnit, stambefolkningen af ingermanländska finnar. Nu komma vi till en koloni, där en by fins, hvari befolkningen består, eller åtminstone från början bestått, af blott från Finland förskickade förbrytare. Denna by heter i kronoböckerna Helsingfors, men grannarna emellan Ruotsinkylä eller Putkowa. Men innan vi gå att närmare taga reda på tillståndet i Helsingfors, skola vi nämna något om huru kolonin vid Om uppstått samt taga en öfverblick öfver de andra där befintliga byarna.

Såsom redan förut påpekats, blef området i Ryschkowa för lutheranerna för trångt och en stor svårighet uppstod däraf, att många olika nationaliteter bodde om hvarandra i en enda by. Därför uppstod hos pastor Johansson tanken på att grunda en ny koloni, där det skulle finnas tillgång för alla både på åkerjord och skog. Ett sådant för ändamålet lämpligt ställe fans ock på 120 värsts afstånd från Omsk vid floden Om. År 1861 anvisade

generalguvernören i Omsk sagde område, utgörande 29,000 desjätiner jord till boningsplats för lutheranerna. Det dröjde icke länge förr än en stor del af befolkningen i Ryschkowa och många i ryska byar boende familjer öfverflyttade dit, samt grundade egna byar nationsvis. Så grundlade letterna byn Riga, esterna Reval, finnarna från Ingermanland Narva och finnarna från storfurstendömet Finland Helsingfors. År 1889 utgjorde kolonins hela befolkning 2,300 personer. Kolonin är bygd på en sträcka af fem värst på vänstra eller södra stranden af Om-floden. Dock äro ej byarna sammanbygda, utan är det t. ex. emellan byarna Helsingfors och Narva en obebygd sträcka af en half värst. Floden Om, som utgör kolonins gräns åt norr, är isynnerhet vårtiden en betydlig flod med branta och leriga stränder. Emedan floden är ganska strid, så händer det sällan att ett kreatur, som af våda kommit i floden, kan räddas. Om är en ganska fiskrik flod, dock förekomma icke där de dyrbara fiskarter, som finnas i Sibiriens hufvudfloder. Gädda, abborre, id, lake och en mängd fiskarter liknande mört fångas där. Genom en rik tillgång på föda blifva fiskarna mycket feta. Så är t. ex. iden till sin godhet icke mycket underlägsen finsk lax. Den stora rikedom på fisk, som finnes i floden, har väl intet motstycke i de finska floderna. Vissa tider på året då fisken är mera i rörelse, är det som om hela floden lefde. En icke obetydlig binäring är därför fisket i Om-kolonin, ehuru sättet att fiska är så primitivt, att

man endast genom den rika tillgången på fisk kan räkna på att arbetet skall kunna löna sig. Landskapet ända från Omsk till Om-kolonin har en högländt grässtepp-natur, ehuru dock betydliga löfskogar, liknande holmar i en skärgård, gifva lif och behag däråt. På våren då snön bortsmultit genom solens varma strålar, beklädes steppen hastigt som genom ett trollslag med den saftigaste grönska. Hundrade olika praktfulla växter uppspira då och prunka i de finaste färger. Steppens glada sångare, lärkorna, förekomma i otalig mängd utöfver hela steppen. Talrika boskapshjordar beta på slätten. Bonden plöjer och besår den bördiga svartmyllesteppen, från hvilken han kan vänta en rik skörd, om Gud blott gifver regn. Men om han aflägsnar sig från åkern på en timme för att hvila sig och sina hästar, bortför han försiktigt plogen, ty annars kunde den bortstjälas. Om natten är hans hvila ej häller stor, ty då måste han vaka och vakta sina hästar, som beta ute på steppen, att icke tjufvar, som ströfva omkring öfverallt och ligga på lur i sina gömställen, finge tillfälle att bortstjäla dem. Huru ofta händer det dock icke, att han, då han insomnar trött af dagens tunga arbete, vid uppvaknandet finner till sin förskräckelse sina dragare försvunna. Han som har all sin bärgning från sitt åkerbruk står nu där hjälplös, utan att kunna fullborda sin sådd. Men kan han genom att följa spåren i det daggiga gräset leta sig efter tjufven, så ve denne om han ej hinner fly undan. Ofta äro

de fruktade hästtjufvarna på denna omnäjd förskickade från Om-kolonin och dit föras icke sällan de stulna hästarna. Komma de engång dit, så kunna de blott mot dryg lösen återfås. Men icke allenast hästar, utan allt hvad tagas kan, begynte dessa af förbrytare bebodda lutherka byar stjäla från de fredliga ryska grannarna. En fördärfvets håla, en plåga för hela orten blef Om-kolonin. En egenhet hos alla dessa folk, såväl hos finnar som ester och letter är den, att de äro djärfva och förslagna samt energiska i utförandet af sina planer. Då de värsta tjufvar från alla dessa folk år efter år samlats till en punkt, hvad annat har man då att vänta sig. Begifna äro de på bränvin och tillgång på denna vara fins det i öfverflöd i Sibirien, ty icke blott lagliga krogar finnas i Om-kolonin, utan hvartannat hus hade krogrörelse som bi-inkomst. Hvilka scener utspelades icke i byn och vid krogarna! Slutet var oftast ett blodigt slagsmål med dråp. När medel till detta utsväfvande lif tröto, då begaf man sig på stöldfärder. „Mennään varkaisille“ (låtom oss fara på tjuffärd) hette det, likasom om man förehaft något annat lofligt värf. „Kylään tuli aika lailla tavaraa taas viime yönä“ (till byn hemtades det duktigt med egendom under sista natten) hette det sedan. Lutheranerna blefvo lika hatade som fruktade i omkretsen. Huru mycket detta försvårade de ordentligare förskickades och de fria ingermanländske finnarnas ställning, och huru det undergräfde deras anseende och förtroende, är lätt begripligt.

Sedan det onda tagit öfverhanden, så fans det blott få, ja knappast någon, som hade mod att angifva tjufven, om han ock väl visste, hvem som stulit det som efterspanades. Oftast hade ock ryssarna ej mod att komma till kolonin för att söka det stulna ehuru de nog visste att det hamnat dit. Farligt var det äfven i sanning att besöka orten, men ännu farligare än det i verkligheten var ville förbrytarne gifva det sken af. Byn Helsingfors stod i värsta rop ännu år 1885, då jag kom till Sibirien. Dock hade lifvet därstädes några år tidigare varit ännu gräsligare. „Siellä henkensä kuulenma pian mistaa“ (der skall man snart mista sitt lif). Det om icke annat, visste äfven de aflägsnast boende finnar i Sibirien säga angående kolonin vid Om. „Månne de icke slå ihjäl en, om man kommer dit“ frågade ryska skjutskarlarna ängsligt, då de skulle skjutsa mig till kolonin. Huru lutheranerna injagade en sådan skräck hos ryssarna, må följande skildring belysa. Jag låter en vår förskickad landsman, som bor i en rysk by 60—70 verst från kolonin, berätta. „Från en min granne“, sade han, „blefvo flere hästar bortstulna, och som man hade grundade skäl att antaga det dessa förts till finska byn, så bad min ryska granne mig och en annan finne att beledsaga honom till Helsingfors för att försöka återfå hans hästar. Då det är en sed bland grannarna att den ena grannen skall hjälpa den andra vid sådana fall, så kunde vi ej frånsäga oss hans anhållan, ehuru vi med ängslan åtföljde honom. Så kommo vi

riktigt till Ruotsinkylä. Jag kände en husbonde i byn och till honom styrde vi vår kosa. Vi bundo fast våra hästar och trädde in i stugan. Där satt en hop banditlika gestalter kring ett bord trakterande sig med bränvin. Då de erfarit, hvad vi ville, steg en af dem, en jättelik karl, upp, drog en lång knif från skidan, slog ut armen och skar med knifven ett tag öfver bordet, samt röt till: „hvem af eder skall jag först aflifva; såsom ni ryssar aflifven våra bröder, så skola äfven vi expediera er". Därpå kom han fram till oss och frågade våra namn. Mig lämnade han i fred, men min finska kamrat, som han ej tycktes finna behag i, gaf han ett slag mot ansiktet, så att blod strömmade både från näsa och mun. Vi voro i dödsångest. Ut vågade vi oss ej och derinne var det bra nog kusligt. Slutligen kommo vi lyckligen ut och så snart vi fått våra hästar lösgjorda satte vi af i god fart. „Ja, nog var det min sista resa till Tschuhni, fastän de skulle stjäla allt hvad jag har", sade ryssen och drog ett lättnadens andetag, då byn var ur vårt synhåll." Så långt min sagesman. Men fruktade ryssarna våra trosförvandter, så hade äfven dessa orsak att å sin sida frukta de förra. Funno de en lutheran inom sina marker och kunde icke denne tydligt utreda sitt ärende, hvilket ock redan för språkets skull ofta kunde vara svårt, så fick han tacka sin lycka, om han kom undan med lifvet. Men att skulden till denna fiendtlighet var helt och hållet att sökas hos lutheranerna, det torde framgå

af det sagda. Detta alt var en naturlig följd af att en massa af samhällets afskum hopats på ett ställe. Ännu därtill var det illa beställdt med kolonins andliga vård. Så länge kolonins grundläggare, pastor Johansson, kvarstannade som pastor för lutheranerna å orten, gick det någorlunda bra. Ty pastorn är den enda personlighet, som dessa människor något respektera. Är hans uppträdande bestämdt och hurtigt, såsom pastor Johanssons var, så har han stort välde öfver massorna. Med sitt bestämda uppträdande höll han dem i tygel. Men sedan han flyttade bort och svagare krafter kommo i hans ställe, blef det allt värre och värre. Förhållandena blefvo ej bättre fastän en bildad tysk-estnisk-lettisk kateket stationerades å orten. Gång på gång blef han bestulen på sina kreatur, samt hotades med döden, då han uppträdde till försvar för de förtrykta. Finnarna, af hvilka det fans i kolonin öfver åtta hundra personer, saknade all annan andelig vård, än den de genom den estniska kateketen kunde hafva. Denne förrättade såväl deras barndop som ock begrafvade de döda och förde någonslags bok öfver dessa folkförändringar inom församlingen, men ingen kyrklig personalbok fans det. De tyska pastorerna konfirmerade barnen om de kunde ur minnet läsa fadervår och tron, hvilket en del inlärde i förstugan då andra redan förhördes därinne af pastorn. Den finska befolkningen bestod ännu därtill merendels af lösa personer, som vandrade vissa tider af året i ryska byar på arbetsförtjänst.

De hade sina kojor i byn, kojor, som bestodo dels af björktimmer, dels af jord eller torf. Vanligen lefde en man och kvinna någon tid som ett hjonelag tillsammans, men af lång varaktighet var icke deras förbund. Jag känner kvinnor, hvilka lefvat på några få år med fyra eller fem olika män. Vanligtvis är det kvinnan, som väljer sin följeslagare. Såsom förut nämdes, finnes det så få kvinnor, att de äro mycket eftersökta. Huru förhållandena blefvo något bättre i Helsingfors och Narva, ja i visst afseende hela kolonin, belysa de bilagda reseskildringarna. Hvad som i yttre afseende blifvit gjordt, må dock i korthet äfven här omnämnas.

Min första omsorg då jag skulle gripa verket an blef att få finsk gudstjänst söndagligen och en skola till byn. En därtill lämplig person hade jag i den mig till Sibirien som tolk medföljande inspektoren A. Granö, hvilken med sin familj flyttade till sagde finska by hösten 1886. Under mångahanda umbäranden i kalla små rum och med ringa lön begynte han arbetet i all stillhet. Sedan vi grundligen lärt oss känna förhållandena här, började vi i samråd söka att förbättra och afhjälpa missförhållandena. Läskunnigheten blef genom skolundervisningen, anskaffandet af böcker, tidningar och ett litet bibliotek småningom upphjälpt. En kyrka med skolstuga blef bygd. I en nybildad nykterhetsförening erhölls en väsentlig hjälp i arbetet, i det att denna förening kunde anlitas vid många tillfällen då hjelp blef af nöden.

Johannes och Anders -bröder

Ryska myndigheter började allt mera begagna skolmästarn som hjelp vid svårare och farligare undersökningar, och slutligen funno de det af nöden att anställa honom som en ordningens upprätthållare med lön af ryska statsmedel. Huru många och svåra strider det kostat innan krogarna, både de lagliga och olagliga, fåtts bort, tjufvarna öfvervunnits och byn kommit till den ståndpunkt, där den nu är, vet blott den, som deltagit själf i arbetet. Om otack i allmänhet är verldens lön, så nog få prästerna och skollärarena i Sibirien erfara det mera än någon annorstädes.

I flere afseenden är Om-kolonin, hvad naturen beträffar, af alla lutherska kolonier i Sibirien mest gynnad. Åkerjord fins det nog och öfver nog. Hvad dess godhet beträffar behöfver blott det sägas, att den är graderad till första klassens åkerjord, hvilket efter södra Sibiriens måttstock vill säga det samma som ett svartmyllelager af $^1/_2$—1 meter. Skogarna, som bestå af björk och asp, hafva i tiden varit särdeles goda, men genom ett oförnuftigt sköflande hafva de blifvit sämre. På ungskog fins det dock riklig tillgång. Ängarna äro i allmänhet mera aflägsna. Ty man nöjer sig ej med att bärga hö, om det icke är nästan mans högt. Vanligtvis ser man mindre på höets kvalite än kvantite. Därför förbli stora fält, som äro bevuxna med det bästa höslag, såsom vild vicker, försmådda, och man uppsöker lågländta ställen, där det växer högt starr-hö. Boskapsskötseln står på låg ståndpunkt.

Man inbärgar icke af de bättre höslagen, därför att kreaturen äta så mycket af sådant. Hufvudsaken för sibirianarn är den, att kreaturen komma öfver vintern.

Då man reser igenom kolonins egor, så måste man, om man har sinne för naturen, ovilkorligen intagas af beundran. Af en bördig, för odling lämplig stepp, ligger tusende tunnland för ens syn, väntande på arm och plog. Där på afstånd åter ser man en löfskog, så jämn som vore den en vårdad park. Så aflöser den ena vyn den andra. Än reser man liksom genom ett sund i en skärgård, än åter såsom på en öppen flacka lik en fjärd med många in i löfskogen inskjutande vikar och bugter. På detta sätt kan man resa flera timmar inom kolonins jordområde. Allt påminner om en herregårds egor. Man blott väntar om icke där bakom skogen storartade herregårdsbyggnader skola bli synliga, ty man tycker att taflan skulle fordra det för att vara fullständig. Men man kan resa dagar, ja veckor genom sådana områden i Sibirien, utan att något herresäte ter sig för den resande. Får utvecklingen fortgå i frid och Sibiriens jord blir skonad för de halfvilda nomadhordar, som tumlat där i tiden och emellanåt öfversvämmat Europa, så skall enligt all sannolikhet en snar framtid få se dessa nu drömda slott förverkligade. Den nya sibiriska järnvägen, som kommer att genomskära kolonins jord på en mils afstånd från byn, torde medföra en ny tid för Sibirien, genom

att rycka den närmare in till Europa. Då skall väl den förbannelse, som deportationen haft med sig, småningom öfvervinnas. Måtte blott det naturfriska, som i så hög grad fängslar ens sinne i Sibirien, då kunna bevaras!

VIII.

Werchne-Suetuk.

Nu skola vi förflytta oss ett godt stycke österut från kirgis- eller Barabinska steppen. Kolonin Werchne-Suetuk, som vi gå att beskrifva, är 1,800 verst aflägset från Omsk och skall årligen besökas af den finska pastorn. Resan, då man medräknar de afvikelser från stråkvägen, som han kan nödgas göra för att betjena de här och där på mellanliggande sträcka boende finnar, blir omkring 4,000 verst. Angående kolonin Werchne-Suetuks läge och uppkomst skola vi något orda, ehuru den saken är afhandlad till någon del i en bifogad reseskildring. Likasom västra Sibiriens första lutherska kristna bestodo af svenska och finska krigsfångar från Pultava, som organiserade ett kyrkosamfund i Tobolsk, så bildades af sådana fångar i början af det adertonde seklet äfven det första ev.-lutherska kyrkosamfundet i staden Irkutsk i östra Sibirien. Sedan bildades 1767 en fältpredikantstjänst därsammastädes. Likasom Tobolsk betraktades som en moderförsamling för de öfriga luth. församlingarna i Vest-Sibirien, så är

Irkutsk en moderförsamling för alla öster om Jenisei liggande lutherska församlingar.

Sedan dödsstraffet i Finland i praxis afskaffats och förvandlats till lifstids tvångsarbete vid grufvorna i Sibirien, blef årligen ett större eller mindre antal mördare transporteradt från hemlandet till fjärran öster. Deras väg gick öfver Moskwa, Perm, Jekaterinenburg och Tjumen till Tobolsk. Hela sträckan tillryggalades till fots och drog det ut innan de kommo till sistnämda stad, vanligtvis ett år.

Ehuru deras dom i hemlandet lydde på lifstidstvångsarbete, så afkunnades ett nytt utslag i Tobolsk, lydande på en arbetstid af 15—20 år, allt efter beskaffenheten af deras brott; här fingo de äfven höra, till hvilken ort och till hvilka värk de skulle blifva sända. En del sändes näml. till Ustj-kamennogorsk, andra till kronans klädesfabriker i Omsk, brännerierna vid Tara, guldvaskerierna vid Altai eller ock ända till Nertsinsk i Transbaikalska området. Vandringen till den bestämda orten kunde dröja ännu ytterligare ett år. När de kommo till sin bestämmelseort, hände det troligen oftast, att de aldrig mera kommo att träffa en luthersk andelig. Väl gjorde divisionspredikanten såväl i Tobolsk som äfven i Irkutsk vidsträckta resor för att betjäna sina trosförvandter, men omöjligt var det dock att kunna besöka alla orter, där förbrytare placerades. Okändt var det också för prästerna, hvar sådana voro att träffas. Därtill kom ännu svårigheten att pastorn och hans åhörare icke fullt förstodo hvarandras språk.

Redan år 1843 gjorde divisionspredikanten i Moskwa D:r K. Sederholm det förslag, att alla till Sibirien dömda och förskickade skulle samlas i kolonier, särskilda för en hvar nationalität. Fängelsekomitén i Moskwa befordrade förslaget till högre ort, och den 20 Oktober 1845 utkom en kejserlig befallning, att alla lutheraner från de olika guvernementen skulle samlas i en eller flere byar i Minusinska kretsen af Jeniseiska guvernementet och deras själavård handhafvas af en eller två präster. Till dessa kolonier skulle äfven de lutheraner samlas, som uttjänat sin arbetstid vid kronans värk. För att bilda en stambefolkning i dessa byar, kom en uppmaning till finnarna vid Ryschkowa att utflytta till Minusinska området. Emedan tillgång på god åkerjord i denna gamla koloni begynte blifva knapp och deporterade årligen inströmmade af olika nationalität, så följde mången familj uppmaningen. Då divisionspredikanten i Irkutsk, pastor Butzke, besökte Minusinska kretsen år 1851 fann han här 116 lutheraner af sådana utvandrade, men ännu hade icke landområdet, som, enligt kejserliga befallningen af år 1845, skulle tilldelas lutheranerna, blifvit utmätt. Alla skrifter, som i denna sak hade blifvit afsända till kameralvärket i Krasnojarsk, hade blifvit obesvarade. De lokala myndigheterna hade först anvisat de anlända en ofruktbar stepp vid Jenisei till boningsplats, men lutheranerna hade icke nöjt sig därmed utan med god blick utsett åt sig en fruktbar trakt vid Sujetuk och Kebesch. Genom pastor Butzkes

bemedling bekommo de äfven sagde område. Pastor Cossmann, som blef dennes efterträdare, fullföljde hans arbete och ordnade förhållandena vid den nya kolonin. För lutheranerna utmättes ett område af 20,000 desjätiner. Finnarna förblefvo i Werchne-Suetuk, som var den första och älsta kolonin, letterna utflyttade 1858 till Nishnaja-Bulanka i en dal vid floden Kebesch, 25 verst sydvart från Werchne-Suetuk. Esterna fingo sig anvisad en plats vid floden Bulan, 7 verst därifrån, och benämde sin by Werchnaja-Bulanka. På det att de måtte komma till början med sitt bosättningsförsök, insamlade de lutherska församlingarna i Ryssland, på uppmaning af pastor Cossmann, ett understöd åt dessa sina bröder. Understödssumman blef betydlig nog. Den steg till 27,000 Rub.

Den del af Minusinska kretsen, hvarest äfven lutheranerna bo, har blifvit kallad Sibiriens Schweiz. Jorden är så kraftig att den bär frukt i femton års tid utan någon gödsel. Höga kullar och djupa dalar med gräs och gles löfskog omväxla. Emellan kullarna slingrar sig floden med klart vatten. Hvete, arbuser, meloner och tobak odlas; äfven idkas biskötsel. Det är ett land, „där mjölk och honung flyter“, kunde man säga.

I söder och sydost bilda sajanska bergen liksom en blå molnvägg med toppar, som äro snöbetäkta större delen af sommaren. I väster åter på vänstra sidan om Jenisei ser man enstaka höga berg, tillhörande Altaikädjan. Klimatet är sundt och det

mildaste man har i Sibirien. I allmänhet kan man säga, att orten är vällottad. Af lutherska byar gör den finska byn Werchne-Suetuk det bästa intrycket. Förmodligen hafva äfven esterna samma tycke, ty ehuru författningen bestämmer, att Werchne-Suetuk och det för sagde by tillmätta jordområdet uteslutande hörer den finska nationaliteten till, så hafva dock ester innästlat sig i byn så talrikt, att deras antal 1890 uppgick till 364. Byns hela befolkning var då 921. Antalet barn i skolåldern af estniska föräldrar steg till 131, medan barnens af finska föräldrar antal uppgick endast till 104. Detta har sin orsak i den omständigheten, att esterna komma vanligen hela familjen till Sibirien då familjefadren deporteras, men från Finland kommer blott mannen och familjen stannar i Finland. Dessutom deporteras från Estland ofta människor för mindre förseelser och dessa kunna vara nog dugliga, men från Finland afskickas med få undantag blott afskum.

De första deporterade ankommo till Werchne-Suetuk 1857 och pastorn, som hade sig anförtrodd finska fångars och kolonisters själavård, på sommaren 1863. Sistsagde år hade nämligen en kejserlig författning utkommit i Helsingfors, hvarigenom bestämdes, att en finsk pastor och en kateket skulle utsändas till denna fjärran bygd.

Pastor Roschier var den första af finska styrelsen utsända präst i Sibirien och Adamsson den första kateket. Pastor Roschier var förpliktad att betjäna icke blott finnarna i Werchne-Suetuk, utan

äfven esterna och letterna i de ofvan sagda byarna. Dessutom ålåg det honom att årligen göra en resa till de orter inom Jeniseiska guvernementet, hvarest lutheranerna bodde. Som t. f. divisionspastor i Irkutsk, gjorde pastor Roschier vidsträkta resor ända till Stillahafskusten. Sedan pastor Roschier 1878 återvände till hemlandet, stationerades en lettisk pastor i Nishnaja-Bulanka och den finska byn skulle, enligt en kejserlig författning af 1884, närmast betjänas af en finsk kateket, stående under den finska pastorns uppsikt, som enligt samma författning skulle vara bosatt i Omsk eller dess närhet och som därifrån skulle besöka Werchne-Suetuk årligen. Under pastor Roschiers tid, eller omkring 1875, uppbrunno genom vådeld kyrkan och pastorsbostaden, som uppförts på understödskassans bekostnad. Sedermera återuppfördes med statsmedel ett skolhus med skolsal och boningsrum för kateketen. Kateketen Lindholm, som efterträdde Adamsson i tjänsten, intresserade sig i hög grad för att få en kyrka till byn. Då det fans på Irkutska banken medel för detta ändamål till ett belopp af omkring 1,500 Rub. och frivilliga bidrag omkring 700 Rub. från Finland influtit, så kunde planen förvärkligas utan synnerliga uppoffringar af själfva kolonin. Kyrkan uppfördes och kunde invigas på hösten 1888. Den hade då kommit att kosta 2,800—3,000 Rub. Vällottade äro bönderna i Werchne-Suetuk i jämförelse med de flesta andra i Sibirien därigenom, att de hafva lätt att afyttra sin spanmål till handlande, som

uppköpa för de närbelägna guldvaskeriernas behof. En god inkomstkälla är äfven släpandet af foror till sagde guldvaskerier. Så berättade en husbonde i finska byn, att han hade fortjänat 200 Rub. på en vinter med att släpa sådana foror. Spanmålen står ofta i Minusinsk i godt pris, ty den uppköpes och skeppas ned utmed floden till orter, där sädesodling ej går. Vägen från Minusinsk till Werchne-Suetuk eller Kamennoi-brad, som byn på orten i alldagligt tal kallas, går än öfver höjder, från hvilka man har en vidsträkt utsigt öfver både Sajanska- och Altaibergen, hvilka man tycker vara helt nära, än åter genom fruktbara dälder och skogar. Huru man kan misstaga sig vid bestämmandet af afståndet på sådana orter må följande belysa. En postmästare i Minusinsk berättade, att han trodde, då han kom till orten, att afståndet till Sajanska bergen kunde vara på sin höjd 7—10 verst. I denna tro föreslog han för några sina bekanta att göra en promenadtur ut till bärgen. „Välan“ sade dessa och så bar det af. Då man begifver sig af från Minusinsk åt Werchne-Suetuk eller åt Sajanska bergen till, så har man att passera en skog eller däld om några verst. Sedan de tillryggalagt denna sträcka och kommit igen upp på en höjd, visade sig bärgen allt lika fjärran. Förvånad frågade postmästarn då, huru långt de ännu hade kvar till dessa berg. „Ja så där 150—200 verst hafva vi ännu att stiga“, blef svaret.

Skulle jag nu kunna afsluta min beskrifning öfver Werchne-Suetuk, så vore det väl; men då

skulle läsaren hafva fått en ljus bild om orten. Naturen är härlig, luften blå och klimatet godt. På bröd och på penningeförvärf är ingen brist — allt är sant men — innebyggarena sucka under en svår tyrann, — fyllerilasten. Denna last, som är roten till många andra laster och brott, håller våra landsmän så fångna, att kolonin icke kunnat uppblomstra så som man kunde förmoda och hoppas. Finlands ställning är sådan, att den icke kan hafva kolonier i den mening som andra självständiga stater hafva det, men vi borde hålla det för en ära och kär plikt, att upphjälpa våra landsmän i Sibirien till en högre bildningsgrad än de och de omkringliggande folken nu innehafva. Hvad för öfrigt är att säga om denna koloni må efterföljande reseskildringar belysa.

IX.

Astschagul.

Om en finsk koloni med detta namn har knappt någon i Finland hört talas. Orsaken därtill är lätt att finna. Det är nämligen icke mer än några år sedan de första finnarna nedslogo sig på stället, hvarest nu en liten koloni med detta namn uppstått. Denna koloni är den sydligaste af alla finska kolonier i Sibirien och ligger ungefär å 51° breddgraden i sydvestligaste hörnet af Barnaulska distriktet af Tomska guvernementet. Redan länge hade mången i kolonin Bugene varit missnöjd med sin boningsort och önskat komma bort till något mera tillgängligt ställe. Några familjer därifrån hade i flere år irrat kring i södra Sibirien, bott än i ryska byar, än i staden Barnaul, utan att finna en lämplig boningsplats. Slutligen nedslogo de sig på steppen å sagda område, där det fans rik tillgång på sött vatten. Så snart de gjort detta och lutheranerna i Tobolska guvernementet fått kunskap därom, utflyttade ytterligare under åren 1887—1890 några familjer finnar, ester och letter från Bugene och Omkolonin. Området

tillhör kejserliga kabinettet och jorden står under bärgstyrelsens i Barnaul förvaltning. Genom vederbörandes försorg utmättes åt lutheranerna ett jordområde, beräknadt för 700 personer, hvilket antal borde infinna sig där inom vissa år ifall de ville behålla hela det utmätta jordområdet. År 1891 funnos i kolonin 102 personer, till största delen finnar.

Flere gånger hade jag fått emottaga bref från Astschagul med anhållan att komma till dem, men hade icke kunnat bekomma resemedel förrän på våren 1891. I medlet af maj sistnämda år, var jag beredd att företaga sagde min i Sibirien sista längre tjänsteresa och vill i ett följande kapitel skildra densamma.

X.

Min första tjänsteresa till Omkolonin 1885.

Sedan jag kommit något i ordning samt fått mig en podoroschna begaf jag mig på resa till Jelanka, hvilket ligger 150 verst österut från Omsk, ty där uppgafs finnar bo. Då jag kom dit, sade man att jag bort taga af åt höger redan långt tidigare och att jag nu gjort en krok om 70 verst. Sedan jag dock fått höra, att i byn bodde inemot hundra lutheraner lugnade jag mig och stannade öfver natten på stället. Om morgonen kl. 5 sände jag bud till en finne, som genast kom till gästgifveriet. Denne sade sig vara från Ylistaro och heta Pajumäki. Sedan vi öfverenskommit om tiden och platsen, samlades vi kl. 10 f. m. hos en skomakare Strand från Helsinge, och jag höll gudstjänst där för en samling af tjugu personer. Därpå afreste jag åter för att uppsöka den finska kolonin, och kom kl. 6 e. m. till en rysk by, vid stranden af Om-floden. På den motsatta sidan låg den finska kolonin. Medan jag väntade på karlen, som skulle hämta mina saker ned till båtstranden, såg jag tre karlar

komma vandrande, en i midten och en på hvardera sidan om honom, de två sistnämnda försedda med duktiga påkar. En rysse sade: „den mellersta är en finne“. „God dag“, sade jag på finska. „Jumala antakoon“, svarade han. „Jouduin tässä kiini“, (Jag råkade komma fast) fortsatte min landsman. — „No mistä syystä?“ (Af hvilken orsak?) — „Ei se asia ollut niin suuri, mutta ihminen joutuu toisinaan onnettomuuteen“ (Saken var icke så stor, men menniskan råkar ut för olyckan emellanåt) menade han, och tillade; „kyllä jo taitaa henki mennä, on seitsemäs kerta kun täällä joudun kiini.“ (Nog lär lifvet stryka med nu, det är sjunde gången som jag råkade fast härborta). Mannen sade sig heta Lisasson och vara hemma från Tavastehus. Sedermera fick jag höra, att han hade varit i arbete hos en rysse, som sände honom med häst och kärra för att föra proviant åt arbetsfolket på åkern. Men Lisasson tyckte det vara mera uträkning att resa sin väg. For så, och sålde både häst och kärra och alt, hvad något värde hade. För denna sin gärning blef han nu gripen.

Då jag betraktade den finska byn på afstånd, tyckte jag, att den i många afseenden liknade en finsk by i hemlandet. Badstugorna vid åstranden och de höga björkarna på gårdarna, men framför alt språket, som här talades, påminte om Finland. På kuskens rop kom en gammal man efter mig med båt. Han var sjuklig och skral. Då han hörde, att jag var finsk präst, öfverväldigades han

af en sådan glädje, att han föll på sina knän och utropade: „Voi Herra Jumala, vai tuli tänne viimein oikea suomalainen pappi“ (Ack Herre Gud, så kom det dock på sistone hit en riktig finsk präst). Då jag sedan satt i kretsen af våra landsmän, så kändes det alldeles som om jag nu funnit den jag länge sökt. Underligt var det icke häller, ty icke en dag torde förgått under fem års tid, utan att jag kommit ihåg dessa våra landsmäns öfvergifna ställning.

Därför var det nu icke ringa glädje för mig att finna, det jag var välkommen och länge väntad. Den lutherska kolonin vid floden Om ligger 125 verst österut från Omsk, men hör icke till Akmolinska obulasten, dit Omsk hör, utan till Tobolska guvernementet. Den består af fyra byar: Helsingfors eller Ruotsin kylä, Narva eller Suomen kylä, Reval eller Estin kylä och Riga eller Letin kylä.

Då pastor Johansson icke kunde få nog mycket lutheraner till denna nya af honom grundade koloni, anhöll han hos guvernörsämbetet i Tobolsk, att alla deporterade lutheraner från hela Ryska riket måtte sändas till Omkolonin. Så skedde äfven. Häri torde sökas orsaken därtill, att man upphörde att sända finnar till den för dem bestämda kolonin Werchne-Sujetuk i Minusinska kretsen af Jenisejska guvernementet. Årligen tillströmmade till kolonin hundratal personer till största delen förbrytare och spetsbofvar. Snart flyttade pastor Johansson bort från Omsk, där han var bosatt, och i hans ställe kommo mindre energiska män, som besökte kolonin

blott en eller högst två gånger i året. Lifvet där blef allt värre och värre, och slutligen blefvo lutheranerne en sådan skräck och plåga för hela trakten, att befolkningen eller ryssarna gingo in med en anhållan till myndigheterna, att man icke skulle sända alla förbrytare till deras distrikt, ty man hade numera ingen säkerhet till lif och egendom. Fallet lärer varit, att våra landsmän begåfvo sig, tjugu à trettio man starkt, till ryska byar för att röfva och stjäla. Så kom det ett påbud, att lutheranerne icke skulle sändas till en ort, utan spridas omkring i ryska byar, två och två i hvarje by. Men ondskan har icke aftagit i den lutherska kolonin, utan har den de senaste åren nått sin höjd. Alla sedliga bud och band äro aflägsnade. Äktenskapet hålles icke i någon hälgd. Det är vanligt, att hustrun öfvergifver sin man och lefver med en annan, den öfvergifne mannen i sin tur tager till sig en annans hustru o. s. v. I den finska byn förekom bl. a. ett fall, hvari två män hade ingått byte om sina hustrur. Att hustrun bestjäl sin man, medan denne är borta från hemmet, och reser af med en annan, har händt ofta. En man kom till mig under min vistelse i kolonin och bad mig höra efter hans hustru under mina resor. Medan han varit vid höbärgningen, hade hans hustru sålt bort all fisk, som han fångat på våren, alt smör och alla ägg, samt supit upp allsammans och sedan rymt från hemmet. Jag hörde berättas, att hustrun först varit en hygglig människa, men hennes man hade plägat

tvinga henne att supa, då han själf söp. Så blef hon småningom en drinkerska. En annan kom och klagade, att hans hustru öfvergifvit honom för tre år sedan samt bodde med en est, med hvilken hon hade två barn. Det oaktadt sade han sig vilja emottaga henne, om hon ville återkomma, hvilket hon dock icke gjorde. Af andra hörde jag, att han kört bort sin hustru och gifvit henne en ko, samt sagt, att de nu voro skilda vänner.

Husbonden i den gård, där jag bodde, var en framstående man, äfven efter finskt sätt att se saken. Han hade länge hållit finska tidningar och läst ganska mycket. Han var född i Sibirien af fria föräldrar och njöt stor aktning, icke blott i kolonin utan äfven i kringliggande ryska byar. Han led af ett revolverskott, som en lett hade tillfogat honom då han skulle gripas. Letterna och tyskarne äro de värsta i kolonin. Nästan hela den lettiska befolkningen består af tjufvar och tjufgömmare. Vore det någon mera rättänkande ibland dem, så vågar han icke öppna sin mun, emedan han vet hvad som vore följden. Under denna sommar hade letterna utprässat pänningar från de kringliggande ryska byarna, ända till öfver tusen rubel. De stjäla nämligen hästar af ryssarne, hvilka sedan få lösa dem från byn för en öfverenskommen summa. Jag såg en förteckning öfver, huru mycket en hvar fått betala. En hade man beskattat med 70 rubel. När de sedan resa af med sina hästar, skjuter man efter dem. Skolmästarn i byn Mühlenberg, en bildad

man, berättade för mig att lutheraner två dagar förut höllo på att dränka 2 ryssar i ån, emedan dessa kommit för att spana efter stulet gods. Hade han icke stått med revolvern i hand och hotat att skjuta ned dem, som vågade hindra ryssarne att rädda sig, så hade de utan tvekan fullbordat sitt dåd. Skolmästarn hade sedan fått hälsningar att hålla sig beskedligt, eljes skulle de nog få honom att tiga för alltid. Lutheranerna äro i allmänhet ett svårt folk. En lett blef af mig sammanvigd med en luthersk kvinna i Omsk några dagar efter min ankomst. På bröllopskvällen hade brudgummen tagit sig något till bästa, kallat sin brud för sköka och pryglat upp sin svärmor. Så reste han till sitt hem, som var 80 verst från Omsk. Hans hustru reste efteråt dit, men fann vid sin ankomst, att mannen allaredan hade hos sig en kvinna, hvilken öfveröste den nya hustrun med otidigheter samt sade, att hon mera var hans hustru än den andra, emedan hon snart skulle skänka honom en arfvinge. Den unga hustrun kom sörjande med sin fader till mig för att rådgöra huru de kunde få laglig skilnad. Efter ett par veckor kom mannen till mig och menade, att han genom polisen skulle låta hemta sin unga hustru till sig. Då jag icke kunde meddela mig med honom utan tolk, samt visste att han var skulden till allt, så talade jag denna gång mest med tecken och åtbörder, men ett språk som han väl förstod. Var det nu min vältalighet eller var det något annat, som värkade, alt nog, efter ett par

timmar kom han med sin unga hustru på afskedsvisit till mig, ty nu skulle hon flytta med honom till hans hem.

Våra finnar här i Sibirien äro icke att skryta med, och dock måste skollärarn i Omkolonin säga, att de äro jämförelsevis bildade, „mera bildade af sig". Troligen mente han, att de bemöta honom anständigt och med aktning. Då jag på morgonen efter min ankomst till kolonin gick för att taga i skärskådande „Helsingfors", samlades snart de af byns finnar, hvilka icke hade synnerligen svåra (d. ä. färska) missgärningar på sitt samvete, omkring mig. Flere österbottningar träffade jag här, så t. ex. Matti Annala från Kauhava, Ylihärsilä från Lapua, Liveljas från Alahärmä m. fl.

Det var underligt att se den värkan mitt uppträdande gjorde på dem. En del darrade så, att de hade svårt att stå, och det drog ut en lång stund innan jag kunde få ett begripligt samtal med dem i gång. Detsamma har jag funnit öfverallt med våra finnar, så att jag ofta måst tala så sakta och vänligt som möjligt, för att ingifva dem litet mod. Om de komma in till staden, så äro de som uppskrämda foglar. Underligt är det icke häller, ty för de stölder, som lutheranerne föröfva i ryska byar, blifva de alla så hatade, att de förföljas och dödas, som vilda djur, om de visa sig på ryskt område. Saken försvåras ännu mera däraf, att mången icke kan tala ryska och förklara sin sak och orsaken till sin resa, som kan vara loflig och

nödig. Man tror att mera än hälften af de deporterade från Finland dödas och nedgräfvas i all tysthet af ryssar. Förhållandena locka också härtill. Gripes nämligen en tjuf och föres till „volosti", som man säger här, så kommer tjufven vanligen åter efter en vecka. Volosti är hufvudorten i ett distrikt, och omfattar flere församlingar. I hvarje volosti finnes en tingstuga och en nämd, till hvilken en förbrytare i första hand föres. Kommer nu en vän till tjufven och gifver en 15—20 rubel åt zasedateln, så släpper han fången utan vidare. Då denne återkommer till byn, så få hans vedersakare akta sig. Därför sade en rysk bonde åt mig: „den som har 30 eller 40 rubel kan stjäla så mycket han vill, men värre är det för en fattig att göra det."

Därför är det icke under att ryska bönderna taga rättskipningen själfva om hand. Men att det ofta går till ytterlighet och grymhet är klart. Man berättade mig i kolonin, att man funnit i ån till och med fem karlar sammanbundna och med betsel i munnen; dessa hade varit hästtjufvar som ryssarne dränkt. Uppför en sig väl bland ryssarne, så hjälpa de honom på alt sätt, ty de äro af naturen godmodiga och välvilliga. Men deras godhet missbrukas oftast af våra landsmän. Får han låna en 15 eller 20 rubel, så försvinner han för att icke återkomma. Och den bedragne ryssen säger: „Gud vare med honom, han förstod icke hvad godt och rätt var."

Men jag kommer alt för långt från saken, som jag skulle förtälja. Det första, som mina landsmän

frågade, sedan de hämtat sig något, var detta. „Onko siinä perää kun ne sanovat että täältä voisi vielä päästä Suomeen (Eger det pratet någon grund att man skulle kunna slippa ännu härifrån till Finland)?“ Jag måste säga att jag trodde det de icke kunde få tillstånd därtill, men tillade: „Hvarför skulle ni vilja härifrån, landet är ju det bästa man kan finna, och uppför ni er som folk, så har ni det bra?“ „Jaa mutta se ikävä“ (Ja men hemlängtan), blef det sorgsna svaret. Kanske blir det bättre, sedan ni kom hit, tröstade man sig med. Sedan de blifvit mera frispråkiga, berättade en, att det riktigt skar till i hjärtat på honom då han hörde, att en herreman stod och talade finska, en annan, att svetten begynte lacka från hans panna etc. Om söndagen predikade jag i deras bönesal, en liten skolstuga i lettiska byn. Ty ehuru här bo par tre tusen lutheraner, så torde det vara omöjligt att få dem till någonslags uppoffring för att bygga sig kyrka. De flesta äro så fattiga, att de knapt hafva kläder att skyla sig med. Samlingen var ganska stor och ordningen utmärkt god. Var det nu ett dåligt förebud eller var det af glädje som finnarne klämtade så grundligt, att de sönderslogo sin lilla kyrkklocka, men skada var det i alla fall för den försummade och eländiga församlingen. På eftermiddagen höll jag en bibelutläggning i Ruotsin kylä, samt försökte göra några på lifvet gående frågor. Att man icke utan frukt behöfver arbeta bland dessa förlorade får, tror jag. Men huru mycket skall man

i det stora hela kunna värka, då man har att göra så vidsträkta resor omkring. Läskunnigheten är dålig eller ingen bland barnen. De tycktes vara glada öfver, att jag lofvade hålla läsförhör med dem i vinter. Efter finskt sätt ville de undfägna mig med några „muruja“ (smulor). Före min afresa hämtade den ena ägg, den andra smör och den tredje sjöfågel. Fastän jag visste att gifvarene voro fattiga, så tog jag gladt emot deras gåfvor, hvilka bevisade, att jag vunnit deras hjärtan. Att här vore mycket att göra, och ett arbetsfält, som icke så borde försummas som hittills, klarnade mer och mer för mig. I mitt hjärta tackade jag Gud, att jag icke hörde deras råd, hvilka sökte afråda mig från att företaga denna resa, ty behofvet är större än man kan beskrifva. De sade i kolonin, att de försökt skrifva till Finland och framstält sin nöd, men de viste icke om brefven framkommit.

XI.

En resa till Bugene i Juni 1886.

Då nu igen en tid förgått under fåfäng väntan på resmedlen från Ryssland, och jag fått litet hopsparadt af egna tillgångar, så beslöt jag att göra en resa till kolonin i Bugene i Butakovska volosti af Tarska kretsen. Sedan jag gjort alt hvad i min förmåga stått, för att få de till ämbetsresorna anslagna medlen, så kan jag intet annat, än med tålamod vänta på bättre tider, ehuru det är svårt både för församlingen i Sibirien och för mig. För mig är det dess värre, då man har mest sådant folk att göra med, som vända alt till det värsta.

Sedan jag två veckor före resan underrättat kolonin om min tillämnade ditkomst, samt bedt att man ville komma mig till mötes med hästar till Tara, så afreste vi, min hustru och jag, med ångbåt från Omsk och anlände efter tjugu timmars färd till Tara, som ligger 280 verst norrut från Omsk. Längs den bugtiga floden blir vägen omkring 400 värst lång. Till denna sträcka, som vi med strömmen tillryggalade på så kort tid, åtgick det på återfärden

icke mindre än fyra dygn. Härvid är dock att märka att vi hade en pråm i släptåg. Floden Irtisch är alltid en väldig flod, men den ter sig mest storartad under vårflödets tid.

Dess medelbredd är ungefär en half värst. Nu då vattnet stod högt, kunde man från båten skåda vidt omkring sig, men senare på sommarn ligger man så djupt nere i floddalen, att man sällan kan se annat än de enformiga, branta stränderna af floden.

Nu hade man ständigt utsigt öfver oöfverskådliga ängar och åkerfält. Ju längre vi kommo ut åt Tara, dess mera kuperadt och skogbevuxet blef landet, och redan några värst söder om Tara syntes randen af urskogen eller „urmanni“, som våra finnar, i likhet med ryssarna, kalla. I denna skog, som kanske kan sägas vara „utan like i längd och i bredd“, vandrar ostjaken ännu med sin näfverbåt på hufvudet, oåtkomlig för civilisationen, och skogens vilda djur hafva där ett lugnt hem. Maken till tjocka furustockar, som hämtas därifrån, har jag aldrig sett. Då vi framkommit till Tara och fått oss inkvarterade hos en beskedlig småborgare i staden, blef det min första angelägenhet, att höra efter om några finnar kommit oss till mötes. Men sådana hvarken syntes eller hördes af. Man förmodade, att det var omöjligt att komma fram till den finska byn, och att orsaken till finnarnes uteblifvande var att söka däri. Men försöka måste man, tänkte jag, och gick altså till ortens förnämsta

tjänsteman, ispravniken eller polismästaren, en tjänsteman midt emellan länsman och guvernör. Han var mycket vänlig, men sade, att det var omöjligt att komma fram till Bugene. Så sade äfven ortens fredsdomare, som tillfälligtvis var tillstädes. Denne sade, att han engång frågat en finne, hvarför de bosatt sig så bakom otillgängliga moras, och att denne svarat: Just därför att stället är så otillgängligt, hafva vi bosatt oss där.

Då jag vidblef mitt uppsåt att sådant oaktadt göra ett försök, gaf ispravniken mig en skrifvelse, däri han anbefalde sina underlydande att förse mig med hästar, samt erbjöd mig en soldat till hjälp på resan, hvilket anbud jag dock afböjde.

Efter en half timme äro hästarna framme hos er, sade han, då jag till afsked tacksamt skakade hans hand. Snart sutto vi inpackade i en „tarantass“, hvilken kördes af en kalrakad tartar, den där ingalunda ville fördröja vår framkomst. Sedan jag i volostikansliet framstält min skrifvelse från ispravniken, fingo vi snart hästar, ehuru man afrådde oss att fara mot natten. „Ni blir säkert sittande i kärr“, mente vår envise värd, som skulle ut med sina hästar. Vi fingo nu utbyta tarantassen mot vanliga lätta arbetskärror, taga tre hästar i stället för två och sedan alt var i ordning, begåfvo vi oss af. Först bar det af med god fart, men snart blef vägalaget dåligt. Den ena sumppölen aflöste den andra, och ofta var det nära att hästarna skulle fastna i dyn. På andra ställen åter framsläpade

hästarna, hvilka vadade ända till buken i vatten, kärrorna öfver halfruttna kafvelbroar. Slutligen blef det nästan mörkt och tunga regndroppar begynte falla från de svarta molnen.

Flere timmar hade vi redan arbetat oss igenom morasen, och då vi frågade skjutskarlen, om vi ej snart komme fram till gästgifveriet, gaf han oss det nedslående svaret, att vi hade mer än halfva vägen ännu kvar, samt att den återstående vägsträckan var ännu sämre än den tillryggalagda. Så gick det ändock småningom framåt, fastän vi nog ofta hade skäl att befara, att i värkligheten skulle besannas hvad man förespått oss, att vi nämligen skulle få tillbringa en natt insjunkna i kärret. Slutligen begynte en af hästarna, och det dessutom den bästa, att uppsäga kontraktet, ty dess hofvar hade af det eländiga vadandet i vatten blifvit så ömma att den knappast mer kunde stå på benen. Alt omlassades på en kärra. Pisksmällar och skjutskarlens enformiga rop, då han manar på sina trötta hästar, ljuda nästan hämskt i den djupa ödemarken. Med Guds hjälp nå vi slutligen en rysk by. Vi bulta på porten och snart bli vi insläpta och välkomnade af värdsfolket, som uppstiger helt öfverraskadt af ett så oförmodadt besök. Sedan hembrygdt öl, hvars make man ej finner i Finland, blifvit framhämtadt till förplägning, ville man laga samovaren i ordning, hvilket vi afböjde, ty efter dagens mödor behöfde vi bäst hvila. Om morgonen, så snart vi uppstigit, förplägades vi med allehanda rara bakverk, som

värdinnan på morgonqvisten gräddat för sina främmande. För vårt nattqvarter och förplägningen emottogs icke någon betalning. Ty här i skogarne trifs och lefver gästvänskapen rätt väl än i dag. Som ett exempel på denna de ryska böndernas gästvänlighet i Tara trakten, vill jag omnämna, att då jag på min återresa gick öfver torget i Tara, kom en rysk bonde och hälsade mycket vänligt på mig, sade sig vara god vän med någon finne, beskref hvar han bodde och bad mig vara så god och komma som gäst till honom, då jag framdeles skulle resa förbi. Att finna en sådan vänlighet på en främmande ort, gör en riktigt godt i hjärtat. Att man bemötes med en synnerlig aktning och vördnad bland ryssarna, därför har man mycket att tacka de tyske pastorerne, som förut rest här. Genom sitt lif och sitt uppförande hafva de förskaffat de lutherska presterne ett godt anseende i Sibirien, hvilket däremot icke de ryske presterna alltid åtnjuta. Att mången luthersk prest varit ytterst mån om sitt namn och sitt anseende, bevisar ett par drag af den energiske pastorn Johansson, som för ett trettiotal år var här. Då en rysse engång sagt åt en finne: er pastor är blott en svinaherde, hade han låtit hämta mannen till sig (vid detta tillfälle var han i skogen, där råarna för kolonins jord uppgingos) och gifva honom en duktig risbastu. Lägger man ännu härtill, att ett par dåliga tjänstemän fingo sitt afsked genom tyske pastorernes ingripande, så kan man förstå,

att folket fått respekt för dem och deras värksamhet.

Vi fortsatte resan efter frukosten och ehuru jag ofta rest med god fart i Sibirien, så vet jag mig icke hafva kommit fram fortare än nu. Vägarna voro jämna och landet något högre. Vi hade blott trettio värst kvar till Bugene, där vår husbonde, som skjutsade oss, sade sig vara bekant.

„Finnarne där äro rika och duktiga människor“, sade han. Ett svårt ställe hade vi att passera, nämligen ett half värst långt kärr, där hästarne emellanåt sjönko så djupt att dyn stod dem öfver ryggen. Voro dessa kärr bottenlösa, eller sådana, som kärren i Finland, så vore det omöjligt att komma öfver dem. Men nu hafva de alltid en fast botten och under torra somrar uttorka de så, att man måste gräfva brunnar, för att få vatten åt kreaturen.

Klockan tolf annan dag pingst anlände vi till den finska byn, dit man icke vetat vänta oss, ty mitt bref hade ännu icke anländt. Då vi kommo med postklockan i lokan, så trodde man, att det var „zasedateln“ eller länsmannen, hvilken väntades till byn vid samma tid. På afstånd vinkade man åt oss, hvart vi skulle taga in i kvarter. Det träffade också så lyckligt, att anvisningen gälde just samma gård dit vi ämnat oss.

Ytterst förvånade blefvo människorna vid vår ankomst, då de hörde oss säga vårt „hyvää päivää“. Vi voro knappast inne i det för oss anvisade rummet, förrän det var fullpackadt med människor.

Emedan vi just ej erbjödo någon behaglig anblick, öfverspolade som vi voro med träck och dy, bad jag folket lämna oss på en stund för att vi måtte få undergå behörig upputsning. Sedan den var gjord, blef tillträdet åter beviljadt. Vi hälsades välkomna af dessa skogens beskedliga innevånare med omväxlande gråt och skratt. En gubbe, som tyckte sig vara något mera erfaren i lifvet än de andra, sade: „Jag sade genast då jag såg er resa förbi vårt fönster, att det där var icke zasedateln, utan det var helt visst vår nya pastor och hans fru."

Klockarn, en gammal est, kunde icke nog gräma sig öfver, att de icke vetat om vår ankomst, ty i så fall hade de behedrat oss med att ringa med bönehusklockan, då vi inträdde i byn.

Sederna i byn äro enkla. Af stöld och andra brott hör man sällan. De veckor vi tillbragte i kolonin voro som en hvila i jämförelse med vistelsen i Omsk eller andra kolonier, där man ständigt har omkring sig personer, om hvilka man icke vet, hvad de hafva i sinnet. Ty det finnes bland de från Finland deporterade endast ganska få, som ej kunna räknas till skurkar eller bofvar. Ju mera man kommer att känna dem, desto sämre finner man dem. Ehuru det icke är nöjsamt för mig att afgifva ett sådant vittnesbörd om våra landsmän i Sibirien, så kan jag icke annat. Man föreställer sig ofta de försände såsom mordiska och djärfva sällar, hvilka dock kunna hafva en viss karaktär. Vore de endast för mord eller dråp deporterade, så kunde

en sådan tanke vara riktig, men då de, som bekant är, nästan alla äro till lifstid dömde gamla tjufvar och lösdrifvare, blir förhållandet helt annat. De äro ofta nog ganska fega, särdeles inställsamma, afundsamma och opålitliga till den grad, att en kamrat kan lömskt öfverfalla och mörda en annan, den han lofvat sin tro och vänskap. Ingen tacksamhet förmå de mera känna för bevisad välvilja. Tvärtom, ju mer man gifver dem, dess större anspråk hafva de, och ett fräkt pockande på penningelån blir den vanliga följden af någon visad välgärning. Personer, åt hvilka jag vägrat att låna penningar, hafva öfverfallit mig med bref af den utsöktaste skamlöshet, och man måste tyvärr säga, att sådana äro de till största delen.

Af de från Finland komna har man därför föga att vänta, men kraftigare försök borde dock göras, då de nu engång finnas här; och isynnerhet borde man taga vård om deras barn, att de finge en bättre uppfostran, så att de åtminstone lärde sig läsa. Det värsta är, att de försände hafva invärkat synnerligen menligt på de kolonier, dit de blifvit skickade. Man säger att Ryschkova förr var en anständig by med idoga människor, men nu bebos den mest af folk, som ständigt sitta på krogen, och fjorton à femton års gossar öfverträffa, säges det, äfven de nykomne i alla knep och skälmstycken. Hvad skall man annat vänta af barn, som uppväxa i en sådan omgifning. Skall det någonsin bli bättre, vet jag ej. Men säkert är, att icke den finska för-

samlingen, sådan den nu är, med egen kraft kan upphjälpa sig. Den måste upphjälpas och ställas på bättre fötter af andra. Måhända kan den sedan gå med egen hjälp, isynnerhet om man upphörde att deportera hit gamla banditer och lösdrifvare. Alla bildade människor i Sibirien, som känna till, huru finska fångar i stor skala kommit till västra Sibirien, samt att de blifvit så lämnade utan all andelig vård, ogilla och klandra detta förfaringssätt såsom lättsinnigt och orätt, och annorlunda kan det icke häller betraktas. Man kan säga, att det icke är Finlands skyldighet att vidare sörja för de personer, som blifva liksom afklipta från dess statskropp och äro medlemmar i ett annat samfund. Men hvems skall då skyldigheten vara att taga vård om vilsekomna, omyndiga individer? Kanske svaras det: den lutherska kyrkans i Ryssland. Men denna kyrka, som till stor del består af i hela riket kringspridda smärre skaror, af hvilka blott få förmå aflöna sin egen präst, är ganska arm. Man samlar visst i hela riket alla år penningar till en understödskassa i St. Petersburg, för att med dessa medel aflöna präster och skolmästare äfven i Sibirien, men medlen räcka icke till. Äfven flere predikantsplatser äro obesatta. Dessutom kan Finlands folk icke med någon rätt fordra, att denna fattiga kassa skall aflöna lärare för dess förre landsmän.

Huru detta arbete skall kunna fullföljas så, att den finska församlingen komme ifrån sin nuvarande olyckliga belägenhet, har jag icke klart för mig

själf, ty en stor svårighet ligger redan däri, att finnarna bo spridda på så långt från hvarandra belägna orter. Ett är nog klart och det är att det skulle behöfvas par tre barnalärare, som vore stadgade och mogne kristne, hvilka äfven kunde för folket föreläsa en predikan och sjunga någon psalm om söndagarna.

Någonting, hvari de från Finland komne vida öfverträffa de i Sibirien födda, är läskunnighet och kristendomskunskap. Ty i Bugene, där det finnes många rika och kloka bönder, fins det dock få, som kunna ens något läsa ur en bok. De äro själfva olyckliga öfver, att det så står till, klaga öfver, att det icke blir bättre med deras barn, men deras klagan har icke nått någons öron, som kunnat hjälpa dem. Att de hafva intresse för något högre och ädlare än det blott, som hör till kroppens uppehälle, bevisas däraf, att de bygt sig ett bönehus, köpt sig en liten kyrkklocka, samt själfva aflöna en klockare, som efter sin förmåga söker ombesörja gudstjänstens upprätthållande. Men gubben, som är född est, läser med svårighet finska, och känner inga melodier, utan sjunger blott „efter eget gehör“, såsom det faller sig, en värs si en annan så. Han klagade: „kansa sanoo lukkari on pehmeä, mutta jos lapsia kurittaa lukemaan, sanotaan, kuka sinulle sen luvan antoi“ (folket säger att klockarn är för slapp, men agar man barnen för att få dem till läsning, så heter det, hvem gaf dig lof till sådant).

Att klockaren är oförmögen att lära barn är naturligt, då han icke ens är mäktig i finska språket. Dessutom är han gammal och afsigkommen, samt har ingen lön för sitt skolarbete. Då jag begynte hålla skriftskola med barnen därborta, så bestod hela undervisningen däri, att jag lärde dem stafva och något läsa innantill. Barnen voro nog flitiga, och hade man hållit på med dem några veckor, så hade de nog lärt sig. I det hoppet, att Gud skulle styra det så, att de i nästa vinter skulle få någon lärare, lämnade jag dem oadmitterade tilsvidare.

Annan dag pingst höll jag gudstjänst i deras bönehus; och då finnarne härborta fira äfven tredje och fjärde dag pingst, fick jag hålla högmessogudstjänster begge dessa dagar. Dessutom samlades vi alla kvällar i bönehuset efter dagens arbete, och betraktade Guds ord. Heliga trefaldighetssöndagen var det nattvardsgång. Kommunikanternas antal var omkring ett hundra.

Bland seder, som jag icke funnit annorstädes hos finnarna var den, att de icke blott kyste sin prest på handen, då de hälsade, utan att några föllo ned med ansigtet mot golfvet. Denna sed förefaller mycket anstötlig, isynnerhet för en som är van med österbottningarnas rättframma sätt. Förr än de gingo fram till nattvardsbordet, gingo barnen fram till sina föräldrar och fullgjorde samma ceremoni.

I allmänhet hade människorna i denna öde trakt ett mera så att säga belefvadt sätt än man

har i de flesta aflägsna församlingar i Finland. Deras uppmärksamhet mot oss gick nästan för långt. Ty så snart kunskap om vår ankomst anländt till de andra byarna, ansågo de mera förmögna bönderna det vara sin skyldighet att komma på uppvaktning, och tyckte någon sig hafva dröjt för länge så bad han om ursäkt.

Den förmögnaste i kolonin är kyrkovärden, hos hvilken vi bodde, och hans tre bröder. Alla äro de vackra, ståtliga karlar, med långt svart skägg. De hafva en hvar sina 30—40 hästar samt stora och välbygda gårdar. Nästan hela tiden vi voro i kolonin hade vi dem i vårt sällskap. Kyrkovärden följde oss öfverallt, ja ännu ett par mil på hemvägen. De två veckorna vi uppehöllo oss här förflöto icke mindre angenämt för menigheten än för oss.

Såsom omnämdt, hafva några af de mera dugliga bland de förvisade sökt sig till Bugene, samt där blifvit mottagna till bönder. Huru snart en duglig förskickad kan komma sig före i Sibirien, bevisa flere exempel därifrån.

Bland andra påträffade jag där en Unkuri från Ylihärmä, som för dråp kommit i fängelse och begärt sig öfver till Sibirien. Han hade blott tjugufem rubel, då han kom fram till ort och ställe, för hvilken summas skull han var nära att sätta lifvet till genom ett par finnar, då han begaf sig till Bugene. Dessa hans landsmän, en Ruuskanen och en Koponen, hade sällat sig till honom och velat tjäna honom som vägvisare, allt i hopp om att

kunna röfva honom. Sedan han dock lyckligen kommit till Bugene, begynte han genast arbeta för dagspenning och däremellan fälla virke till egna hus åt sig. Då han någon tid vistats där och människorna började finna, att han var en duglig karl, blef han måg i den gården, där han tagit sitt kvarter. Efter ett par år hade han egna goda hus, och nu har han fem hästar, ett tiotal kor, samt alt hvad man behöfver till ett jordbruk. Vi voro bjudna på té till honom, då vi voro resta till de andra byarna. Han bor nämligen i den andra byn Matinsaimikka, som är 22 verst från bönehuset. Den tredje byn åter är 30 verst aflägsen. Som sagdt, Unkuri hade med flit och omtanke skaffat eller skapat sig ett godt hem. Hans hustru var en vacker kvinna och han hade flera friska barn. Bättre tyckte han det vara att bo här än i Finland, och då han hade sitt hem här, så sade han sig icke längta härifrån. Endast sina föräldrar saknade han.

Emedan det fans gamla och orkeslösa personer samt odöpta barn i de två andra byarna, måste jag besöka dem bägge, ehuru vägarna dit voro obeskrifligt usla. Man nödgades åter genomvada par värst långa kärr. Höväxten var här sårdeles yppig och då man såg korna gå i bete på ängar, hvilkas like man icke finner i Finland, så blef man helt underlig till mods. Under höbärgningstiden är det vanligt att en karl bärgar på fyra dagar 20—30 lass hö.

Hvad åkerjorden i Bugene beträffar, så är den sämre än i Om-kolonin. Ty en sådan åkerjord,

som man har på sistnämnda ställe, har man svårt att finna annorstädes. I Bugene hade det varit af nöden att dika åkrarna, men detta gjorde ingen. Skulle man göra detta, är jag säker på att afkastningen blefve mycket större. Svartmyllelagret är blott omkring ett kvarter tjokt och därunder har man antingen hvit eller röd lera. Den hvita leran sade man vara mycket fet och lämplig till åker. I trakten af Bugene växa bastträd, idegran med flere trädslag i ymnighet. Af barken till bastträdet gör man starka rep. En god hästras, samt stora kor, som mjölka ända till tre à fyra kannor i målet, har man i trakten kring Tara. En lycka för finska kolonin har det varit, att inga kor där fallit. Fria finnar skulle man gärna taga emot i kolonin. Den sibiriska pesten rasar annars här ofta. Under senaste vinter föllo alla kor i Om-kolonin. Troligtvis härleder sig sjukdomen till stor del däraf, att korna vanskötts om vintern, ty sibirianare hafva ju inga fähus. En ko, som varit sjuk och blifvit litet bättre, sättes genast tillsammans med de friska, och de fallna nedgräfvas blott till en del.

Sedan jag nämt, att jag i Tara höll skrift och nattvardsgång för några tyskar, som bo där, kan jag sluta min reseberättelse. Dock vill jag ännu tillägga, att ryssarne vid fängelset i Tara visade en sådan tolerans, att de tilläto mig hålla luthersk Gudstjänst och nattvardsgång i den ryska kyrkan därstädes. Bland fångarna träffade jag där en Kauhava-bo, som rymt ända från Sachalin, dit han

kommit för mord. Nu hade han icke uppgifvit sitt namn, icke heller hvarifrån han var. Sin dom hade han fått, lydande på fem års förvisning till Östra Sibirien och 25 prygel.

Nöjd tycktes han vara med utslaget, ty han hade vunnit sitt ändamål med rymningsföretaget. Han hade nämligen därmed förkortat flere år af sin strafftid. Underligt föreföll det mig, att han vågade så helt anförtro sin hemlighet åt mig, som han såg första gången, utan fruktan att jag skulle uppge hans namn eller dylikt. Bland annat berättade han, att han för ett par år suttit öfver en vinter i samma fängelse med „Napolan ukko“, som alltså ännu tyckes lefva. Haapaoja satt sistlidne vinter i Ischims fängelse och blef därifrån skickad till Östra Sibirien. Om jag tillägger, att Sutki torde lefva i Werchne-Sujetuk, har jag nämt de mest bekanta förbrytarena från Finland. Till den slutsats hafva alla tjufvar kommit här, att det platt icke går för sig för en vanlig tjuf att stjäla i Sibirien.

Haapaoja lärer hafva faderligen förmanat de i fjol ankomna, att icke försöka därmed. „Ty“, hade han sagdt, „nog hade jag mod och mandom, men inte har man någon nytta däraf, då ryssarne komma med sina störar“.

Efter en vinter, något kallare än i Finland, hafva vi nu den härligaste sommar. På vårsommaren regnade det en längre tid hvarje natt och dagarna voro soliga och varma. En rik skörd i alla afseenden kan därför landtmannen vänta sig.

XII.

Första resan till Östra Sibirien 1886.

I slutet af september fick jag veta, genom en skrifvelse från guvernörsämbetet i Tobolsk, att inga hinder mer förefans för resemedlens utfående. I den förhoppning, att saken var reglerad äfven i Tomsk och Jenisejsk, begaf jag mig af åt östra Sibirien i slutet af samma månad. På min resa åtföljdes jag af en i Sibirien född finne, Matti Saari eller Iwanoff, som både talar och skrifver ryska, samt ännu därtill är mäktig både estniska och lettiska språken. Lägger man ännu härtill, att han förstår sjunga ganska bra och varit absolutist i trettio års tid, så inses lätt, att man har svårt att finna en lämpligare reskamrat.

Resan från Omsk till Tomsk blir, såsom ock naturen emellan dessa städer, enformig. Landet mellan Irtisch och Obi är nämligen flakt och lågt. Barrskog fins det icke förrän i närheten af Obi, men en riklig tillgång på löfskog, åkerjord och äng fins det där. Ofta får man resa trettio värst och mer, utan att se en människoboning, men så äro

ock byarna sedan, till hvilka man efter en sådan resa anländer, stora och folkrika. De äro icke sällan fyra à fem värst långa, och invånarenes antal uppgår till fem à sextusen. En finne, som engång befarit denna väg, sade, att han vore böjd att tro, det icke människor funnos annorstädes till, ty så stora och folkrika voro byarna i hans tycke. Men besinna bör man, att det är hufvudsakligast vid stora vägen, där folk bo, och bra litet ser man äfven vid den af åkrar och kultivering i allmänhet. Bönderna så blott så mycket, att de hafva sitt årsbehof af gröda, och sysselsätta sig mest med att släpa foror, som i otrolig mängd gå igenom Sibirien. Därför bli vägarna så sönderkörda, att det är svårt att befara dem, isynnerhet på vårsidan. Säreget är det att se té-karavanerna, ty téet forslas med slädar, som äro så stora som små ängslador i Finland, samt hafva medar, som timmerstockar. Man förespänner 8—10 hästar, och så bär det af i en flygande fart från en by till en annan. Som sagdt, hafva bönderna till sitt arbete och sin penningeinkomst att köra dessa foror.

På resan från Omsk till Tomsk kommer man att passera två städer, Kainsk och Kolyvan, båda med ett antal invånare, uppgående till 8,000. Från Kolyvan begynnandes får landet ett annat utseende. De ändlösa Barabinska stepperna och slätterna upphöra vid floden Obi och nu blir landet mera kuperadt. Från staden, som är belägen på en hög, åt alla sidor sluttande kulle, kan man på afstånd se den

dunkelgröna barrskogen. Efter fyratio värsts åkning kommer man också värkligen fram till barrskogen. Med hurudan känsla man inandas dess doft och lyssnar till trädens susning, efter ett och ett halft års skiljsmässa från barrskog, vet blott den, som erfarit det. Visst käns det, om man ville säga något därom, som det käns då man återser en trogen barndomsvän, en saknad kamrat. Så när var jag frestad att ropa mitt „goddag“ till de kära tallarna vid Obis strand.

Telegrafiskt underrättade jag polisen i Tomsk om min ankomst, samt bad den underrätta lutheranerna därstädes därom. Men som lutheranerna äro spridda och svåra att få reda på i en så folkrik stad som Tomsk, så kunde eller brydde sig polisen föga om att hopsamla dem.

Då jag kom till staden, fick jag själf börja med att sammankalla dessa. Det första som förestod var likväl att göra uppvaktningar, med hvilka man är mycket nogräknad i Sibirien. Den första uppvaktningen gälde guvernören, därpå besökte jag kommendanten för trupperna i staden och så stadens alla ämbetsmän i ordning efter rangskalan.

Guvernören i Tomsk var en mycket artig och vänlig officer, som, då jag beklagade att jag icke kunde tala ryska, var nog god att säga, att det var lika ledsamt för honom att icke känna något af de språk jag talade.

Det var lördag då jag kom till Tomsk. Genast satte jag flere personer i rörelse för att uppsöka

finnarne. Följande dag voro äfven 15—20 personer finnar i kyrkan. Det fins i Tomsk en vacker luthersk kyrka af tegel, med ett orgelharmonium. Emedan icke någon luthersk prest besökt Tomsk på två år, måste jag dröja där något öfver en vecka. Under denna tid besökte jag stadens tre fängelser, och fann i dem omkring femtio lutheraner, af hvilka tjugu voro från Finland. Finnarne voro antingen från grufarbetet förrymda, eller ock från Finland hitskickade mördare, som fördes längre österut. Icke litet öfverraskade blefvo de, då jag hälsade dem på finska. De sade sig icke haft en aning om, att en finsk präst fans i Sibirien.

I fängelserna höll jag gudstjänst och nattvardsgång. I länefängelset tykte direktören säkerligen, att vår gudstjänst såg för tarflig ut, ty han kom in under pågående gudstjänst med två vaxljus i handen och stälde dem på det provisoriska altaret. Detta var visst vänligt gjordt af honom. I stadens kyrka höll jag två finska, en svensk och en tysk gudstjänst. Af svenskar fans det blott fyra personer, som jag kunde träffa, ehuru jag senare fick höra, att ytterligare en svensk familj uppehöll sig därstädes. Men likaså litet som jag visste om dem, visste de om mig. I vår landsman, baron Aminoffs familj tillbragte jag mina lediga stunder. Här i Sibirien finner man sällan folk, som hafva andra ämnen att tala om än hvad man skall äta och dricka och kläda sig med. Desto mera glädjande blef det därföre för mig, att få samtala med personer, som

hade högre intressen. Både baron Aminoff och hans fru hyste ett varmt intresse för våra stackars finnar, af hvilka baronen hade några med sig vid kanalarbetet emellan Obi och Jenisej. Som det torde vara bekant för läsaren, är han chef för sagde kanalarbete. I Tomsk fans det en krets, till hvilken äfven härskapet Aminoff hörde, i hvilken man icke spelar kort och dricker, utan kommer tillsammans för att tala i dagens frågor och sådana ämnen, af hvilka en hvar kan hafva någon nytta eller själsbildning. Sådana kretsar äro annars sällsynta i Sibirien, ty så snart några komma tillsammans, blir det tyst som i grafven; och enhvar läser styft sina kort, och grubblar på, huru han med en liten vinst kunde gå ur spelet.

Med säkerhet till lif och egendom är det illa beställt i Tomsk och dess omnäjd. Risk underkastadt är det i hvarje sibirisk stad att visa sig ute på kvällen, men i Tomsk dock mer än annorstädes. I fjol vinter existerade där ett band, hvars uppgift var att frånröfva folk kläder på gatan, och dess värre var ett par tjänstemän från ett ämbetsvärk medintresserade i saken, såsom det sedermera uppdagades. Under det jag var i Tomsk, blef en af mina bekanta, en tysk telegrafist, tidigt en afton frånröfvad sin päls. Då han gick på gatan, kommo några karlar åkande under sång och spel, och i förbifarten föröfvades dådet, och så bar det åter af. Men vår tysk hade långa ben och satte efter hvad han förmådde, såg hvart banditerna veko in, anmälde

saken för polisen och fick åter sin päls. Banditerna blefvo fängslade, för att andra dagen åter, som man försäkrade mig, sättas på fri fot.

Men ett ännu rysligare drama tilldrog sig äfven under min vistelse i Tomsk. En hel familj, bestående af man, hustru, tre barn och två tjänarinnor, blefvo mördade kl. 7 på morgonen, då full trafik redan rådde öfver alt. Sagda dåd föröfvades i ett hus, som låg vid den mest trafikerade gatan, då handelsbodan där mordet skedde, redan var öppnad. Då jag klockan 9 for där förbi, voro liken utställda till beskådning. Fasa och tårar sågos afspeglade i folks ögon vid anblicken af den mördade familjen, som låg badande i sitt blod.

Osäkerheten i Tomsk är så stor, att då jag beställde mig posthästar, för att fara vidare, förmanade mig postmästarn att icke lämna staden på kvällsidan, ty de första hållen äro, sade han, mycket farliga. Som han sade, gjorde jag äfven. Komna till första stationen öster om Tomsk, sällade sig en hop karlar med misstänkt utseende kring våra saker, hvilka vi nu måste flytta från kärra till kärra, emedan jag, för den sena årstidens skull, måste lämna mitt åkdon i Tomsk. En af karlarna var eller låtsade vara mycket full, och tycktes ständigt vilja falla mot våra saker. Slutligen tog mitt tålamod slut, så att jag med en vredgad stämma röt till, hvarpå de litet snopne drogo sig bort, den ene efter den andre.

Sedernas vildhet och råhet i Sibirien ser man däraf, att spetsbofvarna nästan alltid mörda sitt offer,

om de ock icke vänta att få mer än en rock däraf. Mera sällan händer det dock, att resande, som fara med posthästar, öfverfallas. Händer någonting sådant, är skjutskarlen då med i spelet. Jag har hört här berättas, att min företrädare, pastor Roschier, blef en gång i närheten af Tomsk en natt förd från stora vägen på en biväg, troligen med ett anlagdt försåt, samt att han endast genom bruk af vapen fick kusken att vända om till rätta vägen. På samma sätt gick det också en finne, som i sista somras kom till Omsk. Då han fördes från stora vägen och förstod, hvad man hade i sinnet, bad han skjutskarlen vända om, men förgäfves. Sedan han aflossat ett skott, och hotat att jaga det andra genom hufvudet på kusken, återvände denne till rätta vägen, och erkände äfven, att det var på sin husbondes befallning han ville föra honom dit bort, hvarest husbonden allaredan själf var på vakt efter byte.

Tre stationer öster om Tomsk var det redan slädföre, så att vi nu fingo byta ut kärran mot slädan. Resan gick bra, och icke sällan såg man barrskogar. Efter par dygns resa kommo vi en kväll till Marinsk, som är en stad med 12,000 invånare. Där beslöt jag att taga kvarter för att hvila ut en natt. Annars reste vi vanligen dag och natt. Vi läto alltså köra oss till stadens enda värdshus, som hölls af en jude. Min klockare och skjutskarlen gingo in, för att höra efter rum. Men då juden hörde, att det var fråga om att taga en präst i kvarter, sade han helt kort: „med sådant folk vill

jag ingenting hafva att göra, gå och sök er ett annat kvarter.“ Snopen kom min klockare ut, icke beredd på ett sådant svar, men vår ryska skjutskarl hade sina egna funderingar och upplyste juden om, att det var en njemetski (tysk) pastor. Det omstämde juden genast, så att han själf kom springandes ut med ett ljus i handen och hälsade oss välkomna. Sedan kom han in i mitt rum, och då han såg mig afdraga det ena klädesplagget efter det andra, anmärkte han, „inte kan ni just gärna få kallt“. Hela aftonen satt han sedan och talade sin rotvälska, men ganska bra kommo vi dock till rätta med hvarandra; jag talade min dåliga tyska, han sin ny-hebreiska. Men frukten af vårt samtal var, att jag beslöt taga en genväg från Marinsk till Minusinsk, och då skulle jag komma att resa öfver en afgrening af Altai-bergen. I Marinsk satte jag alla möjliga rörliga personer i farten, för att uppsöka lutheraner. Men blott en enda kunde jag anträffa. Han var dock en finne, en smed, som bodde här bland främlingar. Han blef så glad öfver att träffa oss, att han brast i gråt. Enligt hvad jag tyckte, hade han ett öppet sinne för Guds ord, men led af dryckenskapslasten. Sedermera har jag hört att han blef inbränd vid en eldsvåda i Marinsk.

Nu skulle vi befara en väg, där det icke fans några gästgifvaregårdar. Därför kommo vi öfverens med en forman, att han skulle skjutsa oss 80 verst. Denne forman, som sina nio och nittio gånger beskref för oss, att hans far var en fransman, var en

egendomlig företeelse. Knappast en minut teg han på hela vägen, men mycket af hvad han berättade, förstod jag ej. Då vi på färden från staden reste förbi hans koja, sprang han in och hämtade oss häggbärspiroger. Ehuru jag uppskattade han vänlighet, kunde jag dock icke förtära hans gåfvor, utan stoppade dem i min ficka, för att vid lämpligt tillfälle traktera någon hungrig hund med dem. Några svåra ställen hade vi att passera, ty åarna höllo icke ännu att befaras, och färjorna stodo fastfrusna.

Öfver kvarndammar och rännilar krånglade vi oss fram, min klockare och jag torrskodda, men Frantsosoff, formannen, blef våt om sina fötter, hvilket ingalunda var angenämt under 15—20 graders köld. Därför måste vi ock stanna i en by där vi värmde honom och oss själfva med några glas te. Klockan var tolf på natten då vi framkommo till byn, dit Frantsosoff skulle föra oss. Nu beslöt jag att börja begagna sådana hästar, som tjänstemän, stadde i kronans ärender, få begagna. Under det vi väntade på dessa hästar, kom jag tillfälligtvis att fråga, om här fans lutheraner. Jag blef icke litet förvånad, då man sade mig, att här finnes väl omkring femtio personer lutheraner.

Därför beslöt jag att på återresan stanna där, hvilket jag ock gjorde. De flesta lutheranerna voro dock vid guldvaskerierna, så att jag endast kunde träffa fem finnar och ett par ester och letter. För dessa höll jag gudstjänst och nattvardsgång, samt sammanvigde ett par finska kontrahenter.

Ehuru de icke kunde med några intyg visa sin hinderlöshet, hade jag ej hjärta att lämna dem ovigda, då de redan lefvat åtta år utan kyrklig välsignelse och hade flere barn. En gubbe från Borgå träffade jag i sagda by. Han hade icke sett luthersk präst på 26 år. Från begynnelsen svensktalande, hade han glömt bort sitt modersmål till den grad, att det var omöjligt för honom att uttrycka sig på svenska.

Ett äfventyr, eller huru jag må kalla det, voro vi utsatta för fyra mil bortom sagda Tischuli by. En byskrifvare ville nämligen arrestera oss. Han påstod nämligen att vi hade förfalskad „padoroschna". Med padoroschna förstås ett papper, som man får från guvernörsämbetet eller polisen i en mindre stad. Då man förevisar padoroschnan, så är hvarje gästgifveri förpligtadt att gifva posthästar. Det fins två slag af padoroschnor, sådana som gifvas åt kronans tjänstemän på deras ämbetsresor och köpta sådana, som enhvar kan få för sina penningar. Jag hade naturligtvis ett af det förra slaget. Skrifvaren, som skulle besörja att vi finge hästar, påstod att vi hade själfve fabricerat våra dokument, samt ville sända oss till volosti. En sådan resa tykte vi blifva mindre angenäm, ty vi hade just kommit samma väg och voro ej hugade att återvända fyra mil. Men skrifvaren blott skref på sin rapport och ville mottaga inga förklaringar. Jag försökte skrämma honom med att det vore hans sista rapport, som han nu skref, men han sade sig hafva tjänat i hären som kapten

och att han nog förstod sin sak. Till denna hans försäkran anmärkte min klockare ironiskt: „Er karrier har ju gått bakvändt. Snart blir ni väl byns vallhjon, om ni avancerar, som man tyckes ha skäl att förutspå."

Småningom lärer väl skrifvaren insett, att hans tilltag var malplaseradt, isynnerhet som byns invånare, hvilka af nyfikenhet samlats i stor skara, togo parti för oss och drefvo gäck med sin skrifvare. Då rapporten var färdig och tidpunkten inne för oss att afresa, försvann vår vedersakare, och då han icke visade sig mer, förespände man hästar åt oss, samt förde oss vidare framåt.

Följande station var en tartar by och då dessa Allahs barn hörde, att jag var präst, frågade de, om vi äfven hade så mycket hälgonbilder eller „abraster" som ryssarne. Då de hörde, att vi icke tillbedja bilder, tyktes de se belåtna ut. På följande station måste vi öfver en å, som utgör gränsen mellan Tomska och Jenisejska guvernementen. Ån var redan isbelagd, men bar icke hästarne. Jag blef redan orolig i hågen, men tartaren var ej rådlös. Han körde längs med ån tils vi kommo till ett ställe, där strömmen var så stark, att ingen is fans. Dit styrde han nu kosan rakt i stömmen. Först nedföllo framhjulen och så bakhjulen med en duktig stöt. Nedåt eller utföre går det ju alltid lättare, men att komma åter upp är värre. Det fingo äfven vi pröfva. Framhjulen kommo lyckligen upp på isen på den motsatta stranden, men så begynte de skrinna åt sidan,

och de oskodde hästarna voro maktlösa på det hala. Hart nära voro vi att få oss ett kallt bad, men kommo dock lyckligen igen på det torra.

Ju närmare vi kommo Altai, desto mera förändrades trakterna. Höjderna hade aflöst slättlandet och själfva Altais bärgskäglor tyktes vara endast på några värsts afstånd, ehuru vi, såsom man sade, hade ännu 100 verst till dem. Den ena kägelformiga bärgsspetsen aflöste den andra, och så långt man kunde se åt söder, såg man de blåa bärgen. Vi måste öfver bärgskädjan, och då vi rest ända från Marinsk åt syd-sydost, togo vi nu af åt öster. Vi reste längs stranden af en bärgsflod, och skada att vi under natten kommo att passera ett annars sevärdt ställe, en insjö upp i bärgen, hvarifrån ofvanantydda flod rann fram. Hela vägen till Jenisej-flodens område gick backe upp och backe ned. Emellanåt hade man att fara 15—20 verst uppför och så igen utför. För mig var denna resa icke oangenäm, ehuru den visst var något besvärlig. Man måste än resa med släde än med kärra. Emellanåt voro kärrorna så små, att man måste sitta och hänga benen utanför vagnskorgen. Men hvad gjorde det till saken! Ty friska och raska voro vi, samt kunde icke nog beundra alla dessa nya företeelser, som vi sågo. En natt kommer jag ihåg att jag inslumrade litet, men vaknade af att hästarne stannat. „Hvad nu", frågade jag. Skjutskarlen pekade åt en lodrät bergsvägg invid vägen, och då jag såg ditåt, stod min klockare Matti där och slätade bärgsväggen

med sin hand. Han som aldrig förut sett ett bärg eller en större sten, ville nu öfvertyga sig om, att bärget bestod af sten. Så snart man beträdt det Minusinska området, kunde man af de rika fornminnena som där funnos, förstå, att man trampade en jord, där ofantliga folkmassor i tiden lefvat. Man reser tiotal värst öfver steppen, som med sina uppresta grafvårdar likna en oafbruten begrafningsplats. Sedan vi lyckligen kommit öfver floderna Jenisej och dess biflod Tuba, hvilka voro fulla med issörja, anlände vi nio dagar efter vår afresa från Tomsk till Werchne-Suetuk. Byn, som ligger i en dal, vid en liten bäck, är så undanskymd, att man icke vet ordet af innan man kommer in uppå den. Den är en värst lång och till en del ganska väl bygd. Finnarnes antal uppgår till inemot fyra hundra och ester hafva bosatt sig där så talrikt att de snart nog i antal komma att öfverträffa finnarna.

Hvarhälst finnar bosatt sig, hafva städse ester och letter infunnit sig kort derpå, hvilket varit och är till stort men för de förstnämda. Ty esterna bilda städse i de finska byarna ett skildt parti för sig, som ofta nog motarbetar alla bättre sträfvanden och befordrar de sämre.

Werchne-Suetuk, som ligger 81 verst åt sydost från staden Minusinsk, grundlades för ungefär 40 år sedan, då några ingermanländska finnar från kolonierna i närheten af Omsk nedslogo sig i denna del af Minusinska kretsen. I Sibirien förekomma sådana folkvandringar, till hvilka man i den öfriga

gamla världen har intet motstycke. Kommer en vagabonde till sin hemort och berättar att han på sina resor funnit ett underskönt land med bördig jord, skog och höslag, så upplågar snart emigrationsfebern.

Alt, hvad som ej kan medföras, säljes, sakerna och familjen inpackas i några povoskor*) och så bär det af för att taga det förlofvade landet i besittning. Sådana karavaner, bestående af tjugu à trettio hästlass, möter man om sommaren rätt ofta på vägarna.

En gammal gubbe lefver ännu i Werchne-Suetuk, hvilken varit en af hufvudpersonerna vid flyttningen till denna ort. Någon dunkel aning om bördigheten af sluttningen vid Sajanska bergen, om dess blå himmel och härliga natur, skall man haft, och i hopp om „guld och gröna skogar“ öfvergaf man då sitt gamla hemvist samt snart kom äfven lyckligen fram till Minusinsk. „Då vi där en afton“, berättade den gamla mannen, slagit vårt läger på steppen, ej långt från staden Minusinsk, kom ispravniken där åkandes förbi och frågade hvilka vi voro och hvart vi ämnade oss. Jag svarade att vi äro lutheraner från Tobolska guvernementet som därtill uppmanade af öfverheten vilja bilda en luthersk koloni å orten, och söka åt oss lämplig boningsplats. Han visade oss till en ort, som bestod af en torr, öde stepp, och då vi ej godkände den platsen, så fördes vi till

*) Öfvertäkta fyrhjuliga åkdon.

stället, där vi nu bo. Så bygde jag genast åt mig här en jordstuga. De andra bodde första vintern i den närmast invid liggande ryska byn, och kommo hit först, sedan de uppfört åt sig hus härstädes.

Pastor Kossman, som från Irkutsk besökte denna ort, kan ej nogsamt prisa denna härliga ort, samt dess gudfruktiga och idoga invånare. Men snart skulle det bli annorlunda. Lika som lifvet öfver allt, där gamla finnar af de ingermanländska kolonister slagit sig ned, blifvit försämradt genom förbrytare, hvilka sändts dit, icke blott från Finland, utan ock från Östersjöprovinserna, så förbyttes äfven här sånger af psalmer i svordomar och skrik. Nu skulle alla från Finland skickas till Werchne-Suetuk och därför sändes dit en präst och en kateket, för att upprätthålla själavården bland lutheranerna. Men redan dessförinnan hade jämte den finska byn, en estnisk, Werchnaja-Bulanka, och en lettisk, Nischnaja Bulanka uppstått. Nu är den lettiska byn den största och förliden höst invegs därstädes en kyrka, som till störta delen blifvit uppförd på letternas egen bekostnad.

Nu mera, sedan den finska pastorns bostad eller stationsort blifvit Omsk, bor i Nischnaja Bulanka, som annars är 25 värst från Werchne-Suetuk, en lettisk präst. Huru olämplig Werchne-Suetuk var som stationsort för den finska prästen, inses bäst däraf, att de föddes, dödes och vigdes antal bland finnarne i trakten kring Omsk är tredubbelt större än i Werchne-Suetuk. Tillståndet i Werne-Suetuk

är betydligt bättre än i kolonierna på trakten af Omsk. En prästs femtonåriga värksamhet på denna ort, som likväl icke utgjort ett tacksamt arbetsfält, har icke varit utan sin frukt. Isynnerhet har den nuvarande kateketen därstädes, P. Lindholm, skött sitt arbete med stor flit, så att barnen både läsa och skrifva ganska bra. Skriftskolebarnen stodo ungefär på samma ståndpunkt, som barnen i en finsk församling i hemlandet. Större delen af invånarena, eller rättare den manliga befolkningen, består af mördare som återkommit från grufarbetet.

Icke sällan medföra desse, då de återvända från grufvorna, betydliga besparingar, så att de genast kunna börja med jordarbete. Hafva de ingenting kunnat hopsamla under sin strafftid, så fara de till guldgrufvorna och församla sig, om de äro ordentliga, på ett par tre år så mycket penningar, att de godt kunna anskaffa sig egna hus, hästar, kor och andra inventarier. En van arbetare vid guldgrufvorna kan förtjäna under gynsamma förhållanden ända till 300 rubel i året. Förut hade man kunnat förtjäna mycket mera, men tiderna hafva blifvit sämre äfven vid guldvaskerierna. Men så tyktes man tro i Werchne-Suetuk, och så har jag hört äfven från andra håll uppgifvas, att goda arbetare kunna förtjäna mycket penningar i Irkutsk och i fabrikerna däromkring. En handelsman i Werchne-Suetuk, som varit i tvångsarbetet därstädes, hade emellanåt kunnat förtjäna ända till 3 rub. om dagen. Han hade haft öfver 3,000 rubel då han kom

till kolonin, efter att hafva uttjänt sin strafftid vid kronans arbetsvärk. Bland mera namnkunniga förbrytare träffade jag därborta Sutki och Haapaoja.

Under min vistelse i den finska byn voro de bägge par gånger hos mig. Haapaoja hade kommit dit i sista somras. Annars bor icke Sutki i Werchne-Suetuk, utan vid ett bränneri på halfva vägen från Minusinsk till kolonin och hos honom är Haapaoja i kvarter. På min återresa från Werchne-Suetuk stannade jag hos Sutki, på hans enträgna begäran, ett par timmar. Han hade två skomakare hos sig i arbete och åtnjuter stort förtroende på orten, som en redlig och god skomakare. Begåfvad med ett vänligt och lifligt lynne är han icke en otreflig värd, och då man vid lampans sken satt och drack té med honom, glömde man bort hvad han varit. Haapaoja skrattade rätt godt, då han funderade hvad man i Finland skulle säga, om man hörde, att Sutki och Haapaoja bo tillsammans.

Jag förmodar, sade jag, att man icke skulle hafva ett synnerligen stort förtroende för detta bolag. Huru Haapaoja kommer att uppföra sig därstädes, skall väl tiden utvisa, men Sutki spådde: „ei Matista ainakaan vielä miestä tule ja tuskin koskaan“. („Icke blir det ännu någon karl af Matti och knappast blir han det någonsin“). Enligt hvad han sade, hade Haapaoja försökt öfvertala honom att börja i kompani drifva det gamla yrket. Då han sade sig hafva bestämdt nekat därtill, så tog

jag honom i hand och tackade honom, samt önskade att Herren måtte bevara honom från återfall.

Litet hämskt låg det för mig under hela resan att Sutki åtminstone fem gånger bedt mig att noga taga mig till vara på resan. „Där de äro mest vänliga, där skall ni mest akta er“, sade han. Många österbottningar träffade jag i östra Sibirien. Bland andra en Oravais-bo, som tre gånger varit på rymmarfärd till hemorten. Han tyktes vara en stilla karl, (om jag ej missminner mig så hette han Eriksson), men hade lidit af en olidlig hemlängtan. Bland annat berättades det för mig om en persons öde, som jag i min barndom hörde mycket omtalas. Personen var Karl Granroth eller Pirilo, känd såsom den åttafaldige mördaren, hvilken försökte dölja sina brott under skenhelighetens täckmantel. Han hade slutat sitt lif redan på resan till Sibirien i Perm. Annars sades det om honom, att han läste hela nätter och blef som litet vurmig på sistone.

Men tiden medgifver icke att skrifva vidare för denna gång. Någongång vill jag, om Gud hjälper, resa under högsommar till denna härliga ort, som ofta kallas „Sibiriens Schweiz“. Då hoppas jag kunna fara med ångbåt från Krasnojarsk till Minusinsk samt få se huru Jenisej brutit sig väg genom höga berg. Man har par somrar redan underhållit ångbåtsförbindelse på öfra Jenisej, och alla som rest där, tala med förundran om den storartade natur man har att öfverskåda från ångbåten.

Sedan jag skaffat mig en egen släde och fått den med tillhjälp af husbönder från halfva byn i ordning, begynte jag återfärden. Kateketen Lindholm följde mig två mil och så återvände han till byn igen, för att i tysthet arbeta på sin obemärkta plats. Anmärkas må, att skolan i Werchne-Suetuk antagligen är den enda på vår planet, där lektionstimmarna vidtaga klockan fyra à fem på morgonen. Skolmästarn är ingen sjusofvare, och innan dagen börjar gry, äro barnen i skolan. Att „morgonstund har guld i mund“, sade skolmästarn sig hafva sett besannas.

Återresan var äfven besvärlig, ty väster om Jenisej var en sträcka öfver 100 värst bar. Slädan framsläpades ena gången på sand och andra gången fördes den fram upphalad och fastbunden på en kärra.

Vägalängden, som jag under fjolåret reste i tjänsteärenden, blir omkring 7,000 verst, och då resemedlen numera börja utfalla efter behof, så kommer denna vägalängd påtagligen att ökas med 3,000 värst årligen.

Öfver hufvudtaget klagade man i Werchne-Suetuk, att ondskan hade öfverhanden. Dock fans det några utvalda äfven därborta, hvilka stodo i kamp emot synden inom och utom sig. De trodde, att lifvet kunde gestalta sig annorlunda endast i så fall, att jag skulle bosätta mig i deras by, och hålla andaktsstunder par gånger i veckan. Detta kunde dock icke ske, ehuru jag väl förstod, att

lifvet kunde botas blott genom Guds ords predikan, som, enligt löftet, aldrig återvänder fåfängt. I det hoppet, att Gud i nåd skall se till vår nöd i Sibirien och sända flere arbetare hit, öfverlämnar jag Eder och Oss i Guds nådiga beskydd och säger för denna gång mitt farväl.

XIII.

En utflygt i Sibirien 1887.

I.

För läsaren vill jag förtälja något om min resa till Werchne-Suetuk i Östra Sibirien år 1887. Resan dit skedde under förra delen af augusti månad. Ingenting synnerligt har jag att berätta om ditresan, som i allo gick lyckligt. Blott det må omnämnas, att jag på ett gästgifveri på andra sidan om Marinsk sammanträffade med en från Petersburg återvändande japanesisk beskickning, bestående af fem personer. I sällskap med denna reste jag sedan ända till Atsinsk, hvarest våra vägar skiljdes åt. De berättade, att kejsaren var rest till Finland, medan de voro i Petersburg, samt frågade om det fans mycket finnar i Sibirien, huru ofta jag måste resa om året, samt om det var föreskrifvet, huru mycket man skulle gifva i drickspenningar åt kuskarne o. s. v. I sitt uppträdande voro de så belefvade, som trots bildade europeer.

Under min vistelse i den finska kolonin inträffade professor Aspelin därstädes. Emedan min resa på länge fördröjts i följd af att resemedlen icke kunde i tid utfås och årstiden redan var framskriden, så uppgjordes dock inga andra reseplaner än att vi tillsammans skulle fara från Minusinsk åt Tomsk till, samt dröja något på de för våra forskare intressanta platserna. Några dagar efter Aspelins afresa återvände äfven jag till Minusinsk.

Emedan jag midnattstiden inträffade i staden, ville jag icke störa någon, utan beslöt med min klockare Matti, att vi skulle sofva i tarantassen öfver natten. I morgongryningen uppvaktades vi med hemlandstoner, med sången „Aamulla varhain" o. s. v. Rösten igenkände jag genast, ty med samma sångare hade vi tillsammans under skoltiden gifvit mången serenad och sjungit mången sång. Sångaren var ingen annan än den andre af den Minusinska expeditionens medlemmar, d:r Appelgrén. Återseendet var dess kärare, ju längre från fädernetorfvan vi voro. Sedan jag orienterat mig i det nya bolaget, som sannerligen, (vare det dem till heder sagdt), mera hade omsorg om att arbeta för vetenskapen än att se om sin bekvämlighet, uppstod fråga om att Appelgrén och jag skulle göra ett besök hos Sajoterna. Detta hade ock varit expeditionens plan, ifall jag hade förut anländt, men för den sena årstidens skull hade tanken uppgifvits. På södra, eller kinesiska sidan om Sajanska bergen fins det nämligen i ett berg, vid floden Kemtchuck,

en inskrift med blott på dessa orter förekommande okända tecken. Denna ville våra fornforskare hafva aftecknad. Vi frågade af en och annan, om man nu mera kunde företaga resan. En del trodde att det var omöjligt, emedan snö redan fallit för en par veckor sedan uppe på bärgen, andra åter trodde, att man nog kunde komma öfver till Sajoterne. Då inga säkra uppgifter kunde erhållas, tykte vi det vara bäst att göra ett försök, då vi nu engång voro så nära. (I Sibirien betraktar man icke fyra à femhundra verst såsom någon lång väg). Det beslöts att Appelgrén, min klockare Matti och jag skulle fara till Kina för att söka „den visa stenen". Professor Aspelin var tvungen att återvända till Finland, emedan hans tjenstledighet snart var tilländalupen. Efter hans afresa dröjde vi ännu par dagar i Minusinsk, upptagna såväl af förberedelserna för vår resa, som och med inpackningen af de funna fornsakerna. I och för resan uppköpte vi diverse nödvändighetsartiklar samt nålar m. m. för byteshandel med Sajoterna. Hos desse är det ryska myntet icke gångbart. Den med sajotiska förhållanden mycket bekante handlanden och stadschefen i Minusinsk, Safianoff, lånade oss sitt tält, sina lädersäckar, afsedda för packningen på hästryggen, samt gaf oss därtill tvänne rekommendationsbref till Sajoterne, hvilka bref sades vara af större kraft och värkan i Mongoliet, än ett pass från hvilken myndighet som hälst.

Sålunda utrustade afreste vi från Minusinsk den 10 september, togo vägen åt sydväst, för att börja öfverfarten från byn Arbat. I denna by bodde en Safianoffs bokhållare, till hvilken vi medförde ett bref, med uppmaning, att han skulle skaffa oss hästar. Ju närmare bärgstrakten vi kommo, dess mera bottenlösa blefvo vägarna. Trettiofem värst innan vi kommo till Arbat, måste vi utbyta vår kärra mot ridhästar. Genom det myckna vattnet hade broarna blifvit så förstörda, att det var ställvis svårt att komma öfver. Komna till Arbat läto vi kalla på Safianoffs bokhållare. Denne sade, sedan han läst brefvet, att han trodde det vara omöjligt att nu komma öfver bärgen. Ty snön, som fallit ända till två arschins djup där uppe, höll på att smälta, så att alla floder hade stigit öfver sina bräddar. Han föreslog att vi skulle vänta några dagar, efter hvilka vattnet möjligen kunde falla, ifall regnet upphörde. En bonde från Arbat, som själf hade af nöden att med det första fara till sajoterne, erbjöd sig i detta fall blifva vår förare. Vi beslöto därför att vänta.

Detta uppehåll kom mig väl till pass. Ty under alla omständigheter ville jag besöka Abakanska järnbruket, emedan jag hade hört att där skulle finnas lutheraner, som länge hade väntat, att någon präst skulle besöka dem. Äfven Appelgrén ville gärna dit, för att ytterligare försöka taga reda på, hvar den inskrift funnes, som Aspelin och han redan engång förgäfves letat efter. I väntan på

vackert väder foro vi alltså till järnbruket, dit det från Arbat var blott omkring 20 värsts väg.

Vi anmälde oss på kontoret. Jag anhöll om att lutheranerne skulle underrättas om min ankomst, samt att rum för gudstjänstens hållande den påföljande dagen skulle åt mig i ordning ställas. Huru klent vi än i språkligt hänseende kunde taga oss fram, emottogos vi med tillmötesgående och vänlighet öfver alt. Hos förvaltaren bjödos vi på en enkel smörgås. Våra landsmän, Hammarström och Ehnberg, som för två år sedan varit på bruket, kom man ihåg och frågade efter. Ett angenämt minne hade dessa „suomen pojat“, som de i Werchne-Suetuk allmänt kallades, efterlämnat öfver allt hvar de framfarit; och det icke minst hos oss finnar här i Omsk.

Som kommunikanter anmälde sig hos mig par finnar, några ester och tyskar; så att gudstjänsten bivistades af ett tiotal personer.

Ett tiotal lutheraner, sade man, vistas i skogarna, sysselsatta vid kålmilorna, och andra åter sades vara på skördearbetet i de kringliggande byarna. På bruket rådde för närvarande stillhet, förorsakad af egarens ruinerade affärsställning. Om bruket skulle drifvas med skicklighet och energi, så vore det mera inbringande än någon guldgrufva, försäkrade man oss. Detta var ock ganska troligt, då det fans järnmalm på nära håll, innehållande från 70 ända till 80 procent rent järn. Järnet skall vara af ovanligt god kvalitet samt har derför god

afsättning. Bruket ligger i en kittelformig dal, omgifven af höga bärg, af hvilka dock inga uppnå snögränsen. Klimatet är sundt och angenämt. Jordmånen är fruktbar och Abakan, som rinner genom dalen, har klart vatten och är fiskrik. Skogarna vimla af alt slags vildt.

Under vår vistelse vid bruket försökte Appelgrén taga reda på den omtalade inskriften, men lyckades ej. Det vill synas, som om en sådan aldrig funnits till. En vägvisare, som gafs oss för att visa vägen till det efterfrågade stället, förde oss till en lodrät klippvägg, väl tusen fot hög, men på tillfrågan hvar inskriften fans, svarade han, att han hvarken sett eller hört om någon sådan. Vägvisaren sändes att uppsöka någon annan i byn, som vore bättre underrättad om stället. Men efter en stund återkom han med det besked, att ingen människa, icke ens en åttioårig gubbe, som hela sitt lif bott här, hört talas om någon inskription i hela näjden.

Malmbrottet besökte vi äfven, och hade uppsyningsmannen öfver arbetet varit tillstädes, så hade man gifvit åt oss naturliga magneter, försäkrades oss. Af sådana skulle det finnas mycket vid järnbrottet, ty annorlunda kan man icke kalla stället, emedan de utbrutna styckena bilda färdigt tackjern. Järnet skall kosta bruket 80 kopek pudet på ort och ställe. Långsmed floden Abakan och Jenisej kan man nedflotta detsamma.

På middag blefvo vi inbjudna till en estnisk familj, hvars barn jag hade döpt. Med nöje mottogo vi inbjudningen, ty huru man än försöker se sig för, kommer man dock att få draga till svältremmen på sådana resor. Bröd och té blir ens dagliga spis ofta nog i veckotal. Då tyskarna sågo, att vi icke höllo oss för goda att gästa hos en est, tykte också de sig kunna inbjuda oss till sig. För att icke såra dem, gjorde vi ett besök hos en tysk som undfägnade oss med té, bärsylt o. a. Som en egendomlig företeelse vill jag omnämna kyrkovärden vid bruket, ty en mera tolerant kristen har jag aldrig påträffat. Han presenterade sig för mig som en renlärig lutheran, samt besörjde om alt, hvad hör till en kyrkovärds omsorg. Men detta gjorde han icke blott åt den lutherska presten. Då en grekisk andlig kom till orten, betjenade han honom lika troget, samt antände rökelsekaret i den ortodoxa kyrkan o. s. v. Kom åter en romersk-katolsk prest dit, sällade han sig till hans församling, dit han ock i egenskap af polack ansågs höra. Sedan vi uträttat på bruket alt, hvad vi här hade att göra, foro vi tillbaka till Arbat, för att slutligen få höra huru det blefve med resan till Sajoterne. I följd af det ihållande regnet hade vattnet alt fortfarande stigit. Några jägare, som dagen förut kommit öfver floden, den vi skulle komma att öfvervada på sjuttiosju ställen, hade vid öfvervadandet blifvit våta ända upp till armarna. Därför förundrade det oss icke synnerli-

gen, att ingen åtog sig att företaga en sådan resa med oss på senhösten. Husbonden i vårt kvarter, en äkta kosack, afrådde oss också bestämdt från att fara, ty han själf hade icke kunnat se om sina giller och fällor på två veckor, ehuru han förmodade att dyrbara pälsdjur höllo på att ruttna i bragderna. Då man tillika berättade för oss det sätt, hvarpå några sajoter, som för en vecka sedan afrest till sina hem, burit sig åt för att komma öfver floderna, förlorade vi hoppet att komma till det „himmelska riket". Sajoterna hade nämligen bundit sina kläder bak på nacken, fattat tag i hästarnes svansar, drifvit dem i floden och simmat så öfver i issörjan. På detta sätt ville vi dock icke färdas. Motbjudande var det ock att börja återtåget till Minusinsk, då vi engång voro så långt västvart. Vi började uppgöra en ny resplan, hvarom vi snart blefvo ense. Sommartid kan man nämligen med ridhäst komma öfver Altai bärgen till Kusnetsk i Vest-Sibirien. Denna väg, som ännu var farbar och mindre besvärlig än den till Mongoliet, beslöto vi taga. I vetenskapligt hänseende var det fördelaktigt för Appelgrén att taga denna väg, och jag hade redan länge närt hos mig en stilla längtan att komma till guldvaskerierna i Altai bergen, ty der arbetade ett icke ringa antal lutheraner, hvilka saknade all själavård. Dessutom hade jag mig bekant att det fans några finnar såväl i Kusnetsk som Barnaul, hvilken senare stad äfven Appelgrén gärna ville besöka för det där befintliga muséets skull. Matti blef skickad till Minusinsk, för att därifrån föra Appelgréns tarantass och våra saker till Tomsk, där vi skulle sammanträffa med honom.

II.

Sedan vi afskedat min tolk, fick jag lof att ikläda mig hans svåra kall och oaktadt min ringa vana vid detta värf redde vi oss dock. Från Arbat hade vi en dagsresa till Tastip, som är den sista kosackbyn på Minusinska sidan om Altai bärgen. Därifrån återstod en väg om 400 värst till Kusnetsk. I Tastip ville vi lega oss hästar ända till Daniloffska guldpriskan i Altai. Genom bemedling af en landthandlande fingo vi äfven ett nödigt antal hästar. Öfverallt påträffade vi vänliga och hjälpsamma människor. Så var t. ex. samma handelsman, som icke blott var i farten en half dag för att skaffa oss hästar, utan ock bjöd oss tvänne särskilda gånger till sig som gäster, en gästvänlig man. Natten före vårt uppbrott fingo vi ligga i ordentligt bäddade sängar, hvilket annars aldrig händt mig på mina resor. Bra om man själf har något att kasta under sig på golfvet, ty från gårdens sida bestås intet.

Vi voro i kvarter hos en rik enka, som hade en våning af flere rum med målade golf och tapet-

serade väggar. Bland prydnader märktes ett stort antal dyrbara hälgonbilder. Värdinnans syster hade gjort en helig pilgrimsresa till Kiew. Tidigt om morgonen gingo dessa fromma systrar och gjorde sin bön för de mest heliga bilderna. På min fråga huru hon var tillfreds med sin pilgrimsresa till Kiew, sade hon: „nog skulle det vara rätt behagligt att göra en sådan färd, blott man hade duktigt med penningar".

Ryssarna äro alltid, vare sig natt eller dag, färdiga att prata. Deras största nöje är att skocka sig tillsammans, vare sig detta sker på krogen eller något annat kärt ställe, hvarest deras språksamhet får obehindradt flöda. Ofta har det händt, att grannarna passat på tillfälle, då jag druckit té i någon gård, och kommit dit för att få tala med mig. Vid sådana tillfällen säga de ofta vid afskedet: „tack mycket för att ni varit så beskedlig och pratat med oss". Före afresan infunno sig äfven nu några hos oss i sagda syfte. Bland dem utmärkte sig en småhandlare för sin goda talförhet, och ehuru det å vår sida var svårt att föra ett samtal på ryska, så gick det dock för fullt, emedan de hälst själfva förde ordet. Då det blef tal om fornforskningen, började vår handlande vidt och bredt utlägga, hvad han läst om jättar och andra vidunderliga varelser. Lemningar och ben af sådana hade man, enligt hans påstående, funnit i Murmanska skogarna, om jag rätt fattade honom. En annan historie af större trovärdighet berättade

han också för oss. Så ungefär låter hans berättelse: „För några år sedan blef det en faslig uppståndelse här hos tartarerne i grannskapet. De hade nämligen funnit, som de trodde, en helig bild någonstädes i skogen. Till den funna bilden började nu skaror vallfärdas. Slutligen for äfven jag dit, och hvad ser jag! Jo en gjuten kvinnobild af metall. Jag såg genast, att detta icke var någon helgonbild och sade, att lika helig vore bilden af min hustru eller hvilken annan kvinna som hälst. Troligen har det varit, sade jag, en konung eller någon förnäm man, som låtit göra sig en bild af sin hustru eller dotter, för att hafva ett minne af den kära, om hon doge. Bilden har slutligen kommit i jorden, samt har nu tillfälligtvis råkat i dagen. Så hänger den saken ihop."

När han så talade af sin fullaste öfvertygelse, blefvo de stackars tartarerna helt nedstämda och snopna, enär all deras glädje öfver, att Gud ihågkommit äfven dem med en underbar helgonbild, sålunda blef dem beröfvad. Slutet på saken blef den, att bilden inköptes till muséet i Minusinsk, där den ännu är att ses. God lust hade jag nog haft att invända: „bild som bild", men ansåg det nyttigare att skynda på affärden, och gick därför att besörja om saker, som för resan voro af nöden. Ett pud rågbröds skorpor försedde vi oss med, samt diverse matvaror. Vår förare åtog sig att förse oss med färskt kött, för hvilket ändamål han slaktade ett får. Förutom oss med våra tre hästar,

pud = 16 kg

bestod följet af vägvisaren och en arbetare från järnbruket samt en packhäst, som bar fyra pud järnsaker, afsedda för guldvaskeriet. Karavanen bestod följaktligen af sex hästar. Emedan vår väg gick för det mesta långsmed små bärgsfloder, märktes landets höjning icke just af annat, än af vattnets hastighet i åarna, hvilka i hela sitt lopp bildade en oafbruten fors. Dessa måste man tidt och ofta öfvervada; ty än mötte ett bärg på ena sidan, som tillspärrade vägen, än åter ett på den andra. Redan på första dagen nådde vi en höjd, där all sädesodling upphörde, ty nattfrosterna berättades hafva skadat all gröda, som man på försök sått där. Dag för dag blef skogen mer ogenomträngglig. Min oro, huru vi skulle hitta fram, emedan vi alla foro för första gången på denna väg, försvann snart, ty det var en större konst att komma från vägen, än att hållas på den. Den som icke sett en urskog, har ingen aning om, huru stam vid stam stå där invid hvarandra, och hurudana dimensioner de uppnå. Vi sågo träd, som voro par alnar i genomskärning, men det finns sådana med tre alnars diameter, om man blott börjar söka efter. Sådana jätteträn hade ofta fallit öfver vår spång och endast genom huggning, bränning eller sågning hade man banat sig väg.

Mest förekommande trädslag på Altai voro lärkträd, gran, tall och ceder. Första dagen hade vi blott lärkträdsskogar att genomfara, men på den andra dagen gick vår väg genom stora ceder-skogar;

och högst uppe bekransade granen höjderna. Skada blott att vår resa kom att ske så sent på hösten, ty numera fingo vi ej skåda den beprisade Altaifloran i dess härlighet.

Af trädgårdsväxter, som förekomma i Finland, iakttogo vi på Altai spireabusken, sibiriska ärter, humle och stormhattar. En myckenhet för oss okända både buskväxter och örter sågo vi såväl i bärgstrakten, som ock på steppen. Nätterna tillbrakte vi på denna, omkring 3—400 värst långa resa, antingen i någon af andra resande uppslagen kåta eller balagan, som de på ryska kallas, eller ock i timrade hus, som guldvaskarebolagen låtit uppföra åt sig till hviloställen på resorna till och från vaskerierna. I de förstnämda har man föga skydd mot regn och blåst. Dock äro de i de öde skogarna nog kärkomna nattläger. Appelgrén aftecknade en sådan kåta. Till nätterna släptes hästarna lösa för att söka sin föda. Men långt aflägsnade sig icke våra trogna bärare från oss, ty de hade en instinktlik fruktan för den ändlösa skogen. Under det karlarne afsadlade våra hästar, sysselsatte vi öfriga oss med att samla ihop bränsle äfvensom granris för att sitta uppå.

Sedan eld uppflammat sattes tépannan på och vi började troget tugga på våra rågskorpor.

Att det icke fattades appetit, märktes ögonskenligen på vägkostpåsen, som i betänklig grad minskades dag för dag. Föraren, som hade försett oss med färskt fårkött, skar däraf långa skifvor,

dem han sedan trädde på spett, hvilka han slog fast i marken med ena ändan nära till stockelden. Sålunda stektes köttet långsamt vid elden. När det sedan åts med salt, var det rätt välsmakligt. Den som vill försöka kan göra det, ty konsten är ej stor.

Björnar skola finnas i myckenhet i Altai bärgen, men vi råkade icke se någon. Ofta hörde vi hvisslingar från skogen, och redan funderade Appelgrén och jag, om det icke tilläfventyrs vore nalle, som lät höra af sig, men vår förare upplyste oss om, att det var intet farligare djur än den beskedliga råbocken, som muciserade i skogen. I alla fall är det klokt och försiktigt att vara försedd med ett skjutvapen, ty man vet aldrig när det kunde behöfvas.

På denna väg träffar man sällan mänskliga varelser och dessa torde ofta nog vara farligare att möta än skogens vilda djur. En obehaglig känsla erforo vi bägge då vi mötte en hop karlar, som kommo från guldvaskeriarbetet.

Man har hört så mycket om dessa guldarbetares rysliga dåd, att man har en viss respekt för dem. Ty alla äfventyrare från Västsibirien längta och sträfva till guldvaskerierna, hvarifrån mången af dem kommit med stora penningesummor, hvilka ofta blifvit samlade på alt annat än ärligt sätt. Hurudana vedermödor dessa arbetare äro underkastade, förstodo vi så väl af de från vaskerierna återvändandes utseende som ock af hvad vi vid själfva arbetsställena erforo. Att vandra flere hundra värst genom ödeskogar under regn och i smuts ända till knäna, att gång på gång vada öfver strida floder med iskallt vatten, att genomvåta bivuakera vid en stark eld — alt detta måste en guldarbetare underkasta sig. Dessutom måste han vara altid på sin vakt, ty om sömnen tynger hans ögon, så kan en rofgirig kamrat måtta ett dödande slag mot hans hufvud. Vid själfva vaskerierna åter söker man guld med sådan ifver, att det gifves ingen rast och ingen ro. Icke ens hvilodagen hålles i hälgd. Sak samma, sön- och hvardag arbetas lika. Man låter den arma kroppen utstå alt, blott man finner guld!

En annan gång träffade vi oförmodadt på två urinnevånare i dessa skogar. Hvad för folkslag de egentligen äro, känner jag icke. Att de tillhöra den mongoliska rasen, är det intet tvifvel om. Men för öfrigt likna de hvarken kirgiserne eller tartarerne i västra Sibirien. De ifrågavarande tvänne karlarne representerade det råaste och vildaste som jag någonsin sett af menniskor. Dessa urskogens innevånare lefva af jakt och fiske, samt bekänna sig till den ortodoxa läran, hvarpå de som tecken bära ett kors på halsen. Dock sades det, att de dyrka sina egna gudomligheter, hvilket äfven är troligt, ty någon insikt i den kristna läran hafva de icke. Detta omdöme måste för öfrigt gifvas om större delen af den ryska allmogen i Sibirien. Ty fastän de hafva ett hyfsadt yttre och ett mycket trefligt och ledigt sätt att skicka sig, så befinna de

sig i ett beklagansvärdt andligt mörker. Folket saknar ett upplyst samvete. Lika som det är det finska folkets lycka och en borgen för dess framtid, att dess samvete är upplyst och dess rättsmedvetande utbildadt, så är frånvaron däraf roten och orsaken till allt ondt i Sibirien.

Att den grekiska kyrkan dock har omsorg om dessa halfvilda människor i Altai-bärgen, kan slutas däraf, att missionärer skickats till dem, äfvensom däraf, att man uppfostrat många af dem själfva till präster. I en by, nära till Kusnetsk, hvarest såväl ryssar som tartarer bo, var prästen en tartar. Ryssen, som berättade detta för oss, tillade, att man aldrig haft en så duglig präst, som den de nu hade.

Oaktadt den kristna läran öfverallt därborta erkännes som statsreligion, så skall dock den schamanitiska religionen ställvist vara ännu i full blomstring. Orsak vore det dock att studera denna ursprungliga, öfver hela jorden så utbredda religionsform, ty, enligt min tro, finnes däri mera, som hänvisar till en uppenbarelse, än man skulle tro. Snart skall ock den tid komma, då intet ställe finnes i Asien, där man skall kunna lära sig känna denna hedniska kult. Ty från Hög-Asien har bramanismen undanträngt den och från norr och väster har kristendomen gjort sitt inträde, så att en kvarlefva af schamanismen numera finnes blott på gränsmarkerna mellan Ryssland och Kina. Men nog nu om denna sak.

Vi köpte oss några harar och hjärpar af dessa skogsmänniskor, hvilka i utbyte fingo bröd och litet té. Helt försagda tyktes männen vara och stodo hela tiden, som vi voro hos dem, med blottade hufvuden. Af dem hörde vi ock, att vi kunde hinna till natten till ett blockhus. Altså skyndade vi på våra redan trötta hästar och vadade öfver ån gång på gång. Dagen gick till ända, och huru vi än späjade, syntes ingenstädes tecken till en människoboning. Redan hade vi förlorat alt hopp om att nå den efterlängtade hviloplatsen och voro i beråd att slå oss ned på den af regn och snöslagg uppblötta marken, då en af reskamraterna varseblef ett eldsken i skogen. Hurudan känsla af glädje och hopp ett eldsken under en mörk natt i urskogen förmår uppväcka hos en vandrare, erforo vi till fyllest. Blott en gång ännu öfver en å och så voro vi framme vid blockhuset. Torra och varma rum stodo oss till buds. Sedan vi druckit vårt té, som vaktens gamla gumma serverade oss, gingo vi att söka en välbehöflig hvila. Förutom oss hade äfven tvänne herdar tagit sitt nattlogis i samma kvarter. Af dessa tyktes den ena vara på dåligt humör, ty han kunde icke tåla, att våra följeslagare, som af glädje att hafva nått denna människoboning, anlitade flitigt nog bränvinsflaskan samt förde ett mera lifligt och högljudt samtal sinsemellan utan att erbjuda honom en klunk. Sitt missnöje tillkännagaf han genom ett otydligt brummande, som liknade mycket nog björnens. Detta hans störande af gläd-

jen och den muntra sinnesstämningen hade en finne troligen icke lidit, utan hade man snart haft gräl och slagsmål att vänta. Men ryssarne icke så. Slutligen, då herdens brummande blef allt starkare, vände sig den ene af våra följeslagare helt vänligt till honom och frågade: „Hvad är det, som du är så ledsen öfver, far lilla?“ Detta sade han med en min och en ton, som om han varit färdig att omfamna och kyssa den tilltalade, hvilket icke varit olikt en något ankommen rysse.

III.

Vägen från nattherbärget till Daniloffska guldvaskeriet gick öfver höga bergåsar där snön legat redan länge. Man hade lofvat oss en storartad utsikt från en höjd, hvaröfver vi skulle passera. Men en tjock dimma omhöljde hela höjden, så att vi voro som i ett moln där uppe, och sågo därför ingenting. Stark köld härskade redan i de högre regionerna, ehuru man hade ett blidt höstväder där nere i dalarna. I närheten omkring oss fans det ock flere bärg, där snön låg hela sommaren om.

Öfverhufvudtaget gick hela vår väg genom ganska farbara pass och öfver icke så svårt bestigliga bärg. Blott just innan vi kommo till Daniloffska „priskan“, måste vi nedför en brant, som stupade så lodrätt att man hade svårt att hållas i

sadeln. Denna ås låg halfannan värst (4,500 fot) öfver floden Feodoroffska, som flöt nere i dalen. Emedan vår väg gick, som sagdt, för det mesta i någon ådal och genom höga skogar, så var utsikten äfven dålig. Men att man har storartade utsikter i Altai-bergen, är världsbekant. Af en naturforskare, Klemens i Minusinsk, hörde vi, att trakten vid floden Abakans källor är särdeles storartad. Han sade sig icke hafva sett någonting därmed jämförligt, ehuru han rest genom Schveiz och Europa i kors och tvärs. Af vattnet i floden Feodoroffska, som liknade ett lerspad, förstodo vi att här vaskades guld. Snart sågo vi ock egendomliga byggnader, som voro beprydda med den kejserliga flaggan. Byggnaderna voro guldvaskerier. Den första lutheran, som vi träffade därborta, var en deporterad schveizare, hvilken i sin ungdom låtit inlocka sig att deltaga i det polska upproret. Såsom medicine studerande hade han någon kännedom i kirurgi, och blef omsider antagen till fältskär vid detta guldvaskeri. Numera försökte han på egen hand vaska guld. Af hela hans uppförande kunde man förstå, att han ansåg sitt lif vara förfeladt. Han hade gift sig här med en ryssinna, men tårarna, som glänste i hans ögon vid tal om hans ungdomstid, tydde på, att han icke hade funnit den lycka, som han väntat sig i lifvet. Att komma i sådana förhållanden till mindre bildade människor, och att sakna hopp om att kunna gifva någon uppfostran åt sina barn, samt att ännu där-

till vara skild från sina närmaste genom en sådan skranka, som olikhet i religion, se detta är alt ting, som nog kunna fördystra en människas lif. Sedan vi tillsammans med vår schveizare beskådat några mindre vaskerier, begåfvo vi oss af till det därifrån blott några värst aflägsna Daniloffska vaskeriet. Hela detta flodområde hade hr Daniloff från Krasnojarsk arrenderat af någon furstlig person i St. Petersburg. Han gaf tillåtelse åt hvem som hälst att vaska guld där, dock med det förbehåll, att allt guld skulle lämnas åt honom enligt 3 rub. för solotniken. Daniloff måste betala ett nog drygt arrende, samt dessutom ett par tusen rubel för hvarje pud guld, som vaskades af honom. Innan man når det guldförande jordlagret, måste man undanskaffa ett jordlager, ofta af ända till tre alnars djup. Jorden, där guld fans, liknade mycket den rödaktiga åkermylla, som ofta förekommer i Finland å stenbunden mark. Sällan kan man vid dessa vaskerier bland jordmassan upptäcka en guldbit. För par år sedan skall det dock hafva händt en gång, att man funnit en guldklimp, som vägt några skålpund.

Vid vår ankomst till Daniloffska guldvaskeriet stodo några karlar utanför en arbetarebostad. Antagande att någon finne kunde finnas bland dem sade jag på finska: „Onko tässä ketään suomalaista?“ „On kyllä“, svarade ett par röster; och en skyndade före oss till kontoret, där han underrättade att finska pastorn var kommen. Han kände

mig nämligen från i fjol, då han var i Werchne-Suetuk vid min därvaro. Vi följde efter till kontoret och presenterade oss där för värden sjelf, som för tillfället vistades vid priskan, samt för hans son, en fulländad gentleman, som om vintrarna vanligtvis bodde i St. Petersburg. Såsom tillfälliga gäster befunno sig där ispravniken öfver Altai bergen, en jätte som vägde 20 lisp., samt en herr Horst, disponent öfver fyra guldvaskerier, tillhörande sydaltaiska guldvaskarebolaget i St. Petersburg. Herr Horst var lutheran, bördig från Narva, samt en högst präktig karl. Han blef för oss här i Altai en riktig skyddspatron.

Huru människorna, genom att höra till samma kyrkosamfund, känna sig dragna till hvarandra, det torde en och hvar hafva erfarit, som rest litet ut i världen. Som en glädjande erfarenhet kan jag nämna, att jag icke i Sibirien påträffat bland våra lutheraner en sådan likgiltighet och fiendtlighet mot kristendomen, som man ofta i Finland träffar hos dem, som gärna vilja heta „de bildade“.

Horst beslöt att stanna hos Daniloffs, tills vi blefvo färdiga att komma därifrån. Vi skulle nämligen sedan följa honom till hans distrikt, där han, för att begagna ispravnikens ord, bodde som en prins. Horst hade nämligen några lutheraner i arbete och ville själf begå Herrans nattvard i sitt hem.

Som sagdt, Horst tog en faderlig vård om oss. Till vår förundran befalde han hos Daniloffs öfver både husbonde och tjänare. Då han märkte att vi

voro våta och smutsiga om våra fötter, fick gamle gubben Daniloff order att hämta oss torra skodon. Detta uppdrag fullgjorde ock millionären utan någon motsträfvighet. Jag fick nu den äran att träda i hans skor, men kände mig hela kvällen synnerligen ostadig på mina ben. Om aftonen fann jag att orsaken härtill var cedernötter, af hvilka jag hällde ungefär ett halft kvarter från hvardera stöfveln!

Andra dagen på aftonen lät jag sammankalla de lutheraner, som funnos här. En församling, uppgående till tolf personer, infann sig, af hvilka, så när som på två, alla förstodo finska. I all enkelhet vittnade jag för dem om Jesus, syndarenas Frälsare, samt förmanade dem att bruka Guds ord. Till min ledsnad och förundran hörde jag nu, att de alls inga böcker hade. „Hvad skulle vi med dem“, sade de, „vi hafva ju aldrig tid att tänka därpå, då vi hafva blott två fria dagar på hela sommaren.“ Man förmodade, att omkring femtio lutheraner arbetade å de närbelägna vaskerierna. Hvad deras materiella vilkor vidkommer, så är därom ingenting att säga. En sund och kraftig föda bestås dem samt god aflöning, men så är också arbetet tungt och mödosamt. Isynnerhet föreföll det obarmhertigt, att arbetarne beröfvas den sabbatshvila, som Gud själf förordnat, och som är så behöflig för kroppen efter sex dagars tungt arbete.

Huruvida våra lutheraner skulle använda sina lediga stunder till Guds ords betraktande om de

hade sådana, är dock icke säkert. Ty hade de lust till ordets begagnande, så nog vore det alltid t. ex. om kvällarna någon ledig stund därtill, ty deras „ting“ få de stundom rätt tidigt fullgjorda.

Men den naturliga trögheten och likgiltigheten taga snart helt och hållet öfverhanden, så att dessa arma människor slutligen föga bry sig om annat än att få guld. Huru någon slags andlig vård kunde fås åt dessa människor, är svårt att säga. Att här dock vore ett nog tacksamt fält för en kolportör eller missionär, antager jag. Men att detta är blott en from önskan, så länge som det finnes byar med flere hundra personers befolkning, som sakna all annan andlig vård, än den de hafva af att en präst besöker dem en gång om året, är beklagligtvis helt visst. Liten var den hjälp jag kunde bibringa dessa mina trosförvandter, isynnerhet som jag kunde medföra blott högst litet böcker. Dock hade resan den nytta med sig, att jag lärde mig känna denna vrå af min vidsträckta församling. Men Herren Gud, som kan göra ett enda ord, i rättan tid taladt, fruktbärande för mången själ, kan nog ock låta växa en skörd, härligare än vi kunna tro, af det utsäde, som vi i svaghet utså.

Men på det att min berättelse icke måtte genom sin längd bli alltför tröttande för läsaren, måste jag afkorta min beskrifning om vistelsen i Altaibergen. Genom hr Horsts försorg fingo vi hästar, som buro oss och vår packning till floden Tom. På denna färd passerade vi förbi en grotta, till hvil-

ken vi sågo ingången, men tiden medgaf oss icke att träda in i den. Längs floden Tom styrde vi nu ned åt Kusnetsk. Vår farkost bestod af en urhålkad aspstam, var omkring två alnar bred samt tio à tolf alnar lång. Utsträkta på filtar och björnhudar, af hvilka jag som present bekom ett vackert exemplar af Horst, reste vi nu bekvämt, samt beundrade den ena storartade utsikten efter den andra. Det härligaste höstväder rådde. Färden utför floden går snabbt och utan att årarna behöfva anlitas; men de som reste mot strömmen, syntes nog hafva ett mödosamt arbete. På ett par ställen köpte vi af Kusnetska tartarer fisk. Harr, taimen och flere läckra fiskarter fångas i Tom, och vi köpte fisk för ett billigt pris, samt hade vår båtsman att koka den åt oss. Hr Horst hade ock försett oss med en god matsäck, så att vi icke ledo någon brist, ehuru Appelgréns försök, att stärka vårt matförråd genom att med revolver skjuta sjöfåglar, slog felt.

I Kusnetsk dröjde vi tre dagar, under hvilken tid vi bodde i Horst's hus, till hvars fru vi medförde ett bref från hennes man. Min klockares, Matti Saaris son uttjänade här vid bataljonen sin värneplikt. På min anhållan utkommenderades han att stå oss till tjänst under vår vistelse i Kusnetsk. Helt oförmodadt träffade vi i denna aflägsna stad en landsmaninna, en mamsell Molander, bördig från Jakobstad. Hon hade lefvat tjugofem år i Sibirien och var nu barnmorska i Kusnetsk. På hela denna

tid hade hon ej träffat någon luthersk präst, samt hade glömt bort sitt modersmål nästan helt och hållet. „Nog går det harascho, kack ja adin talar“ *) försäkrade hon, men att så apropos tala svenska med andra människor, det var platt omöjligt. Från minnet kunde hon dock läsa stycken från katekesen, samt ville nödvändigt visa mig, att hon icke glömt att läsa från bok. Flere upprepade gånger bad hon mig att hålla för henne skriftetalet på svenska. Sedan hon engång uttjänat sin tid och bekommit pension ämnade hon återvända till hemlandet.

På en höjd invid staden Kusnetsk ligger en gammal tartarisk fästning, som Appelgrén tecknade af. Ryssarne intogo den i början af sextonde hundratalet och hafva sedermera utvidgat befästningarna. För ett par år sedan hade elden förstört större delen af staden, hvilken icke mycket skilde sig från en vanlig rysk by.

Under vår vistelse i Kusnetsk besöktes staden af arkhierein från Bisk, hvilken höll messa i de flesta kyrkor i staden. Att han äfven höll någon slags predikan, sluter jag däraf, att ett fruntimmer frågade af en, som varit i kyrkan: „skälde han nu igen som vanligt“.

Då vi uppbröto från vårt kvarter, öfverlämnade värdinnan åt oss en välförsedd matsäck. Det är en Sibirisk gästvänlighets sed, som ej får urakt-

*) Nog går det bra då jag talar för mig sjelf.

låtas, att utrusta resande, som gästat hos en, med vägkost.

Vägsträckan från Kusnetsk till Barnaul utgör 280 verst, samt går för det mesta genom fruktbara och bördiga slättmarker. Barnaul är en ganska välbygd stad med rik tillförsel af allehanda matvaror, hvilka här äro nästan billigare än i Omsk. En stor mängd tjänstemän, för det mesta ingeniörer, bo här. Barnaul är hufvudort för bärgsverken i Altai. Hit hämtas alt guld, som vaskas i Västra-Sibirien, samt smältes här. Det guld, som i Barnaul smältes, lärer uppgå till omkring 400 pud årligen. Dessutom smältes där sifver. Till hvilket belopp, kunde jag ej få reda på. Vi besågo alla dessa kronans fabriker. Intressant var det att se genom huru många olika ugnar och kittlar den silfverhaltiga stenen måste gå, innan silfret afskiljes. I Barnaul fins en luthersk kyrka samt bostad för pastorn. Tomsk och Barnaul höra till samma kyrkosamfund. Förut har prästen bott i Barnaul, men då nu församlingen efter flere års vakans erhöll senaste höst präst, var han förpliktigad att taga sin bostad i Tomsk. Finsk skrift- och nattvardsgång höll jag i Barnaul. Församlingen bestod blott af fyra personer, alla fria människor, ty inga deporterade få bo i Barnaul. Sydväst från Barnaul grundlägges för närvarande en finsk koloni af petersburgska finnar och skulle där nog finnas jord, sade man, för emigranter. Jorden är kejsarens personliga egendom, och har jag hört, att man gärna emottager lutheraner dit. En synnerlig vänlighet och gästfrihet rönte vi i lutherska kyrkovärden doktor Sass' hus, där vi tillbrakte alla våra lediga stunder. Appelgrén var annars upptagen med att afteckna några fornsaker i stadens museum.

Efter par dygns resa i flygande fart kommo vi till Tomsk och funno där välbehållen vår klockare Matti, som efter åtskilliga vedervärdigheter kommit till Tomsk, en vecka före oss, och nu bodde hos vår landsman Plathan, som, vare det i förbigående sagdt, är den bästa af alla våra deporterade. Här fingo vi nu ock höra, att professor Aspelin lyckligen kommit ända dit, samt afrest med ångbåt till Tjumen. Och så kan jag nu anse beskrifningen öfver denna vår resa vara afslutad.

XIV.

I.

På resa 1888. — Hos ryssarna.

Då resorna på västra Sibiriens slättmarker äro mera enformiga än kanske någon annarstädes, så är det hvarken intressant att beskrifva dem eller af intresse att läsa dem.

Om dessa resor må öfverhufvudtaget därför sägas blott följande: Så väl påpälsad som möjligt, sätter jag mig i en täkt släde, och far så natt och dag, tils jag uppnått min bestämmelseort. Under vanliga förhållanden kan jag resa 250 värst i dygnet; men få äro de som i längden kunna hålla ut därmed. Jag har den lyckan att kunna sofva i mitt åkdon, vägarna må nu vara hurudana som hälst. Från slädan eller tarantassen framkryper jag två à tre gånger i dygnet, för att stärka mig med ett par glas té. Har man något i sin matsäck, som ej frusit till sten, så kan man skatta sig lycklig, ty i annat fall för man nöja sig med blott bröd

och té. Mellanåt händer det, att värdinnan på posthuset är synnerligen bestyrsam för att få åt den resande soppa, pirog eller något dylikt. Då må man vara förvissad om, att hon gör detta för att själf hafva någon vinning däraf, men ej af omsorg för den vägfarande, som det först tyks vara.

Min reskamrat till Werchne-Suetuk i Oktober månad, hr Jarttu, som sedan fortsatte resan till Irkutsk i Brittiska bibelsällskapets angelägenheter och jag fingo på ett gästgifveri erfara detta. Värdinnan betraktade hvad vi uppackade från vårt matskrin, men tykte att detta icke var nog, och frågade om hon ej skulle få hämta åt oss en skål med soppa. Vi tackade och förtärde något af den. Men då vi ville likvidera henne för soppan och vattnet till téet med 25 kop., så blef hon helt förvånad, menande att det var „mala“ (litet) samt var ej nöjd med mindre än 40 kop., hvilket kan anses för mycket på en ort där köttet kostar $1^1/_2$ kop. skålpundet. Då jag rest samma vägar flere gånger, så har jag lärt mig känna människor här och där i byarna, hvilka taga vänligt emot resande och icke söka draga för stor vinst af dem. Om det annars passar, plägar jag rasta på sådana ställen. Sådana bekantskaper kan man ej göra på posthusen, där man emellanåt ser med sneda ögon, att den resande blir öfver natten, utan hos bönderna, som gärna emottaga resande samt skjutsa för samma betalning som postkuskarne. Kommen engång in på den fria poststråten, föres man från

vän till vän, från by till by, utan att komma als i beröring med kronoposten. Blir man engång bekant i en rysk familj, så anses man nästan som en slägtinge.

Huru man formerar sådana bekantskaper, vill jag, med läsarens tillåtelse, åskådliggöra genom följande rader:

På resan till Minusinsk kommo vi att dricka té en morgonstund hos ett bondfolk i en by, Kargatski förpost benämnd, där husfolket var särdeles vänligt. Därför beslöt jag på återresan att taga nattkvarter hos dem. Det var 40° köld och stark blåst tillika. Jag bad altså skjutskarlen köra in till Sael Batjenkoff, och blef vänligt emottagen. En järnkamin upphettades, och den spred en stark värme ifrån sig. Värmen steg nog till sina 25°, och ehuru jag försäkrade, att det var tillräckligt varmt, så inpackade den välvillige husvärden immerfort ny ved i kaminen, försäkrande, att den som varit ute i en sådan köld, behöfde nog få värma sig. Mina saker inburos i husets förnämsta rum, som annars var dottrens sofrum. Dock gick alt ännu stelt och ceremoniöst till.

Sedan jag tvättat resdammet af mig, inträder husvärden med sin dotter och säger: „Då ni, högvälborne herre, hälsade mig med ett handslag på trappan, så skämdes jag ordentligt att ej kunna välkomna er med ert namn, därför ber jag att få veta det, att sådant icke må inträffa en annan gång.“ „Jag heter Iwan Iwanowitsch, mina vän-

ner“, sade jag. „Och jag heter Sael Andrejeff och denna min dotter heter Agriofowna“ återtog gubben. „Ja nu äro vi Iwan Iwanowitsch „snakomi“ (bekanta). Far nu aldrig mera förbi oss, ty sådant präktigt folk tycka vi om, Iwan Iwanowitsch.“

„Nej, det skall jag icke göra, Sael Andrejeff“ svarade jag och fortfor: „nu ber jag dig Agriofowna Saelowna, att du ville vara så god och koka åt mig hela potäter och ställa fram samovarn.“ „Ja, det skall jag göra genast, Iwan Iwanowitsch, men befaller du ingenting vidare.“ Snart voro potäterna färdigkokta och samovarn på bordet. Under måltiden berättade gubben Sael, att han härstammade från de män, som redan under Jermaks tider inflyttat till Sibirien.

Denna kosackstam, från hvilken en stor del af den sibiriska befolkningen härstammar, fastän de icke nu mera tjänstgöra som kosacker, är ett resligt och välväxt folk. Engelsmannen Lansdell påstår i sin bok öfver Sibirien, att de äro jordens vackraste folk. Visst är det, att jag blifvit helt förvånad emellanåt, att se endast de mest välväxta och vackra människor i en hel by. Äfven Sael Batjenkoff var en ståtlig karl, och hans dotter Agriofowna, med sin rena slaviska typ, hvartill hör svarta ögon och hvita tänder, kan nog anses som en prydnad bland ryssinnorna.

Hvad snyggheten hos de sibiriska bönderna beträffar, så har man ingenting öfrigt att önska. Hvarje gång en sibirisk bonde sätter sig till bords,

tvättar han sig. Husgerådssakerna hållas omsorgsfullt rena. Kolonister, som emigrerat från europeiska sidan, äro däremot särdeles osnygga. Äfvenså tror jag, att de förmögnare invånarne i de sibiriska städerna äro mindre snygga än landtbefolkningen. Hvad umgängessättet beträffar, så uppför sig personer af landtbefolkningen mera hyfsadt än mången tschinovnik, som anser just det vara bevis på ett bildadt umgängessätt, att kunna icke blott vara ogenerad, utan ock framfusig. Då bonden röker sin papyross, söker han något hvarpå han kan sätta askan, men herremannen anser det höra till den goda tonen att kasta askan på golfvet eller på mattan. Ingen regel utan undantag, men så är det oftast.

Då jag framtog smör och kött från mitt matskrin, så blef Agriofowna högeligen förvånad, och frågade om jag ej fastade. Grekerna hade nämligen nu en sex veckors lång fasta. Jag svarade, att jag tykte mig hafva ingen orsak att fasta, och frågade hvarpå deras bruk att fasta under vissa tider grundade sig. „Herren Frälsaren har så befalt“, sade hon tvärsäkert. „Det har han ej befalt, Agriofowna, ty vi hafva samma evangelium som ni, och det innehåller ingen sådan befallning, det vet jag.“ „Det vet jag inte, ty jag är icke skriftlärd, men vi göra som våra fäder före oss hafva gjort“, sade hon. „Ibland oss fins det nog mången, isynnerhet bland herremän, som ej fastar så mycket; äfvenså fasta soldaterna blott en kortare tid“, bifogade husvärden.

När gubben Sael hade fått nog af samtalet i religiösa frågor, kommo vi in på andra ämnen. Min värd gjorde sig bl. a. underrättad om mitt hemlands förhållanden, angående hvilka han gjorde diverse frågor. Jag besvarade dem så godt jag kunde. Det väkte hans stora undran att höra det äpplen i Finland äro tiofaldt billigare än i Sibirien. Men rakt af obegripligt tyktes det förefalla honom, att en desjätin åker kunde kosta på sina ställen blott i upparbetning inemot 50 rub.

Sedan alt detta blifvit diskuteradt, var det tid att söka hvila. Redan kl. ett var jag åter påklädd och tvåtiden tog jag afsked af det vänliga folket, under otaliga lyckönskningar och upprepningar af „Iwan Iwanowitsch“, „snakomi“ och „paschalusta“.

Härmed vare blott sagdt, att enhvar, som vinlägger sig därom, kan finna vänliga människor öfver alt i verlden — äfven i Sibirien.

II.

På resa. I Werchne-Suetuk: kyrkoinvigningen; kyrkan och krogen.

I några byar mellan Omsk och Atsinsk bo finnar, som jag försöker få betjena på mina resor, men dessa äro mycket svåra att kunna påträffa. En del hafva ock förlorat alt intresse för hvad

Gud och gudstjänst heter. Som exempel på en sådan likgiltighet kunde bland andra en borgåbo anföras, som bodde i Tomska guvernementet, i byn Tischuli. Jag hade mitt kvarter i gården bredvid, där han bodde, men han trodde sig ej hafva tid att öfvervara gudstjänsten, ehuru han nu första gången på tjugusex år var i tillfälle därtill. Det var halft med våld, jag fick honom därhän. För att få reda på, om det fins någon finne i de byar jag besöker, plär jag lofva 20 kop. åt den, som kan hämta till mig en lutheran. Får jag engång fatt på en, så nog hämtar han sedan de andra. För att träffa de landsmän, som bo i byar, aflägsna från den allmänna landsvägen, plägar jag betala någon rubel åt en person, som åtager sig att till sådana landsmän frambringa bud när de kunna träffa mig. Stundom lyckas jag sålunda sammanträffa med en eller par personer, stundom kommer ingen. Det är nästan omöjligt att bereda de kringspridda någon själavård. Oftast har jag inträffat på utsatt dag på ort och ställe; men har det händt, att min ankomst genom något oöfvervinnerligt hinder försenats, så äro de alla åter skingrade, när jag anländer. Äfven om jag vore hela året om på resan, kunde jag dock ej sammanträffa med alla inom mitt distrikt kringspridda finnar, emedan de vandra från by till by. Några af dem synas pretendera, att jag borde så göra, ehuru de, som sagdt, sedan anse det vara deras ensak, om de vilja bivista de af mig hållna gudstjänsterna eller ej.

I staden Tomsk uppehålla sig några arbetare med pass. För deras skull har jag hvarje år uppehållit mig där någon dag, samt anordnat gudstjänst i kyrkan med nattvardsgång. Ett år vistades jag i Tomsk åtta dygn, men de två senaste åren blott fyra och fem dygn. När jag senaste höst bestämde, att gudstjänsten skulle hållas på en hvardag, tyktes detta icke behaga en del, emedan de därigenom skulle komma att försumma en half arbetsdag!

I samma stad var jag för att träffa en finne Wilh. Forsberg i fängelset. Han satt där anklagad för mord på en finsk kvinna Elisabet Parviainen, hvilken till sist hade setts i sällskap med sagde Forsberg, och morgonen därpå funnits ihjälstungen i en trädgård. Som orsak till gärningen förmodade man, att Forsberg, som genom tjufnad förlorat några klädesplagg, misstänkte, att Parviainen afvetat hvem som stulit dem, men icke yppat det. Äfven lärer Forsberg hafva varit anklagad för ett rånförsök å en krögare eller någon dylik person. Men som han gör sina bofstreck i nyktert tillstånd, och noga planerat allt på förhand, så lärer han nog kunna slingra sig fri från straff; isynnerhet som i Sibirien endast de allra kraftigaste bevis äro tillfyllesgörande för att få någon fäld. — År 1892 skall Forsberg blifvit öfverbevist om ett nytt mord samt dömd till grufarbetet i Ost-Sibirien.

På mina resor har jag alltid fått en hel hop böcker spridda, och kan jag hoppas att de skola sprida välsignelse. Sedan lifvet i de lutherska ko-

lonierna börjat något stadga sig, hoppas jag, att de ordentligare af våra finnar skola känna sig dragna mer och mer till dem.

* * *

Låtom oss nu förflytta oss, utan någon vidare beskrifning af resan, till Werchne-Suetuk. Redan på afstånd kunde vi i den månljusa natten se spiran af den nya kyrkan, som nu skulle blifva invigd. Medelst ett telegram hade jag underrättat byn om min ankomst, ty sedan ett år står Minusinsk i förbindelse med den öfriga verlden genom telegrafen. Vårt kvarter fingo vi äfven nu; liksom förr, hos f. d. hufvudskrifvaren herr Möller, i hvilkens snygga och vänliga familj man känner sig som hemma. Herr Jarttu och jag grepo nu värket an gemensamt. Vi uppehöllo oss här från den den 12 till den 24 November. Få voro de dagar, då vi icke höllo en bibelförklaring eller andaktsstund. Det var en glädje för mig att hafva med mig en person, som kunde biträda mig i min embetsutöfning. Hufvudfestligheten under vår vistelse i Werchne-Suetuk var kyrkoinvigningen, som försiggick på domsöndagen. Redan på lördagen började folk tillströmma från de 25—30 verst därifrån belägna estniska och lettiska byarna. Från de kringliggande ryska byarna hade några nyfikna infunnit sig, och en och annan ända från Minusinsk. Efter ett sjelfskapadt program, hoplappadt både

från finska och tyska handboken, förrättade jag invigningen. Formuläret i den finska handboken är, enligt mitt tycke, ytterst torftigt. Lettiska pastorn Salith, från Nischnaja Bulanka, assisterade vid kyrkoinvigningen, som försiggick på följande sätt:

Menigheten samlade sig först i skolsalen, där gudstjänsten hållits de föregående åren. En psalm sjöngs, hvarpå förrättningsmannen höll ett kort tal, som slutades med en tacksägelsebön till Gud för det lifsens ord, som han låtit i detta hus förkunnas. Under psalmsång skred församlingen i procession från skolhuset till kyrkan. Presterne och skolmästarene gingo i spetsen bärande bibeln, kommunion-kärlen och andra till altaret hörande föremål. Vid ingången till den nya kyrkan höll förrättningsmannen, förrän dörren öppnades, ett tal till menigheten öfver orden: Herren bevare din ingång och utgång nu och till evig tid. Efter det ps. 84 (finskan 75) blifvit afsjungen, trädde prästerna i koret utanför altaret, och förrättningsmannen talade öfver Matth. 16: 15—18.

Efter föredraget och den i kyrkohandboken föreskrifna bönen uppläste pastor Salith den 84 psalmen, hvarpå kyrkan, predikstolen och altaret invegos i den ordning handboken för lutherska församlingar i Ryssland föreskrifva. Sedan prästerne inträdt för altaret och uttalat välsignelsen öfver menigheten, började den sedvanliga gudstjänsten. Samma dag gingo årets skriftskoleungdom, elfva till antalet, jämte 256 kommunikanter till nattvarden.

Den nya kyrkan har sittplatser för inemot två hundra personer och är ganska smakfullt uppförd; äfven inredningen är tillfredsställande. Måtte blott den nya kyrkan locka talrikare skaror till sig om söndagarna, än — byns krog. Sålänge krogen, detta fördärfvets näste, står i byn, har man icke att vänta någon större frukt af arbetet för sedlighetens höjande.

Det väcker visst undran, att rättighet till krogrörelse beror på invånarnes godtfinnande och att majoritetens beslut, äfven i byar, som bestå af idel deporterade, här är gällande. Sådana rättigheter äro mera till skada än gagn, ty de missbrukas nästan alltid. Både kyrka och skolhus har man i Werchne-Suetuk, och de äro båda rätt präktiga byggnader, för hvilka man i främsta rummet har att tacka kateketen Lindholm.

Men går sedligheten framåt? Har det blifvit något bättre ens i yttre hänseende i denna koloni? Tyvärr måste jag betvifla detta. I ett bref, dateradt i januari månad, skrifver kateketen Lindholm: „Ett sådant bränvinsflöde, som här rådt denna jul, har jag aldrig förr sett, ty 60 spann gick det åt på sex dagar. Det representerar nära 600 rubel. Till sådant har man penningar nog.“ Under fjoliga året inkasserade krogen från byn, tror jag, omkring 8—9,000 rubel. Huru många dagsvärk hafva dessutom gått förlorade! Ändå mena byns män, att det är en god affär att tillåta krogrörelsens bedrifvande, då krögarn för denna rätt betalar 200

rubel till byns kassa. Med dessa 200 rubel betalade byn nu sin skuld till kyrkobyggnadsfonden. Så bidraga gubbarne i Werchne-Suetuk till kyrkobyggnaden! Kateketen Lindholm har utvecklat en ingalunda obetydlig värksamhet åt just detta håll. Det är, som nämdt, hans förtjänst, att här finnes en präktig skollokal samt framföralt en kyrka. Hr L. har äfven varit en god skolmästare, som kunnat vänja barnen vid ordning och disciplin. En människas värkningsförmåga är dock begränsad och gåfvorna äro mångahanda. Lindholms trogna arbete skall icke bli utan sin frukt.

III.

Klimatet, jordförhållandena, etc.

Under de dagar vi uppehöllo oss i Werchne-Suetuk, hade jag dagligen besök af människor, som ville rådföra sig med mig i religionssaker. Den från Finland förskickade församlingen är ej stor i denna koloni, men alla som bo och bygga där, och hvilkas antal torde uppgå till omkring 200 hushåll, förstå finska språket. Om det ock ej är finska styrelsens skyldighet att bekosta flere arbetare till Werchne-Suetuk, så vore här dock ett vigtigt arbetsfält för den fria kristliga kärleksvärksamheten, ett arbetsfält, som icke borde försummas. Arbetet i

en sådan koloni är icke så angenämt, som det ofta blir t. ex. i Finland, där man står i en krets af lika tänkande vänner. Den som vill arbeta i Sibirien, bör vara beredd på många och stora svårigheter. Städse har jag förfäktat våra finnars rätt i Werchne-Suetuk mot de dit inträngande esternas. Kanske har jag gjort detta nog för skarpt, men underlig till mods blef jag, då jag på ett sjukbesök på min fråga, om den sjuke var en finne, fick till svar: „Nej, herr pastor, nog är hon est, men nog har ju hon ändå en odödlig själ.“ Det var i tonen och talesättet något som påminte om de bekanta orden: „Herre, dock äta hundarne af de smulor, som falla ifrån deras herrars bord.“ Ingermanländingarne och esterne stå ju oss finnar mycket nära. Därför kan det anses vara vår skyldighet, såsom den bättre lottade broderns, att dela vårt andliga goda med dem.

Redan i mina tidigare bref har jag berömt klimatet i Minusinska kretsen. Dock kan jag icke underlåta att lofprisa detsamma äfven nu. Sådana härliga dagar, som vi hade några äfven nu, har jag aldrig upplefvat. En blå himmel, sådan man får beundra blott i bärgstrakterna i södern, den lätta och angenäma bärgsluften vid par graders köld, de på afstånd mot himlen sig resande sajanska bärgen, hvilka tyckas insvepta i en blå slöja; — huru storartadt är icke allt detta! Åskådandet af denna storslagna natur värkar upplyftande och förädlande på en hvar, som har sinne för att beundra skaparens värk. Man glömmer de små bekymren, och tänker, huru skön ändå denna vår jord vore, om det icke bodde så mycket ondt just bland oss människor.

Mången kunde tänka, att en hvar hade fullt skäl att vara nöjd och belåten i Sibirien, då man ju har att fröjda sig både öfver en storartad natur och ett härligt klimat, om annars de materiella behofven äro tillfredsställda, Tyvärr är icke detta fallet. År för år känner man det tydligare, att man vistas i de förvistes land, att någonting osundt, lögnaktigt och demoraliseradt förpestat mänskligheten i Sibirien. Härpå, icke på domarene, beror det t. ex. att man har ytterst svårt att finna rättvisa vid domstolarna i Sibirien; och redan detta värkar nedstämmande på den vid ordning och lagbundenhet vana.

Att all jord tillhör kronan, att byn som en despot öfvervakar den enskildas alla göranden, hämmar all fri utveckling. Särskildt införandet och tillgodogörandet af nyare erfarenheter och metoder på området af Sibiriens hufvudnäring, jordbruket, kommer så godt som als icke i fråga. Därtill kommer ännu Sibiriens isolerade läge, som värkar tryckande och förlamande på människoanden. Pressen har så godt som ingen betydelse i Sibirien, och de få tidningar, som finnas, finna sällan väg till bondens koja. Där hade denna press också ingenting att uträtta, sådan den nu är, ty den sysslar mest med stadsskvaller och dylikt. Men

att gifva goda råd åt vare sig styrelsen eller landtmannen, det förmår den ej. För en sund press vore i Sibirien ett stort arbetsfält, ehuru det är osäkert om den kunde bära sig.

Styrelsen försöker upphjälpa t. ex. jordbruket, men med föga framgång. Så införskrefvos till Omsk i fjol genom kronans försorg tidsenliga åkerbruksredskap, för att bönderna skulle få försöka dem, och lära sig inse deras nytta och företräde.

Då jag engång uppvaktade generalguvernören, bad mig denne ombesörja, att något redskap skulle hemtas till den finska kolonin, för att där pröfvas af bönderne. Jag ville genast anställa prof med en järnharf på mitt landtställe nära intill staden. Men då uppställdes, naturligtvis utan generalguvernörens vetskap, som vilkor, att harfvens pris — 25—30 Rub. — skulle insättas på länerånteriet, tills harfven återlemnades. Då nu alt detta medförde skriftväxlingar och besvär, så lät jag hela saken vara. Finnarne åter skrattade och sade: „hvarifrån skulle vi taga ett sådant kapital, som här erfordrades.“ — Då ryssarne troligen ha skäl till samma anmärkning, så få dessa redskap, om de också anskaffats, ligga i frid och ro, utan att den sibiriske bonden blir i tillfälle att pröfva dem. Helt annat hade resultatet blifvit, om man skänkt ett eller flere redskap till resp. kommuner, för att utan några omgångar pröfvas af en hvar, som önskade det. Det där krafvet på kautionssumma skämmer bort den goda saken.

För att ytterligare belysa, huru det går till här, må det tillåtas mig att anföra följande exempel:

Steppen kring Omsk är nästan skoglös. Därför är all åvärkan kring staden förbjuden. Emedan ingen skog fins på pastorsjorden, så ville jag plantera dit några aspar. Nu fans det vid Omfloden nära till Omsk, en ung parårig aspskog med sina tiotusental unga träd. „Härifrån går det ju ypperligt att få plantor“ tänkte jag, och gjorde mig i ordning att låta hemta ett par tiotal unga aspar därifrån. Men så kom en välvillig stadsbo och underrättade mig, att det var ett vite af så och så många rubel på att taga en planta. „Men“, sade han, „vänd er skriftligen till generalguvernören så tillåtes det, tänker jag.“

Med sådana vidlyftigheter ville jag ej börja för en så liten saks skull. Då jag senaste sommar reste genom samma par värst långa sträcka, där jag hoppats inom några år få se den präktigaste aspskog, så var så godt som hela skogen af aspplantor utgången. Man hade antändt det å steppen växande gamla gräset om våren, och hade på samma gång afbrändt hela skogen, utan att någon människa hade att anmärka något som hälst deremot. Troligen var jag den ende, som, med en känsla af grämelse och bitterhet, såg att den var förstörd. — Så går det år ut och år in, utan att någon bryr sig därom. Ehuru alla klaga, att skogarna bli utödda, så tänker ingen därpå, att man skall skydda de unga plantorna mot elden, som alla vårar fritt löper öfver steppen.

Men lefver man några år till i Sibirien, så tänker man väl likasom alla andra här: „soromno“ (sak samma).

Det gäller både om de hit förskickade bildade och om de fria, som en längre tid lefvat här i Sibirien, att deras andliga anspråk ansenligt krympt ihop och inskränkts. Inga högre idéer lifva dem, och deras ändamål synes vara, att uttjäna åt sig full pension, eller betrygga sin existens så godt som möjligt. Att utvecklingen och framstegen under så vidriga förhållanden stå stilla, eller är obetydlig, förstås lätt, utan att därom behöfver mycket ordas. Kanske personer finnas med intresse för annat än sin egen nödtorft, för allmänna angelägenheter, men jag har ej haft lyckan att träffa dem. Börjar man samtala om något sådant, så svarar man med ett: „hm, hm“. — Intet sällskapslif existerar i Omsk, så vidt jag har hört — där icke kortspelet är hufvudsaken. Emedan det är i hög grad pinsamt att sitta ensam och betrakta ett sådant kortspelande sällskap, har jag kommit att lefva blott inom min familj. Vi, liksom alla andra, som kommit från lyckligare länder, känna oss därför mycket ensamma och främmande.

Hvad mina finnar i Västra Sibirien beträffar, så har jag under årets lopp haft både glädje och sorg af dem. Af kolonin vid Om har jag största glädjen. I alla hänseenden har det gått framåt där, sedan jag lyckades förmå dem att icke tillåta krogrörelse. Sjelfve undra de, att en så stor förändring

kunnat försiggå på en jemförelsevis kort tid. Där hålles regelbundet gudstjänst alla söndagar och barnskola sex månader i året. Kyrkan, som tillika är skolhus, och om somrarna måste användas till kvarter för sjuke, är så liten, att man stundom, t. ex. då skrift- och nattvardsgång skall hållas, måste förmana folket att icke infinna sig alltför mangrannt. Med Guds hjälp hoppas jag, att vi framdeles skola få åt oss ett större hus för gudstjänsten.

Under detta år har jag med de medel, som staten beviljat, icke blott aflönat skolmästare, utan ock inköpt en gård med tvänne rum och nödiga uthus till bostad för skolmästarn. Under mitt sista besök i kolonin bildades därstädes en nykterhetsförening för absolutismen, hvari 33 personer genast inskrefvos, och efteråt på dess första möte ytterligare 13 personer.

Om jag ännu nämner, att hettan senaste sommar stundom i Omsk uppgick till $+40^0$ R. $= 50^0$ C. och under vintern ända till -40^0 R., samt att här som bäst råder dyr tid, så att mjölet och hafren stå lika dyrt som i Finland, så må det härmed vara nog för denna gång.

XV.

De våra i Sibirien.

Från embetsberättelsen året $^{1}/_{10}$1889—$^{1}/_{10}$1890.

I staden Omsk har jag hållit gudstjänst alla söndagar, då jag varit hemma, — antingen i stadens lutherska kyrka, eller ock i mitt hem, — samt besökt fängelserna och hospitalen där ständigt några finnar och andra lutheraner varit intagna. De många personer som annars besökt mig hemma, har jag gått tillhanda med råd och dåd; särskildt ha de en och hvar af mig försetts med lämpliga böcker.

Men, såsom naturligt är, har min tid blifvit mest upptagen af resor i tjänsteärenden. För att betjäna den finska församlingen i Sibirien med ordet och sakramenten har jag gjort följande resor:

1. Under återresan från Finland till Omsk besökte jag fängelserna i Tjumen och de finnar, som då vistades därstädes, samt besökte likaså den mellan Tjumen och Om liggande

finska byn Ryschkova.

Denna koloni är den älsta af alla lutherska kolonier i Sibirien. Där finnes en kyrka, som blifvit

uppförd med bidrag från Understödskassan för lutherska församlingar i Ryssland. Äfven ett skolhus fins där, ehuru ytterst bofälligt. Sedan en estnisk skolmästare genom guvernören i Tobolsk där blifvit afsatt och en finsk förskickad klockare af mig blifvit afskedad för hans oordentliga lif, så har byn varit lemnad åt sitt öde. En här infödd ingermanländsk finne har dock alla söndagar hållit finsk och estnisk gudstjänst i därvarande kyrka. Fyllerilasten, såsom ock andra däraf härflytande synder, råda i denna by. Att förhållandet icke kunde blifva bättre, om man ej finge hit en god skolmästare, som både med andeliga föredrag och skola skulle värka på både de gamla och unga, insåg jag. En till skolmästare i Ryschkova lämplig person tror jag mig också hafva funnit. Efter det föreningen i Åbo, som understödt arbetet för upphjälpandet af själavården för finnarne i Sibirien, hade med denna person öfverenskommit om lönevilkoren, anlände han till Sibirien och är nu anställd som kateket i sagda Ryschkova, som ligger 225 verst västerom Omsk.

2. I november besökte jag finska byarna Helsingfors och Narva i kolonin vid Om, 120 värst österut från Omsk. I denna finska koloni har regelbunden skola och gudstjänst alla söndagar hållits af skolmästaren A. Granö, som åtnjutit lön af de medel, som finska senaten beviljat mig. Skolbarnens antal har varierat mellan trettio och femtio. Arbetet i

byn Helsingfors

har krönts med den bästa framgång. Både i ekonomiskt och moraliskt afseende har byn gjort framsteg, sedan där ficks en nykterhetsförening till stånd. Äfven under min frånvaro har skolmästarn kunnat uppehålla intresset för nykterhetssaken så, att den vunnit sympatier, icke blott bland lutheranerne, utan ock bland grekerne. Så följde en ortodox präst exemplet och grundade en nykterhetsförening i den närmaste ryska byn. En sällsynt fest var det, då sagda förenings årsfest i Helsingfors firades i Juni. Till densamma voro inbjudna gäster, både ester, letter och ryssar. Alla voro ense om, att de icke varit med om en gladare fest än denna, ehuru bränvinet här helt och hållet saknades. Det har högeligen förundrat mig, att många personer, som förr varit de värsta drinkare, kunnat bli sitt nykterhetslöfte trogna, isynnerhet som tillgången på bränvin är så stor i Sibirien.

Det gamla skolrummet, som tillika begagnats som kyrka, har under förliden sommar blifvit tillbygdt, förhöjdt, invändigt brädfodradt, samt måladt och inredt till ett bönehus. Byggnaden består af två salar, en inre, som utgör den egentliga kyrkan, samt en yttre, som begagnas till skolrum och som vid behof genom en dubbel dörr kan förenas med kyrkan. Dessutom har jag låtit till skolmästarns boning tillbygga en kammare, hvilken skall stå för pastorns behof vid hans besök på orten. Ty hittils har det varit nästan omöjligt att en längre tid uppehålla sig där i följd af brist på kvarter. Alla

dessa byggnader hafva blifvit uppförda med de medel, som insamlats i Finland för finnarne i Sibirien.

Med förundran hafva de omkringboende ryssarne betraktat den stora förändring, som på några år försiggått i denna så vanryktade by, och jag kan ej annat än fröjda mig däröfver, att jag dock fått upplefva en sådan företeelse i detta olyckliga land.

Ehuru afståndet från byn Helsingfors till

byn Narva

är blott en värst, så har arbetet därstädes icke haft den frukt, som i den förra byn. Den ingermanländska byn ansågs förr såsom den bästa byn i kolonin, men snart nog kan man säga, att den är den sämsta. I läskunnighet hafva invånarne väl gjort något framsteg, i det de tvungits att lära sig, men i moraliskt afseende hafva de snarare tagit ett steg tillbaka. På ett år, då en krog fans i byn, gick den nedåt i fruktansvärd grad. Venerisk smitta är ganska allmänt spridd. Äfven barn ha hemfallit åt denna sjukdom. Med hälsotillståndet är det därför öfverhufvud synnerligen illa beställdt. Många, som försökt slippa in på hospitalet, hafva ej blifvit emottagna i följd af brist på utrymme. Huru svårt en allmogeman har att bli hulpen om han råkar blifva sjuk, må följande fall bevisa. Två förskickade bröder från Uleåborgs län hade blifvit sjuke. Den ene försökte först komma in på hospitalet

i sitt eget guvernement, men fick till svar, att om han än doge genast på gatan, funnes det ej plats för honom där. Då lät han föra sig till Omsk och lade sig på en gata, samt vägrade att lämna polisen någon utredning om sin person. Genom polisens bemedling fick han emellertid plats på ett sjukhus och kurerades äfven. Sedan försökte brodren samma konst, men han sändes, så sjuk han var, hemåt med kronoskjuts och dog under vägen.

3. I början af Januari månad afreste jag från Omsk för att besöka de finnar, som bo i Tomska guvernementet och i Verchne-Suetuk. På ditresan tillkännagaf jag i alla de byar, där jag visste finnar bo, dagen, då jag skulle hålla gudstjänst för dem vid min återresa. Utan större afbrott reste jag direkte till Tomsk. Hela sträckan från Omsk till Tomsk var uppfyld med foror, som transporterades till marknaden i Irbit. Vägarna voro därför så sönderkörda, att det var svårt att komma fram. Gropar funnos som voro ända till tre alnar djupa. För att icke bli sönderbultad på sådana vägar, måste man bädda in sig i dynor, men oaktadt detta försigtighetsmått hade jag i långa tider känningar af dessa stötar. Under Irbitska marknadstiden äro icke blott rike köpmän utan äfven djärfva banditer i rörelse på vägarna. Kan man ej få någon känd person till ressällskap, så är det bäst att fara allena. Jag hade öfverenskommit med en bondson från Omkolonin, som i Tomska guvernementet aftjänt sin värneplikt, att han skulle infinna sig i Tomsk

samtidigt med mig och följa med mig som klockare till Verchne-Suetuk och de andra orterna. Men denne syntes ej till. I Tomsk hörde jag om Matti Haapaojas färskaste bragder, samt förmodade, att han rest till marknaden i Irbit. Man visste berätta, att han skulle söka sig till Amerika.

Efter att hafva uppehållit mig i Tomsk några dagar och förrättat finsk gudstjänst där i kyrkan för omkring tio finnar, afreste jag österut och höll den stora vägen ända till Atsinsk. Där tog jag af åt söder, för att fara åt Minusinsk till.

Med blott en dags uppehåll, under hvilken jag stannade öfver på en poststation för att hålla gudstjänst för en luthersk postmästare, som bodde där med sin syster, reste jag oafbrutet och kom efter tre veckors resa till

Verchne-Suetuk,

som är 1,800 värst aflägset från Omsk.

Två veckor vistades jag i denna koloni, under hvilken tid jag höll tvänne söndagar skriftemål med nattvardsgång i kyrkan. Kommunikanternas antal uppgick till 270. I skolhuset höll jag några gånger bibelförklaring och var föröfrigt upptagen med konfirmationsundervisningen och andra till tjänsten hörande göromål. Läskunnigheten är här tämmeligen allmän. Dryckenskapslasten, som är de finska koloniernas största fördärf, är ganska allmän äfven här. Under året 1889 hade man förbrukat i denna by ensamt omkring 3,500 kannor bränvin.

Dryckenskapslastens följder uteblifva icke häller, såsom stölder, slagsmål och dråp. Icke långt från den fördärfbringande krogen finnes ett hus, dit jag aldrig försummat att vika in, ehuru visiterna därstädes lämnat ett sorgligt intryck i mitt sinne; jag menar byns „kansli“, som det kallas. Detta namn har huset troligen af den anledning att byns stämmor hållas där, men tillika är det ett hus, dit enhvar, som blifvit riktigt värnlös, hamnar. Blir någon arbetare sjuk och hjälplös, så föres han till kansliet, hämtas någon sjuk finne till byn från de ryska byarna, så föres han dit, likaså om någon orkeslös anträffas. De som äro så krya att de orka gå omkring i byn, skola samla föda åt de svagare. Om sommaren krypa de, som orka det, ut därifrån, men de, som äro för svaga att göra det, stanna kvar inne. Då ingen fins, som bryr sig om dessa elända, så få de ofta lida både hunger och törst. En sorgligare syn än dessa sjuka och giktbrutna, som sitta eller ligga här på det hårda golfvet i sina trasiga lumpor, kan man ej gärna se. Öfvergifna af alla, utan några förhoppningar i lifvet, vänta de blott på döden, som sin enda räddning. För att lindra deras lidanden har jag kunnat föga uträtta, om icke det kan räknas till någon lindring, att jag för tillfället gladt dem med gåfvor af té, socker och några klädesplagg.

„Nu lämnar ni oss faderlösa igen till ett helt år“, klagade de visst, då jag tog afsked af dessa mina förvisade landsmän, men annat kunde jag ej

göra, ty andra göromål och plikter kallade mig därifrån.

Till hjälp på resan tog jag från Verchne-Suetuk med mig en ung man, född af föräldrar, som förskickats från Finland. Jag hade mig bekant, att ett par tiotal finnar om vintern uppehålla sig i byar hörande till Marinska kretsen,

icke långt från guldvaskerierna i Altai.

För att besöka dem tog jag en annan väg nu, än den jag kommit. Resan gick öfver en sträcka höjder och kala bergsåsar. Just på en af dessa åsar hände sig, att en snöstorm öfverföll oss en kväll. Hästarna kunde ej hålla vägen och föllo slutligen i en grop, hvarifrån de blott med stor möda kunde fås upp igen. Vi körde härpå hit och dit, tils vi mot morgonen funno vägen. Detta var andra gången som jag blifvit öfverfallen af en så svår snöstorm, att jag förlorat vägen och måst öfver natten förbli ute i ovädret.

Af mina landsmän vid guldvaskerierna hade jag vanligen funnit vidpass ett tiotal i byn Tischuli, men nu var där blott en gammal gubbe. Jag reste därifrån vidare från by till by, där finnar äro inskrifna. Några af dem, hvilka jag träffade hemma, voro så utblottade, att de ej vågade sig ut i den sibiriska kölden. Men de flesta hade rest bort, en del till guldvaskerierna, andra till någon stad.

Den stora postvägen nådde jag i Marinsk, där jag enligt mitt aftal med ortens lutheraner skulle

hålla gudstjänst. Men då det just nu råkade vara fastlagssöndag, så hände det sig ej bättre än att till gudstjänsten infann sig blott en halffull Tammerforsbo. De par andra finnar, som här skulle finnas, voro enligt dennes utsago antingen nakna eller ännu mer ankomna än han själf. Senare på dagen besökte en bagaregesäll från Helsingfors och en Viborgsbo mig i mitt kvarter. Denne senare hade till sitt yrke „att hämta kronans kläder", som man sade. På min fråga hvad detta hade att betyda, sade man att han åter och åter begaf sig trasig och utan pass till Tomsk. Där blef han gripen och skickad till Marinsk. Kläderna, som man i fängelset gaf åt honom, fick han behålla. För dem kunde han få om vintern omkring sex rubel och om sommarn, då deras pris är billigare, fyra rubel. Till Finland hade han för ett par år sedan gjort en dylik resa.

Hundra värst från Marinsk åt Tomsk till finnes en by

Kolionski.

Dit hade jag låtit kalla finnar från de närgränsande byarna. Sex personer hade infunnit sig, bland dem äfven en nästan döende sjuk, Raninen, från Kuopio län. Jag hade mig bekant, att både han och hans hustru lågo sjuka vintern förut, och att de voro i stor nöd stadda, hvarför jag sände dem tre rubel penningar. Men den person, genom hvilken jag sände beloppet, hade „för sitt besvär" behållit en rubel. Raninens hustru hade dött och

helt visst är icke häller mannen mer bland de lefvandes antal. Jag lemnade sex rubel åt by-förvaltningen, för att låta vårda honom därmed.

I denna by hände mig för öfrigt något, som aldrig förr inträffat på mina resor. Man vägrade mig att hålla gudstjänst i den gård, där jag hade mitt kvarter. Husbonden var icke häller en ortodox, utan en katolik, en rik polack. Jag flyttade då öfver till en rysse och på förfrågan om jag finge hålla gudstjänst hos honom, svarade han: „vi hafva ju en Gud och en tro, mina rum stå till er tjänst." Vare det sagdt, att jag ej funnit ens spår af intolerans, hvarken hos lekmän eller präster, utan hafva alla, isynnerhet de mera värkligt religiösa, betraktat mig som en broder i tron.

Från Kolionski kom jag till Tomsk, där jag kände mig litet illamående, men fortsatte resan till Kainsk. Där var jag tvungen att intaga sängen. Efter tvänne dagar kunde jag dock hålla gudstjänst för de några finnar, som funnos där, men till sidobyarne vågade jag mig icke såsom min plan hade varit, utan skyndade mig så fort jag kunde komma till Omsk, där jag ock insjuknade lindrigt i koppor. Nu var jag bunden vid sängen och såg, huru vintern förgick, utan att jag kunde besöka de svårt tillgängliga kolonierna vid Tara med slädföre.

4. I slutet på mars besökte jag kolonin vid Om och höll där läsförhör med barnen.

5. Sedan floderna blifvit isfria och vägarna något torkat, reste jag i början af maj till Ryschkova.

Denna by är svårtillgänglig om våren, och ehuru jag under vägen utbytte min tarantass mot en mindre kärra, så blefvo vi på ett ställe fastsittande i jäslera och kunde ej komma lös därifrån, förrän främmande hjälp anlände. Att andra resande råkat ännu värre ut, såg jag af de döda hästar och oxar, som lågo i leran.

6. Under juni och juli besökte jag

Om-kolonin,

samt firade då med den därvarande nykterhetsföreningen uti det gröna dess första årsfest. Dagen, som började med gudstjänst i kyrkan, fortsattes sedan med lekar, målskjutning och kroppsöfningar. Några pris utdelades äfven. Dagen slutades med ett nykterhetsmöte, hvarvid några nya medlemmar anmälde sig. Huru vidunderliga föreställningar man här i allmänhet haft om nykterhetsföreningen, framgår af de ord med hvilka en est anmälde sig till medlem. Han sade: „minä tahtoisin uskoni muuttaa ja ruveta körttiuskoon“ (jag skulle önska ombyta min tro och inträda i skörtaläran).

Under våren och sommaren hade jag genom konsistoriet i Moskva fått tvänne förordnanden, nämligen i maj förordnandet att betjäna de ester och letter, som bo i Kainska och Marinska kretsen af Tomska guvernementet, och i juni, sedan den afsigkomne förre pastorn fått sitt afsked, att vara t. f. guvernementspredikant i Tobolska guvernementet, t. f. predikant för lutheranerna vid staben i

Omsk och Akmolinska Oblasten äfvensom t. f. predikant för deporterade ester, letter och tyskar i Väst-Sibirien. Då en enda person således åligger att ombesörja både lärare och desses underhåll för de estnisk-lettiska skolorna och religionsundervisningen i kadett-skolan, goss- och flick-gymnasierna i Omsk förutom de göromål, som höra till den egentliga själavården, så är det klart, att arbetet är för mycket. Det har blifvit så omfattande isynnerhet genom kansligöromålen, att jag varit nödsakad att taga en skrifvare till hjälp, hvilken jag aflönar med 15 rubel i månaden. Tillsvidare har man vägrat att gifva mig någonslags ersättning för mitt arbete.

7. För att betjäna luteranerne i städerna Tara och Tobolsk samt kolonin Bugene, reste jag i början af augusti med ångbåt till Tobolsk. Guvernören råkade vara bortrest till utställningen i Kasan, hvarför många ärenden, hvilka jag hade haft af största nöden att få afhandla med honom, blefvo oafgjorda. I stadens lutherska kyrka höll jag tre gånger gudstjänst på tyska, samt en finsk och en tysk gudstjänst i fängelserna.

På årsdom sutto här tre till kolonister i Väst-Sibirien förskickade finnar, samt i tvångsarbets-afdelningen en från Finland på lifstid hitsänd mördare. På sjukhuset i denna afdelning låg en lett, som redan för fyra år sedan blifvit benådad, men varit för svag att kunna skickas till sin hemort Kurland. Han hade icke kunnat komma i någonslags förbindelse med sina anförvandter, utan måste ligga här

lefvande begrafven. Han bad mig under många tårar att skrifva till hans hem, hvilket jag äfven ombestyrde. Glädjande var det att se, med hvilken ömhet den unge läkaren behandlade honom. I mitt öra hviskade han, att det snart skulle bli slut med lettens lidanden.

Återvägen från Tobolsk tog jag genom finska

kolonin Bugene.

Vägen dit går genom stora björkskogar, och sanka kärr, där höet och rörvassen bli så höga, att man färdas som i en skog. På andra ställen invid vägarna växer vild vicker så ymnigt, att man med knapp nöd kommer igenom den. Det är svårt att fullt uppfatta, hvilken massa hö, som här årligen uppväxer blott för att torka och multna bort. Emedan den förlidna sommaren var ovanligt torr, var det emellertid lättare än vanligt att slippa fram till Bugene. Efter att hafva uppehållit mig där en vecka, under hvilken tid jag konfirmerade skriftskolebarnen, reste jag till Tara.

Läskunnigheten har väl blifvit något bättre i Bugene, sedan jag i tre vintrar underhållit där en skola; men den person, som varit där anställd som lärare, befinnes ej lämplig därtill, hvarför det vore af nöden att få dit en dugligare man. Boningsrum för skolmästarn har jag redan inköpt och nu lofvade byn att under vintern bygga ett skolhus.

Både i Om-kolonin, Ryschkova och Bugene hafva församlingsboarne förbundit sig att aflöna

skolmästaren med något spanmål och smör. Äfvenså har jag gått in till understödskassans förvaltning i Moskva med en anhållan om lönehjälp för skolmästarena, men detta har numera afslagits.

Sedan jag med ordet och sakramenterna betjänat lutheranerna i Tara, anlände jag till Omsk i början af september.

8. Efter att hafva expedierat de under min frånvaro anlända tjänstebrefven, reste jag i slutet af september till Om-kolonin, både för att betjäna finnarne och för att hålla gudstjänst åt därboende ester, letter och tyskar.

Under våren fick jag det

hem för orkeslösa krymplingar

och sjuka färdigt, som jag låtit uppföra på mitt landsställe invid Omsk. Där har jag med frivilliga bidrag från Finland underhållit sex personer, af hvilka tvänne äro blinda, tvänne sinnessvaga och tvänne orkeslösa. Om jag ännu tillägger, att jag med mindre penningebidrag och anskaffande af kläder försökt komma de i största nöd stadde landsmännen till hjälp, så har jag angifvit de yttre hufvuddragen af min verksamhet i Sibirien under det förgångna året.

Angående förändringar inom folkmängden af den finska evang.-lutherska församlingen här må ytterligare nämnas att 45 blifvit födde, 41 med döden afgått, 48 ha konfirmerats, 14 par blifvit vigde. Kommunikanternas antal var 624. I dessa uppgifter

ingå icke blott de förskickade, utan äfven ingermanländske finnar.

Af det ofvansagda torde nogsamt framgå, att jag samvetsgrant försökt fullgöra min plikt, men dock vet jag, att mycket icke medhunnits, som dock bort göras. Då hela omsorgen om dessa till 5,000 uppgående förskickade lutheraner ligger på mig ensam och förhållandena i många afseenden äro icke blott outvecklade utan äfven vidriga, så är det äfven klart, att min ställning icke är den lättaste. Med förtröstan på Guds bistånd vill jag dock upptaga arbetet och resorna ännu för nästa år.

Omsk, den 28 oktober 1890.

XVI.

På kirgissteppen 1891.

Jag hade att välja tvänne vägar för att komma till Astschagul. Antingen hade jag att fara landvägen genom Om-kolonin och Judinsk, förbi den stora insjön Tsany och så vidare åt sydost, eller ock med ångbåt till staden Pawlodar i Semipalatinska oblasten. Ehuru resan med häst, en sträcka om 700 värst, i många afseenden varit intressant, så föredrog jag dock att fara med ångbåt uppför Irtisch till Pawlodar och sedan därifrån med häst 250 värst öfver ett af kirgiser bebodt område. Emedan jag fruktade att det blefve svårt att i språkligt hänseende reda mig med dessa nomader, skref jag till Astschagul och bad någon därifrån komma mig till mötes till Pawlodar. Alltså steg jag i Omsk ombord på en Kurbatoff & Ignatoff tillhörig ångbåt, samt var snart på väg söderut. På högra Irtischstranden äro kosackbyar placerade på 20 à 30 värsts afstånd från hvarandra. Denna kosacklinje sträcker sig från Omsk långt åt söder, troligen

så långt som Rysslands besittningar sträcka sig. På hela vänstra stranden af Irtisch bo uteslutande kirgiser och något ofvanom Omsk äfven på den högra stranden. Omkring hundra värst uppåt från Omsk såg jag ett af kosackernas sommarläger, som med sina torfhyddor och af vide flätade inhägnader tog sig allt annat än krigiskt ut. Den norska laststyrmannen, som var i Kurbatoffs tjänst, sade skrattande: „Hva kirgiserna måst vara bang for ham.“ Irtisch hade stigit öfver sina bräddar, ty det var vårflödets tid. Man kunde på många ställen se hvarken den högra eller vänstra flodstranden. Delvis var det svårt att hålla sig inom flodfåran, hvarför man kastade ankar under den mörkaste stunden på natten. Hade man ej här och där sett träd framskjuta i vattnet, hade man trott sig vara på ett haf. Till reskamrater hade jag par ungrare och en tartar. Ungrarena voro på väg till Smeinogorsk i Altaigebitet, där de skulle uppsätta för kejserliga kabinettets räkning en nykonstruerad smältugn för silfver. Förhållandet emellan oss blef synnerligen intimt, ty vi voro ju släktingar, såsom ungrarena sade, om ock på långt håll! Tartaren var en rik köpman, som reste i handelsangelägenheter. Ungrarena, som hade mycket skyndsamt, lämnade oss slutligen och föredrogo att resa med häst. Då tartaren och jag blefvo på tumanhand, inlät jag mig med honom i religiösa spörsmål. Bland annat frågade jag honom, om han tykte att Muhameds bud, att sprida hans lära i världen genom eld och svärd,

var lika högsinnad som Jesu bud, att genom predikan på öfvertygelsens väg utbreda kristendomen. Då han intet svar gaf, så tillade jag: „skulle ni tycka er hafva blifvit en värdig kristen, om jag med att hota klyfva hufvudet på er skulle tvinga er till dopet.“ Ett godmodigt skratt var hans enda svar. Innan vi kommo till Pawlodar passerade vi ett ställe, där höga saltpyramider voro upplagda vid flodstranden. I denna trakt äro de förnämsta saltsjöar i Sibirien belägna. Saltet är godt och kostar på torget i Omsk 15 kop. pud., men i Minusinsk stiger dess pris ända till två rubel pudet. I Pawlodar, dit vi kommo på tredje dagen, lågo vid Kurbatoffska lastage-platsen flere pråmar, hvilka man lastade med råa hudar. Ett hundratal halfnakna kirgiser med kortklippt hår och kalott på hufvudet voro under skratt och språng sysselsatta med lastandet. Att döma af deras stora brådska, skulle man tro dem vara rätt användbara arbetare, ehuru de i allmänhet hafva namn om sig att vara lata. Bland människomassan på stranden märkte jag snart tvänne finnar från Astschagul, som kommit för att möta mig. Såsnart vi voro klara att resa, lemnade vi Pawlodar och togo kosan rakt öster ut. Nu hade vi för oss en stepp där man på hundrade värst icke finner ett enda träd. Marken, som var vågformig, bestod af sandblandad mylla. Här och där sågs små insjöar, för det mesta med salt vatten. Ett stycke utom Pawlodar funnos vidsträkta åkrar, som borgarena från staden

hade plöjt. Men man sade, att kirgiserna äfven börjat på senare år odla säd. På ett ställe såg jag en kirgis leda två efter hvarandra gående kameler, som drogo harfvor. Man påstod att kamelen är ett synnerligen nyttigt djur, emedan det kan draga dubbelt så mycket som en häst och äter hälften mindre. Vägen till Astschagul var utmärkt jämn och god och vädret var det härligaste. På alla sidor såg man en saftig grönska, och en stor rikedom af mångfärgade blommor. På en del ställen betäktes steppen på en längre sträcka af spireabuskar. Intet annat för ögat än stepp och himmel, men huru härligt och fritt kändes det likväl icke!

På afstånd kunde man se någon kirgisisk herde med sin hjord, bestående af kameler, hästar, får eller kor. Likaså reste vi förbi några kirgisauler. Då det började skymma på kvällen, togo vi nattkvarter på steppen nära invid ett litet träsk med sött vatten. Mina landsmän hade försett sig med ved och kol för att värma téköket, som de medfört. Sedan vi uppgjort en eld, begynte en af finnarna, en smed vid namn Mickel Matwejeff, koka fisk. Den andra, Daniel Ivanoff eller Saari, sysslade med samovarn. Under tiden vandrade jag på steppen och inandades den härliga doften, som på kvällen mättade hela luften. Då vi sedan sutto kring samovarn, så gåfvo vi i konsten att dricka té sannerligen ej efter för fullblodiga ryssar. Efter födan sökte vi sömn samt hade snart alla inslumrat så ljuft, som trots någon kirgis i omnäjden.

Vi voro icke så nervsvaga att vi, efter ett tiotal glas té, hade legat sömnlösa. Men steppens små bevingade innevånare voro vaksammare än vi, och dessa väkte mig gång på gång. Jag menar sångfåglarna. Hela luften genljöd vid första morgongryningen af lärkornas driller, af hvilka det fins en otalig mängd på Sibiriens stepper. På andra dagen kommo vi till en barrskog, som hållande fyra mil i bredd sträcker sig flere hundra värst öfver steppen. Vi reste hela dagen och en del af den följande utmed denna skog. Här höllo en hop arbetare på med att gräfva en kanal, som skulle komma att omkretsa hela skogen. Efter ett par tiotal värst fans alltid en skogsvakt. Hans arbete var icke det lättaste. Emedan en öppen jämn stepp omgaf skogen, så hade tjufvarna lätt att komma både dit och därifrån. Därför gräfde man, för att afhålla tjufvar, en kanal omkring skogen. Dessutom skulle skogen vara skyddad genom den mot eld, om steppen under torr tid skulle börja brinna. Det kan nämligen på hösten inträffa, att det torra gräset börjar brinna genom våda. Då rasar elden häjdlöst. Byar, åkrar, höstackar och kreatur brinna och människor omkomma i elden. Förhållandet är likadant som på prärierna i Amerika. Den andra kvällen togo vi vårt nattläger på steppen nära till „Bor“, som denna skog kallas. På natten slog vinden om. Det begynte blåsa från norr och blef isande kallt. Kännande nog till, huru opålitlig den Sibiriska våren är, hade jag inpackat

i min bokkista en fårskinnsfäll, som nu kom mig särdeles väl till pass. På den tredje dags aftonen syntes i fjärran en mörk punkt. „Det är vår hemskog“, sade Mickel. „Icke ser jag någon skog“, försäkrade jag. „Ettekö näe siellä semmoisen tupsun“ (Ser ni icke derborta en sådan tofs), sade Mickel förundrad. Så obetydlig var skogen, att den verkligen i sanning kunde förliknas vid „tupsu“ (en tofs), men ännu värre var det, att denna „hemskog“ icke tillhörde Astschagul utan en rysk by.

Först tredje dags kvällen kommo vi fram till Astschagul, och då voro våra hästar ganska uttröttade. Oenighet tycktes råda i byn, om hvem som skulle få prästen i kvarter till sig. Menigheten hade delat sig i två partier, af hvilka hvartdera hade i ordning ett kvarter. Mickel förde mig naturligtvis till det kvarteret, som hans parti utsett. Vid lampans sken kunde jag se, huru väggen var grön af torakaner och annan ohyra. „Finnes här icke något annat kvarter, där ej ohyra skulle besvära mig“, frågade jag. „Jo, nog har man här midt emot i ordning för er en snygg stuga, men de tyckas ju icke vilja tillåta er att taga kvarter där“, sade en från det andra partiets män.

Utan vidare krus lät jag bära mina saker dit och fick ett rent och snygt kvarter, en hel stuga ensam för mig, samt kunde hvila utan att plågas af ohyra. Husfolket bestod af värdinnan och hennes tjuguåriga dotter. Familjefadern satt häktad i Barnaul för ett mord, som han misstänktes för.

De hade utflyttat från Bugene redan för många år sedan och hade vistats än här och än där i ryska byar. Dottern hade aldrig sett en luthersk prest och var följaktligen okonfirmerad. Alt detta fick jag veta redan den första kvällen. Läsaren kan icke gärna hafva en annan föreställning om en by, som ligger på en trädlös stepp, än att den och dess omgifning är högst ödslig. Men så är icke fallet med Astschagul. Den ligger i en dalsänkning, emellan tvänne insjöar. Vattnet i dessa är något bittert, men god tillgång på sött vatten finnes här dock annorstädes. I träsken och vid stränderna växte en hög vass, där fåglar af alla slag hade tagit sin bostad. Men som det icke fans någon båt i hela byn, så blefvo fåglarna föga oroade af de vid stranden med bössa på axeln vandrande jägarena. Att dock en och annan fått sätta lifvet till, därom vittnade de i form af stek sig presenterande änderna. Hufvudnäringen i byn är åkerbruket. Det hvita turkiska hvetet trifves här utmärkt, och ehuru kolonisterna baka däraf oskrädt, blir brödet hvitt som af prima konfektmjöl. Åkern består af sandblandad svart mylla, och gifver under vanligt gynsamma somrar en rik skörd. Ehuru man kunde odla hvete i stor myckenhet, så gör man icke detta, ty man får blott 30—50 kop. pudet för det bästa turkiska hvetet. Någorlunda goda ängar fins det redan, och om man ville uppdämma vårvattnet, så kunde man få vidsträckta ängar till. Arbuser odlas och blifva å dessa orter utmärkt

söta. Denna frukt odlas mycket i steppgebitet. Med ett synnerligt intresse tyktes våra finnar vårda sig om och intressera sig för sina arbusländer. Under min vistelse i byn gjorde jag en rundresa kring dess egor och fick det intrycket af hvad jag såg, att man kunde lefva och må bra äfven här, ehuru skogen var på trettiofem värsts afstånd från byn och tillfälle till penningeförtjänst ringa. De kyrkliga förhållandena, med hvilka det var skralt beställdt, försökte jag ordna. Elfva barn blefvo efter några dagars skriftskolegång konfirmerade. Byns begrafningsplats blef invigd, de födde och döda bokförda o. s. v. På hvarje dags kväll hade jag en andaktsstund i mitt kvarter. Men en dag kommo par kvinnor till mig med anhållan att jag måtte hålla dessa andaktsstunder å något annat ställe, emedan mången i byn lefde i ovänskap med värdinnan i gården och därför ville de icke komma inom hennes dörrar. Sedan de blifvit allvarligen tillrättavisade, gingo de skamflata bort, men med den påföljd, att både de och många andra med dem snarligen gjorde besök hos värdinnan och kommo till försoning med henne. Om söndagen höll jag finsk och lettisk gudstjänst med nattvardsgång. Ett icke obetydligt bokförråd lämnade jag i byn och uppmanade dem att komma tillsammans om söndagarna för att uppbygga sig med Guds ord. Ifrigt åstundade de att få någon skolmästare till byn, som skulle lära deras barn och upprätthålla gudstjänsten. Men då de själfva sakna medel

att bekosta sig en sådan, och öfriga resursser icke häller finnas för handen, så kan icke denna deras begäran eller åstundan blifva uppfyld, åtminstone icke så snart.

Några familjer hörande till Molokana sekten (en protestantisk artad sekt inom den grekiska kyrkan) hade nyligen anländt till orten och ville gärna slå sig ner tillsammans med lutheranerna. En deputation af dem var för den sakens skull på besök hos mig. Jag ansåg det vara bäst för dem att grunda sin egen koloni, ehuru jag hade ingenting emot, att de skulle lefva i närheten af och stå i ett vänskapligt förhållande till den luterska kolonin.

Vädret hade under de första dagarna af min vistelse i Astschagul varit regnigt och en natt gick ett fruktansvärdt åskväder öfver byn. „Efter oväder låter Gud solen skina“, heter det, och så gick det äfven nu. På kvällen satt jag, enligt landets sed, utanför stugan vid bygatan och roade mig med att se, huru kirgistärnor gingo och plockade torkad kreatursspillning åt sig till bränsle. Snart blefvo de så „tama“ att de vågade sig så nära intill mig, att jag fick ett samtal i gång med dem. Isynnerhet fäste jag mig vid en af dem, som såg halft ut som ett barn och halft som en åldrig. Hon sade sig vara aderton år och hade varit gift sedan hon var elfva år gammal. Hennes man var snäll emot henne. „Han tycker så om mig, att han säger sig icke taga någon till“, försäkrade hon. På min fråga, om hon icke tykte, att det var alt

för tidigt att gifta sig vid elfva års ålder, sade hon, att det nog var för tidigt, men ansåg femton års ålder vara den behagligaste tiden för giftermål. En annan flicka, om 10—12 år, sade sig vara förlofvad, men hon skulle fira sitt bröllop först efter tre år.

Sedan jag uträttat i byn hvad jag kunnat, begaf jag mig på väg hemåt. Icke utan ett visst vemod lämnade jag dessa mina tros- och blodsförvandter å fjärran kirgisstepp, för att härnäst betjänas, Gud vet när, af någon annan lutersk präst.

Trettio värst blef jag skjutsad af en finne Makkonen från Bugene. Första hållet fick jag en rysk skjutskarl, men sedan skulle jag försöka reda mig på egen hand bland kirgiserna. Midnattstiden kom jag till en kirgisaul och med möda fingo vi några snedögda kirgiser uppväkta. Nu bar det af från en aul till en annan. Klockan sex på morgonen kom jag till en aul, hvarest en kirgisstarost bodde, hvilken sades ega ettusen hästar. Jag infördes i tältet, ehuru det kanske icke var så rätt passande, ty starostens tvänne unga hustrur befunno sig ännu i sina bäddar, en på ena sidan om jurtan och den andra på andra sidan af den. Annars är det vanligt, att kirgiserna hafva, då de lefva i månggifte, för hvar och en af sina hustrur skilda jurtor och att mannen bor turom en vecka hos dem en hvar. Starosten var en kraftigt bygd, högrest man om 25 år. Snart voro alla på benen i jurtan och en tartar från Pawlodar infann sig. Denne frågade mig

på ryska om jag önskade dricka champagne. Ehuru jag hade för princip att icke smaka hvarken ett eller annat berusande på mina resor, så var jag för nyfiken att få se om man värkeligen hade champagne att bjuda på och bad att få. Nu bjöd man åt mig en skål med kumiss, som tartaren gifvit detta namn. Under tiden hade samovarn uppkokat och man stälde ett rundt bord, med ungefär ett kvarter höga fötter, midt i jurtan och bredde öfver det en bordduk, som var så smutsig att jag icke dess make sett. Med denna bordduk begynte värdinnan torka kopparna, i hvilka hon serverade oss té. Detta blef nu något för starkt att åse, så att jag, kanske nog förgätande hvad som ansågs vara passligt bland kirgiserna, tog en handduk från min väska, sköljde och torkade en kopp för min egen räkning. Solen begynte redan bli ganska het då jag fortsatte färden till en annan aul, utan att kunna växla ett ord med min yemstschik. Dessa kirgiser, som sällan komma i beröring med ryssar, förstå därför föga ryska språket. De lefva af boskapsskötsel. Mången femtioårig man skall aldrig hafva smakat bröd. Då de först smaka bröd, skola de ofta utspotta det. Men nog tyckas de flesta redan vant sig därvid. Med tecken och åtbörder gjorde min kusk sig förstådd, att han gärna skulle äta en bit bröd. Sedan jag uppfattat hans anhållan, skar jag honom ett godt stycke bröd, som utan motvilja förtärdes. En annan skjutskarl ville veta, hvem jag var, och då jag upplyste honom om att jag var „tsinownik“,

så tyktes han falla i den djupaste beundran och förvåning. Smackande med munnen och svängande sitt hufvud åt bägge sidor sade han „boi voi“.

För att få snart hästar, då jag kom till en aul, tog jag, såsnart en massa karlar samlat sig kring mig, fram min trykta podoroschna, försedd med tvänne ryska örnar under och läste med betoning de första orden „Wi Alexander den III“ och tillade, „hästar genast“. Orden hade en god värkan och som förd af en hvirfvelvind, red någon öfver steppen till „tabun“ och hämtade hästar. En skjutskarl kunde något ryska, men körde så vådligt att jag var smått orolig. Han försäkrade sig engång hafva kuskat en doktor och ehuru denne legat och sofvit i sin kur, så hade alt aflupit väl, hvarför jag kunde vara lugn. Efter någon tid frågade han om jag var nöjd med farten, och då jag förklarat mig nöjd, så frågade han ytterligare, om jag var så nöjd, att han kunde hoppas få en liten drickspenning. Då jag försäkrat honom om en sådan, så blef han lugnare.

Vid det sista hästombytet före Pawlodar fans det intet annat fortskaffningsmedel att tillgå i hela auln, än en på omkring tolf alnar långt underrede hvilande korg, på hvilket underrede man plägade släpa långa timmerstockar. Men hvad var att göras. Jag lät förespänna den och kom så inkörandes till staden Pawlodar. Hurudan min åskådarena i fönstren hade, kan jag ej säga, men icke utan en viss förlägenhet kryssade jag med min

kirgis gata upp och gata ned för att finna ett härbärge.

Ett sådant fick jag slutligen hos en borgare, men själf fick jag bestå mig både mat och säng. Jag var tvungen att vänta två dagar på ångbåtslägenhet till Omsk, under hvilka jag hade god tid att bese stadens märkvärdigheter. Dessa inskränkte sig till en moské och en grekisk kyrka. En tartar- eller kirgisskola fans i staden, men eleverna tyktes se torftiga och slarfviga ut. Irtisch hade äfven här öfversvämmat, så att den motsatta stranden och steppen voro under vatten på en sträcka af 16—20 värst. Man hade att färdas denna sträcka med pråm, om man ville åt staden Karkaraly till, som är belägen 331 värst åt sydvest från Pawlodar. Denna stad ligger just på gränsen mellan steppen och bärgslandet. Där skola finnas kurganer och spår af bearbetade kopparbrott, som innevånarena skola kalla „tjudiska“ kopparbrott. En ort således af intresse för fornforskare. I samma bärgland, något åt nordvest, ligger den lilla staden Koktseta. Emedan i dess närhet fins barrskog och bärgsjöar, resa noblessen från Omsk och de som hafva tid och råd därtill dit upp för att tillbringa en del af sommaren i bärgsbygden. En spanande blick kastade jag från den högra och höga Irtischstranden ditöfver, men visste ock, att jag aldrig skulle komma dit. Dock har det alltid förundrat mig, att resande turister så litet besöka dessa nord- och mellersta Asiens bärgländer, ehuru lifvet både på steppen

bland nomadfolken, uppe ibland bärgen och i de djupa skogarna borde erbjuda så mycken naturlig vederkvickelse och så mycket nytt af intresse, att en människa, som varit plågad af den öfverciviliserade världens tvång och oro, borde gärna söka hvila och vederkvickelse just på sådana orter som dessa. Men tycke och smak äro ju så olika här i världen. Sedan jag, som sagdt, väntat par dagar i Pawlodar, anlände en bogserångbåt, med hvilken jag for till Omsk, och har jag af denna resa, under hvilken jag var i tillfälle att å nära håll se kirgiserna å deras rätta hemort, ett bland de angenämaste reseminnen från Sibirien.

XVII.

En ångbåtsresa på floden Irtisch.

Timmen, när ångbåten skall afgå från en ort i Sibirien, har man sällan eller aldrig utsatt. Man går och förefrågar sig dag efter dag på „pristan“, och där kan man vanligtvis angifva ungefär dagen för båtens ankomst, men ofta nog får man en eller flere dagar vänta på båten utöfver den angifna tiden. Är man icke rätt påpasslig, så händer det lätt, att båten har både ankommit och afgått, innan man hunnit till pristan. Med pristan förstås en större pråm, med å däcket befintliga väntsalar för passagerare, rum för förvaltaren eller prikastschik, som han kallas, och ett kontor m. m. Pristan är fastgjord vid flodstranden, med hvilken den står i förbindelse förmedels en brygga. Sådana pristan finnas vid hvarje stad eller större ort, där ångbåtar lägga till. På en resa våren 1887 kom jag med häst till staden Tara vid Irtisch, och emedan pristan ligger en värst från staden, så beslöt jag att hällre fara ned genast och där invänta ångbåten, med hvilken jag skulle resa till Tobolsk, än att

taga kvarter i staden och kanske vid uppvaknandet om morgonen få den underrättelsen att båten redan afrest.

Vid min ankomst funnos före mig på pristan en hel hop andra passagerare, bland dessa tvänne grekiska prester. Den ene var stadd på en flyttningsresa åt ishafskusten till, där han fått „en kyrka“ norr om Beresow. Sedan jag gjort mig litet förtrogen med min omgifning och synnerligast med presterna, begynte vi resonnera om ett och hvarje med hvarandra. Snart erforo mina grekiska embetsbröder, att äfven jag var prest och då ville de utforska, hvad jag egentligen trodde och lärde. På min uppgift, att jag trodde och lärde de sanningar, som stå i bibeln uttalade, tyktes de ej tveka; men om den bibeln, som vi lutheraner hade, var densamma, som den de hade, därom voro de på det oklara. „Börjar er bibel med orden: I begynnelsen skapade Gud himmel och jord“, frågade de. Då jag yttermera förklarade, att vi tro på de nytestamentliga sanningarna, som Evangelisterna och Apostlarna, hvilkas namn jag uppräknade, skrifvit, så började de redan få en fördelaktig tanke om min religion, men sedan jag uppläst en del af den apostoliska tron för dem, blefvo de så nöjda, att den ena popen tog högtidligt sin hatt från hufvudet, bugade sig djupt för mig och sade: „harascho“. Så var då bekantskapen sluten och de förklarade att vi alla hade samma tro. Vi promenerade i väntan på båten utefter flodstranden och hade

stort besvär med att skydda oss för myggen, som ansatte oss. Icke blott på landbacken, utan äfven i väntsalen på pristan plågade myggen. Här och där på stranden hade väntande uppgjort små eldar för att förmedels rök fördrifva dessa envisa blodsugare. Under aftonen inträffade en händelse, som kanske förefaller läsaren förunderlig, men hvilken belyser i hurudant anseende de grekiska presterna stå bland sina egna trosförvandter. Under det vi gingo och promenerade på stranden, hade föreståndarens eller bokhållarens på pristan fru tillagat på däcket ett smörgårdsbord med té. Litet förvånad blef jag, då jag fann, att dessa tillrustningar gälde mig till en del, ty föreståndaren kom och inbjöd artigt mig att dricka té med honom och hans fru. Om jag förundrat mig öfver att vara föremål för en sådan uppmärksamhet, ehuru obekant och främling på orten, så förvånade det mig ännu mera, att icke de ryska poperna, i hvilkas sällskap jag var, inbjödos. Ja, det nästan grämde mig, emedan jag tykte det vara ogrannlaga af bokhållaren att icke så uppmärksamma sina egna andliga som en af främmande konfession. Men ännu värre blef det. Mina grekiska embetsbröder hade gått in i väntsalen och då där fans olidligt med mygg, så kom den ene af dem och begärde lof af bokhållaren att få utröka dem. I mera sträfva ordalag förbjöd bokhållaren honom det, emedan det var dels eldfarligt, dels ock skulle de nymålade rummen bli nedrökta, som han sade.

Nu blef popen ond. „Vet du, hvad din skyldighet emot resande är“, sade han. „Jag skall underrätta dig, att det icke blott är din skyldighet att tillåta det myggen blir utrökt från väntsalen, utan äfven är det din pligt att ombestyra att detta blir gjordt.“ „Jaha, du menar så“, sade bokhållaren. „Jag skall snart visa dig hvad som är min skyldighet! Gå“, ropade han åt en matros, „och släck ut alla eldar, som de uppfört på stranden, att tilläfventyrs icke eld kommer i vedtrafvarna.“ Tjenaren gjorde som hans herre hade befalt, och så släktes elden, kring hvilken äfven presternas familjer sutto. Presten hade ingenting att invändá emot alt detta, utan gick skamflat därifrån. Ett obehagligt intryck gjorde uppträdet på mig, emedan jag af alt detta såg, huru en något bildad grek missaktade sina andliga fäder. Hvaraf det kommer sig, att den lutherska pastorn har så stort anseende i Sibirien, har jag på ett annat ställe beskrifvit. Att icke detta förhållande undgått de grekiska presterna, bevisar ett yttrande af en pop, för hvilken jag på en resa presenterade mig. „Ja, ni har en helt annan rang än vi“, sade han liksom sorgset. Icke kan jag annat än beklaga de grekiska presterna i Sibirien, ty de få först en mera bristfull bildning vid ett sjuårigt seminarium i Tobolsk och sedan de kommit i tjänst är deras bestämda lön så ringa, — jag tror att den är 120 Rub. och det öfriga få de med tiggande och pock uttaga af snikna bönder, på hvilkas godtycke det

beror, huru mycket de behaga gifva. Emedan beloppet af sporteln, som presterna skola hafva för vigsel, barndop och begrafning, är obestämdt, så uppstår det alltid långa förhandlingar och ett köpslagande emellan prästen och hans församlingsbor, innan dessa ceremonier eller förrättningar göras. Bönderna försöka nedpruta arvodet till det minsta möjliga och prästen åter ställer sig styf, ty det är nu han, som är den bestämmande. Som exempel på huru det går till vid ett sådant köpslagande, vill jag anföra hvad en skjutskarl engång berättade för mig. Hans fader hade dött, och då han underhandlade med popen om likuppsångspenningar, så gjorde denne anspråk på att få en kviga. Men då sagesmannen ej ville gå in på detta, så hotade popen och sade: „gifver du mig kvigan, så skall jag begrafva honom såsom det höfves en rätt kristen att bli begrafven, men i annat fall skall jag begrafva honom åt djäfvulen“. Att min sagesman ej låtit skrämma sig af sådana hotelser, tykte jag mig kunna sluta af den goda skrattsalfvan, med hvilken han ledsagade denna berättelse. Alla grekiska präster, med hvilka det blef tal om deras aflöningssätt, skattade oss lutherska präster för lyckligare, därför att vi hade en fastställd lön och icke behöfde vara beroende af böndernas godtycke. Dock är förhållandet ofta godt emellan popen och hans församling. Jag hörde å många ställen i Sibirien, huru bönderna berömde sina poper, som varande gudfruktiga och hjälpsamma arbetare i sitt kall.

På natten kom den väntade ångbåten, och sedan vi väl sluppit ombord på en af kompaniet Kurbatoff & Ignatoffs stora flodbåtar, så voro vi väl fria från mygg, men andra svårigheter förestodo. „Sarapolets“, så hette ångbåten, var så full med passagerare, att det var omöjligt att få plats under däck. Mellan-däcket var äfven fullbesatt. Efter längre letande, fann jag en ledig plats, midt emot en kalmuck från kinesiska sidan af Altai. Mina reseeffekter packade jag under bänken och bäddade åt mig en säng af mina medhatda dynor och kläder. Snart hade jag i ordning en för den tre dygn långa resan någorlunda bekväm plats. Min närmaste granne var, som sagdt, en kalmuck, till konfession muhamedan. Han hade, enligt muhamedanernas sed, kortklipt hår och halfkort skägg. Han kände icke ett ord ryska. På bänken där han hade sin plats, fans ännu, om han blott ville jemka om sig litet, plats för en person till. De nykomne gingo omkring sökande sig hviloläger. Snart upptäkte en ung ryssinna, som bar en jungfru Maria bild i stort format på sitt bröst, den lediga platsen bredvid muhamedanen och begynte samla sina saker dit. Muselmannen, som i allmänhet tycker om att kvinnorna hålla sig blygsamt på afstånd och som dessutom icke torde haft sympati för Mariebilden, blef storögd och gjorde alla möjliga afböjande gester. Den unga ryssinnan, som var stadd på en pilgrimsresa till Kieff, frågade förundrande på ryska, hvad han mente. Kalmucken kunde icke förklara

sin mening på annat sätt, än att han tog sig om sitt skägg, visade det för henne och såg henne sedan styft i ögonen. „Ja nje ponimaju“ (jag förstår inte) sade ryssinnan och satte sig lugnt ned vid muselmannens sida. Hon kunde icke begripa att han ansåg det för högst opassligt, att hon skulle hafva sin liggplats så helt nära invid hans. Förr än jag går att beskrifva det öfriga „publicum“, så vill jag berätta till slut om dessa mina två första bekanta. Kalmucken och jag sutto och betraktade hvarandra, utan att kunna utbyta en tanke; och så lade vi oss att sofva. Följande morgon stannade båten vid någon by och kalmucken steg upp och gick i land. Efter en stund kom han i sin brokiga kåpa och stack i min hand två helkokta, varma ägg. Detta bevisade att jag funnit hans synnerliga ynnest och förtroende. Ehuru vi ej förstodo hvarandra, så uppstod det under resan en viss slags vänskap emellan oss. Då han gick i land, tecknade han åt mig att hålla öga på hans saker, och då jag aflägsnade mig, anförtrodde jag mina effekter i hans hägn. Genom en tartar, som kunde i språkligt hänseende göra sig begriplig med kalmucken, fick jag reda på, att denne var stadd på en pilgrimsresa till Mekka. I sanning en lång pilgrimsresa!

Den andra pilgrimen, eller den omnämda ryssinnan, var en tjugufem års kvinna, som hade blifvit öfvergifven af sin man, och nu hade hon till sitt sträfvande att komma in på ett kloster. Hon

reste gratis på båten. Förr än hon steg ombord, vände hon sig till kaptenen sägande: „Tillåter ni en fattig pilgrim, som vill resa till Kieff för att bedja Gud, medfölja på er båt?“ „Var för Kristi skull välkommen“, svarade kaptenen andäktigt och så steg hon ombord. Men på båten funnos flere andra pilgrimer. En diakon från Omsk var på resa till Jerusalem, för att bedja vid Kristi graf, och ett tiotal tartarer från Buchara foro till Mekka för att bedja vid profetens graf. En del af dessa Bucharska tartarer buro om dagen, då det var varmt, endast en lång hvit kjortel, som liknade en ända till fötterna gående skjorta. Då jag såg hos en af dem ett buchariskt fyrkantigt silfvermynt, så begärde jag att få det af honom och bjöd honom 15 kop. därför. Tartaren var villig att ingå på bytet. En rysk handelsresande, som åhört vårt lilla köpslagande, villa stoppa sig emellan och bjöd honom några kopek mera. Med en foraktlig min afspisade han ryssen och gaf mig myntet för den öfverenskomna summan. På det öfversta däcket pågick hela dagen ett handlande, ty några kringresande tartariska köpmän medföljde och förstodo att utprångla sin vara äfven här. Emedan de därvid ofta nog lade i dagen snikenhet och en vinningslystnad, som icke tyktes stå i samklang med den andakt och fromhet, som de ådagalade inför allmänheten vid sitt myckna bedjande å det öfra däcket, så gjorde en schweitsare, som äfven medföljde som passagerare, en tartarisk Mullah uppmärksam på detta, samt bad honom förehålla sina trosförvandter att handla på ett aktningsvärdare sätt. Men mullah gjorde icke min af att vilja blanda sig i den saken. Huru mångahanda folk, som resa på en sibirisk ångbåt, må följande uppgift belysa. Hufvudbefolkningen bestod naturligtvis af ryssar. Därnäst förekommo tartarer, kalmucker, kirgiser, judar, tyskar, schweizare, norrmän och finnar, alltså nio olika slags folk.. Så olika som de voro till sin religion och nationalitet, likaså olika voro de äfven till yrken och samhällsställning. Mycket olika syften med sin resa hade de äfven. Bland passagerarena märktes guvernörens från Semipalatinsk familj, en tartarfurste från Tara, generaler och kadetter från Omsk, nomadiserande steppfolk, handelsmän af ryssar, judar och tartarer, ölbryggare och diverse handtvärkare, och därtill ännu vi, som hörde till det andliga ståndet. Men alla lefde vi i frid med hvarandra, och inga andra meningsutbyten i religiösa frågor förekommo, än ett, som skedde mellan en judisk småkrämare från Omsk och den ofvannämda mullan. Denne senare tyktes dock knappast taga i sina öron judens lifliga andragande, utan strök sig småleende om sitt skägg.

Så förgingo dagarna och de halfljusa nätterna under samtal och betraktande af alla dessa olika slags folk, som i virr-varr rörde sig om hvarandra på båten. Efter en tre dygns resa lade vi till vid pristan i Tobolsk, hvarest jag steg i land, för att där stanna några dagar och betjäna mina därboende

trosförvandter och landsmän. Ehuru först missmodig, var jag omsider glad att icke hafva fått salongsplats, ty hade jag logerat där, hade mångt och mycket, af hvad jag som däckspassagerare såg, gått förloradt. Kalmuckens gåfva, hvilken jag, så oansenlig den än var, anser såsom en af de käraste jag fått emottaga i Sibirien, hade jag äfven, om jag fått salongsplats, gått förlustig.

XVIII.

Tobolsk.

I mina reseberättelser har jag ofta omnämt staden Tobolsk, men då den är Sibiriens älsta stad och i lång tid var dess hufvudstad, så är det på sin plats att egna densamma några rader. Staden firade sitt trehundraårs jubileum år 1889, på hvilken tid Ryssland lagt under sig i Asien en areal, som är en och en half gång så stor som hela Europa. Staden Tobolsk är bygd på högra stranden af Irtisch midt emot stället, där Tobol förenar sig med densamma. Större delen af staden ligger så lågländt, att en del af den några gånger vid högt vårflöde blifvit öfversvämmad. Den mindre delen åter ligger på en hög backe, som står i förbindelse med den nedra staden genom en half värst lång, genom bärget gräfd väg, hvilken påstås vara gräfd af de svenska krigsfångar, som efter slaget vid Pultava blefvo förda till Tobolsk. Dessutom äro stadsdelarna förenade med en trappuppgång, som fotgångarena ofta begagna sig af. Den nedra staden,

hvarest guvernörshuset, omkring tio grekiska kyrkor, ett kloster, en luthersk och katolsk kyrka äro belägna, är så sank, att man omöjligt skulle kunna hålla gatorna i skick, om de ej voro belagda med plankor. Såväl gatorna som gårdarna likna därför ett golf. Huru lös marken är, bevisar det faktum att lutherska pastorns bostad, som i tiden varit ett tvåvånings trädhus, nedsjunkit så djupt i jorden, att man numera ser blott den öfra våningen. Inom ett par årtionden torde äfven denna öfra våning gå samma väg. Sedan Tobolsk upphört att vara Sibiriens hufvudstad, har den gått allt mer och mer nedåt. Däremot har Omsk, som efter Tobolsk blef säte för generalguvernören och residensstad öfver västra Sibirien, gått framåt. Det är icke utan en viss bitterhet, som gamla gubbar i Tobolsk, hvilka komma ihåg sin stads glansperiod, tala om sin rival-stad Omsk. De flesta byggnaderna i Tobolsk äro af träd, och många hafva till följd af den dåliga grunden tagit en betänkligt lutande ställning. Nära intill hamnen är salutorget eller bazaren belägen, som består icke blott af en öppen saluplats, utan äfven af flere linier små trädlaffkor eller bodar, där det fins till salu en stor mängd olika slags varor. Synnerligen rik är tillgången på fisk. Därför är en stor del af torget upplåten för fiskhandel. Då fiskarena komma med sina ekstockar till staden, draga de dem på dyjorden med deras innehåll ända upp på torget. De präktigaste och ädlaste fisksorter kunna köpas till mycket billigt

pris. Förutom de hos oss vanligen förekommande fiskslagen, fångas här stör, sterlett (hvilken af mången anses för den smakligaste af alla fiskar) och njelma. Stadens omgifning är kuperad och skogrik, samt mycket rik på bär. Man kan i Tobolsk bekomma alla de i Finland förekommande bärslagen, hvilket icke är fallet i Omsk eller dess omnäjd. Den upptäkten gör man såsnart man sätter sig till bords i Tobolsk, att den förnämsta artikeln, brödet, är mycket sämre här än på de sydligare steppgebiten.

Öfverhufvudtaget är Tobolsk ingen oangenäm vistelseort, och jag tror, att de svenska och finska krigsfångar från Pultawa, som fått denna stad anvisad åt sig till stationsort under sin mångåriga fångenskap, kunnat finna sig så nöjda här som å någon annan ort i ryska riket. Värdiga minnesmärken hafva dessa krigsfångar lämnat efter sig i Sibirien. I Tobolsk skall en del af borgmuren och ett torn i den öfra staden vara uppförda af dem. Ehuru jag flitigt forskade efter huset, där krigsfångarna hade hållit sin skola, kunde jag icke få reda på det. Dock säger någon resande från nyare tider, att det ännu står kvar. Fångarnas begrafningsplats visade man mig ännu år 1887, men numera är en kasern uppförd å sagde plats. En grafsten fann jag äfven, på hvilken man kunde hopstafva namnet „Craemer“. En sak, som är värd förundran, är den, att begynnelsen till de vidtgående pietistiska väckelserna i vårt land haft sina

rötter i denna aflägsna vrå af världen. Långt skilda från sitt hemland och sina käraste, sökte de svenska och finska krigsfångarna i Tobolsk sin tröst i Guds ords betraktande. Förföljelser hade de redan här att utstå, och det t. o. m. af en del till fångenskapen medföljande fältprester. Men å andra sidan blefvo de uppmuntrade af lika tänkande bröder i Europa. Bekant är att den namnkunnige Franke i Halle sände dem såväl böcker som uppmuntrande bref och penningebidrag. Likasom i Tobolsk, hafva dessa fångar lämnat efter sig minnesmärken i Irkutsk. Fransmannen de Lanoye säger i sin bok om Sibirien, vid tal om Irkutsk: „stadens kyrkor äro alla vackert belägna och omgifna med vackra planteringar. Många hafva blifvit bygda af svenska officerare, som blifvit fångna vid Pultawa och af Peter förvista till dessa aflägsna orter. De måtte väl hafva studerat byggnadskonsten, ty de hafva lämnat efter sig monument, dem få europeer skulle kunnat uppresa". Så skola fångarna just hafva hållit på med att uppföra åt sig en kyrka, då de fingo friheten att återvända till sitt hemland. Kyrkan blef sedan förfärdigad af ryssarna och står ännu kvar som en grekisk hälgedom.

Bland märkvärdigheter eller sevärdheter i Tobolsk intaga kathedralen och biskopshuset i den öfra staden första rummet. Från denna stadsdel har man en vidsträkt utsikt öfver Tobol och Irtisch, som slingra sig kring staden. Kathedralens väggar äro prydda med bilder af metropoliter och archiereer.

Bland dessa upptäcker man äfven en afbildning af Frälsaren. Kathedralen gör ett högtidligt intryck. Engång öfvervar jag där en messa, och aldrig har jag hört en sådan herrlig basröst, som den där tjenstgörande popen hade. Icke långt ifrån kyrkan står den beryktade Uglitsch-klockan på en ställning. Den blef förvisad till Sibirien af Boris Godunoff, emedan den gifvit signal till ett uppror. Sedan den blifvit offentligen piskad och förbannad, fick den resa samma väg som så mången annan upprorsmakare, men en sådan namnkunnighet har den vunnit, att föga någon främling reser igenom Tobolsk, utan att bese Uglitsch-klockan. Helt nära till borgen ligger en park, vid hvars ingång ett museum blef uppfördt 1889. In i själfva parken står Jermacks, Sibiriens eröfrares minnesstod. Museet, som uppfördes till minne af Tobolsk trehundra års jubileum, innehåller en stor samling saker af såväl etnografiskt som arkeologiskt intresse. Någonting, som man där nödvändigt kommer att fästa sig vid, äro de från föregående tiders straffsystem kvarblifna pinoredskapen och stämplarna, med hvilka de till tvångsarbete ådömde blefvo märkta. Då man betraktar den i ett museiskåp hvilande knutpisken, så måste man känna sig glad öfver att lefva i en tid, då människor, om de ock varit ogerningsmän, icke mera behöfva vrida sig under detta förskräckliga pinoredskap. Skulle en Kennan, som upprör alla svaga personers nerver, redan då han beskrifver Sibiriens gränsstolpe, få se någonting

dylikt, huru många historier om oskyldigt lidande månne icke den mannen skulle hopsmida, han, som öppet påstår att nihilister och andra dylika politiska svärmare äro de ädlaste människor som finnas i ryska riket. Och huru skulle icke sådant med smak gå i publikum! Bland finska fångar, som rymt från tvångsarbetet och sedan åter blifvit gripna, har jag träffat sådana, som lidit knutstraffet, men ingen af dem har lidit det oskyldigt. Huru rådligt det nu härskande systemet må vara, att människor, som äro till skräck för samhället, människor, som kunna stympa, råna och mörda hela familjer, och som göra detta om och om igen, att dessa sedan, då de blifvit gripna, icke komma att utstå ens det ringaste kroppsstraff, huru rådligt detta i Sibirien nu rådande straffsystem är, må de, som grufva sig öfver fångarnas lidanden i de sibiriska fängelserna, dock betänka. Ja, men det är ju de politiska fångarna, de på administrativ väg förskickade, som oskyldigt lida, säges det. Dertill må svaras att den person nog är altför okritisk, som absolut tror den brottsliges egna uppgifter och försäkringar om sin oskuld. Att de politiskt förvisade icke äro alldeles ofarliga, och att det icke är ur vägen att regeringen håller öga på dem, har jag lärt mig erfara, ty så mycket har jag kommit i beröring med dessas själsfränder i Sibirien.

De pinoredskap, som nu äro bland andra fornminnessaker i Tobolska museet, hafva aldrig varit afsedda för andra fångar än grofva missdådare och mördare.

Af lärovärken finnes i Tobolsk, förutom ett andeligt prestseminarium, ett klassiskt, åtta klassigt gymnasium, fruntimmersskola och ett andligt pensionat för unga flickor. Internerna i denna pension äro, om man får tro en rysk dam, med hvilken jag besåg inrättningen, „mycket fromma och gudfruktiga jungfrur“. Därifrån få de ynglingar, som ändat kursen i det andliga seminariet, åt sig ledsagarinnor genom lifvet. De blifva icke prestvigda, såsom vi veta, förrän de äro „en hustrus man“. I staden finnes länedårhuset och ett hospital, som fyller alla de fordringar, man kan ställa på ett nutidens sjukhus. Hvarje gång jag besökte någon febersjuk, blef jag iklädd en desinficierad linnekåpa. Att Tobolsk är en sund ort, torde man kunna sluta däraf, att dess innevånare uppnå ofta en ovanligt hög ålder. Lutherska församlingens „fac totum“, en Otteson, som är både kyrkovaktmästare, klockare och interims präst, har efter sin förvisning till Tobolsk sett sjuttio vårar. Ehuru han icke gärna säger sin ålder, så kan man sluta sig till den af ett hans yttrande, som engång undföll honom: „jag var stora pojken, snart fullvuxen, då fransoserna voro i Moskwa“. Samma Otteson berättade, att då han kom till Tobolsk, så lefde där en finne, som hette Dahlberg. Ännu vid 102 års ålder, gick han obehindradt uppför trapporna till öfra staden. Engång hade han tagit, då han kommit upp på backen, en flicka om lifvet och svängt omkring i dans med henne. Han lefde till 105 års ålder,

„men på sistone begynte gubben bli litet barn på nytt“, mente Otteson. För samma Otteson torde det icke fattas mycket i ett hundra, men ännu är han så rask som en sextio års man, och har han därför goda utsikter att uppnå Dahlbergs ålder. Med undantag af de finnar, som äro på årsdom å länehäktet eller å tvångsarbetsafdelningen, bor i Tobolsk blott en enda finne, nämligen en urmakare Blomqvist, hvilken i tiden blifvit förskickad från Ryssland. Han har egen affär och står sig mycket bra. Han är gift med en dotter till en numera afliden köpman och kyrkovärd i Tobolsk. Då föräldrarna icke ville gifva honom sin dotter, så förfor han enligt landets sed. Han betalte 100 Rub. åt en präst, som en morgon, klockan fyra, sammanvigde i sin kyrka Blomqvist med hans brud. Sådant händer ofta i Sibirien, ehuru en sådan vigsel väl numera skall vara i lag förbjuden. Då sådant inträffat, gå de nygifta efter några dagar till brudens föräldrar, falla ner för deras fötter och bedja dem om förlåtelse. Första resan få de dock göra detta förgäfves. Efter någon tid komma de åter, och samma ceremoni utföras igen. Nu förlåta föräldrarna sina barn och gifva dem sin välsignelse. Att prästerna äro böjda för att gå in på sådana extra förrättningar, eburu de äro i lag förbjudna, är nogsamt kändt i Sibirien. Jag kommer ihåg en historie om ett dylikt fall i Suetuk i Minusinska kretsen. Vår ladsman Möller från Werchne-Suetuk berättade, att då han var skrifvare i volosti, så

hände det engång att just som rätten satt, någon kom in och sade åt zasedateln, som är rättens ordförande, „din dotter blir som bäst vigd i kyrkan med den eller den“. Zasedateln hade genast rusat till kyrkan, men det var för sent. Då han sedan förebrådde prästen, för att han vigt hans dotter, så hade denne helt lugnt sagt: „låt du dina pojkar taga åt sig hustrur på samma sätt, så slipper du alt bröllopsbesvär, nog lofvar jag viga äfven dem“

Vår landsman, professor Ahlqvist, bodde ofta under sina språkforskningsresor hos Blomqvist. Engång hade han medfört en ostjak från någon nordligare ort till Tobolsk, och med dennes tillhjälp förfullständigat hos Blomqvist något arbete i ostjakspråket. „Professorn var en häftig man“, sade Blomqvist. „Då han engång frågade ostjaken hvad djäfvulen betyder på ostjakiska, sade denne, „det är icke lofligt att utsäga hans syndiga namn“. Professorn steg upp och gaf ostjaken en örfil och skrek: „säger du genast hvad djäfvulen betyder“. Ostjaken utsade sedan beskedligt det orena ordet.“

Under sommarmånaderna, då alla från Obi och Irtisch gående båtar gå förbi Tobolsk, på väg från och till Tjumen, är där lif och rörelse. Däremot är allt dödt och stilla vintertiden. Inne i själfva staden ligger ett munk-kloster, hvilket jag aldrig kom att besöka, däremot var jag med min hustru engång utrest till ett nunnekloster, som ligger tio värst utom staden, och vill beskrifva för läsaren detta besök.

XIX.

Iwanoffska nunneklostret.

I europeiska Ryssland behöfver man icke resa långa vägar, förr än man ser något kloster, med fantastiska kupoler och torn. Men i Sibirien äro de däremot mycket få. I det vidsträkta Tobólska guvernementet finnas, så vidt jag vet, blott tre kloster, och dessa alla i eller invid staden Tobolsk. Då man reser med ångbåt från Tobolsk till Omsk, så ser man på högra stranden af Irtisch en byggnadskomplex af kyrkor och stora hvitrappade stenhus. Det är ett munkkloster, som tronar där på den höga backen. I staden Irkutsk eller nära till densamma lärer ett berömdt kloster finnas, dit människor vallfärda ifrån hela Sibirien, ja ända från Europa. Förutom dessa kloster gifves det kyrkor med undergörande hälgonbilder, till hvilka andäktiga greker göra pilgrimsresor. Sådana pilgrimmer träffar man ofta om sommaren i stora skaror. De bestå af blinda, krymplingar och andra, som icke funnit sin lycka här på jorden, utan söka efter att vinna ett bättre fädernesland. Många gudfruktiga

greker anse det nästan för en samvetssak att företaga sådana besvärliga långa resor. I staden Tara var jag engång i kvarter hos en gudfruktig sjuklig enka, som beskref för mig om sina själsbekymmer och sade bland annat att det alltid ligger för henne, att hon borde företaga en pilgrimsfärd till Irkutsk, dit hon hade en väg af circa 8,000 verst. „Huru skulle ni, kära mor, gå ut med en sådan resa“, sade jag. „Dessutom är ju Herren Kristus, enligt sitt löfte, när oss alla dagar, och Gud hör ju vår bön, hvarän vi i tron åkalla honom.“ „Det är just därmed, som jag tröstat mig“, sade gumman. Under vårt samtal kom jag till den förvissningen, att gummans själsögon voro öppnade och att hon i enfaldig barnatro höll sig till „den förlossning, som i Kristus skedd är“. Efter samtalet sade gumman liksom mera för sig själf: „ja, nog är det så, att vi alla kristna hafva det lika, men tartarerna och judarna, de hafva en annan tro“. Liksom i den romersk-katolska kyrkan, söka äfven många i den grekiska kyrkan vinna frid genom klosterlif. Men att klosterlifvet icke alltid är mönstergilt, det berätta de, som kommit i närmare beröring med deras innevånare. Men här gäller samma regel som i allmänhet: „sekainen on seurakunta“ (blandig är församlingen).

Efter att hafva förutskickat dessa rader om klosterlifvet i allmänhet, vill jag gå att beskrifva den i det föregående kapitlet omnämda utflykten till Iwanoffska nunneklostret.

Med ett tyskt härskap, hvilket bodde i Tobolsk, beslöto vi att fara ut till det tio värst därifrån belägna klostret. Vägen gick genom landskap, som genom sin kupering mycket påminte om Tavastland. På sluttningen af en lång backe, omgifven af en vacker skog, med utsikt öfver dalen och den följande skogbevuxna höjden, ligger Iwanoffska nunneklostret. Vi stannade utanför klostrets port och blefvo emottagna af en nunna, som visade oss till klosterkyrkan, där aftongudstjänst som bäst pågick. Sedan vi stått en halftimme i kyrkan och hört på ett entonigt läsande af en undandold klostersyster och betraktat nunnornas andakt, så tykte vi detta blifva enformigt och gingo ut från kyrkan för att få se något vidare. I en dörr sågo vi en nunna med sympatiskt utseende nyfiket titta på oss. Vi gingo till henne och frågade, om man icke finge beskåda inrättningen. Med stor beredvillighet förde hon oss till en afdelning af klostret, där ett femtiotal nunnor stöpte och förgylde vaxljus. Iwanoffska klostret har privilegiet på att förfärdiga vaxljus till alla kyrkor i Tobolska guvernementet. Efter att hafva beskådat ljusfabriket, fördes vi till en annan afdelning af klostret, till en målareatelier. Där voro några, för denna konst i europeiska Ryssland utbildade flickor sysselsatta med att måla helgonbilder. Ingen självständighet i behandlandet af ämnen kunde naturligtvis ifrågakomma, men akurat och väl utförde de sina arbeten. Jag frågade huru mycket en tafla, föreställande Kristus

på korset i half kroppsstorlek, skulle kosta och tror jag att nunnan uppgaf dess pris, utan ram till 50 Rub. Jag tykte det var synd om dessa unga människor, att de skulle begrafva sig inom klostermurarna för hela sitt lif, och frågade om det icke kändes tungt för dem att stanna här för alltid. Detta förnekade den bestämdt, som förde ordet, men jag trodde henne icke fullt ändå. Därifrån fördes vi till en afdelning, som nästan liknade en skolsal fullbesatt med flickor, för det mesta i en ålder af 15—20 år. Jag fick icke klart för mig, om alla dessa skulle beredas till slöjan, eller om de voro här i någonslags pension. Mera böjd att antaga det senare var jag, ty onaturligt föreföll det mig, att dessa ungdomsfriska, glada flickor skulle bli nunnor. Våra fruntimmer beundrade deras broderier och arbeten. Dessa sina arbeten utförde de utan mönster och många voro riktiga konststycken. Nunnorna och internerna tyktes med synnerlig tillgifvenhet omfatta och sysselsätta sig med våra små gossar. Detta tykte jag äfven bevisa, att de i klostret saknade det, som i hemmet sprider ljus och glädje!

Klostret egde stora jordagods, hvarför nunnorna också drefvo jordbruk och boskapsskötsel, men vi hade icke tid att närmare taga afdelningen för ekonomin i särskådande. Jag ansåg ett besök i ett kloster misslyckadt, om man ej fått se och träffa abedissan. Då jag föreslog våra tyska beledsagare att göra henne en visit, så satte de sig däremot,

ty de tykte att det vore näsvist. Men jag hade min tanke för mig och resonnerade som så, att om abedissan har ett vanligt människoförstånd, så måste hon hällre hålla det för ett bevis på uppmärksamhet än oartighet, att en evang. luthersk präst gör henne sin visit. Så gick jag upp till henne och de öfriga af sällskapet togo äfven mod till sig och kommo med. Abedissan tog emot oss i ett större rum. Hon var en kvinna om 45 år, med fina, kvinliga drag och ett särdeles älskligt väsen. Hon tog mycket hjärtligt emot oss, och anvisade mig en plats, där hon sade att archierén af Tobolsk brukar sitta, då han besöker klostret. Min hustru tyktes särdeles behaga henne, ty allt efter litet kom hon och klappade om henne. Vi inbjödos att stanna kvar och dricka té. Abedissan berättade, att de voro tre systrar och alla nunnor. Deras fader hade varit köpman i Tjumen och hade vid sin död bestämt, att hans moderlösa flickor skulle uppfostras i ett kloster.

Sedan de blifvit fullvuxna, hade de alla beslutit sig för att taga slöjan. Var det nu abedissans eller någon annans förtjänst, men en mönstergill snygghet och ordning rådde öfverallt i klostret. Inte ett spår af det tunga och dystra fans, som man annars antager såsom något utmärkande för ett kloster. Glada och soliga voro rummen och fönstren försedda med gardiner. Praktfulla blommor öfverallt tjänade till att göra det angenämt och hemtrefligt. Vi kunde icke nog beundra abedissans rara blom-

stersamling, på hvars blad man fåfängt sökte upptäcka något damkorn. Omsorgen om alla arbeten och de under abedissans uppsikt stående tre hundra kvinliga individerna gjorde henne ett sådant hufvudbry „att det ofta går rundt i kring“, sade hon. Sin vänlighet emot oss ville abedissan på ett synbart sätt ådagalägga, genom att skänka min hustru ett praktexemplar af kinesisk ros, hvilken vi dagen därpå läto hämta från klostret och sände per ångbåt till Omsk. „Märk väl“, sade nunnan småleende, „jag skänker den icke åt er, pastor, utan åt er „matuschka“. Med det angenämaste intryck reste vi från klostret och skulle vi visst med en innerlig fröjd återse vår vänliga abedissa, om detta skulle förunnas oss någongång i lifvet.

XX.

Irtisch-Obi och Jenisej.

Emedan floderna i Sibirien spela nästan samma rol, som hafvet hos oss, så anser jag det vara på sin plats att egna dem ett skildt kapitel. Så intressant det vore att tala äfven om floderna i östra Sibirien, om hvilka jag både läst och hört mycket, så vill jag icke göra det, emedan jag icke med egna ögon sett dem. Beskrifningen gäller altså blott Obi-Irtisch och Jenisej. Hvilken af floderna Irtisch eller Obi bör betraktas som hufvudflod, och hvilken som biflod, därom hafva meningarna varit olika. För min del tycker jag, att hvardera är en flod för sig. De äro båda ungefär lika långa och lika vattenrika. Före sitt utmynnande i Ishafvet, förena de sig. Med afseende å vattenmassan torde, noga taget, Obi få företräde, men i längd däremot Irtisch. Dessa bägge floder äro segelbara på en sträcka af minst 2,000 värst. Dessutom har Irtisch segelbara bifloder, Tobol med sin biflod Tura och

Ischim. Dessa bifloder hafva en flodbrädd om 10 à 15 värst, som hvarje vår öfversvämmas. Såväl mellersta och nedre delen af Obi som ock Irtisch med sina bifloder äro mera tröga och därför äfven både lätta att befara och fiskrika. Irtisch' källor ligga inom kinesiska Mongoliet, hvarför floden ofta i poesi kallas „den kinesiska jungfrun". Den rinner sedan genom den fiskrika sjön Saisan, som ligger 1,700 fot öfver hafsytan. Hela denna sträcka af floden är osegelbar, men ända från Saisan till Ishafvet är den segelbar på försommaren. Obi åter uppkommer i Altai bärgen inom ryska området och rinner genom trakter, som i storslagenhet och skönhet kunna täfla med hvilka alpnäjder som hälst. Obis förnämsta bifloder äro Tom och Tschulim, af hvilka isynnerhet den förstnämde rinner genom Nord-Altai bärgen med snabb fart. Jenisej, som i sitt öfre och mellersta lopp banat sig väg genom bärgstrakter, är i följd däraf mycket strid och mindre fiskrik. Dock kan Jenisej befaras med ångbåt försedd med stark ångkraft ända från Ishafvet upp till Minusinsk; således en sträcka af inemot 1,500 värst. Sedan kanalen, som kommer att förbinda Obi och Jenisej med hvarandra, blifvit färdig, blir det möjligt att med ångbåt komma från Tjumen till Minusinsk, ja äfven till Irkutsk, om nämligen, såsom man hoppas, Angara kommer att kunna trafikeras. Islossningen försiggår vanligen i Irtisch vid Omsk omkring den 15:de April, och floden blir isbelagd därsammastädes i början af November.

Islossningen försiggår utan våldsamma störingar. Man hör blott ett susande och ett brakande då isstyckena resa utmed floden åt Ishafvet till. Invånarena i städerna och byarna vid stränderna hälsa med jubel flodens frigörelse, och mången gifver den offer af mynt eller annat af värde. Detta märkte jag, att äfven bildade personer i Omsk göra. Troligtvis är bruket en kvarlefva från en tid, då man egnade floden en gudomlig dyrkan. Dock lärer islossningen i en del bifloder till Irtisch vara vissa år våldsam. Så berättade gamla personer i Ryschkowa att flere människor från deras by omkommit i Ischin vid en sådan islossning. De hade sett, då de redan voro i midten af Ischin-dalen, huru en vattenmassa med is kom rullande nedåt. De körde på, så mycket deras hästar förmådde springa, för att hinna undan, men blott två hunno rädda sig öfver till höglandet. De öfriga fem blefvo bortförda af vårfloden, som, liknande ett berg, medförde hus, kreatur och alt annat, som kom i dess väg. Men sådana händelser inträffa sällan i västra Sibirien, och kunna förekomma blott då, när en ismassa bildat en pata eller mur och samlat en stor vattenmassa ofvanför, som slutligen bräcker ismuren och bryter härjande fram. I alla fall är samfärdseln i Sibirien hämmad för någon tid under islossningen. Sedan floderna afkastat sitt istäcke, kommer öfversvämningarnas tid, hvarunder man har att färdas med tungrodda pråmar ofta 10 à 20 värst. Huru den blifvande sibiriska järnvägen skall kunna föras

öfver dessa floder, skall bli intressant att se. Liksom samfärdseln vårtiden blir afbruten, så sker det äfven om hösten då floderna lägga sig. Emedan vinterns ankomst i Sibirien är lika så regelbunden och hastig som sommarns, så dröjer det icke synnerligen många dagar, förr än floderna, sedan de engång blifvit ofarbara med pråm, beläggas med ett så starkt istäcke, att de kunna med häst befaras. Jenisej är i detta hänseende oberäkneligare än Obi och Irtisch, såsom ock dess islossning är våldsammare än de förstnämda flodernas. Jag kan icke afstå från nöjet att anföra enligt H. Lansdells skildring en herr Seebohms berättelse om isens uppbrott vid nedre Jenisej 1877. Han och hans följe färdades nedåt floden på isen med kapten Wiggings och kommo till skeppet Thames i dess vinterkvarter nära Kureiskas sammanflödande med Jenisej, där de väntade helt lugnt på sjöfartens öppnande, då 1 Juni inträffade och med den hvad Seebohm kallar „Jenisejs strid“.

Tryckningen underifrån gjorde att ett stort isfält bröt upp och genom sammanstötning med en vinkelformig punkt af stranden upptornades så småningom en liten kädja af isberg 50 à 60 fot höga och ytterst pittoreska. Stora isblock, sex fot tjocka och tjugu fot långa stodo där lodräta, andra krossades i bitar och liknade sönderslaget porslin. Somliga voro hvita, andra klara som krystall eller blåa som Italiens himmel. Därefter började floden stiga och under nattens lopp bröt hela Jenisejs isskorpa

upp, så långt man kunde se, med ett förskräckligt dån. En tjock massa af isfält och packis rusade häjdlöst uppåt Kureika, dref det stackars skeppet framför sig som en leksak och lemnade det på aftonen nästan på det torra midt ibland stora stycken af is. Dessa massor af packis på Jenisej hade somliga dagar en hastighet af 30 värst i timmen. Sålunda fortfor det under fjorton dagar. Många kvadratmil is drefvo upp under några timmar och sedan tillbaka igen. Stundom var packisen och isfälten så tätt sammandrifna, att det såg ut som om man utan stor svårighet skulle kunnat komma öfver floden. På andra håll kunde det finnas en stor del öppet vatten och isbärgen „ynglade af sig", under det de drefvos framåt med våldsamma skakningar och ett plaskande, som hördes på en mils afstånd. Till sist kom det slutliga tillintetgörandet af den slagna vinterns krafter, som alt mera afmattades under den 14 dagar långa striden och efter ytterligare sju dagar kommo de stridande ur den stora arktiska armen långsamt seglande utför floden — krossade och väderbitna små isbärg, smutsiga isstycken, som sågo ut som lager af dy och brusten packis i sista stadiet af förödelse — hvarefter floden hade stigit till en höjd af 70 fot". — Floden Jenisejs medelhastighet på dess mellersta lopp, hvartill kunde räknas sträckan Minusinsk—Jenisejsk, kunde beräknas, enligt de uppgifter jag sett angifvas, till ungefär 10 värst i timmen. Men ställen förekomma, där strömmens hastighet uppgår till

dubbelt så stor. På öfra loppet af Jenisej färdas man från Sajoterna till Minusinsk genom Sajanska bergen på timmerflottor. Dessa färder äro icke utan fara. Då man har att passera någon fors, så lärer det behöfvas nog stålsatta nerver för att icke blekna. Några finnar, som kommo från guldvaskerierna i Amur på en timmerflotta, berättade att de hade med sig en högre rysk tjänsteman, hvilken, då de nalkades det mest kritiska stället, begynte i ångest ropa: „sätt mig i land, sätt mig i land, jag har hustru och barn". Troligtvis förekomma ungefär likadana scener hvarje gång, då dessa ställen passeras. I följd af strömmens snabbhet blifver en del ställen af floden vintern om isfri. Det dröjer ofta länge, innan isen blir farbar öfver Jenisej. Ofta reste jag på is öfver Obi och alla dess bifloder, men då jag kom till Jenisej, var den så isfri, att man kunde komma öfver den med färja. Ännu länge sedan färjan upphört att gå, plägar man med båt föras öfver genom issörjan. Att pröfva på, om isen på floden håller att med häst befaras, är icke utan risk. Huru detta tillgår, synes af följande. Stadd på resa från Minusinsk till Omsk, kom jag i medlet af december 1888 en natt till byn Abakansk, som ligger på Minusinska sidan af floden Jenisej. Emedan ingen visste huruvida isen ännu var så stark, att den kunde befaras, var jag tvunges att stanna vid posthuset tils det blef dager. Jag lade mig att sofva i min släda utanför posthuset, för att icke behöfva föra in all min packning,

som annars hade lätt kunnat bli bortstulen. En sådan sömn, då man skall vakta sina saker och med misstroende hör hvarje steg och ljud i närheten, är ingalunda vederkvickande. Till reskamrat hade jag en kolportör, som låg inne i posthuset, men han klagade på morgonen, att han icke fått en blund i sina ögon, emedan han fantiserat hela natten, att tjufvar öfverfallit och mördat mig. Sedan det blifvit dager anhöllo vi om posthästar, men man vägrade bestämdt att utgifva sådana till en färd öfver den osäkra Jenisej. Jag gick ut i byn och påträffade slutligen en man, som för tre rubel ville göra försöket att föra oss öfver. Han spände paret för min släda och så bar det af nedför strömmen långsmed stranden. Komna till ett ställe, där en holme delade floden i två armar passerade vi lyckligt den första armen, ehuru det såg hiskeligt ut, då man hade på sina ställen öppet vatten på par alnars afstånd från slädan. Då vi kommit till holmen stannade skjutskarlen och ville undersöka isens fasthet på den en värst breda hufvudströmmen. Vi medföljde och snart fingo vi sikte på en fiskare, hvilken lade ut krokar. Honom försökte vi förmå att undersöka isens fasthet och lofvade honom en rubel för detta besvär. „Jag känner Jenisej för noga och vet huru många offer den årligen kräfver, för att vara nog lättsinnig att för en rubel börja underkasta mig en sådan lifsfara“, sade fiskaren. Hvad kommer min ryska kusk nu att göra, tänkte jag. Nästan antog jag att han skulle

återvända. Men han gick ett stycke ut på floden och pröfvade isens styrka genom att slå med yxan här och där. Sedan kom han åter till hästarna, dit min reskamrat och jag gått och sade, att det vore bäst att riskera försöket. „Ni må göra det om ni vill och sakerna och slädan må fara i Jenisej, men min egen person utsätter jag icke för en sådan fara“, sade jag. Så tykte min reskamrat med, och båda stego vi ur slädan. Ryssen stälde sig att stå fram i slädan och slog till hästarna med pisken. Medan han ropade och hvisslade sträkte dessa af i fullt språng. Ängsligt följde vi med våra blickar den djärfve formannen. Efter en par minuter, då han hade passerat det farligaste stället, stannade han och vinkade gladt åt oss att följa efter. Med beundran betraktade vi vår långskäggige ryska bonde och tänkte, „med en här af sådana kan man trotsa världen“. Sedan vi kommit till det följande gästgifveriet, gåfvo vi honom gärna icke blott den öfverenskomna skjutslegan, utan äfven en dricksspenning, som var något drygare än den vanliga.

Hvad vore väl Sibirien utan dessa storartade floder! Ett oåtkomligt område, som skulle likna en död kropp, utan lifgifvande pulsådror. Ty vid sådana ådror kunna dessa floder, som äro bland de större på jordklotet, förliknas. Enligt min mening är det icke Jenisej såsom man allmänt synes antaga, utan Obi-Irtisch med dess tillflöden, som kommer i tiden att spela den viktigaste roln i

Sibiriens handel, ty den genomskär i kors och tvärs den bördigaste delen af Sibirien, eller det för åkerbruk lämpliga och fruktbara västsibiriska slättlandet.

XXI.

En natt på bivägar.

En allmänt gängse åsigt i Sibirien är den, att invånarena å de flesta orter äro färdiga att plundra och mörda en resande, blott detta kan ske utan fara för dem själfva att bli upptäkta. Att detta till en del är fallet, därom blef jag under min vistelse i Sibirien förvissad och därom bära de ofta vid vägarna förekommande korsen vittne. Man uppsätter alltid ett kors vid vägen, där ett rån med mord inträffat. Huru emigranter, bestående af ända till fem à sex familjer, spårlöst försvunnit, huru flere tiotal lik efter mördade uppfångats på våren från den och den floden eller sjön, huru den och den blef mördad och plundrad på en resa, alt detta är saker, som man i olika variationer hör berättas. Under resor, då man färdas bland obekanta människor och på obekanta ställen, är det alltid af nöden att vara något försiktig. Den som reser utan sådan försiktighet bevisar antingen, att han är helt obekant med förhållandena, eller också lättsinnig.

En försiktighet, som man bör iakttaga så mycket som möjligt, är att resa med kronoposten. Ty gör man detta, så reser man ganska säkert. På posthuset eller gästgifveriet, hvilket, såsom ock hela skjutshållningen, är en kronans inrättning, finnes en bok, i hvilken en af kronan aflönad skrifvare inför den resandes namn, tiden då han kom, huru länge han stannade på stället, tiden då han afreste och skjutskarlens namn. Vid hvarje poststation får yemstsiken (skjutskarlen) en förteckning öfver allt detta, hvilket papper han framvisar vid nästa station åt skrifvarn, som kvitterar att han emottagit skjutsen. Så reser man från station till station, och det är omöjligt att spårlöst försvinna. Men då man har många fördelar af att resa med „den fria posten" eller från vän till vän, på hvilket sätt man kan komma fram, „utan att kedjan brister", från Tjumen till Irkutsk, så föredraga många detta sätt att färdas. På de stora stråkvägarna kan man utan fara resa äfven så, men detta är icke fallet på aflägsnare trakter. Jag vill ännu medgifva, att en tjänsteman kan utan större fara resa hvar han vill, ty man vet, att hans försvinnande icke skulle aflöpa utan en efterräfst. Men en främling af lägre samhällsställning måste resa med den största försiktighet. Efter min hemkomst från Sibirien har man ofta frågat mig, om jag icke någongång befann mig i lifsfara därstädes. Men så vidt jag själf vet, har jag aldrig varit utsatt därför, ehuru väl jag blef några gånger varnad att akta mig för

nidingar af egna landsmän, som uttalat sina hotelser emot mig. En enda gång hade jag större motvilja för att företaga en resa till en illa beryktad ort, där några kända finska skurkar bodde, och af hvilka en hade uttalat svåra hotelser mot mig. Framkommen till ort och ställe skickade jag genast bud till alla, att jag infunnit mig i deras stad och skulle hålla gudstjänst vid bestämdt utsatt tid. Den person, som hotat mitt lif infann sig als icke till gudstjänsten, och därmed var jag äfven nöjd. En enda gång kom det till handgriplighet med en full, illa beryktad finne, som redan nu funnit sin baneman i Sibirien.

På en resa får man, som sades, icke känna sig altför säker.

En natt från en resa i Sibirien har outplånligt präglat sig i mitt minne, ty den var mycket dyster och hemsk. Väl gjorde det ett obehagligt intryck på mig, då yemstsiken en natt uppväkte mig med utropet, „jag tror att vi äro omhvärfda af röfvare!" Men det uppdagades snart att det var fredliga människor, med hvilka vi kommit i kollision. Obehagliga voro äfven de nätter, som vi körde vilse och voro nödsakade att tillbringa i snöstormen på steppen. Men under alt detta var man dock säker för att ingen röfvare skulle öfverfalla en. Men ingen natt var så obehaglig som den åsyftade.

Till reskamrat under ifrågavarande färd hade jag min trogna vän och klockare i Sibirien, Matti Saari. Vi hade rest några stationer från Jenisej åt

Tomsk till och hade för oss den bärgskedja, som utgör gränsen mellan Jenisej och Obi vattenområden. Ena halfva vägen af det förestående hållet bar det uppför backe och den andra utför. På poststationen kunde vi ej få hästar, af hvilka vi, för den dåliga vägens skull, behöfde två par. Vi blefvo därför tvungna att anskaffa oss sådana hvarifrån vi kunde. Snart infunno sig tvänne unga män, hvilka erbjödo sig att skjutsa oss. Vi hade snart öfverenskommit om skjutslegan och för min öppna släde förespändes fyra hästar. Det föreföll mig något besynnerligt, att tvänne fullvuxna karlar kommo för att skjutsa oss, ty sådant hade icke förr händt. I mörkret kunde jag äfven urskilja, att bägge karlarna hade under sina bälten på den hvita fårskinnspelsen hvar sin yxa. Men då jag visste, att man i Sibirien aldrig reser utan någonslags vapen, så tänkte jag ej först därpå. Vi begynte vår färd med att sträfva uppför den 16 värst långa, med hög barrskog bevuxna backen. Ju högre vi kommo, dess sämre blef föret, så att hästarna slutligen tramsläpade med möda vår släde på nästan bar mark. Mot vanligheten voro våra skjutskarlar mera fåordiga, ehuru det föröfrigt hade varit svårt att höra dem, ty så skrek det under medarna när järnet filades emot de bara stenarna. En orkanlik storm hade uppstått, så att man hörde ett ständigt knakande och brakande från skogen. Ehuru hvarken Matti eller jag hade lust att sofva, så ville icke något samtal komma i gång. Det var

en sådan stämning, som då man med spänning väntar på någon fara. Ju längre det led in på natten, dess oftare begynte tanken på de två kuskarna med sina yxor, komma för oss. Vi äro ju på allmänna landsvägen ändå, ehuru vi icke hafva posthästar, tröstade vi oss med. Men huru har vägen blifvit så smal och ojämn? „Matti, nu äro vi icke på den allmänna vägen“, sade jag. „Nej det äro vi icke — hör på yemstschik, hvart för ni oss?“ ropade Matti. „Vi veko af hit på en biväg och fara igenom ett trångt pass, ty sedan hafva vi en floddal med gräsbevuxna ängar och där löper slädan lättare fram än på sandig väg“, svarade karlarna. Uppgiften lät ganska naturlig, men den möjligheten att onda afsigter förefunnos hos skjutskarlarna, var mycket antaglig. Skulle jag yppa mina farhågor för Matti? Jag gjorde det icke. Huru stor möjlighet hade vi att med framgång försvara oss, reflekterade jag, om vi öfverföllos. Vi sutto påpälsade och inpackade i en släde, så att blott hufvudknoppen stack fram. Just detta var en olycka, ty våra förare hade med ett slag af sina yxor kunnat bräcka våra hufvuden. Dock, de voro framom oss, och ehuru det var mörkt, kunde vi alltid observera dem. Vi resa igenom tråga pass och ställen, som i mörkret se hämska ut. Karlarna stanna sina hästar och föra ett sakta tisslande emellan sig. Hvad månne de tänka göra? Den ena, som ridit på en af hästarna, stiger af. Den andra kör på under det den förstnämde lämnar sig efter och håller

sig tätt intill vår släde. „Hvarför går du där efter släden karl“, frågar Matti med orolig stämma. „Jag stödjer släden, att den ej skall slinta ned i afgrunden, som ni ser där åt höger“. Jag vände mig åt det anvisade hållet och såg genom mörkret någonting blänkande i en afgrund alldeles invid oss. Det var ytan af en liten flod, som rann nästan lodrätt under oss. Karlen kunde, om han ville, stjälpa oss ned, låta oss krossas, plundra oss och sedan säga att en olycka passerat. Hvilka alla möjligheter inställde sig icke, då fantasin engång fått spelrum. Vägen gick nu ständigt nedåt och snart befunno vi oss på slät mark, där slädan löpte fram lättare på gräsmattan. Där stodo pelarlika stenar på ängen, hvilka i mörkret sågo ut som spöken. Vi foro nämligen nu öfver en begrafningsplats, dit forntida folk, som för länge sedan bott här, gömt sina döda, och till hvilkas minne de upprest dessa stoder. Hvar vi voro visste vi icke och om vi engång skulle komma ut från denna labyrinth, var också ovisst. Vägen går än genom skogar, än genom dalar och slutligen öfver ett fält betäkt med idel rund kullersten. Slutligen resa vi längs en lodrät bärgsvägg, där vi äro något skyddade för den alt mera tilltagande orkanlika stormen. Utan att ana eller våga hoppas någonting sådant, komma vi rakt in i en by. Vi klappa på porten till en gård och bli snart insläpta i en varm stuga. „Nå, Matti, har ni lust att färdas på bivägar ännu någon natt?“ frågade jag min klockare. „Nej, nog

har jag fått redan tillräkligt däraf, men Gudi vare lof, att vi nu äro där vi äro, ty jag tviflade redan storligen om vi komme att se solen uppgå“, svarade Matti högtidligt. Just när jag nedskrifvit dessa mina minnen från resorna i Sibirien tog jag aftontidningen Finland, det var den 24 November 1892, och läste på dess första sida en notis, som bekräftar, att man är utsatt för faror äfven på den stora Sibiriska landsvägen. Notisen lydde så: „På färden mellan Krasnojarsk och Irkutsk blef, ej långt från staden Kansk i guvernementet Jenisejsk, ett kringresande cirkussällskap öfverfallet af röfvare. Direktorn ihjälslogs på stället och två akrobater erhöllo lifsfarliga sår. Därefter utplundrades alla de öfverfallna, hvarpå banditerna togo till flykten, medförande såsom sina fångar tre till sällskapet hörande små barn.“ Сибирь Сибирь! (Sibirien är Sibirien) säger sibirianarn, då han hör att någonting sådant har händt.

XXII.

Saimka och gubbhemmet.

Saimka kalla sibirianarna sina utgårdar. Sådana eger enhvar något förmögnare bonde. Ryssarna bo i stora byar, som omgifvas vanligen af en inhägnad för kreaturen. Längre bort hafva de sina åkrar, ofta på ett afstånd af tjugu värst. Då de komma att vistas en stor del af året ute vid sina åkrar, uppstår där snart en utgård med alla nödiga åbyggnader. Vid dessa sina utgårdar, som byggas såvidt möjligt vid någon löfskog, tillbringar sibirianarn sina angenämaste dagar. Då jag frågade den i Sibirien födde och uppvuxne finnen Ivanow eller Saari, en son till min klockare, som följde mig till Finland, hvad han tykte om vårt land och alt hvad han sett på resan, sade han: „ingenting har jag sett, som jag skulle föredraga framför vår saimka i Om-kolonin, ty den är med sina höga björkar, gräsrika stepp och frodiga hveteåkrar det vackraste ställe i mitt tycke.“ Likväl hade han nog sinne för naturens skönhet, hvilket

ses däraf, att han sade, då vi uppstigit i utsiktstornet å Pyynikki och sågo öfver Näsijärvi och Pyhäjärvi: „Nu kan jag förstå hvarför de från Finland förvista alltid längta tillbaka till sitt hemland.“

Liksom andra sibirianare, så har den finska pastorn sin saimka. Den är belägen sexton värst från staden Omsk vid floden Om. Enligt författning skulle finske pastorn få jord af ryska kronan och efter många omgångar och ihärdigt påminnande därom fick jag mig tillmätt hundratjugu desjätiner jord å sagde ställe. Af ovärderlig nytta är detta ställe för den finska pastorn, ty dit kan han flytta ut till sommarn, då vistelsen i staden blir nästan odräglig. I Omsk stormar det nära på hela sommarn, i regeln från kl. 8 f. m. till inemot kvällen. Sanden och dammet från gatorna uppdrifves af vinden, så att man är i fara att förlora sina ögon. Nästan hvarje sommar härja svårartade mag-epidemier i staden. Därför är det med en viss längtan man börjar vänta på den tiden, då man får flytta ut till saimkan.

På saimkan funnos inga åbyggnader då jag tog emot den. Den första sommaren bodde vi i en kirgisjurta, som jag hyrde för sex rubel i månad. Sedermera uppfördes där åbyggnader af alla slag, till och med en väderkvarn.

Emedan vi tillbragte våra angenämaste dagar af vår vistelse i Sibirien just på saimkan, så vill jag beskrifva den och lifvet därstädes.

Vår saimka låg på vänstra stranden af Om, ungefär två värst från den stora landsvägen emellan Omsk och Tomsk. Steppen har en så stark sluttning åt floden till, att man från vägen icke ser ens kvarnen, som dock ligger på det högsta stället vid gården. Det är emellertid en förmån i Sibirien att vara så dold som möjligt. En del af jordområdet omflytes af floden, som gör en sådan bugt, att man med ett hundra famnars gärde har inhägnat en udde om 50 tunnland. Denna inhägnad begagnas till beteshage och äng. Ty under de somrar, som nederbörden är riklig, kan man knappast se ungboskapen där den vadar i gräset. Under torra somrar däremot kan man icke få nämnvärdt hö från stället. Den utom hägnaden belägna steppen är till sin areal öfver tvåhundra tunnland. Jorden tilldelades mig mera efter ögonmått, eller rättare, den af floden omslutna udden togs als icke med i beräkningen. Öfver alt på egorna fins svartmylla af en alns tjocklek och sedan därunder ett mergelblandadt lerlager. Jag lät upplöja 30—40 tunnland åker. Emedan hvarken sten eller stubbe hindrar, så går det mycket lätt att få åker åt sig. Dock förorsakade täta gräsrötterna att upplöjandet är ganska tungt, ty fastän man första gången blott skumplöjer, så behöfs det ett välgrutadt hästpar för att förmå draga plogen. Emedan jag sådde blott hälften af åkrarna årligen och hade den andra hälften i träde, så behöfde jag till jordbruket blott två par hästar. Åkrarna växa utan att dikas eller gödslas.

Af höslag försökte jag så timotei och klöfver, men klöfvern gick icke, ehuru jag förskaffade mig frön både från S:t Petersburg och Wernoi. Däremot lyckades det någorlunda med timotei. Ingen ekonomisk vinst hade man af jordbruket, ty spannmålen var i ett lågt pris, men det var vinning nog, att man kunde hålla några landsmän i sitt arbete och att man icke behöfde köpa den mat, som åtgick för att föda sina i förvisning stadda landsmän, hvilka ofta besökte sin pastor. Emedan sådana kringströfvande finnar nästan beständigt vistades hos oss både i staden och på saimkan och en del af dem voro gamla och orkeslösa, som behöfde hjälp och stöd, så lät jag uppföra ett gubbhem, med medel, som hopsamlades i Finland.

Huru nödigt ett sådant hus var, förstås väl, då man betänker, att de besökandes antal på engång kunde uppgå till inemot tio personer, af hvilka somliga voro blinda eller krymplingar. Fattighuset består af två salar, en vid hvardera ändan af byggningen, samt förstuga och kök i midten. Den ena salen begagnas till boningsrum för gubbarna, som äro intagna på hemmet, och den andra till samlingslokal vid bön och Guds ords betraktande. Här hade de kringirrande alltid ett hem eller en tillflyktsort för några dagar. Emedan man själf hade brödföda att gifva dem, utan att behöfva köpa, så var det möjligt att utan någon ersättning för brödfödan, hålla några krymplingar beständigt på gubbhemmet, samt föda någon dag sådana, som

kommo för att gästa. Slutligen började de kringirrande anse det för min skyldighet att underhålla dem någon tid och många arbetsföra sökte få inträde öfver vintern i gubbhemmet. Denna uppfattning försökte jag dock korrigera genom ganska tydliga andraganden, ty jag kom genom bitter erfarenhet att inse, till huru stort men för den goda saken en för långt gående filantropi kan leda.

Inträffar torka, som är den största fiende till jordbrukarn i Sibirien, så är all möda, som nedlagts, lönlös. Då blir det kostsamt för pastorn att underhålla gubbarna på hemmet och hjärta att utdrifva dem därifrån under dyr tid kan han icke hafva. Därför hafva de skärfvor, som medlidsamma människor i Finland offrat till gubbhuset i Sibirien varit behöfliga och kärkomna, och behöfver detsamma alt fortfarande vänner i Finland, om de hemlösa blinda och krymplingar skola få vistas i detta hem, som af barmhertighet är uppfördt på en stepp i fjerran Sibirien för deras skull.

Jag sade, att vi tillbragt våra angenämaste dagar af vår vistelse i Sibirien på vår saimka. Hvari det angenäma i att bo ute på en trädlös stepp kunde bestå, kan mången, som aldrig vistats på en sådan ort, förundra sig öfver. Man säger ofta, att det är omöjligt att i ord återgifva hvad hjärtat känner. Skall man beskrifva hvad det är, som fängslar en vid en ort eller skall man förklara, hvarför man älskar just den fläck af jorden, där man tillbragt sina barndomsår och emottagit sina

första intryck, så kunna orden förefalla en annan mycket alldagliga eller prosaiska, ehuru de gömma en hel värld af poesi för honom, som berättar. Så skall det kanske gå för mig, då jag försöker beskrifva „hvari det angenäma i att bo på en trädlös stepp består“.

Klockan är fyra på morgonen och solen börjar just belysa steppen, då jag begifver mig ut till floden med mina gossar för att meta. Floden ligger spegelklar. Den klara ytan krusas endast af fiskarnas plaskande, och hela naturen, som ännu är likasom insvept i en morgonlinda, håller just på att vakna ur sin hvila. Då vi gå öfver den med saftig grönska betäkta steppen, kunna vi icke nog beundra dess skönhet. Daggdropparna likna miljoner diamanter, hvilka lysa än i en färgskiftning än i en annan. Mångfärgade praktfulla blommor, som just öppnat sina kalkar, då morgonsolen kastat en värmande stråle öfver dem, pryda steppen, och den angenämaste blomsterdoft uppstiger från jorden som ett omedvetet tackoffer från skapelsen till skaparn. Jag kommer ihåg en vacker sommarmorgon då mina gossar utropade i hänryckning: „känner pappa huru skönt det doftar.“ Vi skjuta ut båten och fara öfver strömmen till en liten holme, som ligger på flodens motsatta sida. Där äro vi liksom vid en vägg, hvarest ekot besvarar oss hvarje ord vi tala, ty stranden är nästan lodrät och kanske hundra fot hög. På vår lilla holme hafva vi några pil- och videbuskar, samt en gräsmatta. Steppvinden

må bli huru våldsam som hälst, här äro vi i lä. Vi börja meta och draga upp den ena fisken efter den andra, ty utan en tämligen god fångst komma vi aldrig hem. Snart räkna vi de fångade fiskarna i hundratal. Ju bättre det nappar, dess ifrigare blifva vi, såsom det anstår riktiga sportsmän.

För att njuta af sommarns fägring i naturens sköte kommer mamma med sin tjänstejungfru och hämtar med sig en matkorg och kastrull. Eld uppgöres och såväl tévatten som fisk kokas, och en smakfullare frukost under gladare stämning äter ingen i czarriket, — så tro åtminstone vi. „Holoi!“ ropar någon från stranden. Hvem kan det vara, förundra vi oss öfver, men snart komma gossarna hoppande af glädje och inberätta, att det är „Saaren faari“ eller min klockare Matti, som kommit för att fiska med oss några dagar och „käyttämään myllyä“ som han brukade säga. Så förblifva vi på vår holme tills på eftermiddagen. Då den hetaste tiden gått öfver, vandra vi ut till åkrarna för att se huru de växa. Det blir en promenad om tre kilometer innan vi hunnit öfver alt. Men läsaren skulle sannerligen icke glömma denna promenad, om han varit med. För att icke blott själf vittna om steppflorans prakt, utan låta äfven andra tala, vill jag anföra två författares beskrifning öfver densamma. Hvad Kennan säger om naturen i Sibirien är sant, hvilket tyvärr icke kan sägas om mycket annat, som han berättar, hvilket jag dock

af skäl att hans bok är förbjuden icke kan vidröra. Han säger om naturen mellan Omsk och Tjukalinsk följande: „Det är en känsla af lättnad och innerligt nöje man lämnar en by och far ut på den vida rena och luftiga steppen, där blommornas doft fyller luften, fåglarnas jubel når vårt öra och den tjusade blicken än hvilar på stora vidder af sammetslena gräsmattor, än sväfvar bort öfver böljande steppgräs, i hvars förgrund otaliga vilda rosor, hvita tusenskönor, engelska hyacinter och mörka liljor lysa emot den. Emellan byarna Krutaja och Kolmakowa foro vi öfver en stepp, som bokstafligen var ett haf af blommor. Jag steg ur vagnen och störtade mig i denna doftande ocean för att njuta af stillhet och ensamhet. På min vänstra sida, på andra sidan vägen, gick en sänkning, som långsamt höjde sig och vid horisonten slutade med en björkskogs mörkblå linier. Hela slätten, som här och där afbröts af en liten sjö, var betäkt med sammetslent gräs, bland hvilket massor af kor, oxar och får betade. Den högre belägna delen af den omgifvande steppen var en blomstermatta af sköna orangegula astrar, fläckiga liljor med starkt böjda blomblad, hvitklöfver, tusenskönor, engelska hyacinter, spirea, luzern och egendomliga blommor, hvilka växte i långa, späda ax och liknade små raketer, som steppens feer sände upp. Den orörliga ljumma luften var fyld af en egendomlig söt doft, som jag skulle vilja likna vid vild honung. Intet ljud störde tystnaden på den vida steppen

utom biens surrande, några syrsors regelbundna knarrande och en steppfalks klagande rop under flygten öfver ett åkermössbo. Det var härligt att ligga utsträckt bland blommorna i gräset, att se, höra och andas."

En annan resande, engelsmannen Lansdell, hvilken skildrar alt sanningsenligt, hvad som läses i hans bok, beskrifver steppen sålunda: „Resan till Barnaul visade oss skönheter i fråga om utsikter och vegetation, hvarpå vi ingalunda voro beredda. — — Vi reste öfver böljande slätter och de resande, som färdas vidare söderut till Biisk och där bortom, närma sig de mycket omtalade och högst sevärda trakterna vid Altai-bergen. Växtligheten mellan Tomsk och Barnaul var anmärkningsvärdt vacker och ju längre vi kommo söderut, ju praktfullare blef den. Mycket af traktens flora var oss bekant, men vi sågo äfven en hel hop träd, buskar, växter och blommor, som voro nya för oss. — — Bland vårblomman saknade vi gullvifvan, eller kanske vi förbisågo den, men violer funnos, äfvensom borstnejlikor, tusenskönor, blåklockor, yppiga kamillblommor, vilda rosor, crocus, ängsnejlikor och många andra. Fälten lyste bokstafligen blåa af förgät mig ej. Vi upptäckte äfven på denna resa en för mig ny planta, som växte i öfverflöd, med orangefärgade blommor, något liknande smörblommor, men mycket större. Öster om Tomsk sågo vi stora, röda liljor, som anses för en raritet i Englands trädgårdar, men som här växte vilda. Äfven fans där stora

massor af röda blommor, som mycket liknade pioner."

Alt hvad här blifvit sagdt om steppfloran emellan Tomsk och Barnaul, kan tillämpas på näjden kring Omsk. Jag vill blott ytterligare tillägga, att flere för oss obekanta blommor växte vilda på vår saimka, hvilka genom sin finhet varit till prydnad i hvilken trädgård som hälst. Men vi betraktade på vår vandring icke blott de vilda växterna, utan hufvudsakligen de odlade. Från potatis- och rofländerna gå vi att bese huru det hvita turkiska och kinesiska hvetet frodas. Jag hade sått hvete at fyra olika slag, som jag under årens lopp förskaffat mig från olika orter. Höstråg, sommarråg, korn, hafra och ärter, af alla dessa slag hade vi utsått och sommarn 1889, som var regnig och gynnsam för växtligheten, skördade vi omkring fyrahundra tunnor spanmål. Kvällen instundar och arbetarena jämte skyddslingarna å gubbhemmet samlas i salen till aftonbön. Aftonsolen har redan sjunkit vid horisonten, men länge sitta vi bakom vår torfbyggning vid stranden af Om och inandas den lätta steppluften.

Men icke blott kirgiserna, som hojtande på den motsatta stranden af Om drifva sina hästhjordar till floden för att dricka, utan ock vår nattvakt, som promenerade af och an med bössa på axeln, påminner oss om, att vi nu befinna oss i Sibirien. Ja, det var visst på en trädlös stepp i Sibirien där vi vistades, men den fängslade oss så, att jag

mycket väl begriper, huru en finsk tjänsteman i Helsingfors, som skådat dagens ljus och uppvuxit på Uralska steppen, kunde säga: „Därför att jag blef sliten därifrån, känner jag mig blott som en half människa.“

XXIII.

Kirgiserna.

Detta herdefolk, som bekänner sig till den muhamedanska läran och som hör till de turkiska folken, bebor en stor del af mellersta och västra Asiens högland. Staden Omsk ligger på gränsen till kirgiserstepperna, men nordligare sträcker sig icke häller deras boningsplatser. I Omsk ser man dem alla dagar och alla tider af året, men isynnerhet infinna de sig talrikt till marknaden före jul. Då ser man långa karavaner bestående af flere tiotal kameler, som föra produkter till den europeiska marknaden från den inre kirgissteppen.

Sommartiden har jag ofta besökt kirgiserna i deras aul (by). Detta har varit mig lägligt, emedan de alla somrar slå sitt läger under vårdelen af sommarn på motsatta stranden af Om, midtemot den åt finska pastorn af kronan till boställe gifna jorden. Ifrån vår bostad hafva vi utsikt öfver hela auln. Mot den blå stepphimmeln teckna sig deras på den höga stranden till ett fyratiotal uppgående jurtor helt fantastiska; synnerligen är detta fallet under de halfdunkla sommarnätterna. Sorlet från

deras läger, bölandet och bräkandet från deras tusende fä och får, det klangfulla hårda främmande språket; alt detta påminner om, att man befinner sig i kretsen af ett asiatiskt herdefolk. Det är lätt att knyta bekantskap med dem. Tyvärr bli de snart nog så bekanta, att de genom sin efterhängsenhet blifva besvärliga. Då de sedan hörde, att vi snart ville lämna orten, hafva de haft orsak att infinna sig för att klaga öfver att vi, „deras förnämsta bekanta“, så snart skola lemna dem. Med detsamma har det naturligtvis varit lägligt, att låna på långlånet ett eller annat, såsom t. ex. någon kopek penningar etc.

Sommarn är för alla människor den glada årstiden, men isynnerhet är den det för nomadfolken, som bo i sina tält. Förnöjd sitter då äfven kirgisen framför dörren till sin jurta och betraktar sina hjordar, som gå och beta på den oöfverskådliga steppen. En större njutning känner han ej, än den att få sitta i ro och dricka den för honom så ovärderliga kumissdrycken, som hans följeslagarinna eller följeslagarinnor bereda åt honom af stomjölk. Att hans barn springa på steppen nakna, svartbrända af solen och smutsiga, det stör honom ej i hans ro, och onödiga bekymmer för den kommande vintern förmå ej förjaga det förnöjda leendet, som präglar hans godmodiga, breda ansigte.

Mången gång har jag med min familj rott öfver floden Om och under en varm och solig sommardag styrt kosan till kirgisauln. Vår goda vän

Wecktur-Gan hafva vi då funnit sittande försänkt i till utseendet åtminstone djupsinniga spekulationer. Man må nu förebrå dessa sina vänner för hvad som hälst annat, men för ogästvänlighet kan man icke tadla dem. På det hjärtligaste välkomnar kirgisen sin gäst eller vän, kramande dennes hand med bägge sina enligt deras sätt att hälsa. Kumiss, som förvaras i en af råa hudar sydd säck, skakas duktigt om och serveras för gästerna i småa trädkoppar. Men förr än man hunnit tömma en kopp, har ryktet om att främmande kommit till auln spridit sig, och snart betraktas man af ett halfthundra leende sneda ögon. Gör man sig mödan att skaka hand med en hvar af dem, så får man höra hviskas „ett präktigt härskap det där“, eller något dylikt.

I en aul fins det jurtor af alla kvaliteter. De rika bestå sig jurtor af finare och dyrbarare filt, de fattiga däremot få nöja sig med jurtor af grof hårfilt. På utanskriften af mången jurta ser man, att den varit utsatt för steppsolen redan i tio somrar. För en medelmåttig jurta betalas det i hyra 6—10 Rub. i månaden. Jurtornas pris varierar från 100 till 400 Rub. Vår rikaste vän och granne, en viss sultan Ustan-Bek, har tre jurtor, hvilkas värde sammanlagdt öfverstiger 1,000 Rubel. Han har också annan förmögenhet därefter. Så t. ex. har han en tabun (hjord) bestående af icke mindre än 600 hästar. Då man träder in i hans jurta, så häpnar man öfver den prakt, som möter ögat. Med dyrbara mattor och granna sadlar äro jurtans

väggar garnerade. Äfven den inre delen af jurtans golf är betäkt med dyrbara mattor. Då vår vän Wecktur-Gan förde oss in till denne magnat, utan att upplysa oss om, att han förde oss till en sultan, som vid kröningen i Moskva representerat kirgiserna, så funno vi oss vid inträdet nästan generade. Den artige värden, en medelålders man, med ett öppet och hyfsadt utseende, bad oss stiga högre upp och framsatte stolar för oss. Kirgiserna sitta annars liksom lapparna på sina korsslagna ben. Sultanen föreställde oss för sin hustru, en österländsk skönhet, och sin adertonåriga son. Denne var den resligaste och vackraste kirgis jag någonsin sett. Både fadren och sonen voro klädda i långa, fina kappor samt dyrbara kalotter. Värdinnan serverade oss kumiss i kinesiska koppar, hvilka till storleken voro afpassade efter hvad man trodde, att en hvar skulle förmå förtära. Om vi än vid ankomsten kände oss litet besvärade öfver att obedda hafva gjort intrång i en höfdings jurta, så voro vi efter afskedet dock fast beslutna att efterkomma Ustan-Beks vänliga inbjudning till deras fest; hvilken fest jag dock var förhindrad att öfvervara. Detsamma var ock fallet med ett bröllop, till hvilket vi voro inbjudna.

För att gifva läsaren en bild af kirgisernas lif såväl sommar- som vintertiden, vill jag låta följande berättelser, af hvilka den första förut varit publicerad i en tidning, här ingå.

En natt hos kirgiserna.

Då man betraktar mänskligheten, som rör sig på gatorna eller på salutorget i Omsk, så finner man ansiktstyper, som mycket afvika från de europeiska folkens. Man har här för sig ett mongoliskt folk. Dessa korta, men starkt bygda människor, som med sina krokiga ben och sin vaggande gång förråda, att de äro mera hemmastadda i sadeln än på marken, höra till den stora kirgisstammen, som bebor steppen söder och sydvest om Omsk. Då man genom handel kommer ständigt i beröring med dessa steppens söner, så uppstår längtan att med egna ögon se, huru de hafva det i sitt hemlif därborta på de ändlösa stepperna. Drifven af en sådan känsla, beslöt jag en vacker sommardag år 1886 att fara ut till en kirgisaul, som ligger sextio värst från Omsk. På vägen till aulen mötte jag en förmögen kirgis, som, då han hörde hvart jag ämnade mig, vänligt inbjöd mig till natten till sin jurta. Emedan han nu var på väg med en slagtare från Omsk till sina hjordar för att sälja någon oxe, så fortsätte jag följande deras anvisning vägen till aulen, där jag snart fann Iskaks jurta. Iskak hette nämligen kirgisen.

Inom aulen, som bestod af ett par tiotal jurtor, blef det lif och rörelse, då en främmande herre kom till dem, ty detta händer ej alla dagar. Till och med de hos muhamedanerna undandolda kvinnorna tittade nyfiket från jurtdörrarna. Jag blef

snart omringad af en skara nyfikna åskådare, hvilka likt stora barn stodo där småskrattande. Deras mullah tog till och med frimodigheten till sig och trädde mig så nära, att han kunde med handen vidröra min klockked och smålog åt den vid keden hängande kompassens oroliga darrning. En pjes, som synnerligen tyktes falla dem i smaken, var min finska puukko och slida. Den beundrades af hvarje nykommande, men något, som kirgiserna ej tycktes märka, beundrade jag, nämligen den tafla, som låg för mina ögon. Den röda sommarsolen kastade sina sista strålar öfver den mångfärgade steppen, och då man såg de ofantliga boskapshjordarna och herdarna sittande utanför sina tält, så tykte man sig i ett nu vara förflyttad till patriarkernas dagar och skådade i inbillningen huru fader Abraham hade det hos sig, då han satt utanför sitt tjäll i lunden Mamre. Sedan jag en stund betraktat taflan och i min tur utgjort föremål för nyfiket beskådande, fick jag god anledning att träda in i jurtan, ty Iskak och slagtaren kommo till aulen i detsamma.

Till sin form liknar en kirgisjurta ett getingsbo. Innanredet utgöres af träd, hvarpå filtarna spännas och hvilka äro konstigt böjda, och vid hvarandra hopfästade. Då en jurta flyttas, tagas först filtarna ned, som i viss ordning äro lagda, en hvar på sin plats; sedan plockas trävirket ned och alt forslas sedan lätt på en kärra. Iskaks jurta liknade de andra i öfrigt, utom att den var något större och

rikare utsmyckad. I medelpunkten af jurtan var eldgropen som motsvarades af rökhål i taket. Väggen midt emot dörren var prydd med brokiga mattor och rundtomkring vid väggarna voro placerade grant beslagna kistor, i hvilka familjens egendom förvarades. Jag bjöds att stiga upp så högt som möjligt, och efter någon tvekan gjorde jag så och satte mig på en matta. Stolar eller bänkar förekomma ej i en jurta.

Solen hade gått ned och nu kunde kirgiserna börja äta och dricka utan att såra sina samveten. Det var nämligen just om deras stora fasta, ramadan, då de ingenting förtära från solens uppgång till dess nedgång. Husbonden, som tagit plats bredvid mig, lät bjuda sig en skål kumiss, och sedan han tömt den, lät han bjuda oss, sina gäster. Under kvällens lopp drack jag en par skålar af sagde dryck, men husbonden tömde väl sina tiotal. Kumissen, som är en älsklingsdryck, ja en helig dryck hos kirgiserna, beredes af stomjölk, som omskakas och klappas i lädersäckar. Denna dryck smakar ungefär som något sur kärnmjölk och besitter en besynnerlig kraft. Om en svagare person dricker däraf en flaska, så är det svårt för honom att stå på sina ben, ty så „går den i alla lemmar". En magrare person kan på någon vecka tilltaga otroligt i fetma, om han dricker några flaskor kumiss dagligen. Människor med svagt bröst resa långa vägar för att få dricka kumiss på kirgissteppen. Ofta återvända svårt angripna patienter till

de sina friska och raska efter att hafva bott en sommar i jurtan med kirgiskost. Den motvilja man känner först mot att dricka stomjölk försvinner snart och man finner ingen mera läskande dryck en het sommardag än ett glas kumiss. Kumissen är icke berusande som t. ex. airan, hvilken kirgiserna äfven förstå tillreda af jäst stomjölk. Annars äro kirgiserna ett nyktert folk, som sällan eller aldrig dricka sig fulla.

Sedan vi druckit vårt kumiss, och den äfven här i bruk komna samovaren blifvit anlitad, inträdde ett tiotal manspersoner i jurtan, bland dem äfven mullahn. Efter dem inträdde en man, ledande ett får, hvilket han troget höll i nacken, medan han oafbrutet stirrade på husbonden. Slutligen gaf denne en vink med handen, hvarvid mullah uppsteg, framdrog en knif och gick till fåret. Blodet hördes strömma i en i golfvet gjord grop, offret var fullbordadt och jag var upptagen genom denna handling som gästvän bland dem.

Efter denna ceremoni förskingrades församlingen och snart hördes slagtaren i allsköns ro draga långa timmerstockar. Jag lutade mig väl mot min kudde, men ingen blund hvarken sökte eller fick jag den natten i mina ögon. Ett stycke från oss hade värden intagit en halftliggande ställning och vid hans fötter satt hans hustru. Han tyktes skämta med henne, och engång sköt han henne undan med sina fötter och sade: du blir gammal, jag måste skaffa mig en ung hustru. Ehuru detta

var ett skämt bland ett halfvildt folk, kunde jag vid lampans sken urskilja, huru pinsamt intryck dessa ord gjorde på hustrun. Hon visste att hennes man och herre kunde göra så, när han ville, utan att hon hade någon rätt att höja sin röst däremot. Länge låg jag fördjupad i tankarna på huru nöjda och glada våra kvinnor inom kristenheten borde skatta sig. Ty där erkännes hennes personlighet samma höga värde som mannens och inom äktenskapet har hon samma rätt att ensam ega sin mans kärlek och trohet, som han sin hustrus.

Midnattens timme var redan inne, men inom kirgisaulen rådde fullt lif och värksamhet. Småningom fyldes vår jurta af karlar och desse slogo sig i par ringar kring eldstaden. Det under tiden kokta fåret inbars ostyckadt på ett tråg. En lätt hand vidrörde mig och bad mig deltaga i måltiden. Man skar åt oss några stycken kött och stälde det på ett fat, hvarifrån vi, följande de andras exempel, togo för oss, begagnande därvid ej andra värktyg än våra fingrar. Före måltiden hade alla varit i tillfälle att tvätta sina händer, därom hade betjäningen dragit försorg. Inga knifvar, gafflar eller skedar syntes till, icke häller hade man något bröd, ty äkta kirgiserna bruka det icke. Köttet, som framsattes, var ovanligt välsmakligt. Kirgiserna besitta en konst att väl anrätta fårkött, som ingen annan civiliserad nation eger. Som sagdt, med våra fem grepo slagtaren och jag an köttstycken och hade jag troligen burit mig mycket tölpigt åt

utan slagtarens undervisning. Det hör nämligen till saken att en „förnämare man“, sade han, icke gnagar allt kött från benet, utan sedan han något ätit däraf, bör han räcka det åt någon, som sitter i ringen bakom honom. För att visa mig belefvad gjorde jag naturligtvis så och mina nya gästvänner grepo begärligt an de stycken, som jag räkte åt dem. Man kringbjöd äfven spadet, hvari fåret blifvit kokt, men jag hade ingen lust att dricka däraf.

Fåret var snart med hälsa förtärdt och njurarna blott lågo kvar på ett fat. En betjänt eller „kypare“ skar dem i stycken och artigare än de europeiska kyparena inpraktiserade han med sina fingrar åt hvar och en rakt i munnen den honom tillkommande anparten.

Slagtaren sade upplysningsvis åt kirgiserna: „så här plägar man icke göra hos oss.“ Efter måltiden aflägsnade sig den ene efter den andre och följande slagtarens exempel lade jag mig för att erhålla någon hvila. Husbonden och värdinnan sutto ännu vid ett sitt sjuka barns bädd, och rörande var det att se, huru den bruna kirgisen med kärlek smekte sin sjuka son. Ännu var det ej slut med främmandegången, ty starka hofslag hördes där utifrån och en främmande kirgis inkom, som, efter växlad hälsning med husbondefolket, begynte ett samtal med husbonden på kirgisiska, hvaraf jag ingenting förstod.

Men såsom det tillgick här, tänkte jag för mig själf, gick det troligtvis till på Jobs tid, ty turvis

talade främlingen och husbonden, hållande långa andraganden, hvarunder den andra satt idel öra. Att värdinnan noga följde med samtalet, syntes af hennes lifliga minspel; men hon hade den gåfvan, som mången af hennes europeiska systrar kunde afundas henne, hon kunde tiga. Slutet af förhandlingarna blef, att den främmande mannen tog ett papper från sin ficka, hvilket han gaf åt värden, tog afsked och for sina färde. Dagen började redan randas, tre sadlade hästar leddes till jurtdörren, Iskak, min beledsagare från Omsk och jag svängde oss i sadeln och redo ut i den tidiga morgonstunden för att bese ett landtställe, som låg några värst därifrån vid floden Irtisch. Vid afskedet från kirgisjurtan hade jag ej hjärta att medtaga den af dem så högt värderade puukkon med sin slida, utan gaf jag den till minne åt värdinnan i jurtan, som med ett utrop af glädje emottog densamma.

Hos kirgiserna om vintern.

De flesta af Omsk-borna känna till kirgisernas lif om sommarn, däremot äro högst få af dem förtrogna med deras vinterlif. Troligen skulle jag aldrig kommit mig ut till dem på denna årstid, hade icke en händelse gjort det. Kirgiserna, som om sommarn bo i jurtor på den öppna steppen, flytta till vintern in i skogar eller dälder, där de äro skyd-

dade för de kalla vindarna. De uppföra där åt sig hus af torf och fläta af vide skjul för sin boskap. Till en sådan by var det som jag reste i sällskap med en engelsk dam, miss Kati Marsden, som år 1891 reste genom Omsk på väg till Kamtschatka, där hon ville lära sig känna de spetelskas tillstånd. Läsaren har troligen genom tidningarna gjort bekantskap med sagda dam, som efter sin hemkomst från denna resa hade företräde såväl hos engelska drottningen som ock hos prinsessan af Wales. Enligt de senaste underrättelser, som jag sett om Kati Marsden, var hon stadd på en resa till Amerika för att genom föredrag samla medel till inrättande af hospital för spetelske på Kamtschatka. Under sin vistelse i Omsk besökte denna dam oss några gånger och yttrade engång sin önskan, att få se huru kirgiserna bodde. Då jag hade några bekanta kirgiser, så öfverenskommo vi att göra en utfärd till deras by, som låg trettio värst från Omsk. Men vårt företag aflopp icke så stilla och obemärkt, som vi tänkt oss det. Dagen förr än utfärden skulle ske infann sig polismästarn hos mig och sade, att han kom på uppdrag af generalguvernören för att höra hvart vi ville fara. Detta allt för att de skulle kunna på förhand underrätta kirgiserna om det förestående besöket i deras aul. Efter några timmar infann sig generalguvernörens kirgisiska tolk, Oblai Hamow, samt tillkännagaf att han fått order att följa med oss som tolk. Med honom kommo vi öfverens att han och jag skulle åka tillsammans och

miss Marsden med sin följeslagarinna i en annan släde. Redan kl. nio följande dag infann sig Oblai Hamow hos mig, men vi väntade nära en timme förr än Miss Marsden ankom. Hon hade blifvit kuskad af en full skjutskarl, som påstod sig veta hvar jag bodde, kring hela staden. Hon var slutligen tvungen att vända sig till britiska bibeldepon och fick sedan därifrån en, som lotsade henne till mitt kvarter. Däraf dröjsmålet. Hvardera släden var förespänd med tre hästar, och med god fart bar det af öfver den tjugufem värst vida skoglösa steppen som skiljde oss från den skog, där kirgisauln var belägen. Vid skogsbrynet var en kirgis oss till mötes iklädd en brokig, lång paletå, tillsluten med ett med silfver beslaget bälte. Han sprängde af före oss i sin granna sadel till auln. Vi stannade utanför min vän Ustan-Beks stuga, som till en del bestod af träd och till en annan af torf. Både fadren och sonen voro vid ingången oss till mötes och välkomnade oss. Men icke blott desse, utan alla de förnämsta kirgiserna i auln, uppgående till ett tjugutal karlar, voro tillstädes i sina högtidsdräkter för att emottaga främmande. Sultan Ustan-Bek och hans son voro iklädda långa rockar, icke olika våra slafrockar, hvilka voro kantade med guldgaloner. På sina kortklipta hufvuden buro de kalotter med rika guldbroderier. Sedan vi hälsat på värdinnan, bjödos vi på té. Därpå gingo vi ut för att beskåda auln, som bestod af ett par tiotal torfhyddor, till en del gräfda ner i jorden.

Dock kunde man märka äfven här, att den arabiska eller, om jag så må säga, den muhamedanska stilen föresväfvat byggmästarena vid uppförandet af dessa enkla boningshus. Den ena ändan af huset bestod af en rund, jurta liknande byggnad, hvartill sedan fogats en smalare rektangellik flygel. Dessa jordstugor äro ganska varma, ty väggarna äro par alnar tjocka. Alla stugor i byn voro rensopade och af kalfvar och får såg man inga spår nu i deras boningar. Under natten hade kirgiserna uppslagit en jurta, hvars väggar de prydt med alla slags granna föremål, för att engelskan skulle få ett begrepp om deras sommarlif. Sedan vi beskådat Ustan-Beks boskap, återvände vi till hans bostad eskorterade naturligtvis af en hel skara kirgiser. Här begynte nu miss Marsden upphandla hvarjehanda slags kirgisiska föremål och kläder, af hvilka hon erhöll en rätt vacker samling. Främmandena till ära sjöng den unge Ustan-Bek under det han ackompagnerade sig med ett balalaika liknande instrument, en sång, som kirgiserna sade, att man sjunger blott sina föräldrar eller högt uppsatta främmande till ära. Under tiden voro kirgisiskorna upptagna med köksbestyr i ett angränsande rum. Vi tittade in dit, men matlagningen tyktes tillgå på ett i ordets fulla bemärkelse sagt handgripligt sätt, ty såsom förut antydts bruka kirgiserna ingen gaffel. Miss Marsden sade därför: „det är bättre als icke se“, nämligen huru redningen sker. Snart inhämtades den tillagade maten, som

bestod af kokt häst- och fårkött med risgryn. Som en synnerligen stor läckerhet serverades den från hjärtat utgående stora blodådern af hästen. Tolken Oblai Hamow, som var född kirgis, lät sig läckerbitarna väl smaka, men miss Marsden med sin följeslagarinna och jag höllo oss till fårköttet. På min fråga om hästkött är lika så smakligt som fårkött, fick jag af Oblai Hamow följande besked: „Hästköttet är mycket smakfullt, men nog är fårköttet äfven godt.“ Måltiden försiggick på mera civiliseradt sätt och ingen annan af kirgiserna i auln än husbonden deltog i densamma. Våra kirgisiska drabanter sutto alla på golfvet med korsslagna ben under sig samt följde med begärliga blickar hvarje bit, som vi läto försvinna.

Hjärtligt togo de vid vår affärd afsked af oss alla, men dock såg jag att deras blickar hvilade med en innerlig tillgifvenhet vid tolken Oblai Hamow. I deras blick läste man tydligen att de tänkte: „han är ändå en af de våra“. Denne var annars bördig från Semiretsinska oblasten och en brorson till den sista självständiga kirgissultanen. Bland annat berättade han från sin hemort, att det finnes därborta i bärgen inskriptioner, som ingen kan läsa. Då vi sutto i släden på väg hemåt, så uttrykte Oblai Hamow sin stora belåtenhet med kirgisernas uppträdande vid tillfället, samt tykte, att de hade det rätt bra i auln. Ehuru de för tillfället väl försökt dölja bristerna, så kunde det icke undgå mig att märka det kirgiserna fingo draga svältremmen

duktigt till om vintern. Detta såg man redan på deras hull. Hos min vän Wektur-Gan, som jag vid tillfället besökte, var det så torftigt, att han icke hade ett glas té att bjuda. Men om sommaren hade han däremot 20—30 ston att mjölka och drack kumiss dagen om, så att han var rund i ansiktet som en fullmåne.

Likaså tarfligt som människorna hade det, hade äfven djuren. Ute på steppen sökte deras hästhjordar sin föda under snön, som de bortkrafsade med sina hofvar. Sedan hästarna först bearbetat snön, följde fåren tätt i deras spår för att uppsamla de grässtrån, som kvarblifvit efter hästarna. Regeringen har försökt få dessa kirgiser till jordbrukande och har därför inrättat några jordbruksskolor, men utan någon nämnvärd framgång. Emellertid är jag för min del af den tanke, att det ej vore så svårt att få dem därtill, blott man ginge på ett praktiskt sätt tillväga. Ett sådant sätt vore, att sända en karl med plog till deras by. Denne skulle inlära både hästar och karlar att arbeta med plogen, samt beså någon desjätin jord gemensamt åt byn. Sedan de engång fått skörda, skulle de nog snart börja bebruka jorden. Min vän Wektur-Gan bad mig att sända min karl med plog till deras by för att plöja och så åt honom ett stycke jord, men jag behöfde mitt folk själf och kunde således icke villfara hans begäran. För styrelsen däremot vore det lätt att efterkomma en sådan önskan, och skulle försöket lyckas, så vore ett stort steg för Sibiriens framåtskridande taget.

XXIV.

Sista besöket i Om-kolonin och afskedet från gubbhemmet.

Under vintern och våren 1891 besökte jag för sista gången kolonierna Bugene, Bojarka och Ryschkowa och tog då afsked af dem. Närmast mig om hjärtat hade Om-kolonin dock städse legat, dels därför, att där bodde de flesta från Finland deporterade landsmän, dels ock för att min värksamhet där haft den största frukt. Någon vecka före vår afresa från Sibirien reste vi, hela familjen, med egna hästar dit ut och vistades då några dagar där. På söndagen höll jag min afskedspredikan i den nya kyrkan, som väl länge redan begagnats till gudstjänst, men för någon tid sedan blifvit färdigt inredd och målad invändigt. Dagen var allvarlig både för menigheten och mig. Hvad som då kändes och sades, hör icke hit. Däremot lämpar det sig att berätta något om en fest, som vi firade dagen före vår afresa från kolonin; jag menar nykterhetsföreningens årsfest. Likasom året förut, firade vi

denna fest äfven nu i en löfskog invid floden ett stycke från byn. I högtidlig procession, med en flagga och två spelmän i spetsen, tågade föreningens medlemmar och inbjudna gäster genom byn. Bland gästerna befunno sig tysk-lettiska pastorn, som nyligen anländt till Sibirien och estnisk-lettiska skolmästarn. På festplatsen hade man uppstält en talarestol, som man hopflätat af gröna björkkvistar, och som liknade en predikstol. I denne uppsteg jag och höll ett längre tal för den stora folkmassan af finnar och ester, som samlats hit. Hvarken kan jag för utrymmets skull anföra eller kommer jag ihåg hela föredraget, dock vill jag ställvist återgifva detsamma emedan föredraget torde beröra några för läsaren obekanta saker. „Dyre vänner! Då vi nu samlats att fira nykterhetsföreningen Aamuruskos andra årsfest och detta äfven är den sista gången, som jag deltager i dess fest, så må det tillåtas mig att kasta en återblick på den tiden, som jag värkat ibland eder. Huru eländigt tillståndet i eder by var, då jag för sex år sedan kom hit ut, det veten i själfva, utan att jag behöfver beskrifva det. Men tillåten mig dock att draga en parallel mellan förr och nu. Då bestod byn af nästan lika många familjer som nu, men huru mycket har icke byn vunnit redan i hvad dess utseende beträffar! Den ena nya byggnaden har uppstått efter den andra i stället för jordkojor. På den tiden fans det icke mer än tre à fyra gårdar, som hade åkerbruk. Alla andra förtjänade sitt lifsuppehälle

genom att fara ut till ryska byar på arbetsförtjänst, att icke nämna om dem, som foro dit för att stjäla. Numera torde det icke finnas i hela byn mer än tre à fyra hushåll, som icke hafva åkerbruk. Förr var krogen med sin skylt det första och viktigaste huset i byn. Nu är det kyrkan med sitt kors och skolhuset, hvilka äro de byggnader dit menigheten samlas i stället för till krogen. Fordom lönnkrögades det i hvart annat hus. Nu äro de hus undantag, där brännvin ens förekommer. Förr såg man druckna, trasiga gestalter ragla beständigt på gatan, nu hafva dessa försvunnit. I hafven själfva sagt, att stämningen bland den fallna hopen och drinkarena i kolonin blef sådan som i en sparfflock då höken slår ned på den, då jag med allvar började kämpa mot de härskande lasterna. Om ock förändringen till det bättre började då, så vill jag dock öppet tillstå, intet hade jag kunnat uträtta, hade icke Gud böjt edra hjärtan till ifver att deltaga i rensningsarbetet. Nykterhetsföreningen har varit min bästa och enda hjälpare i att omskapa förhållandena. Ty alt hvad jag uppbyggt under min härvaro det nedref bränvinet under min frånvaro. Nykterhetsföreningens medlemmar hafva vi att tacka för, att tjufgods icke mera hemtas till byn, att tjufvarna icke hafva något medhåll samt att de begynna försvinna. Det ser ut som om Gud med synnerlig välsignelse och ömhet antagit sig denna vår förening. Vi hafva ju för våra ögon flere Guds straffdomar, som öfvergått föreningens

värsta motståndare. Dessa hafva nu slutit sig till oss, och äro numera våra medarbetare. — — — I hafven själfva funnit hvilken tillfredsställelse det är att vara nykter, i hafven själfva förnummit hvilken ekonomisk förmån i hafven däraf. Förr var byn Helsingfors i värsta utrop bland ryssarna i grannskapet. Numera sägen i själfva, att nattkvarter aldrig förvägras en, blott ryssarna höra, att man är från Helsingfors. Gud till ära och i sanningens intresse måste vi ju erkänna alt detta. Men synden och frestelserna sofva icke. Därför bören i vara på eder vakt ständigt och fly alla berusande drycker som ett gift, hvilket de ock äro, och undvika dem som en eld, hvilken upptänd från afgrunden kan förderfva· både eder kropp och själ."

Efter föredraget spelade musikanterna, till hvilka äfven en est med sin säckpipa sällade sig. Gemensam middag åts ute i det gröna och té serverades. Till trakteringen vid festen hade en hvar hämtat något, ehuruväl vi från Omsk försett oss med hufvudparten. En grupp ester stodo och betraktade vår fest och en af dem sade till mig: „I hafven det mycket roligare än vi, ehuru i ären utan bränvin, som vi däremot förtära." På kvällen afbrändes några raketter, som underofficeren Johannes Iwanoff förfärdigat. Vi voro ute ända till kl. 10. Det var redan mörkt, men ihållande blixtar upplyste mörkret. I detta egendomliga ljus vandrade vi till byn. Ännu på gatan stannade vi, ty af det för tillfället hembrygda ölet fans kvar två

spann, som skulle tömmas. Därvid uttalade någon å föreningens sida sin tack till mig.

Dessa fester ansåg jag vara af stor vikt för nykterhetssakens befrämjande i vidsträktare kretsar. Min öfvertygelse är, att ett tacksammare arbetsfält för nykterhetssaken knappast finnes, än de ryska byarna i Sibirien.

Så var då tiden kommen för oss att lämna Om-kolonin och våra vänner därborta. Med känslor som man hyser, då man tager afsked under intrycket att icke här i tiden återse hvarandra, trykte vi hvarandras händer hvarpå vi styrde vår kosa hem till vår saimka.

Det bittraste afskedet återstod oss dock och hågkomsten däraf kommer hjärtat ännu att svida. Jag menar afskedet af gubbarna på fattighuset. En moder älskar mest sitt sjuka barn och en hvar människa kommer att fästa sig mest vid den, som varit mest i behof af hennes hjälp, isynnerhet då denne visar sig tacksam för den undfångna hjälpen. Hvaraf det nu kom sig är svårt att säga, alt nog, vi hade synnerligen fäst oss vid våra gubbar. Innan vi afreste från saimkan kallade vi dem i bönesalen, där vi tillsammans tackade Herren för all Hans godhet emot oss under de förgångna åren, samt anförtrodde oss i Hans vård för de okända dagar, som vi gingo till mötes. Jag kan icke glömma synen, då de blinda för sista gången under högljudd gråt foro med sina händer öfver hufvuden och ansikten på våra gossar, som varit deras

trogna vänner i lust och nöd och beledsagat dem långa vägar kring steppen. Men min medkänsla för dem, som sakna hem, anförvandter och fädernesland på denna jorden och dessutom syn eller hälsa, kan jag icke bättre visa än genom att vänligen uppmana läsarn af dessa rader, att icke glömma gubbhemmet i Sibirien, ty det behöfver vårt understöd.

XXV.

Återresan från Omsk till Finland.

Sedan jag försökt, så vidt möjligt var, införa min efterträdare pastor Erikson i de säregna förhållandena i Sibirien, afreste vi därifrån den 16 Augusti 1891 efter att hafva vistats i Omsk på dagen sex år. Då vi på pråm foro öfver Irtisch för att fortsätta färden medelst häst till Tjumen och sågo för sista gången Omsk, där den låg så fridfull i den tidiga morgonstunden, så kände vi, att den intagit en större plats i våra hjärtan än vi trott. Väl hade vi upplefvat många sorger och farligheter i denna stad, men Guds hand hade varit skyddande öfver oss. Många vänner hade vi redan fått och af stadens bildade ryssar hade vi rönt en vänskap och ett förtroende, som vi städse bevara i ett kärt minne.

Såväl för att hafva hjälp på resan, som ock för att visa någon erkänsla mot „Saaren faari“, som varit min vän och beledsagare på många strapatser i Sibirien, medförde jag hans son underoffi-

ceren Johannes Ivanoff till Finland, hvarifrån han på senhösten samma sommar återvände till Sibirien. Vi behöfde två troikor, eller med andra ord, två tarantasser, hvardera förespända med tre hästar.

Så fortsatte vi vår resa natt och dag öfver den vackra, men enformiga steppen, tills vi på fjerde dagen kommo till Tjumen. Som gammal bekant på de flesta posthusen, fick jag redogöra hvart vi reste och hvarför vi flyttade från Sibirien. „Har ni icke kunnat trifvas hos oss", frågades det beständigt. Af de stora skaror emigranter, som mötte oss under vägen, kunde man sluta till, att ryktet om en hotande hungersnöd i Ryssland var sann. Emellan Omsk och Tjumen mötte vi till tusental uppgående emigranter. Ju längre vi kommo västerut från Omsk, dess mera förtorkade voro såväl åkrarna som steppen. Därför emigrerade icke blott ryssarna från Europa, utan äfven sibirianare från Kurganska och Jaluterowska häraderna, som sålunda sökte undgå hungersnöden, genom att flytta längre österut, där torkan icke bortbränt all växtlighet. Genom den stora massan emigranter, som samlades i Omsk, uppstod där den påföljande vintern en svår tyfusepidemi, som bortrykte mycket folk. På stadens bekostnad uppehöllos därstädes kokanstalter, där de nödlidande kunde engång om dagen stilla sin hunger. Huru total missväxten varit i europeiska Ryssland, sågo vi på vår genomresa. Stora fält, hvilka varit besådda, lågo nästan

svarta. Endast här och där kunde man upptäcka någon liten sädesstack.

Till Tjumen kommo vi som sagdt var på fjärde dagen efter vår afresa från Omsk. Vi dröjde i denna stad öfver en dag, såväl för att få bada resdammet från oss, som ock för att de svagare medlemmarna af familjen skulle få en behöflig hvila. Sedan vi första gången reste genom Tjumen, hade staden fått järnväg och ett stationshus, hvars like i prakt, så borta som det än är, man torde få söka vid finska järnvägarna. Förutom att man vid järnvägsstationen anlagt planteringar och förskönningar, hade själfva staden gjort stora framsteg i hvad såväl snygghet som åbyggnaderna vidkommer. Bantåget afgick från Tjumen kl. 11 e. m. Andra dagen på eftermiddagen voro vi i Jekaterinenburg och begynte samma dags afton färden öfver Uralkedjan, som ännu skiljde oss från Europa. Midnattstiden lämnade vi Asiens jord och kommo till den europeiska sidan, hvarom vi påmintes vid passerande af de tre stationerna Asien, Ural och Europa. Vagnarna voro öfverfulla, ty köpmän af alla nationer och konfessioner voro på resa till Nischni-Nowgorod. Vi fingo icke liggplatser för andra än barnen och då jag antog att utrymme kanske funnes på andra klassen, så gick jag för att uppsöka konduktörn. I andra klassen satt en korpulent äldre herreman, som mycket vresigt frågade mig hvad jag ville. När jag sagt, att jag sökte konduktören, röt han till på ett opassande sätt, „hvad

vill ni hafva af honom". Lika mot lika käre granne, tänkte jag, och svarade i lika tonart: „det må jag väl själf veta, hvad jag vill honom". Detta mitt svar hade en synnerligen lugnande invärkan på min herre, hvilken nu frågade mig i artig ton, om jag var en utländing, samt presenterade sig som öfverinspektor för järnvägen på Uralska bandelen. Till börden var han en engelsman och sade sig hafva anförvandter i Helsingfors. Det gäller annars i Ryssland att icke tappa koncepterna utan stå duktigt på sin kant, isynnerhet om man har att göra med en tjänsteman. Men orsaken därtill, att öfverinspektorn blef så foglig, tror jag var den, att vi voro blott två i kupén en mörk natt på Uralbergen, samt att han såg, att jag icke var så lätt skrämd af mig. Tredje dagen på morgonen efter vår afresa från Tjumen kommo vi till Perm. Flere ångbåtar lågo med full ånga väntande blott på tågets ankomst. Snart hade vi bärare, som öfverflyttade våra effekter till en bröderna Kamenskis postbåt, som äfven var färdig att afgå. Vi hunno knappast förse oss med lifsmedel, förr än signal till uppbrott gafs och kolossen satte sig i rörelse, för att med en fart af 25—30 värst i timmen föra oss utmed Kama till Kasan och sedan längs Wolga till Nischni-Nowgorod.

Jag hyrde en hytt med tre platser för oss, hvilket var nog för två fullvuxna personer och tvänne barn. Iwanoff hade plats på mellandäcket. Hytterna äro å flodbåtarna så stora som små

kamrar, samt hafva stora fönster. Sedan man betalt för en kajuta, så är man herre där under hela resan; alldeles som i en lokal, som man hyrt. Utrymme fins där så mycket, att man kan uppslå ett större bord på golfvet och intaga sina mål i sin hytt. Hvad man har i sin matkorg, framdukar man, och hvad som fattas, får man beställa åt sig. Vill man icke hafva annat än en tallrik med knif ock gaffel, så får man det; och vill man hafva en middag med tre à fyra rätter eller en portion så kan man bekomma alt efter behag. Friheten är obegränsad och en hvar lefver som han själf vill och har råd till, utan att känna sig beroende af andra. Man ropar an kyparn och frågar honom huru mycket en skål soppa för fem personer kostar. Han springer efter en skål och förklarar att en sådan gifver han för en rubel. „En större skål bör man få för en rubel?" — „Vi kunna gifva en liten skål till ännu för någon större än denne hafva vi icke." Ungefär så går det till!

Resan på floden Kama, hvars stränder äro kuperade och omväxlande, beprisa alla resande för angenäm. Så hörde jag vår landsman baron Aminoff säga, att färden på denna sträcka förefaller honom trefligare, än färden på hvilken annan ångbåtsresa som helst i Europa. Men, tillade han, kanske kommer det sig däraf att förändringen före faller så stor därför, att man då kommer från Sibirien till Europa. Vare sig härmed huru som hälst, så är denna ångbåtsresa högst angenäm.

Byar och små städer ligga naturskönt vid flodstränderna, inbäddade i gröna löfskogar. Sitter man längre upp om kvällen — och lust att gå till hvila synes ingen af de resande hafva — så ser man den ena flodbåten efter den andra passera. Dessa, med sina af elektriskt ljus upplysta fönster, likna tvåvåningshöga villor.

Reser man på slutet af våren, så hör man näktergalen sjunga i hvarje skog. Den största hamn emellan Perm och Nischni-Nowgorod är den Kasanska. Emedan ångbåten där står endast två timmar och staden är på två värsts afstånd från hamnen, så hinner man endast med njuggan nöd göra ett besök i staden. Vi togo tillfället i akt för att få en idé om, huru Kasan såg ut och reste dit med spårvagn, som gick ända till centrum af staden. Något som jag fäste mig vid, var de präktiga trädgårdarna i förstäderna. Tartarerna, hvilka uteslutande hafva frukthandeln å trakten i sina händer, rå antagligen om dem. Lifvet vid hamnen i Kasan är mycket brokigt. Emedan alla fartyg, såväl de som fara ned till Kaspiska hafvet som ock de som gå på linien Perm-Nischni, vika in i Kasan, så stå i dess hamn ständigt ett tiotal ångare; den ena afgår och den andra kommer. På bryggan stå tartarer, som utbjuda alla slags varor. Bland artiklar, som de resande ofta förse sig med, är den vida beryktade kasanska tvåln. Går man uppåt saluplatserna, som ligga parhundra meter från bryggan, har man att passera en sträcka,

som på båda sidor om vägen är fullt besatt af månglare, hvilka täfla om att öfverrösta hvarandra utbjudande sin vara. Frukter af alla slag, fisk, varma piroger, ost, medvurst, kaviar och alt upptänkligt utbjudas.

I Kasan mötte oss ryktet, att en sandbank bildat sig i Volga, en dags resa härifrån, som det torde bli svårt att komma öfver. Anlända till sagda stället finna vi ryktet besannadt. Vi få kasta ankare, liksom hundrade andra fartyg. Stället har i hast fått likhet af en på floden bygd stad. Ett hvisslande, pipande och holojande öfveralt. Vi blifva på båten öfver natten, men följande morgon tidigt få vi order att inskeppa oss i en pråm, med hvilken vi blifva förda öfver banken till ett annat fartyg, som skall föra oss till Nischni-Nowgorod.

Då på detta fartyg var ej tillgång på skilda hytter för alla salongspassagerare, voro vi tvungna att dela en större kajuta å däcket med två tartariska köpmän från Petropawlofsk i Sibirien och en kadett från Sarapolets. Köpmännen reste till marknaden i Nischni-Nowgorod, dit de förde tagel och ull till ett värde af 200,000 rubel. Vi hade sammanträffat med samma köpmän redan i Tjumen och under vägen hade ett visst ömsesidigt förtroende oss emellan uppstått, hvilket bevisade sig däri, att de anförtrodde i vår betjänts vård sina saker, då de vid någon hamn aflägsnade sig. Den äldre tartarn föreföll att vara en fin karl. I allmänhet hafva tartarerna gjort ett fördelaktigt intryck på

mig och man kan trygt lita på deras ärlighet. I deras karaktär ligger en viss sträfhet, som påminner mycket om finnarna. Den yngre tartaren var mera gladlynt och skämtade med kadetten. Bland annat började de engång resonera om månggifte. „Visst hafva vi det mycket bättre än ni“, sade tartaren. „I fån icke taga mer än en hustru, men vi få hålla lika så många hustrur som tuppen har hönor, — se så kunna vi hafva det“, sade han och nickade utmanande åt kadetten. Den andra tartaren och jag sutto och hörde på deras gyckel. Jag inslog en allvarsammare ton och frågade, om icke månggifte i deras tycke i alla fall var ett ondt, som borde undvikas. Men tartarerna försvarade bägge det, om ock icke synnerligen ifrigt. Det kan ju hända, menade de, att två så olika karaktärer komma att förenas, att de omöjligt kunna finna sig lyckliga med hvarandra. Då är det ju bättre, att mannen får söka sig en annan hustru, som han bättre sympatiserar med. „Den förres lott blir icke angenäm sedan“, invände jag. „Lagen stadgar, att man skall dock försörja och vårda den första, så att hon i intet hänseende kommer att lida något“, invände tartaren. Jag insåg, att vår uppfattning om kvinnans ställning var så olika, att ett meningsutbyte i denna fråga var omöjlig. Ingendera af våra reskamrater lefde i månggifte, och af alt hvad den äldre talade om sitt familjelif, framgick att han fann sig lycklig i sitt äktenskap, ehuru de voro barnlösa. Efter att hafva varit

ressällskap en hel vecka, togo vi afsked af hvarandra vid pristan i Nischni-Nowgorod. Vi togo en packhäst för våra saker och en vagn för oss själfva och reste så upp till ett hotell nära intill järnvägsstationen. Då vi afstego där gjorde en polis honnör för oss, samt önskade en lyckosam marknad. Han antog naturligtvis, att vi hade kommit liksom de fleste andra, för att uppgöra affärer. Vi dröjde i Nischni-Nowgorod nära två dagar, för att få ett begrepp om marknadslifvet, som nu hade nått sin höjdpunkt. Men att man på denna tid icke får annat än en högst ytlig uppfattning om marknaden, insågo vi snart. Jag kommer väl att upprepa ett och hvarje, som jag redan sagt om denna stad då jag beskref vår resa till Omsk, men detta kan nu ej undvikas.

Nischni-Nowgorod ligger på högra stranden af Wolga, där denne upptager Oka uti sig. Själfva staden ligger på en hög backe, hvarifrån man har en vidsträkt utsikt öfver det folkrika guvernementet. Vi veta ju, att guvernementet Nischni-Nowgorod har fyradubbelt så stor befolkning som Finland. Den öfra staden är ganska väl bygd och ungefär lika stor som Helsingfors. Bland märkvärdigheter, som man vanligtvis går att bese, är den gamla fästningen „Kremlin i Nischni“, en urgammal kyrka och framför alt den gamla domkyrkan, på hvilkens trappa det märkligaste tal, som kanske någonsin en rysse hållit, blef framsagdt och hvars bärvidd han icke själf kunde ana. Talaren var Kusma

Minin, Rysslands store patriot, som har fått sin graf inom samma domkyrkas murar. Vi styrde vår kosa till domkyrkan och med en helig vördnad trädde vi på platsen där Kusma Minin stått. Kanske icke alla af läsarena känna historien om denne man, därför vill jag i korthet omnämna händelsen vid domkyrkan i Nischni-Nowgorod.

Mörkare har icke Rysslands framtid sett ut än den tiden. Polackarna hade slagit ryssarna, deras tsar hade omkommit och Moskva hade blifvit intaget. En modlöshet hade gripit ikring sig och ingen ledare för den ryska nationen syntes till. Då framträdde en enkel borgare i Nischni-Nowgorod, Kusma Minin. Efter gudstjänsten höll han på domkyrkotrappan ett tal, däri han skildrade för folkmassan fäderneslandets stora fara. Nu var det en hvars skyldighet att offra alt på fäderneslandets altare. Han nedlade sina dyrbarheter och penningar framför kyrkodörren och uppmanade andra att göra på samma sätt. En patriotisk entusiasm upptändes, och snart var hela torget fullt med högar af alla slags dyrbarheter. En här blef samlad och utrustad. Med denna tågade äfven Kusma Minin till Moskva och de fördrefvo främlingarna därifrån. På samma tid var det som Romanoffska ätten uppsteg på Rysslands tron. Kusma Minin har af en tacksam fosterjord fått sin graf i domkyrkan, där de Nischni-Nowgorodska furstarna hvila. En lampa brinner beständigt på Kusma Minins graf och de kejserliga försumma aldrig att besöka hans grift,

då de äro i Nischni-Nowgorod. Med djup andakt stodo vi vid hans graf, ty vi kände, att hvar och en som offrat sitt alt för fosterland, skall lefva i ett hedradt minne i eftervärlden. Tillägger jag ännu, att i den öfra staden finnes en luthersk kyrka med prästgård, guvernörshuset och kadettskola, så kan jag återvända till den egentliga marknadsstaden.

Marknadsstaden ligger på en udde, som bildas vid Okas inflöde i Wolga. Medelst en lång bro står den i förbindelse med själfva Nischni-Nowgorod. Mess-staden, såsom marknadsstaden kallas, emedan marknaden uppstått af att folk från olika delar af landet samlades till en messa eller högtid, som firades vid ett kloster invid Nischni-Nowgorod, består af magasiner och boningar, som öppnas blott marknadstiden, kyrkor, banker, teatrar, hotell och förströelseställen af alla slag. Synnerligen prydlig är kathedralen, som uppförts genom gåfvor af de marknadsbesökande, och centralhuset på marknadsplatsen, som innehåller bank, passage, restauration m. m. I passagen spela två musikkorps turvis. Den är samlingsplatsen under marknadstiden för alt hvad elegant och lysande i staden finnes. På andra ställen framträda de namnkunnigaste sångare och sångerskor, som i mängd besöka Nischni-Nowgorod under marknadstiden. Vår afsigt var att få en inblick i marknadslifvet, men när och hvar affärerna uppgjordes, det såg man icke. Minuthandel förekommer där obetydligt och hvad i smått säljes, sker för det mesta i passagerna. Långa

linier eller gator med magasiner fulla af enahanda slags varor, formän i tusende tal, som transportera varor, nya föremål hvart än ögat ser, tartarer, kineser, perser, araber, sarter, engelsmän, amerikanare, med ett ord, folk af allehanda slag, som på jorden bo, hvimla om hvarandra i en brokig massa. Man blir efter några timmar så trött att se, att man är nästan slö och likgiltig för altsammans. Ett riktigt mirakel måste det vara för att kunna fästa ens uppmärksamhet. Därför voro vi nöjda att lemna hela härligheten redan den andra dagen och fortsatte så färden till Moskva. Liksom på ångbåtarna, så går det äfven på järnvägarna i Ryssland något annorlunda till än i Finland. Emedan tillströmningen af resande var så stor, att man fick vänta en hel timme förr än man slapp till biljettluckan, så kunde man förutse, huru svårt det blefve att få en något så när dräglig plats för natten. Därför gick jag till konduktörn och bad honom anvisa oss en vaggon, där trängseln icke skulle vara så stor, som i de vanliga. Men för att kunna vänta ett större intresse från hans sida för oss, tillade jag, „jag skall visa er min erkänsla för det“. Han had oss vänta tils alla tagit plats och sedan skickade han en järnvägskarl, som beledsagade oss till en vagn, där blott få personer funnos före oss. Min erkänsla visade jag mot konduktörn genom att gifva honom en rubel drickspenningar. Han gjorde nog rätt för rubeln under resan. Vid hvarje större station frågade han oss, om vi ej ville

hafva vatten i vår tékanna. För att visa oss sin tacksamhet, bestyrde konduktören om vatten åt oss. Om kvällen hämtade han några tunnare bräder, som vi kunde sätta mellan de korta bänkarna och så bädda oss en ordentlig säng för natten. Så ofta han gick genom vår vaggon, såg han till att barnen hade sina filtar omkring sig. Då man betänker dessa konduktörers vänlighet, för hvilken de visserligen få en drickspenning, så förefalla våra högdragna, sträfva konduktörer mindre angenäma. För en främling är det bra, att han kan i Ryssland få påräkna hjälp af järnvägspersonalen, och han gifver dem gerna en liten ersättning därför.

Till sällskap hade vi bland andra en Moskovsk köpman, som sade sig aldrig bruka sofva under sina resor på järnväg. Han drack hela natten té oafbrutet. Ryssarna smutta på sina téglas, såsom toddygubbarna i Finland på sitt toddy. Så snart antingen min hälft eller jag höjde på hufvudet, var han genast framme med sitt té, vänligt inbjudande att dricka ett glas med honom. Han hade visligen försett sig med glas äfven för främmande. Sedan jag fått nog af sömnen, emottog jag hans inbjudning och drack té med honom. Snart vändes samtalet på finska förhållanden och Moskowskia Wädomosti. „Jag bryr mig föga om politiken, utan sköter min egen affär, men förunderligt förefaller det mig, att man bråkar med att förändra förhållandena i Finland, ehuru finnarna själfva äro så nöjda med dem“, sade den moskovska köpmannen,

hvilken antagligen uttalade en tanke, som är gemensam för den stora allmänheten i Ryssland. Han insåg nog, att deras tidning icke förbättrar, utan förbittrar. Men vanäran och ansvaret skall icke drabba ryska folket, utan dessa ovärdiga tidningsmän själfva och alla dem, som stå bakom dem. — Kl. 11 f. m. kommo vi fram till Moskva och togo in på ett för oss af gammalt kändt ställe, på hotell S:t Petersburg. På sagde hotell, som ligger helt nära vid „röda porten", kan man bo ganska billigt. Ty man får för 1 Rub. 50 kop. i dygnet ett större rum, som är afdelad i tre kamrar. Inga extra utgifter komma i fråga och hvad ens räkning blir vet man själf noga på förhand. Vi dröjde några dagar i Moskva för att såväl bese staden och den franska utställningen, som då var öppnad, som ock för att jag skulle taga mitt afsked från Moskovska konsistoriet, under hvilket jag tjänat i sex år. Såsom alltid bemöttes jag äfven nu särdeles vänligt af konsistorie medlemmarna. Till generalsuperintendenten var jag en kväll inbjuden på té. För öfrigt hade jag intet stöd haft i konsistoriet under min värksamhet i Sibirien. Inga förslag, som jag gjorde till detsamma, vunno gehör. Dess medlemmar tyktes tro sig kunna bedöma saker, som de icke sett och icke förstodo sig på, och ehuru de uppoffrade betydliga summor för ester och letter i Sibirien, så gåfvo de icke en skärf till understöd för ingermanländska finnar, som utgöra stambefolkningen i de lutherska kolonierna. Arbetet

för esterna och letterna var äfven lamt. Man hjälpte, men just då man kom så långt, att en liten hjälp ännu varit af nöden för att arbetet skulle gå, då sade man stopp, och då var en energisk lärares lust och förmåga att värka bruten. Jag gjorde till konsistoriet åtskilliga förslag, då jag förestod estnisk-lettiska församlingen, men utan resultat. Hade jag mött en sådan likgiltigbet hos finska styrelsen, så hade icke generalsuperintendenten Cossman kunnat efter sin visitation i Sibirien gifva det omdöme om finnarna därstädes, att „de stodo ett godt stycke fram om de andra folken".

Frånsedt alt detta, hade intet missförstånd rådt emellan konsistoriet och mig. Vår landsman Backman, som är pastor primarius i S:t Mikaels kyrkan i Moskva och tillika assessor i konsistoriet, insåg nog, att jag haft rätt och beklagade att mina förslag ej gått igenom.

Högst intressant var utställningen att beskåda, som fransmännen hade föranstaltat i Moskva. Dock kunde man icke undgå att få intrycket af det hela, att det var gjort med beräkning att roffa duktigt penningar af de besökande. Därför blef hela utställningen högst inpopulär i Moskva, ehuru man i Frankrike tänkt sig det helt annorlunda. Franska turister såg man i stora skockar, hvilka uppehöllo sig den tiden i Moskva, och med hvilka vi sammanträffade både på utställningen i Kremlin och på palatset.

Emedan vi gärna önskade bese det kejserliga palatset i Moskva, vände jag mig till polismästaren

och erhöll tillståndsbiljetter därtill för de mina. Tillika med oss fingo ett sällskap fransmän tillträde till palatset, som i sin helhet förevisades oss af en betjänt. Höga salar med rikt utsmyckade pelarrader, färgylda och med dyrbara stenar infattade, det intrycket har kvarblifvit hos mig af besöket i palatset. Ett stycke från det kejserliga palatset, där Monarken bor under sina besök i Moskva, är en afdelning, där kronans dyrbarheter förvaras. Dit har en hvar tillträde utan biljett. Här ser man alla kröningsdrägter, som ock rikets krona och spira. Sagolika skatter af kostbara kärl och ädelstenar, sadlar och vapen blända ens ögon. Men man känner hos sig, då man ser all denna rikedom, hvars värde knappast kan i penningar angifvas, att lyckan icke består i egandet af sådana.

Mest intressant var att se den afdelningen, där mindre dyrbara saker af historiskt värde förvarades. Peter den stores enkla vagga och tarfliga ungkarlssäng, slädan på hvilken Napoleon flydde från Moskva, oformligt stora förgylda åkdon, i hvilka Katarina II rest från Petersburg till Moskva, Peter I stöflor och möbel, som han själf gjort och en oändlig mängd dylika saker fick man se.

Innan vi lämnade Kremlin, besökte vi Uspenski katedralen, ty tillträdet till den vackra Återlösarens katedral, om hvilken jag talade i reseskildringen till Omsk, var icke denna tid öppen. En tjänstvillig kyrkotjänare förevisade kyrkans reliker, hvilken ära icke vederfaras alla besökande. Bland annat öppnade

han ett dyrbart skrin, hvari ett stycke af den helige Nikolai lekamen infattad i guld fans förvarad under ett glas. En ortodox passade genast på tillfället att få kyssa glaset. — Sedan förevisades oss åtskilliga märkvärdigare helgonbilder, bland annat en jungfru Maria bild, som skulle varit målad af evangelisten Lukas. Ortodoxa hafva icke blott sådana märkvärdiga bilder, om hvilka de tro att de datera sig från en så lång tid tillbaka, utan äfven sådana, som sägas vara komna från himmelen. Såsom vi veta, hållas dessa helgonbilder i stor vördnad i den grekiska kyrkan. Från katedralen gingo vi att bese Ivan-Velikii tornet och den invid stående „czar kolokol". Från sagde torn har man en utsikt öfver Moskva, „som man aldrig glömmer", såsom den nuvarande svenska konungen skall hafva uttryckt sig, då han som kronprins varit uppe i sagde torn. Men hvad är då „Czar kolokol" för någonting, torde någon fråga. Det är världens största kyrkklocka, hvilken ära den torde komma att få behålla, åtminstone en lång tid framåt. Ryssarna hafva i sina kyrkor många och stora klockor, så att de i detta hänseende otvifvelaktigt stå framom andra kyrkosamfund. Enligt Henry Lansdells uppgift väger den största klocka i England i Oxford 7 tons eller ungefär 15,100 skålp., den största klockan i Petersburg 23 tons, „Store Johan" i gamla hufvudstaden 96 tons, men „Czar kolokol" eller klockornas konung i Moskva vägde ursprungligen nära 200 tons = 432,000 skålp. Denne jätteklocka är 26

fot hög och 67 fot i diameter. Från ena sidan af klockan har vid dess fall från tornet ett stycke bräkts. Nu står den på marken invid Ivan-Velikii tornet och beundras af alla som besöka Moskva.

Resan från Moskva till Petersburg tager omkring tjugu timmar i anspråk. Vi anlände friska och krya till Petersburg efter att hafva dröjt tre veckor på resa från Omsk. Efter en par dagars vistelse i Petersburg, styrde vi vår kosa till det kära hemlandet. På de sex år, som jag innehaft tjänsten som pastor för finska fångar och kolonister i Sibirien, hade jag rest omkring 60,000 värst, däraf med häst öfver hälften.

Att mitt arbete icke varit utan sin frukt vågar jag hoppas, ehuru många svårigheter funnos, som voro till hinder för dess framgång. Arbetet i Sibirien är såsom öfverhufvudtaget på anden's område af sådan art, att det kan dröja långa tider innan dess frukt mognar. Arbetarena, som förberedt jorden och utsått sädet, kunna för länge sedan vara förgätna och döda, men i sinom tid skall det utsådda sädet bära sin frukt.

Måtte Finland alltid hålla det för en kär pligt att hafva omsorg om sina söners andeliga vård i Sibirien och utsända arbetare till dem!

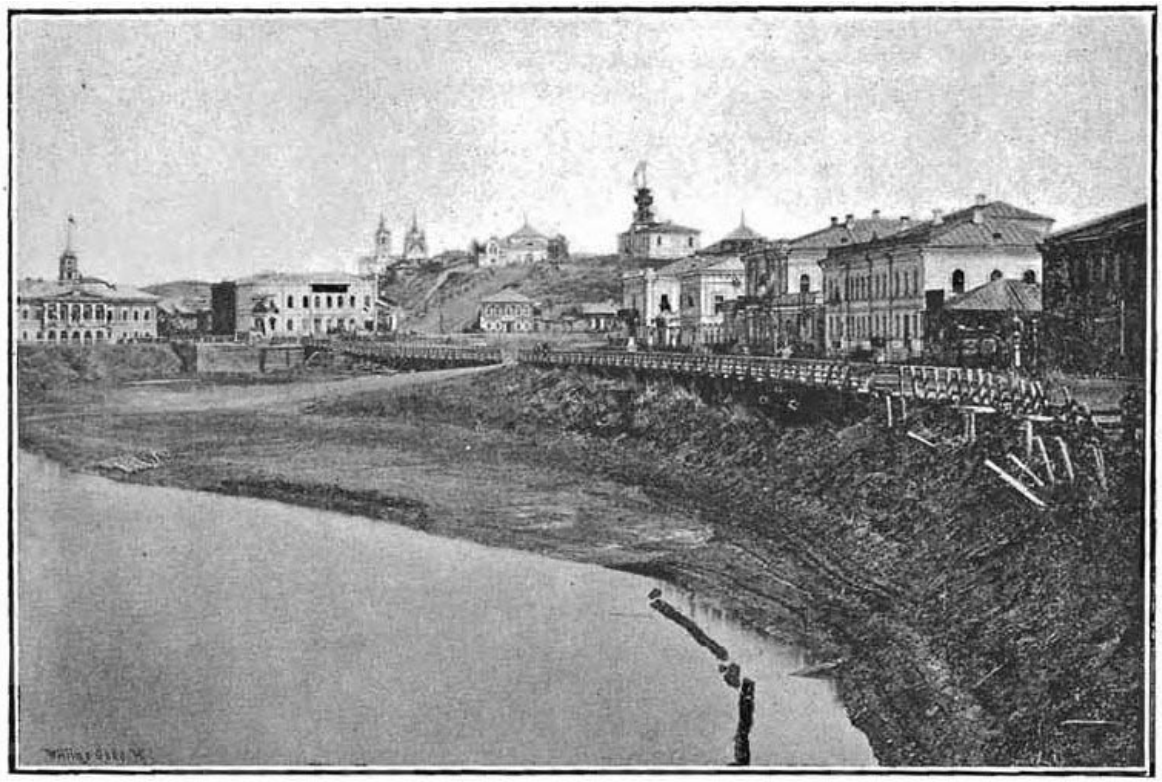

Tomsk

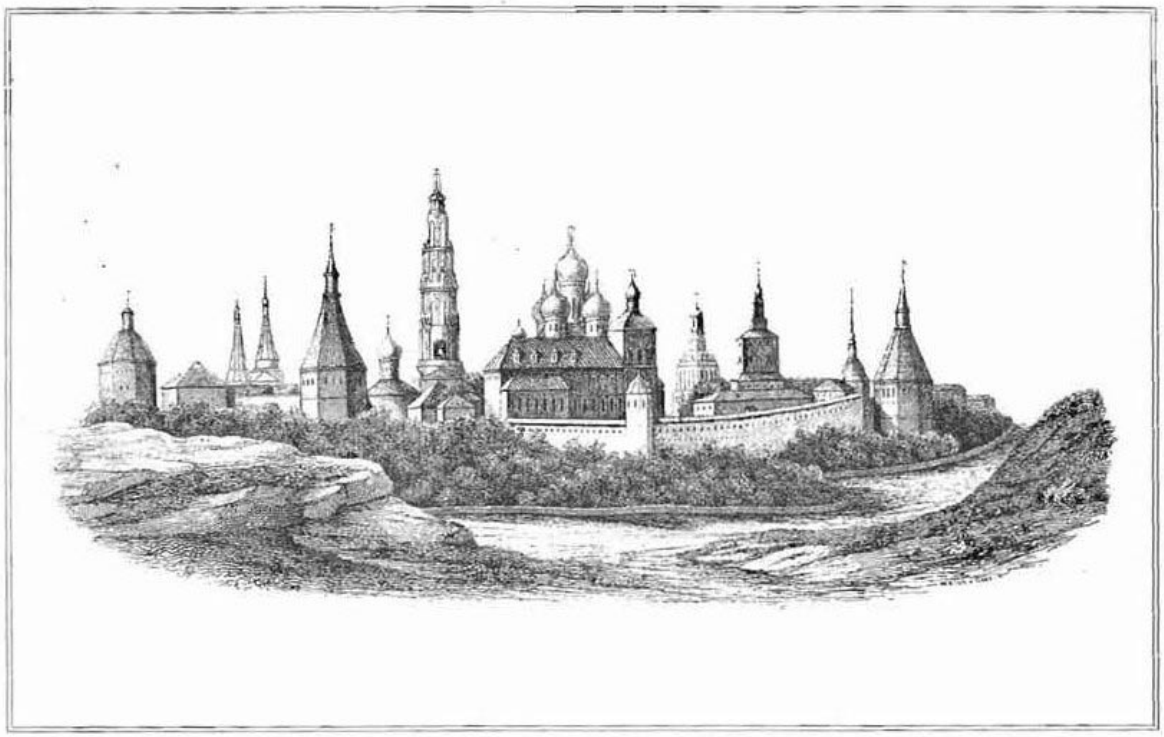

Troitsa klostret.

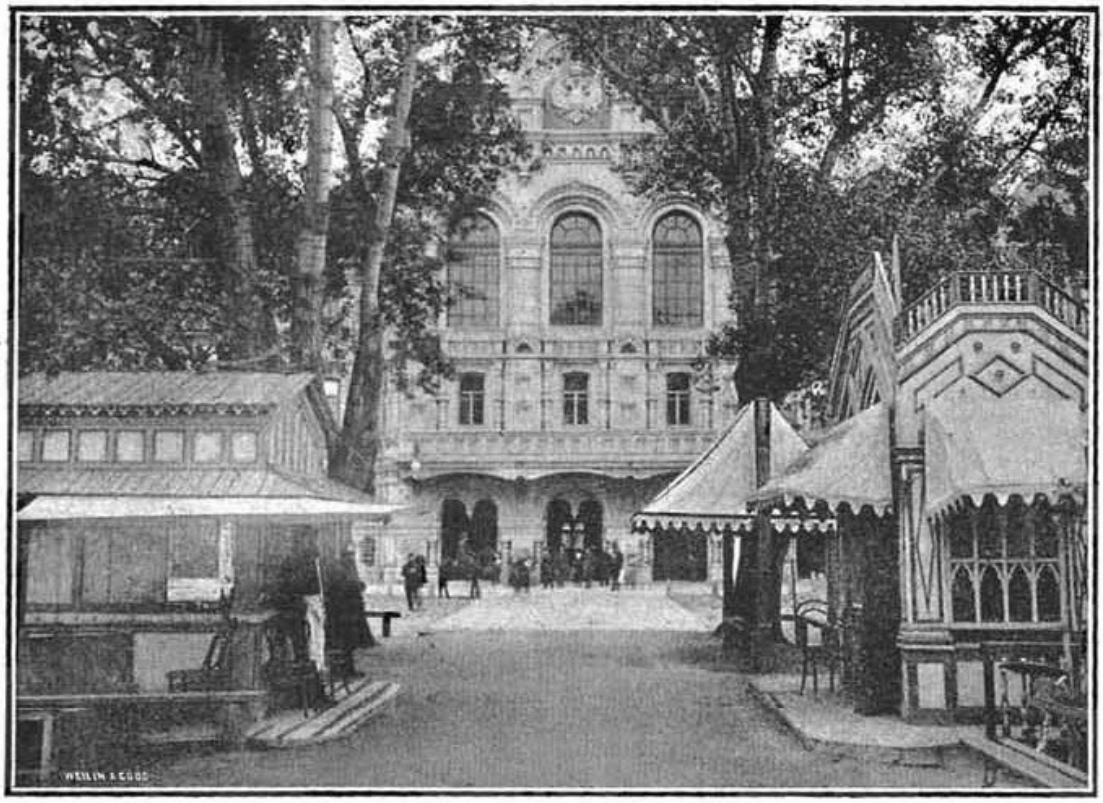

Centralhuset för marknadsplatsen i Nizhnij-Nowgorod.

Domkyrkan i Nizhnij-Nowgorod.

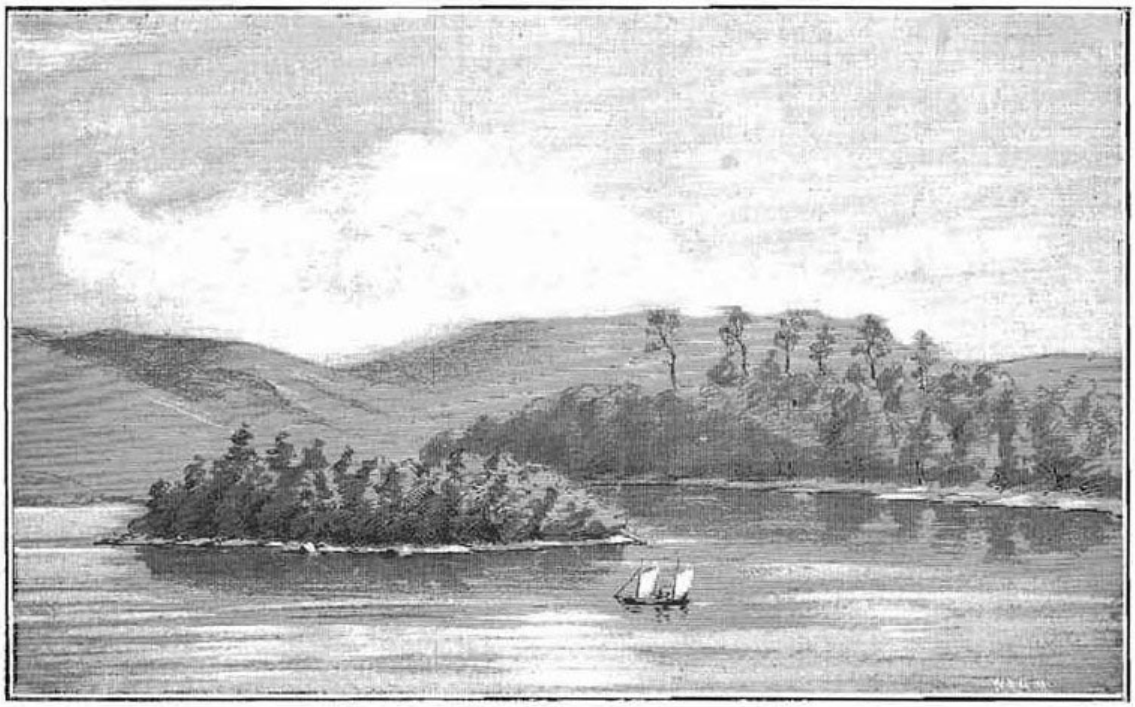

Från Tomfloden, snöberg i bakgrunden.

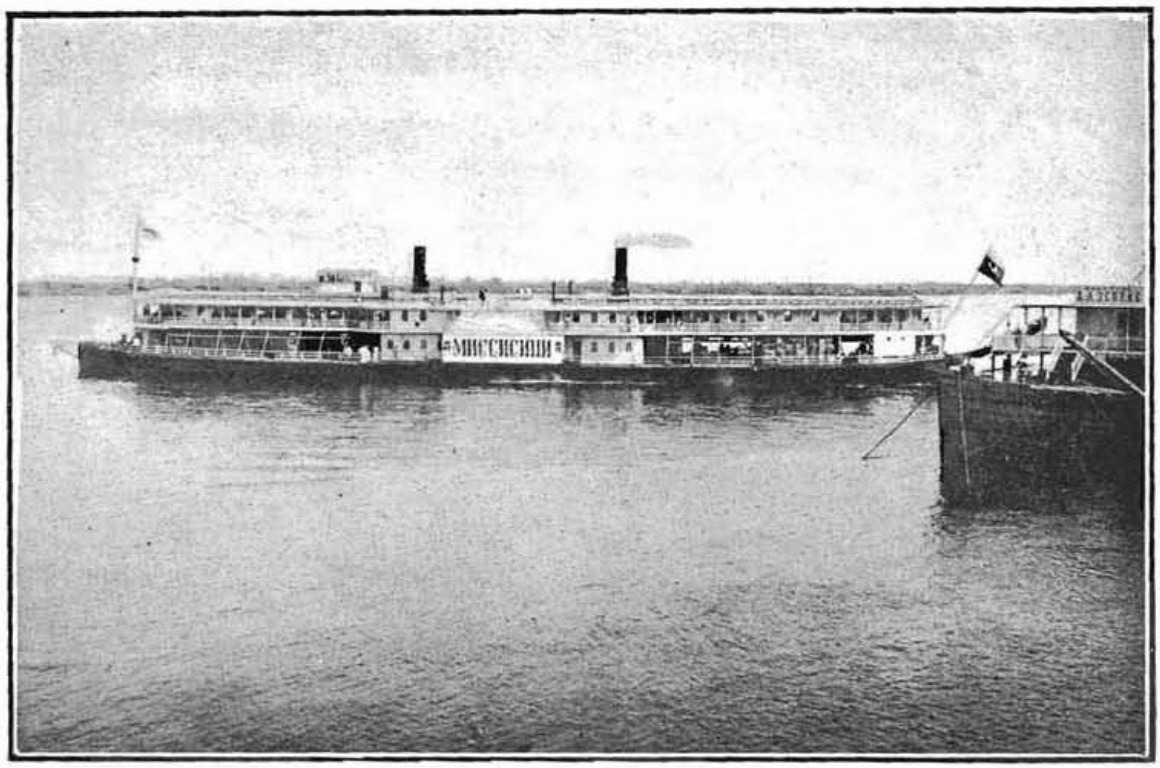

Flodbåt på Wolga.

Landskap i Minusinska kretsen.

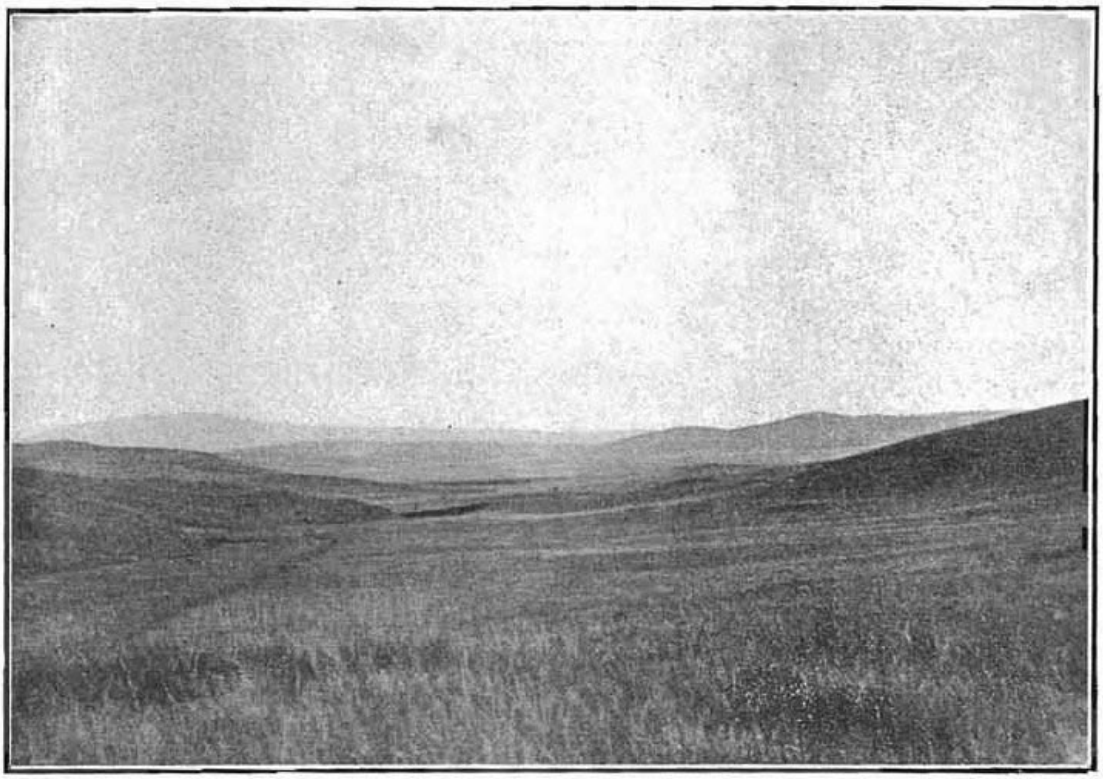

Minusinska steppen.

Kyrkan i Werhne-Suetuk.

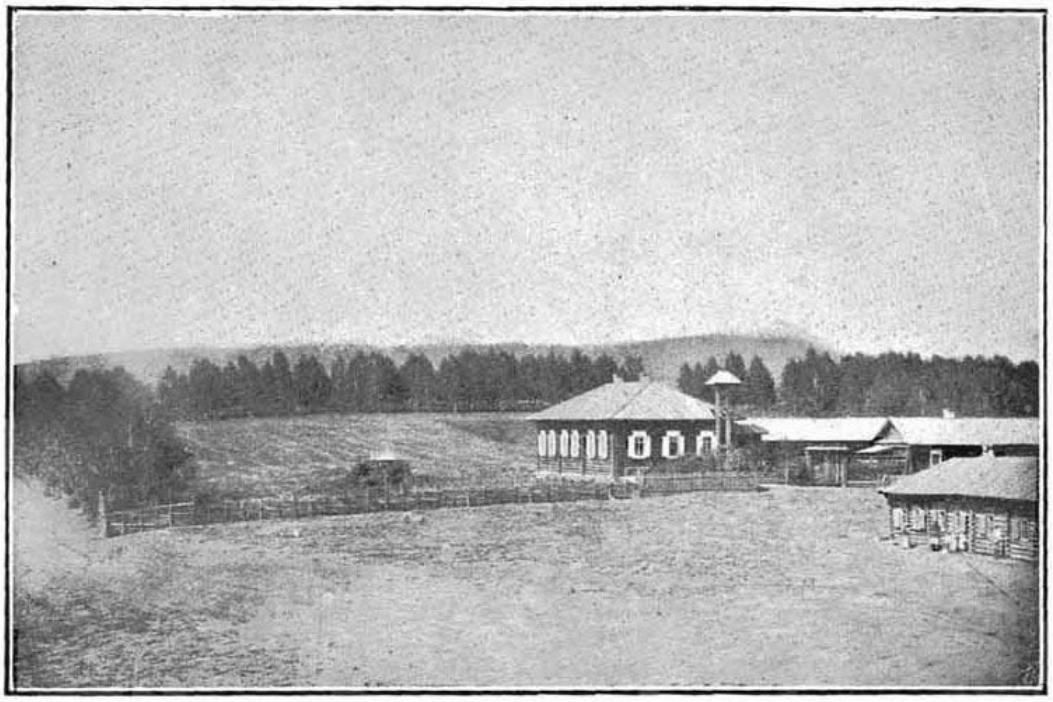

Skolhuset i Werhne-Suetuk.

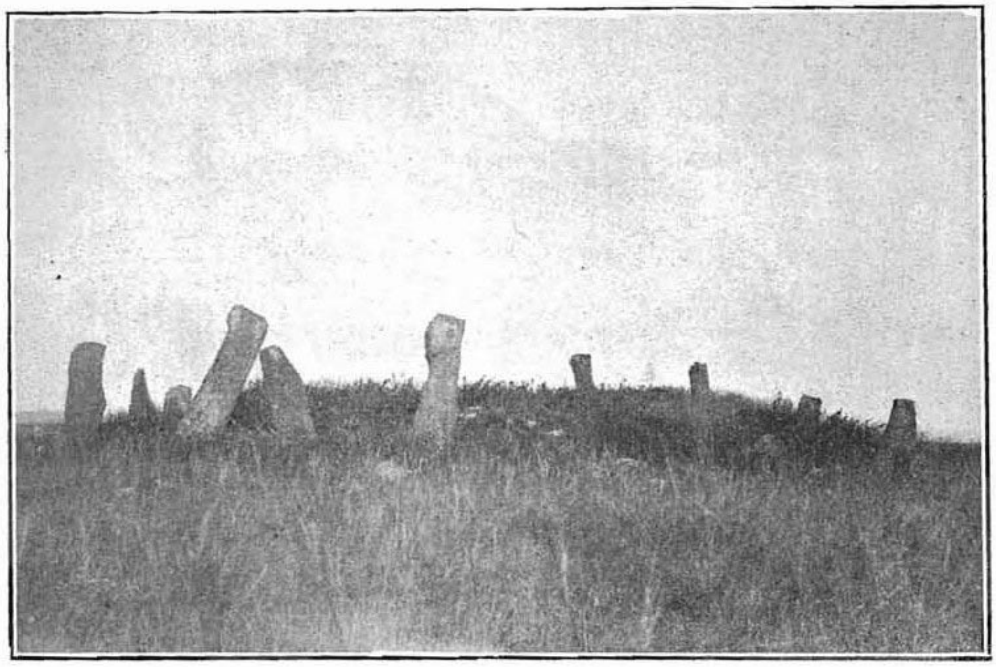

Kurgan på Minusinska steppen.

Jenisei inskrift.
Publicerad af Pallas, återfunnen af Castren 1847.

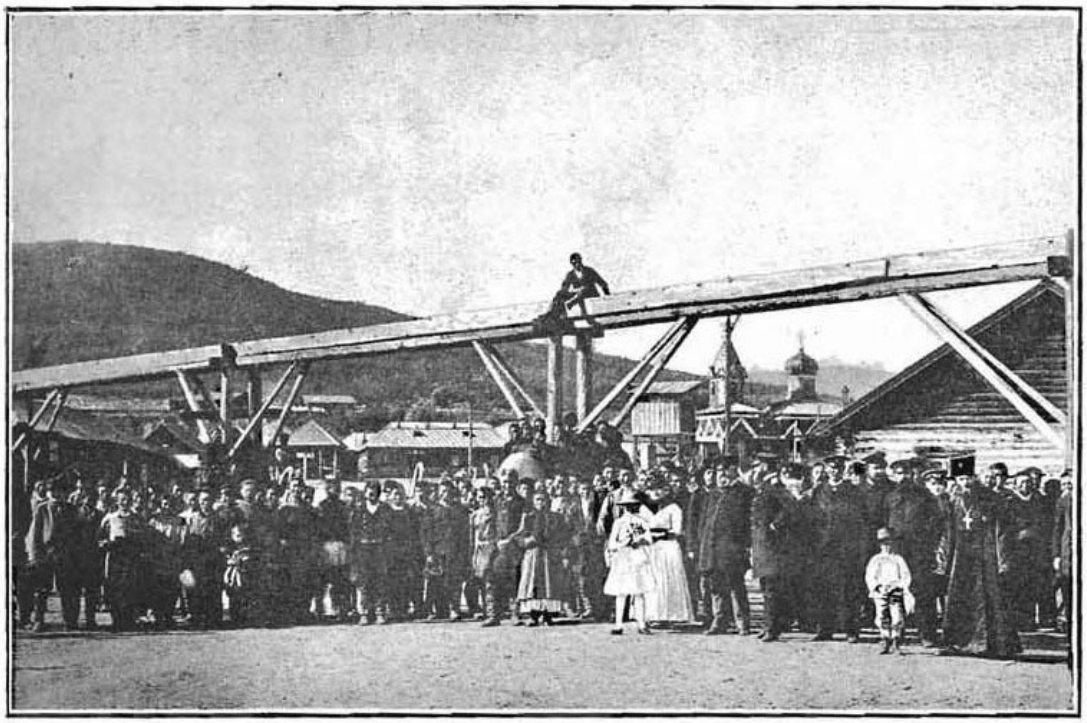

Guldvaskeri vid Aliochma vid generalguvernörens af Irkutsk besök.

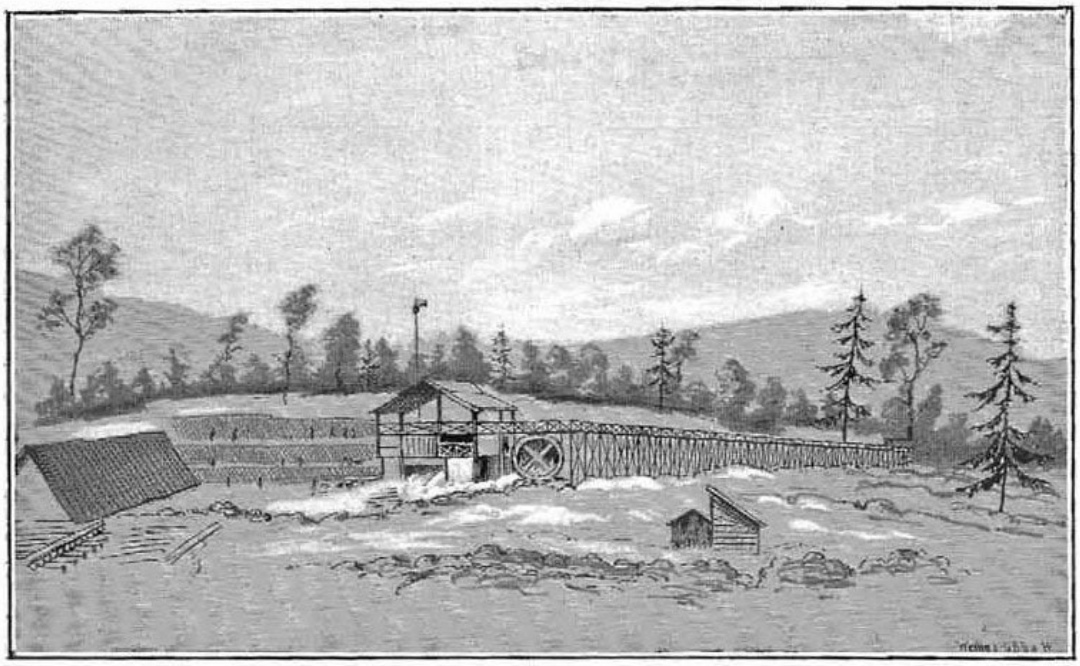

Guldvaskeri vid Altai-bergen.

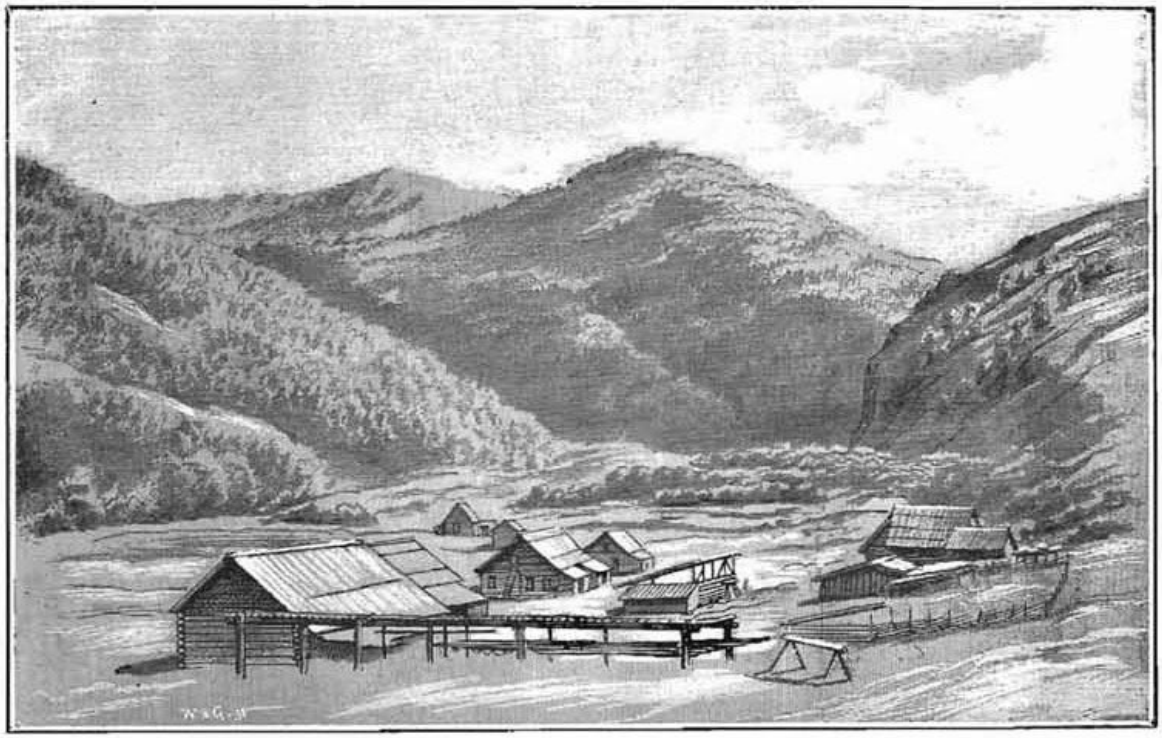

Danilows guldvaskeri i Altai.

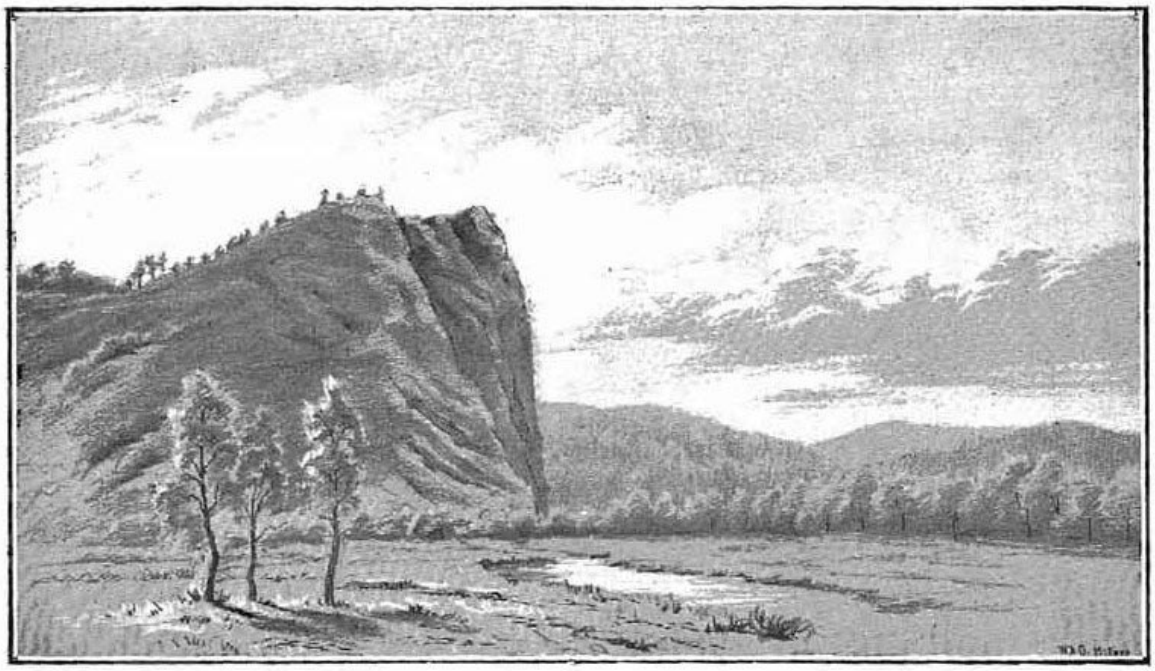

Tchelpaa-berg i närheten af Abakans jernverk.

Kirgisisk brud med sin tärna.

Ryska emigranter på Obi.

Moskwa.

Återlösarens katedral i Moskwa.